G.V.P01D 251

H:- 9.5
W:- 6.0

MADRAS GOVERNMENT ORIENTAL MANUSCRIPTS SERIES

No. 42

(3)

కులశేఖర మహీపాల చరిత్రము

శేషము రఘునాథార్య ప్రణీతము

KULAŚĒKHARA MAHĪPĀLA CARITRA

By

ŚĒṢAM RAGHUNĀTHĀRYA

Edited by

T. CHANDRASEKHARAN, M.A., L.T.
Curator, Government Oriental Manuscripts Library, Madras.
and Staff of the Library
Under the orders of the Government of Madras

Blank Page

Gr.V.P 01D251

GOVERNMENT ORIENTAL MANUSCRIPTS SERIES

No. 42

H:- 9.5
W:- 6

శేషశేఖర మహీపాల చరిత్రము

శేషము రఘునాథార్య ప్రణీతము

ŚĒKHARA MAHĪPĀLA CARITRA

By

ŚĒSAM RAGHUNĀTHĀRYA

Edited by

T. CHANDRASEKHARAN, M.A., L.T.
Curator, Government Oriental Manuscripts Library, Madras
and Staff of the Library
Under the orders of the Government of Madras.

1955

Price Rs. 2—4—0.

PRINTED AT :
SOLAR WORKS
12, Thambu Chetty Street,
MADRAS-1.

INTRODUCTION

There are two manuscript copies of Kulaśekhara Mahīpāla Caritra available in the Government Oriental manuscripts Library, Madras, described under Nos. D. 2077 and R. 1071. The second one is a restored copy of the former which is in palm-leaf. The original palm leaf manuscript is complete and not damaged. The writing is also lucid and there are only minor mistakes and omissions here and there.

In the galaxy of the Āḻvārs, the pioneers of Vaiṣṇava cult, Kulaśekhara Mahīpāla holds a unique place. He was not only the author of "PERIYA TIRUMOḺI" of Tamil Prabandhas, but also the famous Stotra "MUKUNDAMĀLĀ" in Sanskrit. The life of such an esteemed person is the subject-matter taken for this Kāvya. Sēṣam Raghunāthācārya of Kauṇḍinya Gōtra and Āpastamba Sūtra is the author of this work. The following information may be gathered from the Introductory portion of the work regarding the author's family and heredity. The family tree to which clan the author belonged is given as follows:—

AHŌBILA DEŚIKA

Rāmānujācārya.	2	3	4	5

Śrī Bhaṭṭar (Two wives Rāgama and Satyabhāmā)

Veṅkaṭācārya (Wife Lakṣmamma)

Raghunāthācārya. (Present author).	Rāmānujācārya.	Cenna Bhaṭṭar. (Author of Abhimanyu-Kaḷyāṇam in Dvipada).

In addition, Cenna Bhaṭṭar the youngest brother of Raghunāthācārya also mentions in his book "Abhimanyu Kalyāṇam" about his brother Raghunāthācārya. This Abhimanyu-Kalyāṇam in Dvipada is also of a fluent and simple style. The manuscript copies of this book are available in this library under D. Nos. 1022 to 1027. But this is not yet printed. The son of this Cennabhaṭṭar Raṅgācārya is the author of Bhāvanārāyaṇa Vilāsamu in Yakṣagāna style. This also is a fine piece of poetry available in this library under D. No, 1931. Thus we clearly understand that this author comes from a family of scholars and poets. The subject-matter chosen in Bhāvanārāyaṇa Vilāsamu is very

enchanting and interesting. There is a temple of Sākṣi Bhāvānārāyaṇa in Ponnur village of Guntur District. The story goes that a Bhakta of this Bhāvanārāyaṇa by name Guni Gōvinda brought him there as a witness to his maternal uncle in connection with his marriage. Because he was brought there by his Bhakta as a witness, the God was thereupon called by the name Sākṣi Bhāvanārāyaṇa. This Sthalapurāṇa or the description of this incident, *i.e.*, Māhātmya of that God happens to be the subject-matter of Bhāvanārāyaṇa Vilāsamu. In a way, the narration of the theme in Abhimanyu Kalyāṇam, written by Cenna Bhaṭṭar coincides with that of Bhāvanārayāṇa Vilāsamu. In both these works, the maternal uncle fails to keep up his promise to his nephew in connection with giving his daughter in marriage, when God Bhāvanārayaṇa interferes as a witness and fulfils the wishes of the nephew. Thus we find a similarity in the works of both the father and the son. Now, as the son selects the subject matter pertaining to Guntur District, there is a slight chance for our drawing the hypothetic conclusion that they might be the inhabitants, somewhere, of Guntur District. Practically, no internal evidence is available from either the present book or from the works of his brother Cenna Bhaṭṭar or from that of his son *i.e.*, Raṅgācārya to assign any date to the author.[1]

---

1. Sri N. Venkata Rao, M.A., in his essay "Kulaśekhara in Telugu Literature" in the Journal of the Uuniversity of Madras, Section-A, Humanities, Volume XXIII, Nos. 1 and 2 (July—December pages 57 to 61) establishes the date of Raghunāthācārya. There he puts forth the following arguments :—

2. Firstly in the Dāśarathi Śataka written by Gōpanna, mention is made of one Raghunātha Bhaṭṭarācārya in the 9th stanza. There neither his family nor surname is mentioned. As such this statement could not stand for argument as there is the possibility of having different persons with one and the same name.

3. Secondly he brings in the relationship between Raghunāthācārya and one Tirumalācārya of the same family and surname, giving out as example the introductory portions written by the respective authors of Kulaśekharamahīpāla Caritra, Abhimanyu Kalyāṇam and Ambarīṣōpākhyānam. Though the said Tirumalācārya belongs to "Śēṣam" family and Kauṇḍinyasa Gōtra, he describes Nārāyaṇacārya as his father. But the mention of this Nārāyaṇācārya is not made by these two brothers in their respective works. Here Sri N. Venkata Rao has mentioned in the family tree that Nārāyaṇācārya was one of the five sons of Ahōbila Dēśika. But in both Kulaśekharamahīpāla Caritra and Abhimanyu Kalayāṇam nothing was mentioned except the fact that Ahöbila Deśika had five sons and Rāmānujācārya was the eldest of them. At the same time the mention of either Ahōbila Deśika or his five sons has not been made by Thirumalācārya through it is said that his father was Nārāyaṇācārya. He never mentioned anything about his grandfather.

As such the statement that Nārāyāṇācārya was one of the five sons of Ahōbila Dēśika, is not borne out by literary evidences and could not stand for reason. Therefore until and unless a positive proof is available, the matter is left open for investigation and till then we are not in a positic to decide the exact date in which Raghunāthācārya lived.

The style and the descriptive talents in poetry, exhibited in this book may assign to this author a place in comparison to the Prabhanda Kavis, the men of letters of the age of Kṛṣṇadēvarāya. None of the poets of the Tanjore Naicks' time could stand a comparison to this author in his great creative imagination and poetic fluency in narration. He may be classified amongst the illustrious poets like Kaṅkaṇṭi, Pāparāju and others. Thus this book forms one of those rare and exceptional works. It is a wonder how such a great poetical work has not been printed so far. We can go to the extent of even saying that it excels all the poetical works so far published by the Government. Every poem in this book is a shining precious jem of a high order. This Raghunāthācārya assimilated in him many of the high poetical talents from the so-called pioneer works of the Prabhanda Yuga like Āmukthamālyada, Vasucaritra, Pāṇḍuraṅga Māhātmyam, Prabhāvatī-Pradyumnam, etc. The fluent narration and candour, appropriate usuage of words, epic style and magnificent poetical imagination, all assign to him an important place of high order in the poetical hemisphere.

The subject-matter of this work is the life-history of one of the Āḻvārs of Viśiṣṭādvaita Saṁpradāya; as such his Stuti (prayers) to five weapons of Lord Viṣṇu (Pañcāyudha), Viṣvaksena (Commander-in-Chief), Garutmanta (the ride of Lord Viṣṇu) etc. adds a special flavour to the excellent diction and brings to our memory Āmuktamālyada of Śrī Kṛṣṇa Dēva Rāya of Vijayanagaram. The excellence of the style and the ideal usage of words reveal that he is a great scholar with a wide field of varied scholastic interests and a poet of magnitude. In reading his poety one cannot miss the influence which he has in his writings from the great Prabhandha poets, like Rāmarājabhūṣaṇa, Tenāli Rāmakṛṣṇa, Piṅgali Sūraṇa etc. Especially the story of the deer in the first canto and the situation brought out in the meeting of Śrī Dēvī by Śrī Raṅganātha, after he married Nīḷā in the fourth canto bears testimony to the genius of the author. The different meteres used to suit the different situations are also worth mentioning. The rest is left to the readers themselwes.

It is hoped that this work, a rare gem of its kind, will take its proper place in the world of Telugu Literature.

My thanks are due to Sri M. Sarabhesvara Sarma, Telugu Pandit of this library, for preparing the press copy and correcting the proofs and to the Solar Works, Madras, for printing the work in a good manner.

Govt. Oriental Manuscripts Library, Madras,
3rd March 1955.

T. Chandrasekharan,
Curator.

PRINTED AT THE MADRAS LAW JOURNAL PRESS, MADRAS 4.

పీఠిక

★

చెన్నపురి ప్రభుత్వ ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండారములో ఈ కులశేఖరమహీపాలచరిత్రము నకుఁ దాళపత్రప్రతి యొక్కటియేకలదు. (డి. నం. **2077**) ఇటీవలనే దానికి దుహిత్రక కల్పింపఁ బడినది. (ఆర్. నం. **1071**)

మాతృక అశిథిలమును దోషరహితమునగుటచే ముద్రణప్రతిసంపాదనము సుకరమైనది. చివరి యాశ్వాసమున తుదిపద్యము లొండురెండును కావ్యమధ్యమున రెండు మూడు తావులలోనొకటి, అఱ, పద్యచరణములుమాత్రము త్రుటితములును లేఖక ప్రమాదవిసృష్టములునని తెలుపవలసియున్నది.

అపరిహరణీయములగు నీనీహారలేశములను విడిచినచో నితరపూర్వకావ్యములవలె సందేహస్థలములలో బరిష్కర్తల వికల్పములకెడమీయక యథోచ్చారితముగఁ బ్రకాశమునందగలుగుట యీ కావ్యవిషయమున నెన్నఁదగిన విశేషము. ఇందలి కావ్యగుణములమేలిమి కీమేలు కలిసివచ్చినది. ఇట్టిది యరుదు. శ్రీవైష్ణవమతప్రవర్తకులగు నాళ్వారులలో నన్యతముఁడును, సుప్రసిద్ధమగు ముకుందమాలకును ద్రవిడాగమైకదేశమగు పెరియతిరుమొళికినిఁ గర్తయగు కులశేఖరమహీపాలుని చరిత్రమిందలి వస్తువు. ఆపస్తంబసూత్రుఁడును కౌండిన్యగోత్రుఁడునగు శేషము రఘునాథాచార్యుఁడు దీనికిఁగర్త. ఇతఁడు ప్రస్తావనలో నిరూపించిన తనవంశక్రమమిది :—

పినతమ్మ్రీడు చెన్నభట్టరు, తన యభిమన్యుకల్యాణములో రఘునాథాచార్యుని నిట్లు స్తుతించెను.

"అందగ్రజుఁడు సద్గుణాభిరాముండు
నందనందన కథానందచిత్తుండు
శమదమవాత్సల్య సౌశీల్యముఖ్య
కమనీయగుణరత్న కలశవారాశి
యమలవైష్ణవరహస్యార్థసంవేది
రమణీయశుభకీర్తి రఘునాథగురుఁడు."

ఈ అభిమన్యుకల్యాణము రసోత్తరమయిన ద్విపదకావ్యము. ఇది యీగ్రంథాలయమున డి. నం. 1022-1027 రులలో వర్ణితము. ఇదియముద్రితము. ఈచెన్నభట్టరుకుమారుఁడు రంగాచార్యుఁడును సరసకవి. భావనారాయణవిలాసమను ప్రశస్తయక్షగానమును రచించెను.

"ఇది శ్రీమన్నందనందనచరణారవిందద్వంద్వనిష్యందిమరందబిందుమదవదిందిరాయమాణ మానస శేషవంశాబ్ధిసుధాకర చెన్నభట్టారకకుమార రంగాచార్యప్రణీతంబైన భావనారాయణ విలాసంబు" అని దానిగద్య.

ఇది యీ గ్రంథాలయమున డి. నం. 1981 రున వర్ణితము. వీరివంశము పరిపాటి యిట్టిది .అంద ఱును విద్వత్కవులే. భావనారాయణవిలాసమునందలి యితివృత్తము ముచ్చటయైనది. గుంటూరి మండలము పొన్నూరుగ్రామమునకు గూనిగోవిందుఁడను భక్తునిచేఁ దన వైవాహికవిషయమున మేనమామ కడకు సాక్షిగఁ గొనితేఁబడి సాక్షిభావనారాయణుఁడనపేరనచట నిలిచిన స్వామి మాహాత్మ్యమిందు వర్ణితమైనది.

చెన్నభట్టరు రచించిన యభిమన్యుకల్యాణమునందలి వస్తువుకూడ దాదాపుగ నిట్టిదియే. కన్యా ప్రదానవిషయమున నాడినమాట తప్పఁ జూచిన మేనమామ, సాక్షియైననారాయణుని యనుగ్రహమునఁ దుదకు గృతార్థుఁడైన మేనల్లుఁడును, ఈ తండ్రికొడుకుల కృతులలో సమానముగ గోచరింతురు. రంగాచార్యుఁడు గ్రహించిన యితివృత్తము పొన్నూరునకు సంబంధించినదగుట నీశేషమువారు గుంటూరు మండల వాస్తవ్యులై యందురనుమూహకెడమిచ్చుచున్నది. రఘునాథాచార్యుల కాలనిర్ణయమునకుఁ బ్రకృతకావ్యమునందుఁగాని తమ్ముఁడు చెన్నభట్టరు కృతిలోఁగాని, తత్పుత్రుని కృతిలోఁగాని యాధార ములు గనవచ్చుటలేదు.*

శ్రీ నిడదవోలు వేంకటరావుగారు Journal of University of Madras Sections A. Humanities Vol. XXIII Nos. 1-2. (July-December) Pages (57-61) లో Kulasekhara in Telugu Literature అనువ్యాసములో నీరఘునాథాచార్యుల కాలమును నిర్ణయించిరి. అందు వారుచూపిన యాధారములలో మొదటిది. రామదాసకృతమగు దాశరథిశతకము 9 వ పద్యములో "రఘునాథభట్టరాచార్యుల కంజలెత్తి" అనునది. కాని గోత్రగృహనామములు తెలుపఁబడని ఈ రఘునాథభట్టరు, ప్రకృత రఘునాథాచార్యులు కాకపోవుటకుగల సంభవమును, రఘునాథసంజ్ఞికులు

ఎట్లును బదునేడవ శతాబ్దికీవలివిదియే యనకతీఱని యీ కావ్యము కవితా పరిణతినిబట్టి మాత్రము పదునాఱవశతాబ్దిలోఁ బుట్టఁదగినదిగఁదోఁచును. ప్రతిభావ్యుత్పత్తులలో నాయకరాజులనాఁటి తెనుఁగుకవులెవ్వరును ఈ రఘునాథాచార్యునితోసరిరారు. ఇట్టి విశిష్టమైనవాఙ్మార్గమే వారికిలేదు. ఈయుజ్జ్వలతయు పరిణతియు క్షయోన్ముఖమైన నాఁటి సారస్వతములో పుట్టకపుట్టినవనవలెను. ఆ యుగలక్షణముల కపవాదభూతమై కంకంటి పాపరాజు కావ్యమొకటియున్నదన్నచో నీ కులశేఖర చరిత్రమును దాని సరసను జేర్పవలెను. గతానుగతికమును మందప్రతిభమునగు పదునేడు పదునెనిమిదవ శతాబ్దుల తెనుఁగువాఙ్మయములో నరుదుగ నుదయించిన రెండుమూఁడుప్రశస్తకృతులలో నిదియొకటి. అసలిది యిన్నాళ్ళప్రకటితమైమఱుగుపడి యుండుటయే యాశ్చర్యము. ప్రభుత్వమువారిచే నేఁటి వఱకుఁ బ్రచురితములగుచున్న పూర్వాంధ్రకావ్యములలో నింతకవితాగుణసమృద్ధమైనకావ్యమురాలే దనుట యతిశయోక్తికాదు. ఇందలి ప్రతిపద్యమును శాణోత్తేజితమైనరత్నము. ప్రబంధవాఙ్మయ మహాసౌధమునకు మూలస్తంభములగు ఆముక్తమాల్యద, వసుచరిత్రము, పాండురంగమాహాత్మ్యము, ప్రభావతీప్రద్యుమ్నములలోని యాయావిశిష్టకవితాలక్షణములు రఘునాథాచార్యుని కృతిలో హత్తికొనినవి. భావగతముగనో రచనాగతముగనో, పలుకుబడినో, ప్రతిపద్యమునను నొకవిశేషము భాసించుచునేయుండును. కవియొక్క కృతహస్తతకు నిందలి ప్రతిపద్యము నుదాహరణమే.

ఇదియు నాళ్వారుకథయగుట, కావ్యముఖమునందలి పంచాయుధవిష్వక్సేనగరుత్మదాదులస్తుతులును, కావ్యమునానాపాదచూడముగ గుబాళించుచున్న విశిష్టాద్వైతసంప్రదాయముద్రయును ఆముక్తమాల్యదను దలపించుచున్నవి. శ్లేషవర్ణనాసందర్భములలో నీకావ్యము వసుచరిత్రధోరణులను పుణికిపుచ్చికొన్నట్లు కననగును. ఒకొక్కకయెడ తెనాలికవి కూర్పుబిగువులహారపుమెఱయును. ఇఁక సంవాదములలో, శృంగారదౌత్యములలో, ప్రణయలేఖలలో సూరన ద్వైశికముద్రయుట్టిపడును. కవియుపజ్ఞకుఁ దొలియాశ్వాసమున హరిణీవృత్తాంతములోని కోడండ్రికము యొక్క చిత్రణమే గొప్పయుదాహరణము. నాల్గవయాశ్వాసముతుద నీళాపరిగ్రహానంతరము శ్రీరంగనాథుఁడు దాక్షిణ్యభంగభీరువై శ్రీదేవిని జూడనేగిన సన్నివేశము తన్నిర్వహణము కావ్యమునకు మకుటాయ

పలువురుండకుండుటకుఁగల యసంభవమును దీనికి బాధకములుగ నున్నవి. రెండవది. కులశేఖర చరిత్ర అభిమన్యుకల్యాణములలోనిప్రస్తావనలకు అంబరీషోపాఖ్యానప్రస్తావనోదాహృతపద్యము జోడించి వారొసగిన శేషమువారివంశవృక్షము. అంబరీషోపాఖ్యానకృతికర్త తిరుమలాచార్యుఁడుకూడ శేషమువంశజుఁడును కౌండిన్యగోత్రుఁడును. అందు తిరుమాలాచార్యుఁడు తాను నారాయణార్యసంభవుఁడనిచెప్పికొనెను. శ్రీ వేంకటరావుగారుతామొసగిన వంశవృక్షములో 'నారాయణాచార్యుని' అహోబలదేశికుని పుత్రపంచకములో నన్యతమునిగాజేర్చిరి. అభిమన్యుకల్యాణ, కులశేఖరచరిత్రములలోనహోబలదేశికుని యగ్రనందనుఁడని రామానుజాచార్యుఁడొక్కఁడే పేరొక్కనఁబడెను. కడమ నలుఱునామములు పేరొక్కనఁబడలేదు. తిరుమాలాచార్యుఁడు తనకృతిలోఁ దండ్రినిమాత్రమే పేరొక్కనెనుగాని, తాతపేరుతడవినవాఁడుకాఁడు. ఇట్టి స్థితిలో నహోబలదేశికునకు నారాయణచార్యుఁడు కుమారుఁడనుట, యూహైకసాధ్యముకాని ప్రమాణసిద్ధము కాదనవలసివచ్చుచున్నది. అది పోనఁగిననేకాని తిరుమలాచార్యుని యంబరీషోపాఖ్యానమునుబట్టి వారుచేసిన రఘునాథాచార్యుని కాలనిర్ణయము పొందుపడదు. ప్రతివాదమునకులోఁగని ప్రమాణాంతరములు లభించునంతవఱకు ఘునాథాచార్యుని కాలనిర్ణయవిషయము పరిశీలనార్హమైయున్నది.

మానముగనున్నవి. కులశేఖరులు నీళను శ్రీదేవికినప్పగించు సందర్భములో దుహితృ స్నేహావిష్కృబమగు పితృహృదయమునుండి వెలువడినమాటలు, వానికి శ్రీదేవియొసగినయుత్తరమును ఔచిత్యమునకు మేలుగనున్నవి.

కౌస్తుభాంశజనితుండగు కులశేఖరుని భక్తివాసనాక్రమసమున్మేషము, రామాయణశ్రవణ సనుయములయందలి యతనితన్మయత, భాగవతులయందతనిపక్షము పుణ్యవాసనాప్రబోధదక్షములుగ నున్నవి. మంత్రులదుర్మంత్రమును వ్యవహారకౌటిల్యమునుండి జిత్రించినవేర్పు కవికిండగల లోకస్వభావ పరిజ్ఞానమునకు నిదర్శకముగనున్నది. రసానుకూలముగ నాయాఘట్టములలో స్వీకృతములైనచందో భేదములు శిల్పజ్ఞతనుజాటుచున్నవి.

కావ్యము సర్వాంగీణముగ గుణసంపన్నమైనపుడు కతిపయోదాహరణములతో దాని సమగ్ర సౌందర్యనిరూపణము సాధ్యపడునదికాదు. ఇచట సమగ్రపరిశీలనమునకెడమునులేదు. నేడు ప్రచురితములై వెలువడుచున్న గ్రంథమాత్రములనెల్ల "ప్రతానాముత్తమంప్రతం" అనున్యాయమును పాలించి యతివిస్తరముగ బీతికలయందుం బ్రశంసించుట యొకయాచారమైపోయినదికానం బ్రకృత కావ్యమునుగూర్చి సంక్షేపముగనైన నీ మాత్రము చెప్పవలసివచ్చినది. కాని నిజమున కట్టికావ్యములు పీతికోపజీవ్యములుకావు. స్వయంప్రకాశములు.

నికషాయమాణులై యభిజ్ఞులీకృతిరత్నము నొరయుదురుగాక.

తి. చంద్రశేఖరక.

విషయసూచిక

విషయము	పుట
ప్రథమాశ్వాసము	
కావ్యముఖము	... 1
పురవర్ణనము	... 7
రాజువేటకేగుట	... 14
హరిణి పూర్వకథ	... 18
పరిజనము రాజునరియుట	... 27
అనపత్యతకు రాజు విచారించుట	... 30
మంత్రులు రాజునోదార్చుట	... 31
ద్వితీయాశ్వాసము	
రాజుకడకు భాగవతులువచ్చుట	... 35
భాగవతుల యుపదేశము	... 38
వ్రతారంభము	... 43
శ్రీమన్నారాయణసాక్షాత్కారము	... 45
వరప్రదానము	... 48
కులశేఖరుని జననము	... 50
కులశేఖరుడు రాజగుట	... 54
వైష్ణవయతివచ్చుట	... 57
రాజు ప్రశ్నములకు యతియుత్తరము	... 59
రావణోదంతము	... 64
శ్రీమన్నారాయణునితో నింద్రుడు తనపాట్లు చెప్పికొనుట	... 68
అభయప్రదానము	... 71
శ్రీరాముని యరణ్యగమనము	... 74
సీతాపహరణము	... 78
సుగ్రీవ సమాగమము	... 79
హనుమ సముద్రమునుదాటి సీతను గనుగొనుట	... 80
లంకాదహనము	... 82
యుద్ధము	... 84
రావణ వధ	... 85
అయోధ్యా ప్రవేశము	... 88
శ్రీరామాభిషేకము	... 89
తృతీయాశ్వాసము	
కులశేఖరుని రామాయణ శ్రవణము	... 91
కులశేఖరుడు రావణునిపై దండెత్తుట	... 98
నీళాదేవి యవతరించుట	... 101
వనవిహారము	... 105
సూర్యాస్తమయవర్ణనము	... 111
మన్మథాద్యుపాలంభము	... 114
శ్రీరంగపతి విరాళి	... 122
నీలవేణి నీళావృత్తాంతమును శ్రీరంగపతికి విన్నవించుట	... 128
చతుర్థాశ్వాసము	
నీలవేణి నీళాదేవియొద్దకు వచ్చుట	... 136
మంత్రుల దుర్మంత్రము	... 145
స్వాములకు దోషములేమికి కులశేఖరుడు పొమ్ముట్టుట	... 149
శ్రీమన్నారాయణ సాక్షాత్కారము	... 150
నీళా కల్యాణము	... 159
నీళను శ్రీదేవి పరిగ్రహించుట	... 171

Blank Page

కులశేఖర మహీపాల చరిత్ర

ప్రథమాశ్వాసము

శా. శ్రీ గోత్రాతనయా స్తనస్థగితకాశ్మీరద్యుతుల్ స్వీయ వ
క్షో [గంధార్ద్ర] లలంతికారుచితతుల్ చూపట్టి యన్యోన్య హా
ర్ద్రాగంబుల్ బయలెక్కినట్లెసఁగ నుద్యత్సంతానంద సం
భోగోత్సక్తమునందు రాఘవుఁడు మమ్మింత బ్రోచు నెల్లప్పుడున్. 1

ఉ. ధౌతయశఃప్రభూత విబుధవ్రజసేవిత దివ్యరూప వి
ఖ్యాత సమస్తలోకశుభకారణదృష్టిసమేత జాంబవ
ద్వ్యాతసుతాంగదాది, కపివందిత పూతపదాంబుజాత, సం
ప్రీత, పతివ్రతాశ్రవణపీతగుణామృత సీతఁ గొల్చెదన్. 2

మ. జలజాక్షుండెట సంభవించె సచటన్ సాహాయ్యధౌరేయుఁడై
బలశౌర్యమ్ములఁ బెంపు గాంచి విలస త్పర్యంకసౌధాంబరా
దులు దానై హరికిన్ సఖిత్వభట వృత్తుల్వూను ధన్యాత్మ ని
స్తుల భోగోన్నతు నిత్యశాంతుని ననంతున్ గొల్తుఁ జిత్తమ్మునన్. 3

చం. తన భుజపీఠి నచ్యుతుఁడు తర్కర పద్మమునందు మందరా,
వనిధరమున్ దదగ్రమున వారణ ఖడ్గ లులాయ సింహ భృ
ద్వనములు దద్ధ్రిమస్థ కపివర్గము, పైపయి నిట్లు దొంతిఁ బూ
నిన క్రియఁ దాల్చి లీలఁ జనఁజేర్చిన పత్రిపతిన్ భజించెదన్. 4

మ. వివిధప్రాణి సమాకులాఖిల జగద్విశ్రాంతి కృత్కాండ సం
భవ రక్షా లయహేతు సంచలనశుంభద్వైత్ర బాహుండు, మా
ధవ భావాభిమతప్రవర్తకుఁడు దైత్యధ్వాంతభానుండు, దా
సవనవ్రాత వసంతుఁడై వెలయు విష్వక్సేనుఁ గీర్తించెదన్. 5

మ. రవి మున్నొక్కఁడుఁ డేగుదెంచు నిదె ఘోరప్రక్రియన్ గోటి సూ
ర్య విలాసోగ్రత దోఁచె నంచు ఖచరవ్రాతమ్ము భీతిల్ల దా
నవ సేనావనముం దహించి సురసన్మానంబులం జెందు మా
ధవు చక్రాయుధమున్ భజించెద సముద్యద్భక్తియోగమ్మునన్. 6

ఉ. యూథములై నిశాచరసముత్కట చక్రము లోలిఁ బర్వ ని
ష్కోకృత మహాముని వ్రజచకోరము లింపు వహింప నిర్జరాం
భోధి సమృద్ధి జెంద భవపుంజతమంబెడలన్ దనర్చు న
మ్మాధవు శంఖచంద్రికలు మాకు శుభమ్ములొసంగు గావుతన్. 7

మ. ప్రకటారాతి కరోటపాటనవినిర్భ్రక్తసిక్తాత్మమూ
ర్తికి సొంపై పఱుఁ జెందు దివ్య కుసుమశ్రేణీరుచిన్ జిత్రకం
చుకమున్ దాల్చిన లీల దోఁప సునసన్నృత్త క్రియా ప్తిన్ సము
గ్ర కళావైఖరి శౌరిచేఁ దనరు నక్కామోదకిన్ గొల్చెదన్. 8

మ. రవికోటిన్ దెగడు న్న తాంతరతమోరాశివ్యయాపాదియై
పవికోటిన్ బ్రహసించు దైత్యకుధర ప్రధ్వంసనోద్వృత్తి కే
శవ హస్తాంబుజభూషణమ్మగుచు శశ్వద్విశ్వవిఖ్యాత వై
భవమై యొప్పెడు నందకమ్ము గలుషప్రచ్ఛేదమున్ జేయుతన్. 9

ఉ. పాటవమొప్పనాత్మముఖ బంధ విముక్తశరమ్ములన్ ద్విషత్
కోటులు గ్రంగె నంచుఁ దన కోటి జనార్దను కర్ణసీమకున్
మాటికిఁ దెల్పఁబంచిన క్రమంబున మండలితాకృతిన్ సమి
న్నాటక లీలఁ దాల్చు యదునాయకు శార్ఙ్గము నాశ్రయించెదన్. 10

సీ. తనుకాంతులఖిలదిక్తట నటత్కరటి వి
స్ఫుటకటమ్ముల జాఱుపూఁత బెనుప
ఛదజనుః పవనపథుల్ సప్తాబ్ధివీచీ ప
రస్పరాహతికి సారథ్య మునుప
తుండాగ్ర మత్యుగ్ర దుర్గ్రీహరిగ్రీవ
పాళిపై దంభోళికేళి సలుప
నఖరముల్ నతజనోన్మఖ మహాఘధ్వాంత
వేటికిఁ దీపనాంశుధాటి గాఁగ

తే.గీ. ముఖరుచులు శంభుజంభారి ముఖ్యదేవ
దృక్చకోరావళులకుఁ జంద్రికల నినుప
విలసితోదగ్రమూర్తియై వెలయు బుధ వి
ధేయు మునిగేయు నవ్వానతేయుఁ గొలుతు. 11

శా. సత్యానందగుణాభినంద్యుఁడు జగజన్మాది కృత్యైక సం
గత్యాపాదకవేత్రపాణి, నిజహుంకారాంకురోగ్రోత్క్రమ
ప్రత్యాఖ్యాత విరోధిమండలుఁడు విష్వక్సేనదేవుండు ని
ష్పత్యూహమ్ముగ మత్కృతిం గరుణనిర్వాహస్థితిం బ్రోవుతన్. 12

చం. అనయము సత్కవుల్ భగవదర్పిత కావ్యరసమ్ము మెత్తు, రొ
య్యనఁ గుకవుల్ వెసన్ నెరసు లారయుచుండుదు రేమిచిత్రమో!
ఘన సరసీ లసత్కమలకైరవ సౌరభ మేవగింపుచున్
మునుకొని నత్తగుల్లలకు ముక్కులు సాచు బకంబులున్ బలెన్. 13

వ. ఇత్తెఱంగున నిష్టదేవతాప్రార్థనంబును సుకవికవితాభివందనంబునుం గుకవి నిందనంబునుంగావించి యెద్దియేనియు నొక్క చిరంతన ప్రపన్నచరితంబును మిశ్రకవితావిశేషానుబంధంబుగావించి భగవత్సమర్పితంబుసేయు భాగ్యంబు దొర కొనునొకోయని నిదురించు నంత క్షుపావసానయామంబునందు. 14

చం. నగుమొగమున్ విశాలనయనమ్ములు చక్కని చెక్కుదోయి, చె
న్నగు సరులున్న పెన్నుర, ముదంచితబాహుయుగంబు, మొత్తెఱుం
జిగిఁ దళుకొత్తు పల్వరుస, చిన్నియొయారపుచెయ్వులొప్ప సొం
పగు పురుషుఁడు నాదుకల నాదర మేర్పడ గోచరించినన్. 15

వ. ఏనునుబులకాంకురంబులవయంబుల నవలంబింప నప్పురుషుని తెఱఁ గెఱుఁగక వెరఁగుపడి చూచుచున్నంత— 16

తే.గీ. "ఏను రఘువల్లభుఁడ నీదుహృదయమెఱిఁగి
వచ్చితిని గులశేఖరాళ్వార్ల చరిత
మాంధ్రగీర్వాణ మిశ్రపద్యాంతరములఁ
గృతి వినిర్మింపు మాకు నంకితముగాఁగ." 17

వ. పరమపురుషార్థవేత్తలగు భాగవతోత్తములం గీర్తించుట కీర్తికరంబును మదీయకైంకర్యవిశేషంబు నగుంగావున నిత్తెఱంగునం గావించి కృతార్థుండవు గమ్మని యానతిచ్చిచనియె నంత మేలుకాంచి నామనంబున నిట్లని యూహించితి.18

ఉ. ఎక్కడిచోద్య మజ్జగదధీశ్వరుఁగూర్చి మహాతపమ్ము ము
న్నెక్కడినుండి చేసితి నహేతుక మాతని సత్కటాక్ష మె
క్కొక్కనిపైఁ బొసంగు ననుచుండెడి కార్యము తథ్యమయ్యె లోఁ
జిక్కినభక్తి నర్పణముఁ జేసెద మత్కృతి రామమూర్తికిన్, 19

సీ. శుభకరాపస్తంబసూత్రుండు కౌండిన్య
గోత్రపవిత్రుండు గుణవిశిష్టుఁ
డనుపమశేషాన్వయాంభోధి చంద్రుండ
హోబలదేశికుండొనరఁ దనదు

సతియందుఁబుత్రపంచకము నాపాదించె
నందగ్రజుండు రామానుజార్యుఁ
డమ్మహాత్ముండు సీతమయను నిజదేవి
వలన శ్రీభట్టరాహ్వయకుమారుఁ

తే.గీ. గనియె నా శాంతినిధికి రాగమయ సత్య
భామ యను భార్యలిరువురు భవ్యమతులు
సరవి రాగమదేవికి సంభవించె
సరసగుణశాలి వేంకటాచార్యమౌళి. 20

తే.గీ. అమ్మహాత్ముఁడు లక్ష్మమ యనెడి పత్ని
వలన మువ్వురిఁ దనయుల నెలమి గాంచెఁ
జెలిమి రామానుజుండును జెన్న భట్ట
రను సహోదరు లిరువ్వు, రే నగ్రజుండ. 21

క. ఇల రఘునాథార్యుండన
వెలసితి లక్ష్మణమునీంద్ర విమలపదాబ్జం
బులు శరణంబని నమ్మితి
లలి భాగవతార్చనాభిలాషంబెసఁగన్. 22

వ. ఇట్టియేనుగృతిపతియగు జానకీపతిం గుఱించి షష్ట్యంతమ్ములు రచించెద23

కం. పురహరగిరి సురవరకరి
దరశరహరినిభయశస్సుధాలహరికి దు
ష్కర పరసైన్యోద్ధురసం
గరరంగ విశృంఖల ప్రకటశౌర్యనకున్. 24

కం. అకటిల సంవిన్నిజసే
వకజన భయదోగ్రదైత్యవపు రేఖః పా
వక కీలాయితశరునకు
ప్రకటయశః పిహితభూనభః కుహరునకున్. 25

కం. ఉద్యత్ప్రిద్యోతద్యో
తద్యోతిత నిజభుజప్రతాపద్యుతికిన్
హృద్యానవద్య పద్య
స్వాద్యరసోద్యత్ప్రిబంధ సమ్యక్ఛ్రతికిన్. 26

కం. దుర్గమనిలయనిశాచర
వర్గాధిప భయదశస్త్ర పరధోరణికిన్
దోర్గర్వనృపతిదుస్సహ
భర్గధనుర్భంగలబ్ధ భామామణికిన్. 27

కం. శోభితకల్యాణగుణ
శ్రీభరితాత్మునకు రత్నచిత్రవిభూషా
భాభూషితాంగునకు రవి
భూభూపాలునకు రామభూపాలునకున్. 28

వ. అంకితంబుగా నాయొనర్పంబూనిన కులశేఖరచరిత్రంబునకుఁ గథాక్రమం
బెట్టిదనిన— 29

చం శమదమ సత్యశీల గుణసంపద సొంపువహింప వైష్ణవో
త్తములు ప్రభాతవేళ నుచితజ్ఞత మేల్కని తామ్రపర్ణికా
విమలజలావగాహనము వేడ్క నొనర్చి సితోర్ధ్వపుండ్ర దీ
ప్తముఖసరోజులై జపతపఃక్రియలన్ నివసించి యున్నెడన్. 30

క. అందొక దేశికమణి ని
ష్పందముకుందాంఘ్రిభక్తి భజనాసక్తిం
జెంది సికతాతలమ్మున
సుందర పద్మాసనైక శోభితుఁడగుచున్. 31

వ. విచ్చేసియున్న యెడ శిష్యప్రవరులయ్యాచార్యపురుషునకుఁ బ్రదక్షిణ ప్రణామమ్ములాచరించి యంజలిపుటంబులు నిటలతటంబులం గదియించి యిట్లని విన్నవించిరి— 32

ఉ. దేవరవారు మున్ను వసుదేవకుమారక భక్తవ్యత్తములో
పావనసూక్తులం దెలియఁబల్కితి రక్కులశేఖరాభిధా
నావనిభర్త సచ్చరిత మద్భుతరూప మనంగ నాత్మలన్
దావలమయ్యెఁ గౌతుకము దాసులకున్ గృప నానతీవగున్. 33

క. అనుచుం బ్రార్థించిన శి
ష్యనికాయముఁజూచి పలికె నాచార్యుఁడు మీ
రనుపమభక్తిన్ వేడిన
ఘనుచరితంబిపుడు దెలియఁగా వివరింతున్. 34

క. శ్రీదమ్ములు దళితాశ్రిత
ఖేదమ్ములు దుష్టహృద్విగీతాచారో
చ్ఛేదమ్ములు శోషితభవ
శోదమ్ములు విష్ణుభక్తజనపాదమ్ముల్. 35

క. పావనములు వినమితసుజ
నావనములు విబుధకోకిలాశ్రయణమధు
శ్రీ వనములు కృతకుని సం
భావనములు విష్ణుదాస పదసేవనముల్. 36

వ. అదిగావునఁ బ్రపన్నపురుషశ్రేష్ఠుండగు కులశేఖర మహీపాలుని చరిత్రంబు పురాతనభాగవతపరంపరాముఖోదీరితంబై వచ్చుచున్నయది. పరమపవిత్రంబగు తచ్చరిత్రంబు మీకు దెలియునట్లు వివరించెద సావధానులరై వినుండని పల్కి ప్రసాదసుముఖుండగుచు వారలఁజూచి యిట్లని యానతిచ్చె— 37

ఉ. శ్రీకరమై సుధీజన వశీకరమై బహుదివ్యరత్న ర
త్నాకరమై విదేహమగధాంధ్ర కళింగశకాంగముఖ్య దే
శాకృతులన్ దదీయవిభవాతిశయమ్ములఁ ద్రుంచి సంతత
ప్రాకటభాగ్యసౌఖ్యములఁ బ్రస్తుతి కెక్కిన కేరళమ్మునన్. 38

పురవర్ణనము

తే. సంపదలకెల్లఁ దామరతంపమగుచు
ధారుణీదేవి యాననదర్పణమ్ము
మాడ్కి సురనరనగరోత్తమంబులందు
మేటియననొప్పుకుక్కుట కూటపురము. 39

సీ. ఉగ్రసేనారూఢి నుల్లసిల్లెడిగాని
మధురసంతత సౌఖ్యమహితగాదు
గురుకృపాధిగమభాసురము గాని గజాఖ్య
నగరమ్ము దుశ్శాసనమ్ము గాదు
హంససంతతి విలాసాస్పదంబగు గాని
సాకేత మసగరాస్పదముగాదు
బాణ ప్రతాపసంభాసమాన్యము గాని
శోణం బదోపాటసులభి గాదు

తే.గీ. ధరణి నటువంటిపురము లీక్ష్మణి నోకటఁ
గొఱఁతవడుగాని కుక్కుటకూటనగర
మలరు నారోగ్య ధర్మశిక్షా, నుపేత
కవటచరణ సుధీపుణ్యకలన వలన. 40

ఉ. మేటి కవాటపాళికల మ్రోఁత నమర్చిన నూత్నరత్నపుం
దేఁటమెఱుంగు లంగముల నివ్వటిలంగఁ బురప్రభూత పా
ర్శ్వాటన వేళలందు శబలాంబరధారణ లీల లేర్పడన్
సీటు దలిర్ప నొప్పుదురు నిర్ధనులున్ ధనులొక్కచాయ వడిన్. 41

ఉ. మేడలమీఁది నెత్తముల మేలుచంద్రిక సాంద్రపించఘుల్
జోడుగ విప్పువార గొని సొంపుగనాడెడి నెమ్మిపిండువున్
జూడగ వచ్చియుంను పురసుందరులన్ వెసఁ జూచి యచ్చెరల్
వ్రీడ ఘటింప మోము లరవెట్టుదు రీశులకున్ మఱుంగుగ. 42

శా. సౌధద్వారహయమ్మ్మలం గని సమంచద్భాస్కరాశ్వంబు లు
త్పోథోదీరిత హేషితార్భటుల నాక్రోశింప భీతిల్లి త
త్పాథోజానన లాననమ్మ్మలు సెమర్పన్ గృత్రిమాశ్వాంగముల్
బాధాహేతువులంచుఁ గప్పుదురు కూర్మాసమ్ములన్ మేనులన్. 43

ఉ. అంబరవాహినీ జలవిహారకర కోకగణమ్ము వీఁటి సౌ
ధంబుల పైఁ జరించెడుసుదంతుల కన్నుల మీనులంచు ని
చ్చం ఒఅ తెంచి తద్వదనచంద్రులపై కెదు రెక్కలేక వే
గంబ పిఱిందికిందిరిగి గాసిలుఁ గామిత విఘ్నసిద్ధికిన్. 44

సీ. చందన సహకారచాంపేయ పాటలీ
వకుళ పున్నాగద్రువర్ణితములు
బహు పతత్పలరసస్పృహణీయ వేణికా
ప్లావిత సుమరజఃపంకిలములు
ప్రత్యగ్రకిసలచర్వణ జాతకాకలీ
కోకిలకుల విహారాకరములు
మంజులమకరంద మాధురీసాహిత్య
మదవ దిందిరమందిరములు

తే.గీ. అంతరాంతర సరసీలతాంత విసర
సురభితానిలబాల సంచరణ శామ్య
దంతికాయాత పథికఘుర్మాంకురములు
వెలయు నుద్యానవనము లవ్వీఁటి కడల. 45

సీ. శుచియు నాఁదగియు నాశుగసఖుండాత్మలో
నరసిచూడఁగ నాశ్రయాశుఁడనుచు
బుధుఁడయ్యు నమృతాంశుపుత్రుండు సతతోగ్ర
కర సన్నిధానానుకారి యనుచు

గురుభావ మందియు సురరాజమిత్రుండు
రాజప్రియాంగనారక్తుడనుచు
కవియయ్య భార్గవుడవిరళ కలుష దో
షాచరసముదయాచార్యుడనుచుఁ

తే.గీ. దారు శుచితా, శుభావాసతా, జితాక్ష
తా, ఘనాశ్రయతా, దిసద్ధర్మయుక్తి
నతిశయిల్లుచు సత్యవ్రతాఢ్యులగుచు
వేడ్క నొప్పుదు రవ్వీటి విప్రవరులు. 46

సీ. భుజమూలములఁ జతుర్భుజసాధనములైన
ఘనశంఖ చక్రలాంఛనము లమర
రసనాంచలముల నారాయణద్వయమంత్ర
లలితాక్షరమ్ములు చెలిమిఁదెలుప
మనముల నుపనిషద్వనధిప్రమథన ని
ష్కృష్టతత్త్వామృతసేవ దనర
సల్లాపముల విష్ణుచర్యాతదీయ పూ
జావిశేష ప్రపంచన మెసంగ

తే.గీ. మహితసౌరభనళినాక్షమాలికాస్ఫు
రద్గళమ్ముల నూర్ధ్వపుండ్ర ప్రదీప్త
ఫాలముల సొంపుదాల్తు రప్పట్టనమునఁ
బరమవైదికులగు మహాభాగవతులు. 47

చం. దళమగు వాసుదేవపరతత్త్వ నిబంధన వాదఘోషణం
బుల హరిపూజనక్రమనిబోధన మంత్రరవంబులన్ నవో
త్పలరుచు లుల్లసిల్ల నునుపాఱెడు తిన్నియలన్ దనర్చి ని
ర్మలగతి నయ్యగార్ల తిరుమాళిగ లప్పురి నొప్పునెంతయున్. 48

ఉ. కంతులు రూపసంపదల గాఢపరాక్రమలీలలన్ శచీ
కాంతు లఖండకీర్తి కళికాపరిపూర్ణత, పూర్ణిమానిశా
కాంతులు సాంద్రసద్గుణనికాయనిశాంతులు సాధురక్షణ
క్రాంతులు క్షత్రియోత్తములు కాపురముండుదు రప్పురమ్మునన్. 49

మ. పటుగోరక్షణముఁ గృషిక్రియ యనల్పంబైన వాణిజ్యముఁ
దిటమొప్పఁ దమవృత్తులై నడువ నర్థిన్నిత్యసంపాది తో
త్కటనానాధనధాన్యలాభముల యష్టస్థాని నోడించుఁ గో
మటు లవ్వీఁటఁ వసించియుండుమరు సమ్యగ్జానపారీణులై. 50

కం. భీరు లసత్క్రియల, మహో
దారులు సత్పాత్రముల, బుధద్విజసేవా
ధీరులు సంగ్రామకళా
శూరులు తత్పురి వసించు శూద్రప్రవరుల్. 51

ఉ. కొండలపెంపు గెల్చు రథకోటులు కాలుమొగిళ్ల భంగి నొం
డొండచెలంగు మత్తకరు లుజ్జ్వలఘోటకముల్ ప్రచండ కో
దండకళోద్భటుల్ భటు లుదగ్రతఁ బెంపువహింప వైరి దో
శ్చండిమ గండడంచు బలసంపద నప్పుర మొప్పు నెంతయున్. 52

చం. సరసిజ పత్రలోచనలు చంద్రనిభాస్యలు తప్తహేమసుం
దరతనువల్లు లుల్లసితధర్మ పరిశ్రమనైపుణీ మనో
హరచరితల్ పతిప్రియగుణాన్విత లవ్యయపుణ్యగణ్య ల
ప్పురిని పురంధ్రికామణులు పొల్పువహింతురు శీలసంపదన్. 53

సీ. తనుకాంతులకు నోడి తపియించి కరఁగు హే
మార్తికి హేము తా నార్తిఁ గాంచె
విపులోరుదీప్తికి వెఱ యూఁది రంభ కం
పింపంగ రంభ కంపింపఁదొడఁగె
కమనీయనిటలరేఖకు నోడి శశిరేఖ
కృశియింప శశిరేఖ కృశత గాంచె
విమలలోచన సౌష్ఠవమునకు హరిణి భీ
తిలఁ జూచి హరిణి భీతిల్లఁదొడఁగె

తే.గీ. నప్పురమ్మున నుండు వారాంగనాంగ
కోపమాన పుంజంబిట్టు లోటువడుటఁ
గాంచి తన్నామ గంధయోగమునఁ జేసి
తలఁకి రచ్చర లెద నపత్రప జనింప. 54

చం. కులుకుమిటారిచన్గవలు కోమలబాహులతా యుగంబు లం
చలగతులన్ గలంచు నడ, సన్నఁపుగౌనులు విద్రుమంపు సొం
పలవడుకెంపు వాతెఱి, లొయారఁపుఁజైవులు వింతగూర్చు చెం
తల వెలయోంద్రఁ గన్గొనినఁ దాపసులైనఁ జలింతు రప్పురిన్. 55

సీ. శుభనాస! చాంపేయసూన మంకెుద వన్న
నందునే చంద్రప్రధ్వస్థ మంద్రు
ఏణాక్షి! కలువ లాఘ్రాణింతు మన దుర్గ
భము జోడువిండ్లు కాపాడు నంద్రు
సుకుచ! తామర మొగ్గలకు జయంబన నన
భస్నానజములు చేపడునె యంద్రు
సుదతి! కందమ్ములసాం [పెద్దియనసుధా]
స్వాదమ్ములవి యగోచరము లంద్రు,

తే గీ. చారుగతి నొప్ప విపణిదేశములయంచు
వగసుమస్తోమ విక్రయవ్యాజగతుల
కాముకులతోడ సరసవాగ్రచన లెసఁగ
వీటఁజరియించు కుసుమలావీజనమ్ము. 56

సీ. చెలి' సదోచిత్తముఖోజ్జ్వలమైనమావి కెం
జిగురొకించుక నొక్కఁజెందరాదె!
శుకవాణి! యళి లసల్లికుచగుచ్ఛమ్ములు
డాసి గోరంత ముట్టంగరాదె!
రుచిరాంగి! విరళాప్త రోచనాబ్జంబులు
కోరి యొక్కంత మూర్కొనఁగరాదె!
సకియ! వికారమై చను వికచోత్పల
శ్రేణి మెల్లన సవరింపరాదె!

తే.గీ. యనుచుఁ బల్లవు లధర స్తనాక్షి కేశ
కలన భాషింపఁ దేనెలు గాటిపోవ్ర,
నొక్కులసు, కారెసఁగు దేంట్లు గ్రక్కసించు
వలదువలదంద్రు సుమలావికలు పురమున. 57

ఉ. ఆ పుర మేలుచుండు సముదంచిత బాహుబలప్రతాప సం
దీపితకీర్తిమూర్తి పరిధిస్ఫుట దిగ్వలయాంతరక్షమా
ద్వీప సమార్జితద్రవిణ విశ్రుతవైభవశాలి, దాన వి
ద్యాపరతన్ దృఢవ్రతశుభాఖ్య వహించి నృపాగ్రగణ్యుఁడో. 58

శా. పాలించెన్ వివిధాశ్రమానుగణ సంభావ్యప్రజాకర్తఁడై
యూలించెన్ గృపమీఱ దుర్విధజనోక్తాలాపముల్ బాహులన్
గీలించెన్ జతురంబురాశిరశనాక్ష్మీణ క్షమాచక్రమున్
దూలించెన్ బటుమండలాగ్రమున నస్తోకద్విషత్సైన్యమున్. 59

సీ. చెట్టునబొక్కెఁడు చెలమ గ్రుక్కెఁడుగాని
నన్నంబునీళ్ళులు నంటరింట
నొగి నారచీరలు తొగలపేరులుగాని
నవ్యాంబర విభూషణమ్ము లిడరు
పులిలేటిగంతులు పులుగురంతులుగాని
నటయూథ నాట్యగానములు వినరు
కొండలచెంతలు గుళ్ళపొంతలుగాని
సౌధ పర్యంతదేశములు గనరు

తే.గీ. రణమహీస్థలి నమ్మహారాజు నెదిరి
యోటువడి వ్రీడఁజెంది పానాట హూణ
మద్ర మాళవ సౌవీర మగధ పాండ్య
కురు కరూశాంగ నేపాళధరణిపతులు. 60

సీ. తనభృత్యునిగఁజేసె దాశార్ణభూపతి
ననుచరత్వం బిచ్చె నంధ్రపతికి
వంగభూపాలుని వశునిగా నొనరించెఁ
జెలికాని గావించె సింధువిభుని
సేనానియంతగాఁ జేసె మత్స్యాధీశు
నయమొప్పఁబ్రోచె గాంధారరాజు
నశ్వవరేణ్యుగా నరసె లాటవరేణ్యు
సఖుని గావించెఁ బాంచాలపతిని

తే.గీ. నవ్విధంబున నిఖిలదేశాధినాథు
లనవతమాత్మహితకారులై చరింప
నల దృఢవ్రత భూపాలుఁడతులకీర్తి
భూషిత దిగంతరాళుఁడై పొలుపు గాంచె. 61

సీ. బ్రాహ్మణుల్ క్రతుకర్మ పరిణతుల్ గాంచిరి
తగువేళ వర ముల్ దనియఁ గుఱిసె
ధనధాన్యరాసులఁబెనుపొందిరి జనంబు
లవిరళగతుల ధేనువులు పితికె
బహుసస్యసంతతుల్ ఫలభాజనములయ్యె
కలకాల మొగిఁ బచ్చికసవు గలిగె
వనములు సుమవైభవంబులఁ దనరారె
చోరప్రసంగముల్ దూరమయ్యె

తే.గీ. సకలవంశప్రసూతప్రజాసమృద్ధిఁ
బిల్లచెఱు కీనినటుల శోభిల్లె ధరణి
యమ్మహీభర్తయయ్యె విధమ్మొలెఁగి
మనుజకోటుల శాసించి మనుచు కతన. 62

వ. ఇవ్విధమ్మున నవ్వసుంధరావల్లభుండు కనకకలధౌత కరితురగమణిగణ ప్రముఖవస్తు ప్రదానసమయసముద్గత సలిలధారాపరిగ్రహసమర్థార్థి జనానందప్రవర్ధమానకీర్తిచంద్రికాధవళీకృతదశదిశాంతరాళుండును, నిరంతర స్వవినయ భక్తిపూర్వకవందనానందితమహాభాగవతకటాక్షవీక్షణాసాదిత భాగధేయవైభవోజ్జ్వలుండును, ప్రచండదోర్దండమండిత కోదండపాండిత్యవశంగతరాజన్య పర్జన్య ప్రవర్తితావిరళద్రవిణధారాసంపాతసంపూరితభాండాగారుండునునై నిఖిలప్రజాభ్యర్థితుఁడై నందినమహాసామ్రాజ్యవైభవసమృద్ధిన్ బ్రసిద్ధి వహించి పెద్దకాలమ్ము రాజ్యమ్ము చేసి యొక్కనాఁడు— 63

సీ. విమల ధర్మాధర్మవిదులైన విద్వాంసు
లోకవంక సద్గోష్ఠి నోలలార్ప
మహనీయశౌర్యసామంత భూకాంతులు
కోర్కెచే నొకచాయఁ గొలువుసేయ

నరిభయంకరమూర్తులై యొప్పు రాహుత్తు
లొకచక్కి మాఱుగేలూఁది నిలువ
గాయక వందిమాగధ బృందమొకవంక
నమరి యాత్మీయగీతములు వాడ

తే.గీ. నాదిగర్భేశ్వరా! పరాకా! యటంచు
సావిదల్లులు దన్ను హెచ్చరిక సేయ
రమణు లిరుగడ వింజామరములు వీవ
నరవరేణ్యుండు సింహాసనమున నుండి. 64

క. ఆటలఁబాటల బహువా
చాటోక్తులఁగొంత ప్రొద్దుచనునంత నిరా
ఘాటముగ వేఁటతమి మదిఁ
బాటింపుచు విభుఁడు సైన్యపతితో ననియెన్. 65

రాజు వేఁటకేగుట

మ. సదసత్కార్యవిధిజ్ఞులార! మృగయాసంచార మొక్కింత స
ల్లుదమే! యంచు వచింప నియ్యకొని యో భూనాథ! యివ్వేళ మం
చిద మాకున్ ప్రియమయ్యె దేవర బలశ్రీ మీఱి, నానామృగా
స్పదకాంతార విహారలీలలఁ జరి పన్ జెంత వీక్షింపఁగన్॥ 66

కం. అని పల్క, నాటవికులన్
గొనిరండని భటులఁ బనుప గొబ్బున వారల్
చని పిలుచునంతఁబ్రజ తమ
వనచరభావంబుఁజూడ వచ్చిరి సభకున్. 67

కం. వల లుర్విద్రాళ్లును దగు బో
నులు గాలమ్ములు గదాధనుశ్శరకుంతం
బులు మొదలగు సాధనములు
నలవడ ధరియించి భీషణాకృతులొప్పన్. 68

సీ. కరిగండు పులిగొంగ కఱకుమీసలబంటు
సయ్యాటములమారి చట్టుగుండె
కొఱవిచూపులబూచి కుప్పిగంతులదిట్ట
యడవులరాకాశి పిడుగుతునుక
జల్లితోక బెడంగు పిల్లులబూతంబు
గవగచ్చికపిసాళి గబ్బిమొకము
ఉరుకులగండుకక్కెర పొంచులాడు గుం
పులమారి జముకోఱ పులుఁగుచూడు

తే.గీ. అక్కెస గుబాటుకాఁడు పేరుక్కుతునియ
యనుచు నామమ్మొలిడి పెంచినట్టి జాగి
లముల గొలుసుల నిడికొని తమకమడర
నరుగుదెంచిరి యెఱుకు లయ్యధిపు కడకు. 69

ఉ. భూతలనాథుఁ జేరి జయపూర్వక శబ్దములుచ్చరించుచున్
జేతులుసాచి మ్రొక్కి పెడ సెయ్యిడి ముందటనిల్చి సామి! మీ
తాతలు తండ్రులున్ గరుణ దప్పకసాకిరి మాము స్సల్గ, మే
మీ తరువాత దేవరయె యేలికగా సుకముంటి మెంతయున్. 70

కం. ఓడక మీ పాదమ్ములఁ
నీడలఁజరియించు మమ్ము నీ సొమ్మనుచున్
జూడుము మా కొలఁదుల కిక
నీడగు పనియాజ్ఞ సేయు మెంతయుఁ గరుణన్. 71

చం. అనవుడు నా నృపాలుఁడు దయామతి వారల నాదరించి గ్ర
క్కున విడియంబొసంగి పటుఘోటకరాజము లీల నెక్కి త
క్కిన బహువీరమంత్రి హితకింకరవర్గము సుట్టిరా, వెసన్
జనియె తరఙ్గభల్ల కిటిసైరిభఘోరవనాంతభూమికిన్. 72

సీ. వడిఁబన్నిదమునఁ జేసి పొడవైనపొదరిండ్లఁ
దొడరి యావలఁ బడ దుముకువారు
రంపటిల్లెడు మల్లరంపు గిత్తలవోలె
నెడనెడ వడి బొబ్బ లిడెడివారు

వడఁద్రోళ్లు వెట్టిన వెడఁదపెందొడలపై
సారెసారెకు మల్లసఱుచువారు
పటుతరాయుధము లిట్టట్టుద్రిప్పికొనుచు బే
ర్వాడి లక్ష్యస్థలమ్ములవైచువారు

తే.గీ. నగుచు వనచరభటులు సాహసికవృత్తి
గ్రామ్యబలము లనృపవరుఁ గడచి కలిసి
శరభశార్దూల సింహకాసరము లాది
యగు మృగమ్ములఁబడవైచి రలవు మెఱసి. 73

క. అత్తఱి నాగరవీరుల
మొత్తము లారణ్యకులు నమోఘ[సిత]శరా
యత్తములఁ జేసి వివిధమృ
గోత్తమముల నవనిఁ గూల్చి రుగ్రార్భటులన్. 74

తే.గీ. జీవురులనంటి వలలకుఁ జేర్చి బోను
లందుఁ జొఱఁద్రోలి యురులచే డిందువఱచి
పొసఁగఁబట్టిరి, కొన్నింటిఁ బొడవడంచి
రెలమి ఖగముల మృగముల నలవుమెఱసి. 75

భుజంగప్రయాతం. జగద్భీకరాత్మీయ సైన్యంబు లిట్లా
మృగస్తోమమున్ ద్రుంచి మెప్పించువేళన్
మొగమ్మందు నుత్సాహమున్ సొంపు దోఁప
తగన్ ఘోటమున్ గాలఁ దాఁటించె లీలన్. 76

క. ఘోటకము దుముకఁజేయుచుఁ
బాటవమున విల్లు బూనిపటుమేఘునిరా
ఘాటధ్వని పురణింపఁగ
జ్యాటంకృతులెసఁగఁజేసె జనవరఁడెలమిన్. 77

క. ఈ రీతి నిజగుణధ్వని
క్రూరత నందఁద వెడలి రోదసి నిండన్
జేరువ నొక యీరమ్మున
గూరికియున్నట్టి లేడిగుండియ లవియన్. 78

ఉ. లేచి తటాలునం దుమికి లీలమెయిన్ బరువెత్తిపోవగాఁ
జూచి నృపాలుఁ డామెకము జొప్పడ బిట్టడలించి తన్ను ద్రో
రేచెడు దైవసంగతి హరిన్ హరిణీపథయుక్తిఁ జొన్పె మా
రీచుని త్రోవ మున్ననుసరించిన రామ మహీశు చాడ్పునన్. 79

వ. ఇవ్విధంబున నమ్మహీకాంతుండు దురంతకాంతారసీమాభ్యంతర
మార్గంబున ననర్గళసంచారసముదంచితసముత్తుంగతురంగమంబు నా హరిణీలలా
మంబు వెంటనంటం బరపి గెంటని తమకంబునం బ్రచండభుజాదండమండిత కోదండ
నిర్ముక్తకాండపరంపరన్ జంపనొల్లక దిట్టతనంబునం బట్టందలంచి తరుషండంబు
నకుం గేడించియు నికుంజపుంజంబులపయిం జవుకళింపం జేయుచు నేఱులపయిం బఱ
పియు నతివిభ్రమకాదభ్ర చక్రభ్రమణంబుల నిట్టట్టు ద్రిప్పియుం బుడమిఁ జేఁదు పిఱింది
దెసం దటీమికొని రా నిరీక్షించి చెదరిన హృదయమ్మ్ము కదుర్పఱుప నేరక యంత
కంతకుం బెరుగు తత్తరమ్మునన— 80

సీ. తురగరింఖోద్ధూత ధరణీపరాగమ్ము
కనుదోయిగ్రమ్మినఁగలఁగి కలఁగి

పటుహాయాంఘ్రిన్యాస భయదార్భటుల పేర్మి
సుడియు విభ్రాంతిచే సారిగిసారిగి

సంక్షుబ్ధవక్రసంచార శ్రమంబున
నొడలు కంపింపంగ నొదిగియొదిగి

యెడనెడ నృపుఁడొనర్చెడు సింహారవముల
వెడవెడ నరచుచు నడలియడలి

ఆ వె. కొంతదూరమరిగి యంతటఁ జిడిముడి
నడలు గడలుకొనఁగ నడువలేక
యొక్క సరసిచెంత నుర్వీశుఁ డీక్షింప
హరిణి తల్లడిలుచు నవనిఁ ద్రావె. 81

వ. అంత నమ్మహీకాంతుండు డాయంజని. 82

సీ. కడువడిఁ జలియించు కన్నుల కొలఁకుల
నుడుకుజలమ్ముల విడుచుదాని
వెఱయూఁది యంగముల్ విరవిరవోవంగ
నగ్గలమ్ముగ వడకాడుదాని
ప్రాణముల్ చంచలభావమందఁగ నోఁట
గళగళ నురువులు గట్టుదాని
మార్మోడ యిచుచు నుమ్మలికంబు దోవంగ
నొయ్యనఁ గుట్టూర్పు లూర్చుదాని

ఆ॥ వె॥ హరిణయువతిఁ జూచి యందంద తనలోనఁ
బాపభీతియును గృపారసమ్ము
గీలుకొనఁగ నపుడు కృష్ణ కృష్ణా! యంచు
నగ్గలించి హాయము డిగ్గనుత్తికి. 83

కం. ఈ తెఱఁగున హరిణంగని
శీతల సికతాతలంబు జేర్చి కడానీ
పూఁత దువ వలువ ముసుగిడి
చేతుల నుదకంబు పట్టి చిలుకుచు మఱియున్. 84

ఉ. హా! యిదియేటివేఁట యను, నబ్బుర మాటున దీనిఁజూడనే
లా! యను, నాగ్రహింపదగునా యను, నెంత చలమ్ముగొంటి నా
రా! యను, లేటి నిట్లలతురా యను, నింతదలంతె శ్రీనివా
సా! యన, నమ్మహీశుఁడు లదార్తి పరిక్షుభితాంతరాత్ముఁడై. 85

వ. ఉన్నయవసరంబునంగొంతవడికిఁ జేదదేఱి తదీయకరకమలసంస్పర్శ విముక్త సకలకలుషబంధయగు నా హరిణాంగన పూర్వజన్మ సుకర్మవాసనావిశేషంబున జనితవిజ్ఞానయై పుణ్యంబునం గృపాళుండగు నృపాలుంజూచి మనుష్యభాషణంబుల నిట్లనియె— 86

హరిణి పూర్వకథ

శా. క్షోణీవల్లభ! మానసంబునఁ బరిక్షోభించెదేలయ్య! మున్
బాణవ్రాతముచే నరాతిభట శుంభత్కుంభిఘంటీరథ

శ్రేణింగూల్చెడిచోఁ జలింపవు కడుం జిత్రంబయో! నేఁడు సం
క్షీణం బౌనొకో! లోకమంతయు మృగస్త్రీ నొక్కఁ తెం జంపినన్. 87

చం. సమరమునందు శత్రుబలసంఘము మందట వేఁటలాడుచో
సమదకురంగశల్యకశశవ్రజమున్ వధియించుటల్, క్షత్ర
ప్రముఖసుకర్మవేళల నపారధనవ్యయబుద్ధి సల్పు, టు
త్తములగు ధారుణీశులకు ధార్మికవర్య! నిసర్గవృత్తముల్. 88

తే॥ గీ॥ కాన మిముబోటి యుత్తమ క్షత్రియులకు
మృగనిబర్హ్ణాకృత్యంబు తగవు గాఁగ
నెట్టిఁగెటిఁగియు ననుఁబ్రోచి తిద్ధచరిత!
క్షితి నిత్తోధికసౌభాగ్యసిద్ధిఁ గనుము. 89

కం. ఈ కరణి హరిణి పల్కిన
యాకస్మికమనుజభాష లాలించి ధరి
త్రీకాంతుఁ డిట్టులను న
స్తోకతరాద్భుతరసాభిజుపాత్మకుఁడై. 90

చం. హరిణ కులమ్మునం బొడమి యీదృశమానుషభాషణమ్ము లే
వెరవున నేర్చి, తందు నృపవీరకులోచితధర్మమార్గ వి
స్తరము లెఱుంగుటల్లు! మృగజన్మ కుతూహలతం జరించు భే
చరసతివౌదొ! యక్కట నిజమ్ముగ నేణివొ! చెప్పుమేర్పడన్. 91

కం. అనవుడు నిట్లను నదియో
జనవర! మత్పూర్వ కర్మ సంగతిని బొసం
గిన లేటితనం బిది చ
క్కన విను మెటిఁగింతు నాదుకత దెలియుంగన్. 92

సీ. కకురదేశమున లాంగూలపురమ్మునాఁ
గల దొక్కనగర మత్యలఘులీల
నందుండు ధర్మజ్ఞుఁడనెడి విప్రునకు నే
నర్మిలి కూఁతర నవనినాథ!

మా తల్లిదండ్రులు మన్నన దళుకొ త్త
నే గోరినవియెల్ల నిడుచుఁ బెంప
నొకనాఁడు నాయీడు నువిదలతోఁగూడి
యాడుచు నుండ మాయయ్యచూచి

తే.గీ. నాదు గుణరూపములకు నానంద మంది
యత్తమామలు మఱఁదులు నాడుబిడ్డ
లుండ సిరులందియున్న చోటొకటి గాంచి
చిత్తమున నన్ బరాధీనఁ జేయఁ దలఁచి. 93

కం. ఆ విప్రున కగ్రసుతుం
డై వెలసిన చంద్రకునిఁ బ్రియం బెసలారన్
రా వించి పరిణయం బొగి
గావించిరి యగ్ని సాక్షికముగ నృపాలా! 94

కం. తగు మొదవులేను దాసీ
యుగళము వస్త్రాభరణసమున్నతి యరణం
బుగ నిచ్చి యంత ననుఁ జ
క్కగ మావా రనిచి రత్తగారింటికొగిన్. 95

తే.గీ. ఏను నుబ్బుచు నత్తవారిల్లు సొచ్చి
పొలుపు దీపింప నాసాటి పువ్వుబోండ్లు
మెచ్చఁ బనులందు నేరుపు లచ్చుపడగ
నిపుణమతి నొప్పుచుందును నృపవరేణ్య! 96

సీ. సుకుమారనయ్యా నే నొకవేళయందైన
నలసితి నని యుస్సురస్సు రనను
ఈవలి దావల నిడఁబున్నదాన న
య్యను నోర్చి చెప్పినపనులు మఱువ
నఖిలపదార్థమ్ము లనుభవించినదాన
నయ్యా పెట్టరు పొయ్యారని తలంప
గారవమ్మునఁ బెంపు గనుదాన నయ్యను
గసరులఁబడి మదిఁ గ్రక్కసింప

తే.గీ. మాయుకోపించునో! యంచు మగనిమనసు
కందునో! యంచు మఱఁదులు కాఱు లఱితు
రనుచు భయమగ్గలింప నే ననుసరింతు
మండలేశ్వర! యత్తింట నుండునపుడు. 97

సీ. పని సాల గలిగియున్నను బొరుగిండ్లకు
నడువ నెన్నండును నరపతేఁ్య!
పలుకరించినన్నైనఁ బరపూరుషుల వంక
తేఱిచూడను ధరిత్రీలలామ!
తిట్టినన్నైన నర్థి గురుప్రజంబుల
నట్టిట్టు వలుక మహానుభావ!
నడురేయినైన మానక యత్తచెప్పిన
కృత్యములు మఱువ నఋణవిభవ!

తే.గీ. యిట్లు నిరతంబు భయభక్తు లెసఁగ నేఁ జ
రింపుచుండంగ మత్పూర్వకృతము దక్క
కారణము లేకయును జండిక యనఁ బరగు
నత్తచిత్తమ్మునకుఁ గసరెత్తె నయ్య! 98

వ. ఇట్లు దినదినప్రవర్ధమానరోషాయత్తచిత్తయగు నత్త నాయెడం బెరిగిన చలమ్మడింపక. 99

సీ. ప్రాణపదమ్మగాఁ బాకమ్మునేయ ము
ప్పోకలకూడంచు ముటియాడు
గృహకృత్యములు నెచరింప డగ్గటి యింత
వడకంచు నడునెత్తి యడచిపోవు
పని చెప్పిపనిచి చయ్యన మగవారితో
నింట నిల్వాదటంచు నెచ్చరించు
ముందటఁ జనఁగఁ బిఱుందఁ దా వచ్చుచు
మోము నిట్టట్టుద్రిప్పి మూతి విఱుచు

తే.గీ. మొకమువలె నిట్లు రేగి నామీఁద మగని
మదిని మఱఁదులయాత్మల మామగారి
యుల్లమున సివమెత్తిన ట్లుగ్రగోప
బుద్ధి వుట్టించె నేమి సెప్పుదు నరేంద్ర! 100

క. మును గయ్యాళితనమ్మున
నొనరిన మా యాడుబిడ్డలుగ్రతఁ దమ్మిం
జనని కనుగిలుప నా మా
టనినం బైవత్తురొంటియడుగున నధిపా! 101

చం. తెలతెల వేఁగునంతనె యతిత్వరగాఁకొని మేలుకాంచి ని
ర్మల ముఖమార్జనాదుల సమంజసనై గృహశుద్ధి మున్నుగా
నలవొనరించి శాకములు నన్నముడింపగ నిద్రదేఱి యొ
త్తిలి గళమెత్తి యత్త నను దిట్టును గూఁతులు తోడుపల్కఁగన్. 102

సీ. మా తండ్రి యొసఁగిన మాణిక్యకటకముల్
తెమ్మంచుఁ దనదు సందిట ఘటించె
నమ్మ పెట్టిన పటుటంచుచీరలు నాల్గు
డక్కరి తోడికోడండ్ర కొసఁగె
ముత్తవ దయసేయు ముత్యాల పట్టెడ
వడిఁ బుచ్చుకొని కూఁతుమెడఁ దవిలెఁ
యన్న యిచ్చిన పదార్థన్నెయొడ్డాణమ్మ్ము
వదలించి చెల్లెలివైపు జేర్చె

తే.గీ. నన్నియునుగల్గి యరణంపుటాల నమ్మ్ము
కొనియెఁ బరిచారికల నీళ్లు గూడు నిడక
నెడలఁ గొట్టించె మా పుట్టినింటిసొమ్ము
వీసమైనను లేకుండఁజేసె నయ్య! 103

ఆ.వె. మూఁడుజాములరుగ ముంగేల నన్నమ్ము
వెట్టి సనుచు నాల్గు దిట్టి దీని
తిండివలన సమసెఁగుండకుండంతయు
నను చు వీధిజనులు వినఁగనాడు. 104

క o. ఈ రీతి నింటఁ గల్గిన
వారందఱు నటులసేయ వసుధేశ ! వగం
గూరి తలమునుకలై సం
సారము దెస రోసి మది విచారము దోచన. 105

చం. కటకట ! పూర్వజన్మ కృతకర్మమదెట్టిదొ ! తప్పాకింత లే
దిటుల దురాగ్రహమ్ము దలకెత్తుక యూరక రంపటిల్లుచుం
దిటమటి యున్న నన్ను నొగిఁ దిట్టియు గొట్టియు నత్త చిత్త మి
ప్పటికిని శాంతినొందద యుపాయము నామది దోఁచదేమియున్. 106

చం. తొడిబడి కన్నవారొసఁగు తొఱ్ఱుల నమ్మి రొకించుకైన న
న్నడుగక సొమ్ముఁబుచ్చుకొని, రన్నము నీళులు వేళపట్టు నం
దిడక యదల్చి యూడిగఁపుటింతుల నిల్వోడఁగఁ ద్రోచి, రీ
నడవడి వీరికిందగియె నాయముగాదని చూడరక్కటా ! 107

ఆ. వె. కన్నవార లిచటికతలెఱుంగరు వార
లెఱిఁగియేమి! యొరులకిచ్చినపుడె
పట్టుచెడు స్వతంత్రపద్ధతు లయ్యాస
విడిచి పడినచోట వెదుకవలయు. 108

క o. అనితలఁచి మఱియు నీయడ
లున కత్తయె మూల మాత్మలో నయ్యమునన్
గనికరముపుట్టఁ జేసిన
వెనుకన్ భయమెడలుగాక వెంటంబడునే ! 109

వ. ఇట్లువిచారించి సవినయసల్లాపమ్ములన నత్తచిత్తమ్ము గఱఁగింపందలంచిన దానవై యొక్కసమయంబు నెడగని డాయంజేరి సముల్లాసహాసభాసురముఖి యగు నయ్యను పరుండిసాచిన యడుగులు తొడలపయింబెట్టుకొని మెత్త మెత్తనఁ గర తలంబుల నొత్తుచు నల్లన నిట్లంటి. 110

క o. పొలఁతుకు నత్తమామలు
దలపోయఁగఁ దల్లి తండ్రి దైవము గురుఁడున్

గలనైన వారికెగ్గులు
పలుకంగారాదు నీతిపథ మూహింపన్. 111

ఉ. పెంచిన తల్లిదండ్రు లరసేయక మీపదసేవకై సమ
ర్పించిరి నన్ను మీకు బెదరింపదలంచిన నాదరించినన్
మంచిదకాక యన్యులిక మాకెవరమ్మ! మదిందలంపు మీ
పంచఁ జరించుదాన దయపాయఁగ నేమిటికమ్మ! నాయెడన్. 112

కం. తిట్టియుదీవించియుఁ జే
పట్టి కరుణఁ బ్రోచునట్టి భారంబొగి నీ
పట్టున నుండఁగ మాకి
ట్టటని పలుకంగ నేలనమ్మ! తలంపన్. 113

తే. అనుచు నే వేడుటయును మాయత్త కనలి
ముసముసమటంచుఁ దప్పక మోముచూచి
చేరి నాచెంతఁ జక్కటుల్ సెప్ప నెంత
దానవని రోషమునఁ బడఁదన్నె నయ్య! 114

కం. అంతటఁ దనివోవక ని
న్నింతింతలు సేతుననుచు నెగచుచు రాఁ ద
త్పాంతకవాటము 'నిటలా
భ్యంతరమున దవిలి 'రక్త మరిముడిఁ దొరఁగెన్. 115

తే. గీ. అవ్విధంబుననొచ్చి యీయము కడంక
నదియు నాయపరాధం బటుంచుఁ దలచి
కూడు నుదకంబు గొననీక మూఁడుదినము
లుపవసింపగఁ జేసె నన్ గృపదొలంగి 116

ఉ. మూఁడవనాఁడు దప్పిగొని మూర్ఛమునింగెడి నన్నుజూచి క్రో
వ్వాడిమనమ్మునన్ గపటవైఖరి గైకొని మేలిమీగడల్
గూడగఁ బాలు పాత్రనిడి గొబ్బునఁగ్రోలెడిగాని బింకపుం
జేడియ! దీని నీమగనిచేతికి నిమ్మని రే యొసంగుచున్. 117

కం. ఇచ్చినవెంబడిఁ గూఁతురి
నచ్చువడం గాపువెట్టి నదియెఱుఁగక పెం
జిచ్చుగతి డప్పి జఠరము
ద్రచ్చుఁగ నొకగ్రుక్కెఁడన్నిఁ ద్రావితి నడుమన్. 118

చం. అదిగని యీవెలంది తమయన్నకు నంతయుఁజెప్ప నుగ్రుఁడై
యిది కుటిలాత్మ్మరాలకట! యెంగిలిపాలిడెనంచు నెమ్మదిన్
బొదలిన రోషవేగమున బోరునఁదిట్టుచు నన్నడాసి యీ
యదనున వెళ్లఁద్రోతునని యద్దమ రేయి నతిప్రచండతన్. 119

కం. చేతులు మాటిడికొనుచు భ
యాతురత వడంకు నన్ను నడిచి గృహాబహి
ర్భాతంగాఁజేసిన మతి
కాతరనై తల్లడిల్లగా నవ్వేళన్. 120

కం. వెడలినయుడిగఁపుబోటులు
వడిఁజని చెప్పంగఁ గన్నవారెఱిఁగి భయం
పడి పనుప నగ్రజుఁడు నా
కడకుం జనుదెంచె దైవగతి నారాత్రిన్. 121

తే. గీ. ఎలుగువిని వచ్చి యంతయు నెఱుకపఱుప
నిచ్చ వగచుచు నను దమయిల్లు సేర్చె
తల్లిదండ్రులు మదిలోన దయఘటిల్లి
చీరగూడు నొసంగి పోషించిరయ్య! 122

వ. అంతం గొంతకాలంబు సనునంతం గృతాంతభటులరుగుదెంచి నన్నుం
గొనిచని ధర్మరాజు ముందటుం బెట్టినం జూచి. 123

ఉ. అక్కట భర్తృతావఁగఁ బయఃపరిపూరితపాత్ర గొంచుఁ దాఁ
దెక్కలిక త్తెవోలె నతిదీనగతిం జనుచుండి త్రోవలో
గ్రుక్కెడు ద్రావి యెంగిలిడు గుత్సితయీటఁ దృణాశనంబుచే
నొక్కట ధాత్రిపై హరిణయోని జనించి చరించు గావుతన్. 124

క. అని యూదేశించి మనం
బున నావెతఁ జూచి కరుణపొడమి పలికె పా
వనమూర్తియగు దృఢవ్రతు
ననుగ్రహమువలన సుగతి నందెద వనుచున్. 125

క. అక్కారణమునఁ బుట్టితి
నిక్కానన్ హరిణి నగుచు నిన్నాళ్ళకు నీ
యక్కజఁపు గరుణ నందుట
క్రిక్కిరిసిన దుష్కృతములు గ్రేళ్లుటికె నృపా! 126

తే. గీ. పాటులన్నిపడియుఁ బతికి నెంగిలివెట్ట
హరిణజన్మ మిట్టు లగ్గమయ్యె
ధరణి నెవ్వఁడోపు ధర్మసూక్ష్మక్రియ
లెఱిఁగి యాచరింప నిద్ధచరిత! 127

సీ. పోషించితివిగదా! పుణ్యతత్త్వజ్ఞాన
పరిణామయుతమహాభాగవతుల
భాషించితివిగదా! బహుధర్మసంహితా
నిర్ణీతనిరుపమనీతికథల
భూషించితివిగదా! భూరికీర్తిమనోజ్ఞ
చంద్రికాస్ఫురణదిక్సామజముల
తోషించితివిగదా! దుష్టరాజకఠోర
కంఠీరవోద్రేకలుంఠనముల

తే. గీ. సకలసంపదలందితి జగము నెల్లఁ
గలయనేలితి వన్నిఁట ఘనుఁడ వగుదు
వితతగుణజాల! యీదృఢవ్రతనృపాల!
పుడమి ననపత్యత గొఱంతవడియె గాక. 128

వ. అని పలికి యప్పుడ హరిణీరూపమ్మ్ము విడిచి దివ్యగంధమాల్యాంబరాభరణం బులం బొలుపుదీపించి యమ్మహారాజుచేత ననుజ్ఞాతయై దివంబునకుంజనియె నంత నమ్మహీకాంతుండు హరిణీవృత్తాంతంబునకు విస్మితుండగుచు నుండునంత. 129

పరిజనము రాజు నరయుట

ఉ. అంత నమాత్య లయ్యధిపు నయ్యెడఁగానక దంతిదంతకుం
తాంతనికృత్త తాళనిచయచ్ఛతి వాంతమధుస్పృహా మిథో
త్యంతకభల్లమల్ల కహహారవ భీత శకుంత సంవృతా
శాంత విచిత్రవర్ణ సుమహా గహనాంత గవేషమాణులై. 130

సీ. ముదమారఁ గదలు తుమ్మెదల బల్రొదల సం
పదలచేఁ బొదలు పూఁబొదలు జూచి
దివులు వెందవులించు నఫ్రలపై సింగంపు
రవళిఁ జూపు వెడందగవులు సూచి
నెరయుఁ బెల్లిరుల పెల్లారలెడి తరుల పెం
దరుల పందిళ్ళుల వందురులు సూచి
తములు నున్మత్తచిత్తములైన కరుల మొ
త్తములు క్రీడించు నెత్తములు సూచి

తే.గీ. కొలఁకుకెలఁకుల లేమావిగుముల గముల
మరువుటిరు.....,
మొగలి తెగలఁ గడిందిగొజ్జగుల జగల
నరసి భూవిభుఁ గానలేరైరి భటులు. 131

తే. అంత మహనీయసైన్య మత్యంతవిపిన
పాళి నరపాలమూళి శుంభత్తరంగ
ఖురపుటన్యాసనిర్భిన్నసరణిఁ దెలియ
నరసి యుబ్బున నొకట గో యని చెలంగె. 132

శా. ఆ బాబారతనంబు జాడఁ జని యుద్యన్మాధవీవేష్టన
ప్రాబల్యోపహతోష్ణరశ్మికర సంబంధావగాతీరభూ
జాబద్ధ స్ఫటికాయమానతల శైత్యచ్ఛాయఁ గూర్చుండి చిం
తాబాహుళ్యము నొందు భూవిభుని నింతంతన్ విలోకింపుచున్. 133

కం. జనితోత్సుకులై సచివులు
జననాథుని జాడ నరిగి సంభృతచింతా

వనతానవాబ్జుఁడగు నా
తని తెఱఁగూహించి మిగులఁ దలఁకొందవంగన్. 134

చం. తెలియుదమంచు నిట్లనిరి దేవర సేనలడించి యొంటిమై
బలవదతిప్రచండమృగబంధురకాననసీమలందుఁ బే
రలుకమెయిన్ జరింపఁ బ్రియమంచు దలంచియొ మేల్దలంచు మా
వలన ననాదరంబెసఁగ వంచనసేయుటొ ధారుణీశ్వరా! 135

సీ. రింఖారుళంరుళత్పృథులార్భటుల ఘోట
కము దుమికింపంగఁ గాంతుమనియు
బహువిచిత్రపత్త్రిపటలిపై పెనుడేగ
పోతుల నాడింపఁ జూతుమనియు
నదె పదుం డిదెమెకం బని మీర లుత్సవా
వేళోక్తులెసఁగింప విందుమనియు
నిశితాసి తళతళ విసరుచుఁ బటుమృగ
శ్రేణి భంజింప వీక్షింతు మనియు

తే. గీ. గాదె యివ్వేళ మృగయావినోద మొదవె
నంచు దేవరయానతి ననుగమింప
భీకరాటోపవేళఁ బరాకు దగునె
దివ్యచిత్తమ్మునకు ధరిత్రీలలామ. 136

కం. అనవుడు వైక్లబ్యము నె
క్కొనుమనమొకభంగిఁ జేసికొని యల్లన వాం
చినమొగ మెగయింపుచు ని
ట్లనుసచివాగ్రణులఁ జూచి యవనీశుఁ డొగిన్. 137

చం. వినుఁ డెటేఁగింతు మీ కిచటివృత్తము వంచనమైఁ దొలంగి వ
త్తునె! నయకోవిదుల్ హితతతుల్ మిముఁబాయఁదలంతునయ్య! దై
వనియతి నయ్యె నింతయు నవారణ నొక్కకురంగి పాఱుదెం
చిన నలయించి దాని వడిఁ జేకొనువేడ్క జనింప నొయ్యనన్. 138

సీ. కేడించి హాయము ద్రోవ్వాడిమై నడరింప
మదమరి కికురించు మంత్రులార!
ఇది యసాధ్యంబంచు నేఁదలంపఁగ నది
దాపై మెలంగు ప్రధానులార!
ఒగి గుబాలునఁ దురంగోత్తమం బెగువంగ
జొకళింపుచుఁ బాఱు సచివులార!
మది నేమరించి పట్టెదనంచుఁ జూచిన
మది బెగ్గడిల్లు నమాత్యులార!

ఆ. వె. పొదువ నలవిగాదు పొలియింపఁ దమిలేదు
మగిడి విడిచిపోవ మనసురాదు
అకట యేమిచెప్ప నాలేటిఁ గైకొను
నాసఁజేసి వెంట నరుగునపుడు. 139

కం. అంత నది యలసి యేత
త్పాంతంబునఁ బడిన దానిబడలిక గని మ
త్పాంతమునఁ గృపజనింపఁగ
నెంతయు శైత్యోపచార మేఁ జేయంగన్. 140

కం. అది యంత మనుజభాషల
ముదవొందవఁగ నన్నుజూచి భూనాయక! నీ
మది నేల వగవఁజూచెద
విది రాజోచితవిహార మీ వెఱుఁగవొకో. 141

వ. అని రాజధర్మానుగుణసంభాషణమ్ములు నాకుంబ్రియమ్ము నెరపి వెండియు. 142

సీ. తన పూర్వభవమున ధర్మజ్ఞుఁడన నొప్పు
భూసురోత్తమునకుఁ బుత్రిననియె
తన నాథుఁడగు చంద్రకుని తల్లిచండిక
శ్రమ నొంచెఁ గోటరికమున ననియె
దన మృదూక్తుల నాయమను మంచిసేయంగఁ
దలఁచిన పగ సాల బలసె ననియె

దను కృశింపించి వంచన నత్త మద్భర్త
కెంగిలిపాలు పోయించె ననియె

తే. గీ. నింతయును దండధరుఁ డాత్మ నెఱిఁగె ననియె
నవని హరిణీత్వమునఁ బుట్టుమనియె ననియె
నీవు దయఁజూడఁ గలుషమ్ము లెడలె ననియె
నిటుల నాలోఁడి తనచందమెల్లఁ దెలిపె. 143

తే. అంతయును జెప్పి క్రమ్మఱ నమ్మృగమ్ము
మున్నుగ ఘనుండవీవంచు నన్ను నతులో
నర్చి యనపత్యదోష మెన్నఁగఁ గొఱంత
యయ్యె నీకంచుఁ గాంతయై యరిగె దివికి. 144

అనపత్యతకు రాజు విచారించుట

ఉ. అట్టిదకాదె! నాబ్రతుకు హారపటీరనికాశకీర్తి సం
ఘట్టితదిక్తటీకరటి కౌంభమణివ్రజకంఠపాళికా
పట్టికి రాజ్యపుంగడలిపట్టికిఁ బట్టగునట్టి పట్టికిన్
పట్టనరాజపీఠమునఁ బట్టముగట్టఁగలేమి నక్కటా! 145

మ. సచివాగ్రేసరులార వింటిరె! సమస్తక్ష్మాతలాధీశ్వరుల్
ప్రచురస్యందనబృందతుంగహయ శుంభత్కుంభిపట్టాంబర
ప్రచయస్వర్ణమణిప్రతానముల సంభావింప నట్లొప్పు మ
త్సుచిరప్రాభవరేఖకుం గొఱఁతవచ్చుంబో సుతాభావతన్. 146

సీ. అన్నదానాది పుణ్యఫలంబులకు నెల్ల
సుతుగాంచు ఫలము మెచ్చులు ఘటించు
తరుతటాకాది సంతతిఫలంబులకంటె
సుతుగాంచు ఫలము మెచ్చులు ఘటించు
రాజసూయాది సత్క్రతుఫలంబులకెల్ల
సుతుగాంచు ఫలము మెచ్చులు ఘటించు
ఘనతీర్థయాత్రాధిగతఫలంబుల కెల్ల
సుతుగాంచు ఫలము మెచ్చులు ఘటించు

తే. గీ. పైతృకంబైన ఋణ మెడఁబాయు దలఁపు
లాత్మజులు లేమి గొనసాగవంద్రు బుధులు
గాన హరిణీలలామంబు గడఁక బలుకు
పలుకులన్నియు మృషలంచుఁ బలుక రాదు. 147

ఉ. అప్పటినుండి నాహృదయ మట్లు విషాదరసం బెసంగినన్
జొప్పడు రాజ్యసంపదకు సూనుఁడు లేని కొఱంతదోఁచె నీ
యెప్పమి మానునట్టి తెఱఁగొయ్యన నాకెఱిఁగింపరయ్య! మా
కెప్పుడు ప్రాణతుల్యహితు లెన్నఁగ మీరక దా! తలంపఁగన్. 148

చం. వనులఁ జరించి పూరిఁదిని వాఁగులవంతల నీరుద్రావి నె
క్కొనెడు పశుత్వధర్మమునఁ గ్రుమ్మఱునట్టి మృగంబె యేవగిం
చెను మది నోటులేక నిఁక జెప్పెడిదేమి! సమగ్రధర్మవ
ర్తను లనపత్యదూష్యుల కొఱంత గణింపక యుండనేర్తురే! 149

తే గీ. అనుచు సందేహడోలాయితాంతరంగుఁ
డగు నృపాలునిఁ జూచి నెయ్యమున మంత్రి
జనము లొదలలూచి యంజలిపుటములు
ఫాలతలములఁ గదియించి పలికి రెలమి. 150

ఉ. వింతలుగొన్ని మీవలన వింటిమి నేఁడిచటన్ జతుస్సము
ద్రాంతధరాధురంధరుఁడవై జగతిం గలరాజులెల్ల నీ
చెంతలఁ జేరి సన్నుతులుసేయఁగ నొక్క తృణాశి యార్జవం
బింతయులేక దూఱుటిది యెంతకొఱంత సృపాలశేఖరా! 151

మంత్రులు రాజు నోదార్చుట

చం. జగతి ననంతపుణ్యగుణసోష్ఠవయుక్తులు సాధుసమ్మతా
నుగతసమగ్రవైభవమనోజ్ఞచరిత్రులు ధర్మసంగ్రహా
ద్యగణితకీర్తియుక్తులు మహాత్ములు నిన్ను గొఱంతలెన్న ర
మ్మృగమన నోపు కానఁజెడమేసిన చెంగలికాయ క్రొవ్వునన్. 152

సీ. బ్రహ్మోపనయనాదిబహుకృతుల్ గావించి
తది నీకు సంతతి యగునో కాదో
వాపీతటాకనిర్వాహమ్ము ఘటియించి
తది నీకు సంతాన మగునో కాదో
దేవతాయనప్రదేశములు నిర్మించి
తది నీకు సంతాన మగునో కాదో
హయమేధముఖ్యభవ్యాధ్వరమ్ము లొనర్చి
తది నీకు సంతతి యగునో కాదో

తే.గీ. కాదో సంతాన మా రమాకాంతపద ని
బద్ధసాంతఃకరణకృత భాగవతస
భాసపర్యాదిసోపానపం క్తి నీకు
సంతతి కొఱంతయెట్లయ్యె జనవరేణ్య! 153

చం. అన నొడబాటులేమి దరహాసము చారుకపాయతేక్షణో
జ్జనితలసద్రుచిప్రతతిసాహ్యమునన్ నరపాలశేఖరా
నన మొగిఁ జూడనొప్పెసఁగె నవ్యసముజ్జ్వలసాంధ్యరాగమే
ళనశబలీకృతైందవకళాకళికా కళికాపరాగమై. 154

ఉ. మీరలు నీతివర్తను లమేయగుణాకరులంచు ధర్మవి
స్తారత నిందునందు సుఖసంగతి యే గణియించుపద్ధతిఁ
జేరరు పూర్వపక్షములు జేసెద రిట్టిది రాజకార్యని
స్తారకులా నమాత్యుల విధంబె వృథా విపరీతవాదముల్ 155

సీ. తనయులకై ఘోరతపమాచరింపఁడే
యడవులయందు స్వాయంభువుండు
సుతులకై నిష్ఠురవ్రతనిష్ఠపూనఁడే
బుధులెన్న యువనాశ్వభూమిభర్త
సంతతికై యుగ్రశపథముల్ పలుకఁడే
జలధీంద్రుతో హరిశ్చంద్రనృపుఁడు
ఘనపుత్రకాముఁడై క్రతువాచరింపఁడే
బహుదక్షిణలు మీఱఁ బంక్తిరథుఁడు

తే. గీ. నందనావాప్తికై కాదె నాభి కశ్య
పాత్రిదక్షాదిపుణ్య లాయాసపడుట
తలఁచిచూడుడు వారికిఁ గలవో లేవో
వనతటాకాది సంతానవైభవములు. 156

క. చనియెదరు నీతిపద్ధతి
ననియెద రుచితోక్తిసరణి నత్యాప్తులలై
మనియెద రనియుండితి మి
ట్లనయుల రగుచెన్నఁడెఱుఁగ మంచుం బెలుచక్. 157

చం. సమధికసూక్ష్మపక్ష్మనికషాసుకషాయిత వీక్షణద్యుతుల్
దము నునుగెంపు దువ్వలువ దట్టఁపురంగు పొసంగఁజేయ భూ
రమణునికిన్కఁ గన్గొని ధరాధరధైర్యధురంధరుండు చి
త్తమునఁ గలంగెనంచును బ్రథానవరుల్ సభయాంతరంగులై. 158

క. భూనాయక! నీదగు సం
తానేచ్ఛాదృఢత దెలియఁదలఁచి యనుటయే
కాని యొండొకటి సేయం
బూనుదుమీ! యిట్టులనుట పోలునె మమ్మిక్. 159

శా. సమ్యక్సామ్యపురూరవశ్చదకనచ్ఛాఖాంచితంబుక్ మరు
ద్దమ్యంబై విలసిల్లు శీతరుచిసత్సంతానసంతాన మా
పమ్యశ్రీ నిరసించి యుష్మదురుపుష్పప్రాప్తిఁ జెన్నొంది సం
భ్రమ్యత్పూర్యళియై భవత్సుతఫలప్రారంభముం గోరదే! 160

తే. గీ. మంచి దింతట నేమయ్యె మనుజనాథ!
మన పురంబున కేఁగి సమ్మదము మిగుల
బ్రహ్మవిదులైన శ్రీమహాభాగవతుల
నడిగి వారల యానతి నడువ వలయు. 161

క. అని సచివు లిట్లుపలికెడు
సునయోక్తుల కియ్యకొని యశోధనుఁడగు న

మ్మనుజేంద్రుండు చతుర్విధ
ఘనసేనాకలితుఁడగుచుఁ గదలెం బురికిఁ. 162

ఉ. ఆ నృపుఁడాదరించెఁ బునరాగమనావసరాగతాంబు ఖే
లానిరతామరీకుచమిళద నసార పటీరపాళికా
ఫేనిల సహ్యజా సలిలపేశలబిందు పయోజగంధ స
న్మానితశైత్యమాంద్యలసమాన విహారసమీరడింభముఁ. 163

వ. ఇవ్విధంబున నమ్మహీకాంతుండు పథశ్రమం బపనయించి పురంబు ప్రవేశించి యాస్థానమండపంబున సముచితపరివారంబు కొలువం గొలువుండి సమీప జనులం జూచి బ్రహ్మవేత్తలగు భాగవతోత్తములం దోడితెండని పంచినం జనిరని చెప్పినవిని శిష్యప్రవరు లయ్యాచార్యునిం జూచి యవ్వలివృత్తాంతం బెట్టిదని యడిగిన— 164

శా. సారాచారవిహార హారమణిరాజత్కంఠ! కంఠీరవో
దారస్ఫారపరాక్రమాక్రమితదైత్యవ్రాత! సీతావధూ
స్మేరాస్యేక్షణలోలలోచన! యశశ్శ్రీనిర్జితాంచత్పయః
పారావార సితప్రభావిభవ! శుంభద్బాహుదరోజ్జ్వలా! 165

కం. శంకరపత్నీహృదయవ
శంకరనిజనామమంత్రసౌరభ! మూర్వీ
టంకారశ్రవణదళ
ల్లంకాపురవాసహృదయ! లలితాభ్యుదయా! 166

మాలి. సకలమునిశరణ్యా! సత్యధర్మాభిగణ్యా!
వికటవిమతభేదీ వీరలక్ష్మీవినోదీ!
సుకవిగణితకీ ర్తీ! సుసిరానందమూ ర్తీ!
ముకురనిభకపోలా! ముఖ్యసౌజన్యహేలా! 167

గద్య. ఇది శ్రీరామచంద్ర కరుణానిరీక్షణ సమాసాదితకవితావిశేష
శేషాన్వయప్రదీపక వేంకటాచార్యప్రణీతంబైన కులశేఖరమ
హీపాలచరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము. 168

కులశేఖర మహీపాల చరిత్ర

ద్వితీయాశ్వాసము

★

కం. శ్రీజనకజామనోహర!
రాజకళాధరధనుర్నిరాస విలాస
వ్యాజప్రకటితభుజబల!
రాజద్గజరాజగామి! రామస్వామీ! 1

వ. అనధరింపుము శిష్యులంగని గురువర్యుం డవ్వలికథ యిట్లని చెప్పం దొడంగె. 2

రాజుకడకు భాగవతులు వచ్చుట

సీ. సుషమపారాశర్యసూత్రిత త్త్వవివేక
పరిణామమేధానుభావయుతులు
భూతకాసారాదిపూర్వపుణ్యశ్లోక
జల్పితద్రవిడవాక్చతురమతులు
ఘనమనఃకీలితాకారత్రయార్థనిష్ఠాంత్యంత
రసికసాంగత్యమతులు
నశ్రాంతకృతతదీయారాధనార్థస
త్కర్మనిర్మితయశశ్శర్మగతులు

తే. గీ. వరమపురుషానుమతులు శ్రీభాగవతులు
నిజ నిలయభాగ వేదికానిష్ఠులగుచు
బలసి సద్గోష్ఠి సేయుచో బార్ధివేంద్ర
భటులు గాంచిరి కన్నులపండువుగను. 3

వ. కాంచి కరమ్ములుమోడ్చుచు మహాత్ములార! మహీకాంతుండు యుష్మత్సందర్శనంబు గోరుచున్నవాఁడు విజయంచేయుండనుటయు నట్లకాకయని యుండఱుం గదలి. 4

సీ. మధుకరాశనమనోరథసిద్ధి వాటింప
సారస్వతోదారశక్తి గాంచి
సదమలామృతపదాశ్చారసజ్ఞత దోప
సఫలసంకల్పప్రశస్తి గాంచి
పరభామినీసహోదరవృత్తి గన్పింప
సుమనస్సమాగమస్ఫురణ మించి
బంధురదివ్యప్రబంధరూఢి యెసంగ
నిత్యమాధవయోగనిరతిఁ బూని

తే. గీ. యెలమి సంశ్రితజనమనోభీప్సితార్థ
నిచయఘటనాసమర్థత నివ్వటిల్ల
జనిరి రాజేంద్రుకడకు నిచ్ఛావిహార
పారిజాతమ్ములో యన భాగవతులు. 5

శా. ఆ సౌజన్యగుణప్రసన్నముఖు లిట్లాస్థానముం జేరు ను
ల్లాసం బేర్పడ వచ్చుచున్న యెడ లీలన్ మంత్రిసంఘంబుతో
నాసక్తిన్ మను జేంద్రచంద్రుఁడు సముద్యద్భక్తిసాయుక్తుఁడై
దాసోహమ్మని ప్రొయ్యెక్కి దచ్చరణపద్మప్రాంతధాత్రీస్థలిన్. 6

ఉ. ఆర్యజనాగ్రగణ్య లపుడాన్యశేఖరుఁ జూచి దోర్బలా
ధార్యసమృద్ధిరస్తు ధనధాన్యయశోవిభవోస్తు సంతతా
చార్యకృపాకటాక్షవిలసన్మహిమాస్తు సుపుత్రకోస్తు తే
సూర్యసమప్రతాప! యనుచున్ దగ దీవనలిచ్చి రందఱున్. 7

తే.గీ. సరవి నీరీతి మంగళాశాసనమ్ము
లెలమిఁ గావించు శ్రీవైష్ణవుల సభక్తి
వినయవినమితుఁడగుచు భూవిభుఁడు రత్న
చిత్రపీఠుల నుంచి పూజించె నంత. 8

వ. ఇవ్విధంబున నమ్మహాత్ములం బూజించి యమ్మహీకాంతుండు దానునుం దదనుజ్ఞగైకొని యాసీనుండై వినయవినమితమస్తకుండగుచు వారలతో నిట్లనియె. 9

ఉ. శ్రీ హరిపాదపద్మతులసీదళతీర్థరసజ్ఞ లజ్ఞహృ
న్మోహనివర్తకుల్ భవవిమోచను లాశ్రితమోక్షలాభ ని
ర్వాహులు రోషలోభమదరాగవివర్జితు లూర్జితక్రియో
త్సాహులు నైన మిమ్మొ బ్రమదంబునఁ గొల్తురు ధన్యులెల్లెడన్. 10

సీ. భవబంధ మెడలించు బహుమునివ్రజవపు
స్నంగసుంగళజలాభంగ గంగ
తనుతాప ముడిగించు వినుతషోడశకళా
పరిణామరుచిహారి పంకజారి
దారిద్ర్య మడగించు ధన్యలేఖజనౌఘ
కలితనిత్యశ్లాఘి కల్పశాఖి
యపమృత్యువు నడంచు నపగతాఘసుధీ
హృదానందరసపూర యమృతధార

తే. గీ. యిన్ని గుణములు గలసి యొక్కెడనె నిలిచి
యుండునే వార్ధికన్యాప్రియోరుచరిత
ఘనసుధాస్వాదవిదళితకలుషపాశ
వేష్టనులకైన మీాయందు వెలయుగాని. 11

సీ. హారాళులెంచ నాహారాళులే యంచు
గళమున వనదామగరిమ బూని
కేయూరరుచి మన కేయూర రుచియంచు
భుజముల దరచక్రములు వహించి
కటకానివృత్తి యక్కట కానివృత్తి యం
చొకట చే నక్షమాలిక ధరించి
కాంచికాగుణ మిచ్చఁగాంచి కాగుణమంచుఁ
గటి తంతుసూత్ర మొక్కటి యమర్చి

తే. గీ. మణివిభూషణముఖ్యసంపత్స్నిగ్ధ
రసము నొల్లక గాఢవైరాగ్యలక్ష్మి
పేర్మి హృద్వీధి నొలయ గాంభీర్యరేఖ
నలరు మీావంటి ధన్యులెందైనఁ గలరె! 12

కం. అనుచు వినుతించి ముదమున
ననపాయనిజాభిలషిత మాపుణ్యులకున్
వినిపింపఁ దలఁచి క్రమ్మఱి
వినయానతవదనుఁడగుచు విభుఁ డిట్లనియెన్. 13

ఉ. అట్టి మహానుభావులు మహాగుణగణ్యులునైన మీరు మా
పట్టునఁగల్గుటన్ జతురపాంపతివేష్టితరాజలక్ష్మికిన్
బట్టఁపురాజనై విమలభాగ్యసమృద్ధిఁ బ్రసిద్ధిగాంచు నా
పుట్టువు సార్థమై వెలయఁ బుత్రులు గల్గ ననుగ్రహింపరే! 14

చం. ప్రకృతివికారమైన తనుభావము గల్గిన చో నిజాన్వయో
పకృతి పరోపకారము లపాయములందఁగనీరయేని యా
సుకృతులు ధర్మకీర్తి పరిశుద్ధిఁ బ్రసిద్ధి వహింతు రింకఁ ద
ద్వికృతియొనర్చినట్టి యవివేకులు నిష్ఫలజన్ములెన్నఁగన్. 15

ఉ. ఆరయ నిట్టిరెండుపనులందు నొకండు గులాభిరక్ష త
త్కారణభూతపుత్రఫలగౌరవరేఖ నలంకరించి భూ
భారము నిర్వహించు సదుపాయ మెఱుంగదలంచియే జుడీ
ధీరజనాగ్రగణ్యులగు దేవరవారి గురించి వేడెదన్. 16

తే. గీ. అనుచు ననపత్యదోషభయాభిభూత
చిత్తుఁడై వేడుచున్న రాజోత్తమునకు
వరదులై యమ్మహాత్ములు కరుణ నెరయు
చూడ్కులలరంగఁ బల్కిరి సొంపుమీఱ. 17

భాగవతుల యుపదేశము

కం. పున్నామనరకభీతి వి
పన్న పరిత్రాణకార్యభారగుఁడగుచున్
బన్నగరాజశయానుం
డున్నాఁడు మదిం దలంకుటుచితమె! నీకున్. 18

ఉ. ఉన్న జగత్త్రయమ్ము హరి యున్నతకీర్తి శుచిత్వలక్ష్యమై
యున్నది మింటనంటి ధ్రువుఁడున్నది ధారుణియై విభీషణుం

డున్నది క్రింద దైత్యపతియున్నది పుణ్యపురాణసిద్ధమై
యున్నది తోచియున్న దికనున్నది యున్నది చిత్ర మన్నిటన్. 19

సీ. విప్రకోటికి వేదవిధిపేటి ముఖమయ్యె
నదిముఖంబయ్యె నయ్యభిముఖునకు
నాకంబున కజాండరోకమ్మ్ము పదమయ్యె
నదిపదమ్మయ్యె నమ్మృదుపదునకు
సర్వభోజికిఁ జలచ్ఛదరాజి రథమయ్యె
నదిరథమ్మయ్యె నయ్యతిరథునకు
మునిమనఃకేళిక వనపాళి సుఖమయ్యె
నదిసుఖమయ్యె నయ్యధిసుఖునకు

తే. గీ. నతఁ డనంతుఁ డనంతలోకాంతరాంత
రాంతరిక్షౌదిభూతమయాంగ ఁడంతు
నిచయబహిరంత రనుగత నిజకళాంశుఁ
డధిప! నీచిత్తసంతాప మతఁడెఱుంగు. 20

సీ. శేషదిక్కుంజరశ్రేణి మాన్చి జగమ్ము
నిజకరాంగుళమున నిలువనోపు
నొగి జీవకోటుల నుపసంహరించి క్ర
మ్మఱుఁ గ్రమ్ముకొనఁజేసి మనుపనోపు
బ్రహ్మాండభాండకర్పరము బ్రద్దలువాపి
చెలిని నెప్పటియట్లు సేయనోపు
గడిఁదిమై సప్తసాగరముల నింకించి
పెంపొంద మఱలనిండింప నోపు

తే. గీ. గిరులకరులఁ గిరులఁగరులుగాపుట్టించు
కిరులకరుల కరుఁలఁగిరులఁజేయు
నకట వాసుదేవు నఘటితఘటనాను
భావ మేమిచెప్పుఁ బార్థివేంద్ర! 21

వ. అతం డెట్టివాఁడని తలంచితిరేని, 22

సీ. తరువఁ బ్రవ్వినవేళఁ దటికొండ డిగ్రవ్వాల
నర్రవేల నూఁదిన యతఁడితండు
మొసలి కాటులనోంప విసువు నేనుఁగు బెంప
నసము డింపక వచ్చు నతఁడితండు
రచ్చ రామొగఁకాన రెచ్చుసింగఁపు మేన
నచ్చుగా నరి వ్రచ్చు నతఁడితండు
కడిఁదివేలుపునింటఁ గలసిరుల్ గొనుదంట
నడుగంటఁ ద్రోచిన యతఁడితండు

తే. గీ. విను మతఁడతండు వల్లభవనజభవము
హేంద్రసనకాది మానసాభీప్సితార్థ
దానధౌ రేయుఁ డాశ్రితోదారధీవి
ధేయుఁ డిసుమంత నీకోర్కె దీర్పలేఁడె. 23

సీ. హరులచేఁ గరులచే నరుల గెల్వఁదరంబె
చక్రపాణి సహాయశక్తి లేక
కలిమిచే బలిమిచేఁ గులముఁబెంపఁ దరంబె
రాక్షసాంతకు దయారసము లేక
సతులచే సుతులచే నుతులకెక్కఁ దరంబె
శౌరి కటాక్షవీక్షణము లేక
జపముచేఁ దపముచే నుపరమింపఁ దరంబె
కనకచేలుని యనుగ్రహము లేక

తే. గీ. మానవేశ్వర! యమ్మహామహుని కరుణ
కలుగదేనియుఁ గలుగునే! ఘనులకైన
నైహికాముష్మికసుఖమ్ము లతని నాత్మఁ
దెలిసి కీర్తించి నీకోర్కె దీర్చికొనుము. 24

శా. ఆ లక్ష్మీశపదాబ్జికిన్ బహుళజన్మాయాసవిశ్రాంతికిన్
మూలంబైన తదీయభక్తిరచనామూలమ్మునన్ గోవిదుల్
బాలత్వమ్మున యౌవనమ్మున గుణప్రఖ్యాతి వాటించి వా
గ్గాలమ్ముల్ పచరింప రాత్మహితసౌజన్యమ్ము దైవారగన్. 25

భుజంగప్రయాతము. జరాజర్జరీభూతసర్వాంగయష్టిన్
బరీత్రోపరివ్యాధిబాధావిభూతిన్
నరుల్ బుద్ధిజాడ్యమ్మునన్ జొక్కువేళన్
మురారాతి నేరీతిఁ బూజింతు రాత్మన్. 26

తే. గీ. కావున మనోవికారముల్ గ్రమ్మనీక
ఘనులు తద్భక్తిఁ గాంతురుగాన శౌరి
పూజనము బాల్యయౌవనంబుల ఘటింప
వలయు నదియట్టులుండె నీ తలఁచువనికి. 27

క. క్షీరోపహారనియతిన్
వారిజదళనేత్రు భక్తవత్సలుఁ గరుణా
పూరితహృదయు భజింపు ము
దారత నీకోర్కె దీర్చు ధరణీనాథా! 28

వ. అనినం గందళితహృదయుండగుచు నమ్మహీపాలుం డమ్మహాత్ములకుఁ బ్రణమిల్లి నిటలతటఘటితకరకమలుండై యిట్లని విన్నవించె. 29

సీ. క్షీరోపహారవ్రతారూఢి వాటింపఁ
దొడరుచో నేమేమి నడువవలయు
పుండరీకదళాక్షు పూజాపరత్వమ్ము
దాల్చుచో నేమేమి దడవవలయు
నైనందినముకుందధర్మనిర్మలగోష్ఠి
వెలయుచో నేమేమి విడువవలయు
చక్రాయుధధ్యానజపహోమకార్యముల్
గడపుచో నేమేమి నుడువవలయు

తె. గీ. నెంతకాలమ్ము గావింప నిందిరాము
నోహారుం డిచ్చమెచ్చి యుత్సాహ మెసఁగఁ
గింకరుఁడనైన నన్ను రక్షించు బుద్ధి
నంతయు నెఱుంగఁ గృపసేయుఁ డయ్యలార! 30

క. అని యిట్లు విన్నవించిన
మనుజేంద్రునిఁ జూచి భువనమాన్యచరిత్రుల్
వినుమీ వెఱుంగఁదలఁచిన
పని యంతయు ననుచుఁ దెలియఁ బల్కరి వేడ్కన్. 31

తే. నుడువు మచ్యుతనామముల్ విడువు మితర
తంత్రముల్ విష్ణుచరితామృతప్రసక్తి
దడవు మిహపరసౌఖ్యసందర్భనిరతి
నడువు మవనీశ! వేయు ననంగనేల! 32

సీ. ప్రకృతిభిన్నస్వాత్మ పరమాత్మసాంగత్య
మొకటియందొకటికా నుడుపవలయు
స్తవపూజనాహ్లాదతాత్పర్యశీలమ్ము
లొకటియందొకటిగా నడుపవలయు
భవ్యకర్మజ్ఞానభక్తియోగమ్ముల
నొకటిపై నొకటిగా నూఁదవలయు
నలమనోబుద్ధిచిత్తాహంక్రియావృత్తు
లొకటిచే నొకటిగా నుడుపవలయు

తే. గీ. వలయు నీకింక నొక్కటి వనజనాభ
చరణకంజాతమంజులసౌరభాను
భవరసికభాగవతజనాపచితి యిదియె
మాధవారాధనప్రౌఢి మనుజనాథ! 33

తే. గీ. అధిప! భార్యాసమేతుఁడవగుచు నొక్క
వత్సరము బ్రహ్మచర్యానువర్తనమున
శ్రీహరి భజింపఁ గార్యసంసిద్ధి యగుట
నిశ్చయంబంచు పలికిన నృపవరుండు 34

ఉ. అంజలి చేసి పల్కఁ బులకాంకురజాలము లంగకమ్ములన్
బుంజములై తలిర్పగుణభూషణులార! మదీయభాగ్య మె
ప్పెం జగ మిచ్చమెచ్చ నిరుపేదకుఁ బెన్నిధి గల్గగోరి సి
ద్ధాంజన మిచ్చినట్లు కృప నానతి యిచ్చితిరిట్టి ధర్మముల్ 35

ఉ. వందన మాచరింతు బుధవంద్యచరిత్రుల కేర్పడన్ బున
ర్వ్యందన మాచరింతు గుణవై భవయుక్తులకున్ బునఃపున
ర్వ్యందన మాచరింతు హితవత్సలచిత్తులకంచు భూమిసం
క్రందనుఁ డమ్మహాత్ములకు గాఢమతిన్ బ్రణమిల్లెఁ గ్రక్కునన్. 36

వ. ఇట్లు మనుజేంద్రుండు భాగవతశిఖామణులకుం బ్రణామమ్ము లాచరించి తత్తన్మందిరమ్ముల కనిచి తానునుం దదీయశాసనం బవలంబించి దక్షులగు వారలం బురరక్షణమ్మునకు నియోగించి పత్నీసహితుండై శ్రీమన్నారాయణ పరాయణత్వంబునన్ గృతవ్రతారంభుండయ్యె నప్పుడు. 37

వ్రతారంభము

సీ. మృగనాభితిలకవర్ణితమైన నుదుటిపైఁ
బొలుపొందె ధవళోర్ధ్వపుండ్రరేఖ
యతులచీనాంబరోచితమైన నెమ్మేన
నలరారెఁ గృష్ణసారాజినమ్ము
సితహారపుంజరంజితమైన యురమునఁ
దళుకొత్తెఁ దులసికాదామపంక్తి
కాంచనవలయసంగతిగాంచు కరమున
నమరె వినూత్నపద్మాక్షమాల

తే. గీ. విततమంజులమణిగణద్యుతివిదీప్త
చటులకోటీరయోగ్యమస్తకమునందుఁ
గీలితంబయ్యె హరిపదాంకితపటమ్ము
నచ్యుతారాధనోద్యుక్తి నవనిపతికిం. 38

సీ. సమదేభతురగశిక్షోచమత్కారమ్ము
పరగించె నింద్రియపటలి యందు
శత్రురాజన్యదార్ఢ్యభంజనశక్తి
సమకొల్పె మదమత్సరముల యందు

నసి ధనుశ్శరకృతాభ్యాసకౌశలబుద్ధి
గరపె నష్టాంగయోగముల యందు
పరరాష్ట్రిదుర్గసంపాదనక్షమవృత్తి
నెరపె భక్తిజ్ఞానినిరతులందు

తే. గీ. భాసురానర్ఘమణిగణభర్మరజత
జాలకోశాలయేక్షణాసక్తి నిలిపె
కమలలోచను దివ్యవిగ్రహమునందు
భవ్యరుచిహేళి యమ్మహీపాలమౌళి. 39

క. అతులితజపహోమంబుల
నతిశయమునఁ బ్రీతుఁ జేసె నంబుజనాభున్
బ్రతిమారూపమ్మున న
చ్యుతు నర్చితుఁ జేసెఁ దత్తదుపచారమునన్. 40

క. కేసరములఁ గైసేసెను
గేసరినిభమధ్యఁ బద్మకేసరచేలున్
వాసి దగు మల్లికాసుమ
వాసనలన్ బొదవె భక్తవత్సలు పదముల్. 41

క. చారుతులసీదళము లవి
కారత నర్పించెఁ దులసికాదామునకున్
క్షీరోపహార మొసఁగెను
క్షీరాంబుధిశాయికిన్ విశేషమనీషన్. 42

క. కమలాప్తసదృశతేజుఁడు
కమలమ్ములఁ బూజచేసెఁ గమలాస్త్రగురున్
గమలాతు గమలనాభుని
గమలాహృదయేశు హృదయకమలం బలరన్. 43

వ. ఇవ్విధంబున నారాజదంపతులు భక్తినిష్ఠాగరిష్ఠులగుచు భగవత్సమారాధనం బొక్కసంవత్సరంబు సలుపుటయుఁ దదనంతరంబ. 44

శ్రీమన్నారాయణ సాక్షాత్కారము

సీ. కలుములు వెదఁజల్ల గలశవార్ధి జనించు
మగువతోఁ మొలతెంచు నగవుతోడ
పరిపూర్ణచంద్రబింబము వోలు చక్కని
మొగముతో శేషపన్నగముతోడ
మొనసి నారదముఖ్యు లొనరించు గానని
స్వనముతో గరుడవాహనముతోడ
ప్రభ మించు భద్రసుభద్రాదిపరిచరో
త్తములతో శంఖచక్రములతోడ

తే. గీ. సజలజలధరకోమలశ్యామలాంగ
కలితకీలితరత్నభగద్గగాయ
మానభూషణరుచిభీతభానుకిరణుఁ
డబ్జనాభుండు ప్రత్యక్షమయ్యె నపుడు. 45

చం. పెలుచ ననేకజన్మకృతభీషణదోషకృపాణపంక్తి పై
నొలయఁగ నీని గట్టి మరువ్రూదిన కైవడి నిందిరామనో
లలితవిహారి రాక నొడలన్ బులకాంకురపుంజపంజరం
బలవడఁ దాల్చె భూరమణుఁ డాచరణాననమస్తకమ్ముగన్. 46

మ. మృదునాళీకదళప్రదేశముల దారిందూరి లోవ్రాఁకలన్
గుదురై నిల్చు దుపారవారి పయిఁతేకుల్ వేఁకువన్ దుమ్మెదల్
జెదరింపన్ దొనుకాడులీల హరి విచ్చేయంగఁ గన్గ్రేవలన్
గదలంబాఁ నృపాలదంపతుల కానందాశ్రుబిందుచ్ఛటల్. 47

మ. పతగాధీశ్వరు నెక్కి లేము లుడిగింపన్ జూచు వాల్గంటితో
శతసూర్యద్యుతి నిత్తుధన్వగురుఁ డిచ్చన్ దోఁచినన్ మేదినీ
పతి దా వ్రాల్చినకన్నదోయి కదలింపన్ జాలఁడయ్యెన్ సము
ద్గతసంతోషరసాతిరేకజనితాంతఃపారవశ్యంబునన్. 48

కం. అంత నృపమౌళి లక్ష్మీ
కాంతుని కృప విపులధైర్యగౌరవమేధా

వంతుండై వీక్షించె ము
రాంతకు శుభమూ ర్తి లోచనానందముగన్. 49

ఉ. కాంచి మహీవరుండు పులకప్రకరాశ్రుపరీతమైన మో
మంచిత భూపరాగపటలాంచితమై విలసిల్లినట్లు న
ర్తంచరవైరి దివ్యపదతామరసమ్ముల వ్రాలె సంపతత్
కాంచనదండరేఖ నవికారచిరంతనభ క్తి వైఖరిన్. 50

వ. ఇ త్తెఱంగున నమ్మహీ కాంతుం డనంతశయనునకున్ బ్రణామమ్ము లాచరించి యిందిరాదేవికి వందనంబొనర్చి పరిషద్భాగవతబృందమ్మునకుం బ్రణ మిల్లి కృతార్థంబైన చి త్తమ్ముతో నప్పరమేశ్వరు నగ్రభాగమ్మున నిటలతటఘటిత కరకమలుండై యానందబాష్పజలసి క్తకపోలుండగుచు నిట్లని వినుతించెం. 51

చం. జయజయ! భ క్తలోకహరిచందన పంకజగర్భపార్వతీ
ప్రియ! సనకాదిదేవమునిబృందనిసేవితపాదపద్మ! దు
ర్జయరిపురాజగర్వతరుషండదవానల! ధర్మమార్గని
శ్చయనిరతాంతరంగ! బుధసన్నుత యంచు నుతించి క్రమ్మఱన్. 52

సీ. అనిలాన్నవన్యాశనాంగమానసశయ్య
లోకనిద్ర యొకనిద్ర నొనరు ముద్ర
కమలకైరవలబ్ధకల్యాణదైవమ్ము
లోకకంట నొకకంట నొనరి యుంట
నరిశిరశ్శ్రీవణదారాయుధశ్రేష్ఠమ్ము
లోక కేల నొక కేల నొనరు లీల
తొంతిసంపత్పూర్ణ కాంతాలలామమ్ము
లోక క్రకేవ నొక క్రకేవ నొనరు తేవ

తే. గీ. పంక మణఁగింప లోకమ్ము లంపురింపఁ
జేయగల యాడుమొగపాప లాయితముగఁ
దగ నడుగుదమ్ము పొక్కిటిదమ్మఁ బొడము
మహిమ నీయుండె చెన్నొండె మధువిరోధి. 53

సీ. బహుభోగనిలయత్రిపాద్విభూతిసమృద్ధి
నుతికెక్కు నారాయణుండ వీవ
వాసుదేవాదిభవ్యవ్యూహభేదసం
గతుల మించిన జగత్పతివి నీవ
భువనరక్షణకళాసూత్రిచే నవతార
విభవము ల్గను జగత్ప్రభుండ వీవ
సకలచేతనకర్మసాక్షివై సదసదం
తర్యామి యగు మహత్తరుండ వీవ

తే. గీ. యీవకావె కవేరకన్యావిదూర
తుంగమణి హేమహార్మ్యానుషంగరంగ
పురవిహారివి, సితకీర్తిపరిచితాభ
గాంగభంగ! విహంగపుంగవతురంగ! 54

శా. నే నేనోములు నోచినాఁడనొ శరన్నిర్ణిద్రపద్మాక్ష! నా
నానైనోనిచయం బడంచితి నితాంతధ్వాంతమున్ సంతతా
నూనేనోస్రచయం బడంచుక్రియ నిన్నుం గొల్తు నెట్లైనఁ గా
నీ నేనౌననఁ గాదనాగలనె!రానీ నీదయాసారమున్. 55

చం. విదితజగత్త్రయాక్రమణవిశ్రుతి కాంచి విరించికుండికా
భ్యుదితపయఃప్రసేచనసమున్నతినొంది మహాఘవల్లికా
విదళన కేళిలోలుపలవిత్రసుఁడై విలసిల్లుచున్న నీ
పదకమలమ్ము లెప్పుడు కృపామతి నిల్పుము నా మనమ్మునన్. 56

వ. అని యిట్లు భక్తినిష్ఠాగరిష్ఠుండగు నృపశ్రేష్ఠుండు వినుతించుచున్న యెడ నప్పరమేశ్వరుండు కృపారసతరంగితంబులగు నిజకటాక్షవీక్షణమ్ము లతని పయిం బరగింపుచు జ్ఞానముద్రాముద్రితంబగు దక్షిణకరాగ్రంబు గదలింపుచు ముక్తా ఫలదంతకాంతద్యుతిసహాకృతంబగు మందస్మితచంద్రికాజాలమ్ము నలుగడలం బొలుపుదీపింప సజలజలధరమధురభాషణమ్ములఁ నిట్లని యానతిచ్చెం. 57

వరప్రదానము

ఉ. ఇంపెసలార నాదుమతి నెంతయు మెచ్చితి మిమ్ము భూమిభృ
ద్దంపతులార! మీ హృదయతామరసమ్ములఁ గల్గు కోర్కె లి
ష్టంపఁగ నయ్యె నట్లె పొసఁగించెద మీవలె మద్వ్రతంబు ని
ష్కంపితభక్తిచే నెఱుఁగగానరు గా నరులెందుఁ జూచినన్. 58

కం. అనఘమతులార! మీ యం
దనుపమత మదీయకౌస్తుభాంశంబున నం
దనుఁడు జనియించుఁ దేజో
వినయోజ్జ్వలశౌర్యధైర్యవిశ్రుతు లెసఁగన్. 59

వ. అదియునుంగాక మదీయప్రియాంగన యగు నీళావధూటి యంశంబున భవత్పుత్రునకుం బుత్రికయై యొక్కకన్యాలలామంబు సంభవింపగలయది. మదీయ విభవస్థానంబైన శ్రీరంగంబునం బొలుపుదీపించుచున్న యే నవ్యారోహం బరిగ్ర హింపంగలవాఁడ మహీపాలా! నీయెడం గృపాళుండ నగుటంజేసి భవదన్వయంబు పవిత్రంబయ్యెం బొమ్మని యానతిచ్చి రథాంగధరుండు నిజభవనంబునకు విజయం చేయుటయు నారాజదంపతు లానందభరితాంతఃకరణమ్ముల నగ్గరుడధ్వజుం బొగడుచు నాత్మగృహమ్మునఁ బ్రవేశించి రంత. 60

శా. శ్రీదేవీపతి సత్కృపామహిమ ధాత్రీకాంతకాంతాసుత
ప్రాదుర్భూతికి వేగురింప మణిరాజాంశంబు తద్గర్భ మ
ర్యాదన్ లోకసుఖప్రవర్ధనకరంబై యొప్పె నంతస్తమఃక్షోదాంచద్ఘటమధ్యదీపకళికాంకూరానుకారి ద్యుతిన్. 61

కం. వనజాక్షుకరుణ కేరళ
జనపాలాంగనకు భువనసంస్తుత్యకళా
జనకమగు కౌస్తుభాంశం
బనుపమజఠరప్రవిష్టమై పెనుపొందెన్. 62

సీ. ఖర్జూరవల్లరీగర్భపాంసుచ్ఛాయ
గండపాళికలపై గానుపించె

కమలకోశాగ్రసంగతమధువ్రతరేఖ
ఘనపయోధరచూచుకముల నమరె
గ్రస్తపల్లవకంఠకలకంఠరవళీల
మందసలాపసంపదలఁ దోఁచె
వలితశైవలనూత్నవల్లీవిలాసమ్ము
సువ్యక్తరోమాళిఁ జూడనయ్యె

తే. వనధిమేఖల నొడుచు నర్భకుఁడు గర్భ
యుక్తి గన మధ్యమేఖల యోహటించి
కొలఁకు లందక మంజూషికల నడంగెఁ
జిగురుఁబోడికి దోహదశ్రీ వెలుంగ. 63

క. మిసమిసయను చెలి మేనన్
బసపున నలుగిడుట వెట్టిపనియని చెలులా
రసికతఁ జూపరు మేలిమి
పసిఁడిన్ గరసానసేయు పనులుం గలవే! 64

తే. గీ. గర్భగతడింభకునియూర్పుగము లు తోడు
పడిన కైవడి నిశ్వాసపంక్తి యింతి
వదనమున సంచరింప దుర్వారవిమత
జనపతుల కట్టి నిట్టూర్పు లిచుమడించె. 65

ఉ. మించెఁ జెమర్చె పొంగె నని మేన ఘటింపక యింతి ద్రోచినన్
గొంచక తన్మనోహరుని కూరిమికిఁ గటకమ్ము కాంచి మేల్
గాంచు పురంబులయ్యె మొదలం దుదఁజెందు వివర్ణవృత్తి న
ర్థించి నిచోళ మంగదము దేశములయ్యె నృపాలమౌళికిఁ. 66

చం. హరిసతి శంభురాణి యచలాహితు నంగన యిట్టి నేర్పు ము
న్నరయగఁ జాలరంచు వసుధాధిపుదేవి తనంత మృత్కణో
త్కరరుచి గోరె కామశిఖికాండజయంతు లెఱుంగలేని త
త్సరస రసారసజ్ఞత నిజప్రభవవిష్ణుఁ డెఱుంగునట్లుగన్. 67

కులశేఖరుని జననము

ఉ. ఆరయఁ గుంభసంక్రమణ మందు శుభానుగతిఁ బునర్వసూ
తార నుదారకీర్తి వనితాసహచారుఁ గుమార సద్గుణా
ధారు నరేంద్రసుందరి ముదంబునఁ గాంచె సముల్లసత్ప్రభా
వారిధిగర్భవీచి చెలువంబుగఁ జంద్రుని గన్నకై వడిఁ. 68

కం. తనయుండు సంభవించుట
విని భూపతి సూతికాని వేశమ్మునకుఁ
జని బాలు వదనకమలము
కనుగొని సంతోష మాత్మ గడలుకొనంగఁ. 69

తే. జనకునకు నాత్మభవరత్నజననవేళఁ
గానబడు పితృలోకతమోనివృత్తి
నాత్మభవరత్న ముదయింప నవ్విభునకు
గానఁబడె సర్వలోకతమోనివృత్తి 70

కం. సుతు కభ్యుదయముగా జన
పతి యానందమున నొసఁగె భర్మాచల గో
విితమణి చేల యువతీ
ప్రతతుల నమితముగ భూసురప్రవరులకున్. 71

ఉ. లోకహితార్థియైన శిఖిలోచను సాధనభంగవృత్తి మై
నాకుని పక్షహీనియు మనమ్మున సైపక హేమశైలర
త్నాకరతోయముల్ దలపఁడయ్యె సుతోత్సవదానవేళ సు
శ్లోకులు సాధురక్షణవిలోపము సేయుట కోర్వనేర్తురే. 72

తే. చంద్రవంశావతంసమై సంభవించు
సుతున కన్వర్థముగనై యయోధనుండు
ప్రేమఁ గులశేఖరుండను నామమిడియె
సకలశిష్టసభాజనసమ్మతముగ. 73

వ. ఇట్లమ్మహీపాలుండు బాలునకు జాతకర్మ నామకరణాది సంస్కారంబులు నిర్వర్తించి సంతుష్టాంతరంగుండై యుండె నయ్యర్భకుండు క్రమక్రమంబున. 74

ఆ. వె. అక్క యత్త యవ్వ యనియెడి నామమ్ము
లోలిఁ బలుక నేర్చు వేళలందు
రామ! రామభద్ర! రఘువీర! యనియెడు
పేరు లుగ్గడించి పిలువఁదొడఁగె. 75

కం. పాపని తొకతొక పలుకుల
లోపల రఘుతిలక! కమలలోచన! యను స
ల్లాపము లెఱిఁగి పొంగున్
భూపతి యొకభుజము రెండుభుజములు గాఁగన్. 76

సీ. శ్రీరామమూర్తి వర్ణించువారల సొందు
వీడఁ డాకొనియున్న వేళనైన
రఘునాథనామకీర్తనము సల్పెడుపట్టు
వెడలఁడు నిద్రించు వేళనైన
కాకుత్స్థవర గుణోత్కర మెన్ను నెడఁ బాయఁ
జాలఁడు క్రీడించు వేళనైన
జానకీపతి కథాశ్రవణ మబ్బిన నొండు
వినఁ డంబ పిలిచిన వేళనైన

తే. దశరథాత్మజపాదపద్మప్రసక్త
చిత్తవృత్తికిఁ బరదైవవృత్తరక్తి
సారగ నీఁడయ్యె మహనీయసుగుణగణవి
రాజితుండైన కేరళరాజసుతుఁడు. 77

చం. అతివలు నవ్వుటాలకు నృపార్భకుతోఁ దనతండ్రి ద్రోఁచినన్
సతియును దాను రాఘవుఁడు శైలములందుఁ జరించెనాఁగ దుఃఖితుఁడగు జానకీవిభుఁడు కేవలమర్త్యుఁడె! సోదరుండు భూ
సుతయును దోడరా నగరుసొచ్చెననన్ మదిఁబొంగు క్రమ్మఁజిన్. 78

ఆ. వె. కోసలేంద్రతనయ కోమలవిగ్రహ
ధ్యానవశత నుండుచో నతండు
ననుభవింపఁగోరి యటమున్న తెమ్మన్న
దాది చేతిపండు తాఁ దినండు. 79

కం. కినియుచుఁ బోరిడు నతనికి
జనని గుడఫలాదు లొసఁగఁ జల ముడుగక యుం
డిన నెల్లివచ్చు రఘుపతి
మనయింటికి ననిన నలుకమాని చెలంగున్. 80

వ. ఇ ట్లెఱుంగున నైసర్గికశ్రీరామచరణకమలభ క్తిభావనాధురీణుండగు కుమారు నుపనీతుం గావించి దృఢవ్రతుండు వివిధవిద్యావిశారదుం జేయఁదలంచి యార్యుల వశంబు చేసిన నతండు. 81

కం. క్షితిపాలసుతుఁడు గురుసం
గతి నతులితసూక్ష్మబుద్ధికౌశలమున నం
చితవేదశాస్త్రముఖ్యో
ర్జితవిద్యానిచయ మభ్యసించెన్ బ్రీతిన్. 82

ఉ. క్రూరకుదృష్టిభాషణనిగూఢవికల్పితశబ్దలింగశా
రీరకశాస్త్రిసూత్రకబరీపరివేష్టితవిష్ణుతత్వమం
దారసుమమ్ము దాఁ గొనియె ధన్యవిచారుఁడు నీరసంగత
క్షీరవివేచనారచన చెల్వగు హంసకిశోరవై ఖరిన్. 83

తే. వేదవేదాంగముల ధనుర్వేదమున న
రుంతుదాభ్యాసకౌశలస్వాంతుఁ డయిన
యక్కుమారునిఁ దోడ్కొని యార్యజనులు
పార్థివేంద్రుని కడకేగి పలికి రేమి. 84

శా. రాజన్మౌర్తి భవత్తనూజుఁడు మనోరాజీవవీథిన్ మహా
రాజశ్రీరఘురామనామదివిషద్రాజాధిరాజాంఘ్రి సే
వాజాగ్రద్గతిఁ బూని నేర్చెఁ జదువుల్ వైదుష్య మేపార నో
రాజా! పాండురకీర్తిరాజనిధిముద్రా! రాజరాజోపమా! 85

సీ. అనఘ! పురాణవాగర్థబోధాయనుం
డాగత వివిధభాషాగరుండు
ప్రాకటన్యాయశాస్త్రైకదృక్చరణుండు
చతురాత్మపౌరుష శబ్దభోగి
విపులాహితైశ్వర్యవిక్రమబలభేది
రమ్యధర్మకళాప్తిరాజమౌళి
ప్రమదామనశ్చ్యుతి ప్రసవసాయకపాణి
ధృతిసార విహసిత క్షితిధరుండు.

తే. గీ. చతురగాంభీర్యవాహినీస్వామి పద్మ
వేష్టితపదార్థ్యుఁడనుభవవితరణస్వ
భావఘనుఁడింక నిన్ని చెప్పంగ నేల
సుజనమాన్యుఁడు నీతనూజుండు రాజ! 86

చం. అనవుడు ధారుణీరమణుఁడాత్మజుఁ గన్గొని బార సాచి యు
క్కున గదియించి పెల్లెసఁగు కూరిమిపేర్మి నిజాంకపీఠిపై
నునిచి శిరంబు మూర్కొనియె నోలి కుమారు శిరోజపాళిఁ జెం
దిన నవమౌక్తికంబులగతిన్ ప్రమదాశ్రుకణమ్ము లొల్కఁగన్. 87

వ. ఇట్లమ్మహీవల్లభుండు ప్రమోదరసభరితాంతఃకరణుండగుచుఁ గుమారు గారవించియాచార్యునకు ననేకమణిభూషణసువర్ణచేలంబు లొసంగి పరితుష్టులగు వారలయాశీర్వచనంబులు గైకొని యనంతరంబ కుమారునకు ననన్యకన్యాసాధారణమ్ములగు గుణసౌందర్యవిశేషమ్ములం బొలుపుదీపించు నొక్క రాజపుత్రికం బరిణయంబుగావించి పరీక్షితశుభలక్షణశోభితుండగు నతనివలన నాత్మీయ సామ్రాజ్యలక్ష్మి సురక్షిత యగుంగాక యనితలంచి నిజపరికరంబులతో నతని రాజపీఠంబున నభిషిక్తుంజేసి ప్రధానసామంతబలపరిజనభాండాగారంబులు మొదలగు సప్తాంగంబులతని వశంబుచేసి తన్నుం గృతార్థుంగా దలంచుచు నిర్భరుండై యుండె నంత. 88

కులశేఖరుఁడు రాజగుట

కం. సాంద్రసుధాకరమగు మను
జేంద్రసుతాభ్యుదయమున మహీచక్రము ని
స్తంద్రఫలవృద్ధిగనియెన్
జంద్రోదయవేళ నలరు జలనిధి వోలెన్. 89

ఉ. సంతతసత్య దానగుణశాలి దృఢవ్రతనందనుండు కా
ర్తాంతిక విద్వదార్య కవిరాజ సుఖప్రదుఁడై చతుస్సము
ద్రాంత వసుంధరాభరణ మాత్మభుజాభరణమ్ము జేసె ది
గ్దంతి భుజంగరాజ కనకక్షితిభృత్కటులన్ హసింపుచున్. 90

చం. వనులు ఫలప్రవాళసుమవాసనలన్ దటినీచయమ్ము గో
కనద బిసప్రసూన నవగంధ మనోహర తీర్థయుక్తి గో
ధనము పయఃప్రదోహనవిధానమునన్ ధర సస్యసంపదన్
దనరె దృఢవ్రతాత్మజుఁడుదారత రాజ్యవిభూతి నందుటన్. 91

చం. భుజబలశాలి యవ్విభుఁడు భూరిశరాసనబాణధారియై
గజ రథ వాజి వీరభటగౌరవభీషణసైన్యబృంద మ
క్కజముగఁ గొల్వ నేగి పటుగర్వమహీపతికోటి నోర్చి ది
గ్విజయము జేసెఁ గీర్తిపదవీపిహితాంబుధి సప్తకంబుగన్. 92

సీ. ఆ ధనుర్ధరు ధాటి కంగరాజు చలింప
కర్ణాటవిభుఁ డిచ్చకంబు నెరపె
నాపుణ్యునకుఁ గామరూపభర్త ప్రియమ్మొ
సేయ విదేహుండు సిగ్గువడియె
నావినోదికిఁ గుంతలాధీశ్వరుఁడు ప్రొక్క
కాశ్మీరపతి హితకారి యయ్యె
నాయజ్ఞరతుఁ గాశనాయకుండు భజింప
నొగి విదర్భవరేణ్యుఁ డోటువడియె
నాబలాఢ్యునకు మహారాష్ట్రరమణుండు
ప్రొక్క వరాటేంద్రుఁ డుక్కసెడియె

తే. పరగఁ బాంచాలపతి పద్మ ఘణితి నతని
వినుతిసేయంగ గాంధారవిభుఁడు పఱచె
బలియులగు వారలిటులైన బలహీను
లేమిసేసెద రమ్మానవేంద్రు నెమటు. 93

సీ. అతని సౌందర్యధుర్యతకు వసంతుండు
బెదరి పట్టినకొమ్మ వదలఁడయ్యె
నతని విచారదక్షతకు దక్షుఁడు నాన
యెత్తి వంచినతల యెత్తఁడయ్యె
అతని మహాబలోన్నతికి భీతిలి మహా
బలుఁడు పాఱిన కాలు నిలువఁడయ్యె
నతని ప్రతాపానలాభీలతకు శూలి
తివిరి మూసినకన్ను తెరువఁడయ్యె 94

తే. గీ. నతని చెలియెంత యాతని యలుడెంత
యతని సుతుఁడెంత యాతనియశన మెంత
కాముఁడైనను రాజైన భీముఁడైన
గరళమైనను సరినెన్న గలరె కవులు. 95

తే. గీ. అతని ధైర్యప్రతాపవిశ్రుతికి విబుధ
దంతివహ్నులు దలఁకి దిక్తటులఁ జేరె
నవియె చిరధారుణీభర మూని మోచె
నవియె భయమంది మిన్నుల నాశ్రయించె. 96

సీ. తన సఖిత్వము శారదాదేవి వాంఛింప
హరినీలవేణి పొమ్మనుఁ బలికె
తన కుచాప్తత రాజతనగమ్ము గాంక్షింప
హరసతీనిలయ! పొమ్మనుఁ బలికె
తన నేత్రముల మైత్రి ధవళాంబుజము వేడ
నలికులాళులమ పొమ్మనుఁ బలికె

* * * * *

తే. గీ. తన సితచ్ఛాయ సరిసేయఁ దగినవారి
నెరసు లెన్నంగఁదొడఁగె నా నృపవరేణ్య
కీర్తిసీమంతినీమణి కేళిసలుప
నవని కడ్రద్రొక్కి వినువీధి కరుగునపుడు. 97

సీ. తెలిగన్నులకు మీను బెళుకు లెన్నినఁ జాలు
కలువరేకులఁ జెప్పవలె నటమ్మ!
మాటల కమృతంపు డేఁట లెన్నినఁ జాలు
కలికికోయిలఁ జెప్పవలె నటమ్మ!
తగు మోము చికిలియద్దము నెన్నుకొనఁ జాలు
వనజాతములఁ జెప్పవలె నటమ్మ!
గతులకు రాయంచగమన మెన్నినఁ జాలు
వారణమ్ములఁ జెప్పవలె నటమ్మ!

తే. పొలఁతి వర్ణించు కవివరుల్ ప్రొద్దువోక
నిన్ను ద్రవ్వేద రనుచు దా నితరకాంతఁ
గేలిగొను నమ్మహీనాథు కీర్తికాంత
ప్రాణసఖియైన మిన్నేటిపడుచుఁ గాంచి. 98

చం. అడుగునఁ బుట్టితీవు దివియందు జనించినదాన నౌట నే
పొడవని గంగ పల్క, నరపుంగవు కీర్తివధూటి పల్క నౌ
నడుగున నీవుపుట్టితివి హస్తతలమ్మునఁ బుట్టినట్టి నే
పొడవని యిల్లెసంగుదురు భూరి నభోంతరవీథి నిద్దఱున్. 99

కం. ధర విక్రమమునఁ గులశే
ఖర నృపతిం బోల్వ హృదయగతుల మహీపా
లుర వెదకివెదకి వేసరి
సరి కేసరి యొకటి యండ్రు సరసులు సభలన్. 100

కం. అని యతిశయోక్తి రచనన్
వినుతింపన్ దగి సముద్రవేలావృతభూ
జనరక్షాపరతంత్రత
నానకెఁ ధరణీశ్వరుఁడు సమున్నతలీలన్. 101

వ. వెండియు నఖండసామ్రాజ్యలక్ష్మీ కటాక్షవీక్షణసంధుక్షిత ప్రతిక్షణాభినవోదయవైఖరీనిరీక్షణోపగత నిజైశ్వర్యన్యూనతానుశయ సంక్షుబ్ధసహస్రాక్ష సంతాపనిశ్వాసశ్వసనఘటనా నిశ్శేషపరిశోషిత మకరంద పరిమ్లాన నిజసుందరీపయోధరమిళితమందారమాలికావిరక్త మధువ్రతనికరపరివేష్టితాత్మీయమహోద్యాన మండలుండును, మండలాగ్రవిధుంతుదకబళితవిరోధిరాజన్య యశశ్చంద్రికానిమీలనోన్మీలన సంతాపితతదీయకాంతా నయనోపాంత విగళితసాంజనసలిలధారాప్రవాహతిమిరప్రసారనిరోధకనిజతురంగరింఖాసంఘాతసంఘట్టనసముద్ధూతభూభాగారుణపరాగరేఖామయూఖానుమిత నిరవసాన స్వప్రతాపతపనోదయ సంప్రీడితపద్మినీబంధుండును, బంధుజననయనానందసంధాయక నిరంతరనిజకరతలవిముక్త దానధారాసలిలవేణికా పరిప్లుతసమస్తమహీవలయ సంచారసముదంచిత కీర్తిసీమంతినీచరణపంకాంకిత దిక్కుంభికుంభమధ్యుండును, మధ్యమానమహార్ణవ సముదీర్ణసంక్షోభ తిరస్కారకారణభూరిభేరీభాంకారరవశ్రవణసమయోపగతభయకుతూహలభరితామిత్రమిత్ర సముదయుండును, దయారసలేశమాత్రయోగ పాత్రభూతార్థిసందోహమందిరాంగణప్రవేశిత దంతావళకపోలమదామోదానుభవామోదిత మధువ్రతమాలికాఝుంకారరవాకర్ణనోత్సుకప్రాహూతికప్రశంసితనిజౌదార్యగుణవిశేషుండును గౌతమజైమినిద్వైపాయనప్రభృతి ప్రణీతవివిధతంత్రాంతరాశయాయుందతు మేధాశాలి విబుధహృదయాహ్లాదసంధాయకుండునునగు నమ్మహీనాయకుండు మహనీయ కుడ్యవిరచిత చిత్రపుత్రికాసౌందర్యావలోకన కుతూహలాయాతజనవిస్మయాపాదకంబును, మణిఖచితశాతకుంభ స్తంభశోభావిభాసమానాభ్యంతరప్రదేశంబునగు సభామధ్యంబున విలాసినీకరకమల చలద్వాలవ్యజన జనితమృదుపవనంబులోలయ విచిత్రసింహాసనాసీనుండై సచివసామంతపురోహితప్రభృతులగు ముఖ్యజనంబులతోడసంభాషణంబులు సలుపుచుండె నంత. 102

వైష్ణవ యతి వచ్చుట

సీ. జడలుగట్టిన శిరోజశ్రేణి బాలార్క
కిరణాంకురమ్ములఁ గ్రేణిసేయ
భూషితశ్వేతోర్ధ్వపుండ్రరేఖలలోనఁ
బచరించు హరిద్రరుచు లెసంగ

బహుతంతుకీలితపటమిళత్కాంతపా
ళిక పయోజాక్షమాలికలు గదల
పుణ్యతీర్థోదకపూరితంబగు తిరు
క్కావేరి వలకేలఁ గానుపింప
తే. గీ. భవ్యభుజపీఠి వ్రేలుచు దివ్యదేశ
గమ్యమృదుతీర్థగుళికల కక్షపాల
సారె నురియూడ శ్రీభక్తిసారు లనఁగ
నెసఁగ నొకయోగిశేఖరుం డేగుదెంచె. 103

ప. ఇట్లు చనుదెంచు యోగీంద్రు ననతిదూరంబునం గాంచి యారాజ కులావతంసం బిరుగడల నాందోళితవ్యజనదండపాణులగు సీమంతినీరత్నమ్ముల కరతలమ్మున వారింపుచుకాంచనపీఠమ్ముడిగ్గనుఱికి సంభ్రమంబున సభాసదులుం దాను నమ్మహానుభావు నెదురొక్కనిఁ ప్రదక్షిణపూర్వకంబుగా సాష్టాంగదండ ప్రణామంబులాచరించి కనకాసనంబున నునిచి తప్తకాంచనకలశానీతంబులగు పూతశీతలసలిలంబుల నమ్మహాత్ముచరణంబులు గడిగి తత్తోయంబులు శిరంబున నిడుకొని యథావిధిం బూజించి తదనుజ్ఞగైకొని తానును సముచితపీఠంబున సమాసీనుండై నిజవిలోకనకిరణాంకురనికరంబు లమ్మహానీయమూర్తి ముఖమండలంబునంబొలయఁ గరంబులు ముకుళించి సవినయంబుగ నిట్లనియె. 104

ఉ. ఏయెడ నుండి మీర లిపు డిం దరుదెంచితిరయ్య! మున్ను నేఁ
జేయు తపమ్ము లన్నియును సిద్ధివహించె రమామనోహర
శ్రీయుతదివ్యమూర్తి మదిఁ జేర్చి భజించు మహానుభావు లే
చాయకు వచ్చినన్ గలుషసంఘము వాయుట తథ్య మెన్నఁగన్. 105

కం. మది మిమ్ముగొలుచుటకు స
మ్మోదమున భావింప నాడఁబోయిన తీర్థం
బెదురుకొనునటు మీ రి
య్యెదనున విచ్చేసితిరి కృతార్థుఁడ నైతిన్. 106

మ. భవదావానలకాలమేఘము విపత్పాథోధిపోతమ్ము దుః
ఖవిషాభీలభుజంగబర్హిణము మూర్ఖవ్యాఘ్రావదంభోళి దు
ర్వ్యవసాయాంధతమఃపతంగకిరణవ్రాతంబు, తాపత్రయీ
సవిధారణ్యకుఠారధార భవదీక్షాలాభ మెవ్వారికిన్. 107

కం. సంసృతివిపినము వెడలగ
సంసరణంబెట్లు దొరకు జడులకు భగవ
త్సంసత్ప్రియులగు యుష్మ
త్సంసర్గము లేకయున్న ధన్యవిచారా! 108

వ. కావునఁ బుణ్యపాపఫలమ్ము లెట్టివానికి ననుభవింపందగియుండు నెట్టి వానికిమోక్షమ్ముదొరకొను నదియునుంగాక నాకుం గాలక్షేపమ్ముసేయు సదుపాయమ్ము నెఱింగింపవలయునని ప్రార్థించినం బ్రీతుండై యమ్మునీంద్రుండు నరేంద్రునింజూచి యిట్లనియెఁ. 109

రాజు ప్రశ్నములకు యతి యుత్తరము

సీ. నిసువుఁబ్రాయమునఁ జెన్నెసఁగు నారాయణ
ద్వ్యయమంత్రవర్ణసంతతులు గాంచె
చుంచు బెంచిననాఁడె మంచు ద్రుంచిన వేల్పు
కొలము సామి భజించు నెల వెఱింగె
గరిడి ద్రొక్కిననాఁడె గర్వాంధపరిపంథి
కంధికి మంథాద్రికరణిఁ దోచె
నఱుత జన్నిదమూఁదినప్పుడె తొలుపల్కు-
కొనలఁ దోఁచిన తత్త్వమునఁ బెనంగె

తే. గీ. కర్ణసనాగ్రభుజబుద్ధికౌశలములు
వర్ణనీయమ్ములయ్యె నవ్వలనుగాంచి
కాంచుగా కేమి సిరినెదఁ గాంచు విభుని
కఁఠరత్నంబు పుట్టువ్రు గాంచుకతన. 110

వ. ఇట్టి నీవు పరతత్త్వవిచారపరుండవగుట యాశ్చర్యముకాదు కావున నీవడిగినప్రశ్నవచనంబులకు నుత్తరమ్ములు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 111

సీ. ఒనర నేబదికోట్ల యోజనమ్ములు గర్భ
గోళమ్ము దళ మొకకోటి యోజ
నంబులు గలిగి వర్ణంబై హిరణ్మయాం
డంబు దీపించు నున్నతిఁ దనర్చు

నయ్యండమునకు జలానలానిలవియత్పరిభృతి
సప్తావృతి ప్రతిభ దనరు
భువి యాదిగా సప్తభువనపర్యంతమ్ము
దగ నూర్ధ్వలోకసప్తకము వెలయు

తే. గీ. నతలవితలాదిసంజ్ఞల నమరి క్రింద
జగము లొకయేడుగలవు విశాలలీల
నిందు భువిదక్క దక్కిన పొందుపట్లు
పుణ్యపరిపాకలభ్యముల్ భూవరేణ్య! 112

వ. ఇంక భూలోకవిశేషమ్ము పరిపాటి నెఱింగించెద. 113

కం. జంబూద్వీపము విస్తీ
ర్ణంబై యొకలక్షయోజనంబుల దగు దీ
నిం బరివేషించిన ల
వణాంబుధికిన్ మాన మదియె యవనీనాథా! 114

వ. ఇత్తెఱంగునఁ బ్లక్షాదిద్వీపంబులేడును నైక్షవప్రభృతిసముద్రసప్తకంబు నొండొంటికిఁ ద్విగుణితయోజనవిస్తీర్ణంబులై విలసిల్లుచుండ సముద్రద్వీపపరిమితమహీవలయంబునకునినుమడియగుచు పిపీలికామశకమక్షికాదివిరహితంబును విబుధవిహారయోగ్యంబునునగు సువర్ణభూమి తేజరిల్లుచుండుమఱియును. 115

తే. గీ. అంతమీఁదట జక్రవాళాచలంబు
పసిఁడిపుడమికిఁ బెనుకోట పగిది నెసఁగు
నవల మిహిరాంశుజాలమ్ము లడర వదియె
బంధురాంధతమఃపుంజపంజరమ్ము 116

శా. సంబద్ధోరుతరప్రకాండనిచయచ్ఛన్నాంబరప్రోల్లస
జ్జంబూభూజపతత్ఫలవ్రజరసస్రావస్రవంతీతటీ
జంబాలోజ్జ్వలహేమకాంతిపిహితాశాకోణమై యుండుటన్
జంబూద్వీప మనంగఁ బెంపెసఁగు భాస్వల్లీల శోభిల్లుచున్. 117

క. ఈజంబూద్వీపంబున
నోజ నవఖండములు సముజ్జ్వలీల
రాజిల్లు నందు నెన్మిది
తేజోవిలసితము లగుచు దీపించు నృపా. 118

తే. గీ. ద్వీపషట్కభూమిం దిరిగెడు పుణ్యాత్ము
లాకలియును దప్పి యలంత ముదిమి
దెవులులేక నెపుడు తెలివొంది యుండుదు
రష్టఖండవాసు లట్టివారు. 119

వ. మఱియును. 120

మ. నిరవద్యాచ్యుతలోకలోలుపసుధీనిశ్రేణికాదండ, మా
దరణీయాతిథికల్పకాండము వినూత్నశ్రీకరండమ్ము ని
ర్జరభాగాశనపూర్ణభాండము, త్రివర్గస్థేనుశౌండమ్ము దా
నరతాత్తామృతఖండ మీభరతఖండం బొప్పు భూవల్లభా! 121

వ. మఱియు నిట్లు స్నానతపోయజ్ఞవసనభూషణాన్నప్రదానాదిసుకర్మంబుల వలన స్వర్గాదిపుణ్యలోకప్రాప్తియు బ్రహ్మహాననసుజనతిరస్కరణపరధనపరదారాద్యపహరణ మృషావాదప్రముఖ దుష్కర్మంబులవలన నిరయనివాసంబును సిద్ధించు స్వర్గనరకాదిసంబంధంబులు జీవులకు స్వకర్మఫలభోగైకవినాశ్యంబులు కావునన్ బునర్జననకారణంబులైయుండు భగవన్మాయానిరుద్ధులగు బద్ధజనంబులు కామాది గుణవికారమ్ములం జేసికదా గదాధరు నారాధింపంజాలరు జాలరి జాలకంబునం బొదివి జలచరంబుల నిరోధించు చందంబున నప్పరమపురుషుండు నిజమాయావిశేషమ్మువలనం జీవులం జిక్కువడుచుచుండు మనుజసమూహంబు ధనదారపుత్రక్షేత్రాభిమానంబులను తిమినక్రఝషజంగంబుల నతిభయంకరంబగు సంసారసముద్రంబునంబడి మునుంగుచుండు. భగవత్క్రీడాపరికరంబును గుణత్రయాన్వితంబును నగు ప్రకృతివలనంబుట్టిన మహత్తత్త్వంబున నగు నహంకారంబువలన నయ్యెడు శబ్దస్పర్శాదితన్మాత్రలం బ్రభూతంబులగు గగనాదిభూతంబుల మేళనంబునంజేసి యీశరీరంబులు శరీరులకు భోగభాజనంబులగుచుండు. పూర్వపూర్వజననావసరసముత్పాదితనానావిధకర్మఫలానుభవజనితవాసనావిశేషంబులవలన బహిరింద్రియోపకరణంబులను మనోబుద్ధ్యాదులుపెక్కుత్రోవలం ద్రొక్కించుచుండు. నప్పరమేశ్వరుండే

తత్ప్రపంచంబునకు నుదయస్థితివిలయకారణమ్ములైన రజస్సత్వతమోగుణమ్ములం
బాశ్రయించి వాసుదేవాదివ్యూహభేదమ్ములను రామకృష్ణాద్యవతారవిశేషంబులను
వినోదంబుసలుపుచుండు నింకపునరావృత్తిరహితంబగు నప్పరమపురుషు పరమస్థానం
బునకుఁ జేరుచుపాయమ్ములు కర్మజ్ఞానభక్తిప్రపత్తియోగమ్ములను నభిధానమ్ములం
జతుర్విధంబులని యార్యులవలన వినంబడు, నవి యెయ్యవియంచేని శ్రీవిష్ణుమందిర
నిర్మాణ తదీయసమ్మార్జన దీపారోపణ మాల్యసమర్పణాదికంబును పంకజోదర
కైంకర్యరూప తపోదానయాగాధ్యయనవనతటాకాదినిర్వర్తనంబులను క్రియావిశే
షంబుల నగునది కర్మయోగంబనంబడు, నట్టిది జనకమహీపతిప్రభృతులయందు
ప్రఖ్యాతంబయ్యె స్వస్వరూపపరస్వరూపవిరోధిస్వరూప ప్రభృతివిషయకంబైన
యథాబోధంబు జ్ఞానయోగంబనంబడు, నట్టిదినారదాదిమహామునులయందు విశ్రుతం
బగుచుండు విజ్ఞానపరిణతంబును సత్త్వగుణాతిరేకోపగతపులకాంకురబాష్పగద్గదస్వర
వికారాదిగుణవిలసితంబును విచ్ఛిత్తివిరహితంబునునగు భగవద్విషయప్రేమవిశేషంబు
భక్తియోగంబనంజను, నది ప్రహ్లాదప్రభృతులయందుఁ బ్రసిద్ధంబయ్యె నింకఁ
దృప్తప్రపత్తియు నార్తప్రపత్తియుననన్ ప్రపత్తియోగంబు ద్వివిధంబైయుండు
ముకుందభక్తిపరిపాకంబువలన దేహదేశకాలాదుల వైరాగ్యంబువలనను నిత్య
యుక్తంబులగు తాపత్రయజనితదుఃఖమ్ములవలన నసహిష్ణుతంజేసి విష్ణుదేవునిం గూర్చి
యార్క్రోశించునది యార్తప్రపత్తియనంజను నది గజేంద్రముఖ్యులయందు విఖ్యాతం
బయ్యె నింక నాచార్యకృపాలబ్ధంబులగు పంచసంస్కారంబులవలనం బవిత్రిత
గాత్రుండగుచుఁ దదుపదిష్టతత్త్వజ్ఞానవిశేషవిశదీకృతాంతఃకరణుండై స్వపార
తంత్ర్యంబును భగవత్స్వతంత్రతయు నెఱింగి యాశేషతల్పునకు శేషభూతుం
డును బరమభాగవతసేవానిరతుండును నగుచు గృహాస్థుండయ్యును సుహృత్క్షత్ర
పుత్రక్షేత్రాగారాపశుప్రముఖంబులను ధనంబులయందు మమత్వమ్ములవిడిచి యర
విందస భవ భవేంద్రసనకప్రముఖ వర్ణనీయంబులగు నయ్యంబుజేక్షణు దివ్యరూప
దివ్యగుణ దివ్యమహైశ్వర్యంబులు మనంబులం దలంచి పులకితశరీరుండగుచు
మోక్షపర్యంతంబు కాలక్షేపంబుసేయునది తృప్తప్రపత్తియనంజను, నట్టిది వశిష్ఠపరా
శరశౌనకవ్యాసాది ఋషులయందును ప్రియవ్రతోత్తానసుత ధ్రువ నాభి వైన్య
రుక్మాంగదాంబరీష ప్రభృతిరాజముఖ్యులయందును సుప్రసిద్ధంబయ్యె నదియట్లుండెఁ
గారణజన్మ్ములగు మీవంటియుత్తమపురుషుల కీధర్మంబులు సులభంబులైయుండు

నదియునుంగాక శ రవాచకశబ్దంబులకు శరీరిపర్యంతధావనంబుగలదు కావున జగచ్ఛ
రీరుండగు నప్పురుషోత్తముండు సకలశబ్దవాచ్యుండగు నైనను విష్ణునారాయణ
వాసుదేవాదిదివ్యనామంబులతనియందు ముఖ్యవృత్తిం బ్రవర్తించుటంజేసి తదాత్మ
కంబయినమంత్రంబులు ప్రపన్నులకు నవశ్యానుసంధేయంబులని వేదవాక్యంబుల వినం
బడు నదియునుంగాక భవజ్జనసమయంబున దృఢవ్రతకాంతానిశాంతంబునకుం
జనుదెంచి సూత్రవతీకాంతుండేకాంతంబున శ్రీమన్నారాయణదివ్యమంత్రంబు నీకు
నుపదేశించుటంజేసి మున్న కృతార్థుండవై యున్నవాడనైనను సంభుక్షితమోక్ష
లక్ష్మీప్రతీక్షితులగు విచక్షణులకుననంతశయను ననంతగుణకథనశ్రవణంబులం
గాలయాపనంబు సేయవలయుంగావున భాగవతకులావతంసంబ ! నీవునుం దొల్లి బృం
దారకబృందసంప్రార్థితుండై గోవిందుండు రావణవధార్థంబుగా దశరథసుతుండై
యుదయించి చేయుకార్యంబులువల్మీకసంభవుండు శ్రీరామాయణంబను నభిధానంబిడి
రచియించు నితిహాసంబుపరమపవిత్రంబును నిహపరసౌఖ్యసాధాయకంబును నగుటం
జేసి యాప్రబంధంబు శ్రీవైష్ణవసన్నిధానంబున గాలక్షేపంబుసేయునదియని యాదే
శించిన నా ధరాభారధౌరేయుండు రోమాంచకంచుకితశరీరుండును ప్రమోదబాష్ప
సలిలసంసిక్తకపోలయుగళుండునునగుచు ననున్మనివరునకుం బునఃపునఃప్రణామంబు
లాచరించి యంజలిపుటంబు ఫాలతటంబునం బ్రస్ఫుటంబు గావింపుచు నిట్లనియె. 122

చం. యతివర పంక్తికంఠుఁడు సురావళి నెట్లుజయించె వార లే
గతి హరిఁగాంచి వేడిరి జగన్నుతుఁడేమనియానతిచ్చె సం
శ్రితహితవృత్తిఁ దా నవతరించి విరించివరానుభావగ
ర్వితులగు దైత్యముఖ్యుల హరించిన చందమెఱుంగఁ బల్కవే ! 123

క. సారములు సాధునిచయా
ధారములు నిశాటహృద్విదారములు మహో
దారములు మోక్షలక్ష్మీ
హారములు రమాధిపతి విహారములరయన్. 124

క. కావున శ్రీహరిచరితము
పావనము శుభాన్వితమ్ము ప్రమదం బెసఁగన్
నీవలనన్ వినవలె నని
భూవరుఁ డర్థింప యోగిపుంగపుఁ డనియెన్. 125

రావణోదంతము

సీ. వినవయ్య! విశ్రవస్తనయులు రావణ
కుంభకర్ణులు జగత్క్షోభ మెసఁగ
నవ్వారించి గుఱించి యతిఘోరమగు తపం
బాచరించిన మెచ్చి యవ్విధాత
సురదైత్యనాగకిన్నరయక్షముఖ్యుల
వలన నొప్పమిలేని వరము లొసఁగె
నది కారణమున దుర్మదగర్వదుర్వార
సంరంభుఁడై దిగీశ్వరులఁ దొడరి

తే. నోడిచె నగధారి మృగధారి నోటువఱచె
నణఁచె నరభోజి హరవాజి నపహరించె
తటిమె ధనరాజు దిసరాజు దర్పమణఁచె
గెలిచె నలకీలి వలకేలి కేలిగతుల. 126

క. అంత నిరంతరరోషము
రంతోగ్రబలేంద్రజిద్భుజాక్రాంతుండై
వంతఁబడవలసె నమరా
త్యంతీనుండైన ధవళదంతీశునకున్. 127

స్రగ్ధర. మదవద్దైత్యేంద్రరక్తాంబకచలనచలన్మంజులస్వర్గలక్ష్మీ
పదమంజీరారవోజ్జృంభణత ననుమితాపద్భయుల్ దివ్యులాత్మా
స్పదకాంతారంబు డాయంజనఁగ బెదరి కుంజస్థసింహాళి మంత్రి
స్యదసీర్వ్యద్ధ్వాన మై విచ్చలవిడి విబుధస్థానముల్ జేరు నోలిన్. 128

మహాస్రగ్ధర. తూలెన్ గైలాసమత్యద్భుతశిఖరశిఖాందోళనధ్వానకువ్య
ద్వ్యళీనిశ్వాసధూమవ్యతికరకుహనావారిదభ్రాంతచేతఃఖేల
త్తద్బర్హి కేకాకృతగురుపదకేకిప్రతిధ్వానమై ద
ర్పాలీఢానేక లోకోద్యమ దశవదనోద్యద్భుజోత్సాహశక్తిన్. 129

ఆ.వె. అమరు లలిగి వరప్రౌఢి నమరు లలిగి
నిశితపత్రిదశద్వేషి నిశితపత్రి
గతులఁ గఱచిన బహుపత్రిగతులఁ గఱచి
పర చిరంతనహాస్యులై పఱచిరంత. 130

తే. ఇంచుకించుకవడియైన సంచితాస్త్ర
సంచయాభీలశౌర్య నక్తంచరేంద్రు
నొంచుటకుఁ జాల కమరులు సంచలించి
యంచరాతింటిపంచమే లంచుఁజనిరి. 131

వ. ఇట్లేతెంచి విరించిగాంచి దండప్రణామమ్ము లాచరించిన సుపర్వుల పరిశ్రాంతి నిరీక్షించి యతండు వారలతో నిట్లనియె. 132

సీ. వింతగారుల మేలుబంతి నీచౌదంతి
యేనొంతిఁ జొచ్చె నహిప్రభేది!
నిక్కి వైరులఁద్రొక్కి నీపోతుజక్కి యే
చక్కిఁ జిక్కెనొ విభాస్వత్కుమార!
పసలేమి విసివి నీమొసలి దాముసలియై
మసలెనో జలధిసామాజ్యధుర్య!
కొంక దిజ్జగతి నిశ్శంక నీజంక యే
వంక జంకెనో గంధవహనశాతి!

తే.గీ. వాహనము లాయుధమ్ములు వదలి యలసి
సొలసి యే తెంచితిరి దశాస్యునకు నేము
వరము లిచ్చు చెలిమిగియు వానితోడ
కయ్యమున కియ్యకొనరు గదయ్య! మీరు. 133

వ. అనినం ద్రిదశపతులాభాషాపతితో నిట్లనిరి. 134

తే. గీ. ఇంటిముంగిట నుండనీకెగచియెగచి
యసుగబూతంబు వెనువెంట నంటి తఱుమ
పచ్చటయకాని వానిత్రో వైరమెత్తి
పోరొనర్పంగఁ దరమె యెవ్వారి కైన! 135

కం. పెచ్చుపేర్చుగిబ్బ కొమ్మ్నల
కొనలకుఁ బదనిచ్చి విడుచుకొమరున మీరా
దనుజులకు వరములొసఁగిన
గినిసి యతనిఁ దొడరవశమె! గీర్వాణులకున్. 136

వ. అనిపలికిన వారలపలుకులకుఁ జిత్తమ్మ్నానం గనికరమ్మ్నివొడమి పద్మసంభవుండు పాకశాసన పావక పరేతపతి ఫలభోజన పాశధర పవన పౌలస్త్య పార్వతీపతులం దోడ్కొని పాలకడలిపట్టునకుం జని యొక్క శుచిప్రదేశంబున నాసీనుఁడై నియమితేంద్రియవ్యాపారులగుచు శ్రీహరి నారాధించుచున్నయెడ. 137

సీ. మొలకనెత్తెడునవ్వు ముఖసుధాకరునిపై
నవచంద్రికాసమున్నతి నెసంగ
సమకొన్న కరుణారసమ్మ్ని కన్దమ్మ్నుల
మకరందబిందుసంపద వహింప
పొలుపొందు కలుములబోటి వక్షఃపీఠి
తగు రత్న రేఖావిధమ్మ్ని దాల్పఁ
విలసిల్లుదరచక్రములు భుజోదయశ్రేణిగ
ములక్రేవఁ జంద్రార్కకలనఁ బెనుప

తే లలితపీతాంబరము గాత్రజలధరమున
మించు క్రొమ్మ్నించుతెఱఁగున మెఱుపులీన
చటులఖగరాజ పక్షఘోషము లెసంగ
శౌరి విచ్చేసె నిర్జరేశ్వరుల కడకు. 138

వ. ఇత్తెఱంగున మొదలిచదువుల తుదలంబొదలు కలిమిచెలి మగనిరూపు చవి చూపులంగ్రోలుచు నొండెఱుంగక యొక్కింత తడవ్రూఁకకుండి యంతఁదెలివి గైకొని యమ్మహాపురుషునిం గాంచి. 39

చం. సనకసనందనాదిమునిసన్నుతపాదసరోరుహాయ, స
జ్జనవిపదంధకారదివసప్రభవే, కమలాలయాఘన
స్తనతటకుంకుమారుణవిలాసముజ్జ్వలవక్షసే, సుహృ
ద్వినయవిదే నమోభగవతే భవతే! యనిమ్రొక్కిరందఱున్. 140

మ. అపు డద్దేవవ రేణ్యు లాత్మనిటులభ్రాంతమ్ములం జేర్చుపా
ణిపుటంబుల్ విలసిల్లె రావణభుజాస్వీతజ్వలచ్చంద్రహా
సపటు క్షేపనిరీక్షణోదితమహాసంతాపముం జెందు డెం
దపుఁ గెందమ్ములచంద మచ్యుతునిచెంతం దెల్పునట్లొప్పుగన్. 141

కం. చతురానుపమోక్తుల న
చ్చతురాననుఁ డాత్మవినయసంభృతుఁడై స
న్నుతి గావించిరి శంకర
శతమన్యుప్రభృతులును వచస్స్ఫురితులుగన్. 142

చం. జయజయ! భక్తలోకహరిచందన! నందసునందపత్రి రా
డ్జయవిజయాదినిత్యపరిషద్భజనీయనిజస్వరూప! దు
ర్జయదనుజాటవీదవధనంజయ! వేదశిరస్సరస్థలీ
శయితమరాళ! కాననగజశ్రమమోచన! పద్మలోచనా! 143

సీ. సదముల భవబంధచయము బాపెడు వ్రాక
యొడలిపైఁ దెలిచాయ కడలఁజిమ్మెడి చిల్వ
కడలిపై నునుపాన్పుకరణి గొల్వ
కరమునందు సువర్ణకమలమూఁదిన చాన
యురమునందు వసించి యొరపుఁబూన
శ్రుతులందు నుతులఁ బేరొక్కన్న చిల్వలగొంగ
గతులందు వైభవోన్నతి నెసంగ

తే.గీ. నతివిచిత్రప్రభావాభిమతవిలాస
భాసురోదారచరిత మేర్పడిన నిన్ను
సన్నుతింతుము రక్షితసకలభువన!
జంగమస్థావరప్రాణి చక్రపాణి. 144

ఉ. కాదనరాదు కాదు శిఖి కంధి నడంచు భవత్ప్రతాపముఁ
గాదనరాదు కాదు ఫణి కాశ్యపిఁ బూన్చుమహోపకారమున్
గాదనరాదు కాదు ఘనుకాంతి నడంచుతనూవిలాసమున్
నీదువిహారముల్ దెలియ నేరరుగా విధిముఖ్య లీశ్వరా! 145

కం. అనుచుం జతుర్ముఖుఁ డీక్రియఁ
దను నుపనిషదర్థగతులఁ దగ వినుతింపన్
విని పద్మలోచనుఁడు కృప
నెనయు మనోవృత్తి దెలియనిట్లని పలికెన్. 146

ఉ. ఏమి హిరణ్యగర్భ! పనియేమి శచీశ్వర! వహ్ని వారిధి
స్వామిమరుత్కుబేరదివసప్రభుచంద్రములార! మీర లే
మేమొకదా భయం బడరి యిట్లురుదెంచుట పంక్తికంధరో
ద్దామభుజావిజృంభణవిధానము సైపకనో! తలంపగన్. 147

కం. హరి యిట్టు లానతిచ్చిన
సరసిజగర్భుండు విపులసంతోషాంతఃకరణుండై పురుహూతుం
గరమల్లాసమున సైగగాఁ గనుగిలిపెన్. 148

శ్రీమన్నారాయణునితో నింద్రుఁడు తనపాట్లు చెప్పికొనుట

తే. గీ. శిఖికలాపాగ్రమేచకశ్రీ నెసంగు
లోచనసహస్ర మమ్మేఘమేచకాంగు
మోముచందురుపైఁ బర్వ మ్రొక్కులిడుచుఁ
జేరి వృత్రారి తమకత చెప్పఁదొడఁగెం. 149

కం. అనుపమభుజశౌర్యమునన్
మును జగముల నేచు రావణుండుతపస్సం
జనితబలమ్మునఁ గ్రమ్మఱి
వనరుహసంభవుని వలన వరములు వడసెన్. 150

కం. రిక్కసులఁ జేఁడు తన పే
రుక్కున బలి గెలువఁబోయె నోహో! తన యూ
రెక్కడ! సుతలం బెక్కడ!
నక్కజ మగుచున్న దిప్పుడది మదిఁ దలఁపన్. 151

సీ. సాలయ నెల్లెడఁ ద్రిప్పి సురభిఁ గ్రొక్కెర త్రాళ్ళ
గ్రుక్కఁజేసిరి పాలుగ్రోల ననుచుఁ
దటిమి యైరావతదంతిదంతమ్ములు
పెకలఁదీసిరి వాలుబిడుములకనుచు
ననయు లై పారిజాతాదిద్రుశాఖిల
విఱుగఁద్రొక్కిరి మంచివిరులటంచు
బలిమి రంభాదికాంతల పయ్యెదలు పట్టి
తలఁగఁజేసిరి కేళికలకు ననుచు

తే.గీ. నసుర లిబ్భంగి వికచకల్హారకమల
కైరవస్ఫారసౌరభోద్ధారిపుణ్య
వారిశోభిత గగనస్రవంతిఁ జొచ్చి
కసటుగల్పిరి మేనులు గడిగి కడిగి. 152

తే. వరములందిన యప్పుడ సరవి నాతఁ
డమరకాంతలఁ జెఱిగొందు ననుచుఁబలికె
నాది నిదిచెప్పవలయు నాహా! నిశాట
కపటకృతి బుద్ధి కొకపాదు గలుగనీదు. 153

సీ. దను జేంద్రసంధికై త్వష్ట నందుఘటింప
నతని స్వహార్మ్యనిర్మితికిఁ జొనిపె
సడలక నంత వై శ్వానరుఁబు త్తేర
నతనిఁ బాకక్రియూన్వితునిఁజేసె
పనిదప్పెనని సమీరునిఁ బంప నతని శు
ద్ధాంతకేళీశ్రమం బణఁప నునిచె
మానక విధుని సన్మానించి పంచిన
నతని నుద్యానానుగతిని నిలిపె

తే. మన బృహస్పతి నర్థించి పనుప నతనిఁ
గాంచి శుక్రుండు సుతులతోఁ గవసి పలుగు
రాల వైచుచుఁ దటిమినఁ జాలుననుచుఁ
బుడమి యద్రువంగఁ బఱి తెంచి పురముసొచ్చె. 154

ఉ. అక్షత వార్ధి జన్యధవళాశ్వము నెక్కి జయంతుఁ డేగ, ధూ
మ్రాక్షుఁడు దాడిమైఁ జనుచు నాతనిఁ ద్రోచి హరిత్ హరింప, నా
రాక్షసుఁ దాఁకనోడిరి సురప్రభులట్లనె పోఁ జుమీ! రమా
ధ్యక్ష! మదూహ్యశీవచనహాసవిలాసము లాఁగకుండినన్. 155

తే. కుంభుఁ డటవచ్చి వెలిగిడ్డి గొనియె మొదల
దాని విడిపింప నశ్వరత్నమ్ముఁ బొదివె
దాని విడిపింప వెండియు దానిఁ బొదివె
చూడు వేల్పులపాటు కౌస్తుభవిభూష! 156

చం. తవిలి దశాస్యుఁ డస్మదిభదంతము కుయ్యిడఁగాఁ బెకల్చె దా
నవపతిసూతి ననొగి రణమ్మునఁ గెల్చి మదంబెలర్ప న
య్యవినయుఁ డింద్రజేత యను నాఖ్యవహించె నికేమిసేయుదుఁ
నవసినదంతికిఁ విమతనామకృతంబగు కింవదంతికిఁ. 157

చం. దనుజుఁడు మేనకాది సురతామరసాక్షులఁ బిల్వఁబంచి పే
ర్చిన మధుపానజృంభణముచే దశవక్త్రములఁ గడంగి చుం
బనగతులఁ దదీయతనుపార్శ్వములఁ బలుగంట్లు సేయఁ గా
రొకనియెడు భీతి వానియిలుద్రొక్కరు క్రమ్మఱి నెన్ని చెప్పినన్. 158

కం. అందుకు మావెల్లేనుఁగు
బందియ వెట్టించినాఁడు పాఱరతుం డీ
చండమ్మున బృందారక
బృందము త్రిదివమున నిలువరింపఁగ గలదే! 159

కం. వీరు వినుఁడు ననుబిల్చెన్
వీరుఁడు రక్కసుఁడు మేషవృషణ! యహల్యా
జార! యనుచు నింద్రసునా
సీరాఖ్యలు నుడువ డపహసింపుచు సభలోన్. 160

కం. ఆయసుర మరుత్తుని యా
గాయతనముఁ జెఱుపఁదలఁచి యత్యగ్రుండై

డాయగ భీతిలు సురలకు
వాయస కృకలాస రూపవైభవ మమరెన్. 161

ఉ. రాజిలు దైత్యరాజునకు రాజు భయంపడె రాజరాజు నీ
రాజన మిచ్చె దక్షిణపురాజు ప్రదక్షిణ మాచరించె వా
రాజు వణంకె డొంకె ఫణిరాజు హరీ! యిక నేమి యే మరు
ద్రాజనె కాదె రాజపదరాజికి నోటమి గల్గె నేటికిన్. 162

బంధుర. అమృతము ద్రావుదు రమరులు సుఖులని యందురు పామరులౌటఁ జుమీ!
విమత నిశాచర వీర శిలీముఖ విక్షపితాంగకులై విబుధుల్
నెమకుదు రద్రిగుహాగహనోదర నిర్వ్యధనాంతరముల్ గతిగా
కమలవిలోచన! విబుధవిపర్యయకార్య మవార్య మెమ్! దేవరకున్. 163

తే. వేయు నేటికి దనుజదుర్విషహదుర్వి
లాసదుష్టక్రియాపంకిలమ్మ్లైన
నెలవు వీక్షింపఁ జనరు వేల్పులు ముకుంద!
నిన్ను కొలిచెద మిచ్చోట నిలుము కృపను. 164

వ. అని విన్నవించు సురలను సురేంద్రుఁడుం జూచి కృపావిస్మయాంబులు
మనంబునఁ బెనంగొన హరి యిట్లనియె. 165

అభయ ప్రదానము

కం. శుభమగు వెరవకుఁడీక మీ
కభయ మిమ్మచ్చెద నిశాచరాధీశ్వరునిన్
బ్రభచెడఁ దునుమాడెద ము
న్నిభరాజుం బ్రోచు టెఱుఁగరే! సురలారా! 166

వ. అనుచు గోవిందుఁ డందఱుం దప్పకచూచి మీమీయంశంబులం
గీశపతులం బుడమిం బొడమునట్లు గావింపవలయునని యానతిచ్చి విరించి నూఱడించి,
రుద్రు నుల్లాసామృతసముద్రునిం జేసి, పురందరు నానందకందళితహృదయారవిందుం
గావించి, తక్కటి బృందారకుల నందఱం బ్రియంబంద మంథరసుందరసల్లాపమ్ములన
ననూనయించి వారల వీడుకొల్పి యంతర్ధానుండయ్యె మతియును. 167

ఉ. అంత నిరంత రాదరితహంసరథాదిసుపర్వసంచయ
స్వాంతుఁ డుదారసద్గుణని శాంతుఁడు శాంతజనాంతరంగవి
శ్రాంతుఁడు పుణ్యకాననవసంతుఁ డనంతుఁడు కోసలావనీ
కాంతుని కాంత నెమ్మొగము కాంతినహింప జనించు వేడుకన్. 168

సీ. పరిపంథిశస్త్రసంపాతవారణవజ్ర
పంజరమ్ములు భద్రకుంజరములు
ఉరుతరోత్సేధమంధరకుభృచ్ఛిఖరాభి-
నందనంబులు ఘనస్యందనములు
నతులరింఖావిలంఘితతతాహితపురీ
కూటకంబులు నటద్ఘోటకములు
గణనీయబిరుదోగ్రరణరంగభూతలో
ద్భ్రమత్తనుత్రార్భటుల్ వీరభటులు

తే. బలసి తనుగొల్వ గల్వలచెలిమికాని
కలిమి నలమిన సస్యమ్ము కరణి ధరణి
విరులు నమలంద, జనులంద సిరులు సమత
నెసఁగె దశరథభూపాలుఁ డేలునపుడు. 169

కం. అతఁ డపత్యతఁ బాయఁగఁ
జతురగతిన్ ఋశ్యశృంగు సాహాయ్యమునన్
వ్రతు వాచరించి విప్ర
ప్రతతికి గోభూహిరణ్యరత్నము లొసఁగెన్. 170

తే. మెఱయు గౌసల్య కైక సుమిత్ర లనెడి
రాజసతులకుఁ గ్రమమున రామభరత
లోలి లక్ష్మణశత్రుఘ్ను లుదితులైరి
మంత్రపాయస భాగ సంబంధకలన. 171

సీ. మురువందు చిన్నారిమోము కస్తురిబొట్టు
శశిబింబలాంఛనచ్ఛవి వహింపఁ
దళుకు కెంజాయ కన్నులపై కనీనికల్
తమ్మి రేకుల తేటి యెమ్మి నెరప

పొలుచు గెమ్మోవిపై గళలీను పలుగొనల్
చివురుపై మొగ్గల చెలువుదాల్చ
మెలఁపు చెక్కుల నవ్వు తెలివి యద్దములపై
చికిలి నిగ్గులగుంపు చెలిమిఁబెంప

తే. గీ. మణిరుచిరకింకిణీకణుకణురవంబు
లుల్లసిల బాలలీలలఁ దల్లిమ్రోలఁ
జెలఁగు రఘురాము నెలమి నీక్షించు పౌర
జనములకు నేత్రలాభమ్ము సఫలమయ్యె. 172

క. మఱచి మరునొకనిఁ బిల్తురె
మఱి నూర్వుర వలయు రూపమహిమ నతనికిన్
దఱచి విధు నెన్నవచ్చునె
మఱి నూర్వుర వలయు రసనమంచితరుచికిన్. 173

క. ఆటలవేళ నె దోర్బల
పాటవ మెల్లరు భజింపఁ బటువిశిఖమునఁ
గాటుకప్రోవుం బోలిన
తాటకఁ బడనేసె గాధితనయుం డలరఁగ. 174

ఉ. ఖేచరులై నిశాచరులు కిల్బిషవృత్తి మునిప్రణీత యా
గాచరణాంతరాయకరు లౌట వెసంగని వారి ఘోరనా
రాచపరంపరం బొలుపఱుం దునుమాడి కువాచు నీచు మా
రీచుఁ బయోధివీచికల ప్రేవలఁ ద్రోచె మరుచ్ఛరమ్మునన్. 175

సీ. పదసరోరుహరజఃపటలైకలేశాను
భూతిచే నొగి రాతి నాతిఁజేసె
శరపల్లవాగ్రప్రకర్షణాకర్షణ
పెల్లుచే హరువిల్లుఁ బొల్లుచేసె
ప్రకటవైభవముచే సకలాస్త్రదేవతా
ప్రతతుల నిజదాస్యరతులఁ జేసె
మృదురూపమహిమచే మిథిలేంద్రకన్యాల
లామంబు దనకు నిల్లాలిఁ జేసె

తే. గీ. బలసమగ్రత నెదిరించు భార్గవునకుఁ
దనదు క్రేఁగంటఁ బొడము కెందళుకుఁ జూపి
మున్నతఁడు రాచవేఁటఁ గైకొన్న నాఁటి
సా మెడలఁ జేసె భుజశ క్తి సాము జేసి. 176

కం. సాకేతనగరమున ల
క్ష్మీకాంతుం డిట్లు జానకీవిభుఁడన మ
ర్త్యాకల్పుఁడయ్యెనుజనే
హాకల్పుండగుచుఁ గీ ర్తి యాకల్పముగన్. 177

ఆ. వె. అంత దశరథేశుఁ డగ్రనందనునకు
యౌవరాజ్య మొసఁగ నాత్మఁ దలఁపఁ
గినిసి దుర్వివేక కేకయరాజకు
మారి పతిహితమ్ము గోరదయ్యె. 178

కం. నరవర!మును నీవొసఁగిన
వరములు మఱచితివె! రాజ్యవై భవలీలా
భరితుని భరతునిఁ జేయుము
భరతాగ్రజుఁ దపసిఁ జేసి పంపు మడవికిన్. 179

శ్రీరాముని యరణ్య గమనము

తే. గీ. అనుచు నిబ్భంగి కేకయతనయ పలుకు
వలుకుల విధంబెఱిఁగియుఁ బం క్తిరథుఁడు
ద్రోయఁజాలక శుభకాము రుచిరసుగుణ
ధాము రఘురాముఁ ద్రోఁచెఁ గాంతారములకు. 180

కవిరాజ. వెలవెలనై రవిచంద్రుల యందము వేఱొకచందమునన్ దనరన్
దలకొను నుమ్మలికమ్ములు దమచి త్తములఁ గ్రమ్మ జనమ్ములు సం
కులత నెసంగి ప్రసంగమొనర్పఁ గకుత్థ్సకులాగ్రణి డెందమునన్
దలఁకక నేగె వధూమణితోఁ దనతమ్మునితోఁ నడిదమ్ములతోన్. 181

సీ. వలుకులచెలి తేని బహుజగద్భర్తగాఁ
బలికి నేటికి నొండు పలుకఁడయ్యె
వడుగుదమ్ముల జగంబంది యన్నకు నిచ్చి
యడుగు దమ్ములరీతి నడుగఁడయ్యె
నరి గోరుల వధించి ధర బాలునకొసంగి
యరిగోరు లేసంచు నాడఁడయ్యె
జవి, చూచు దేవతాసంఘమ్మున కొసంగి
చవిచూచు వేడుక సలుపఁడయ్యె

తే. నమ్మహాత్ముండునిఖిలవేధోండభర్త
రక్షకుఁడెందునె కోసలరాజ్యమునకు!
లోకహింసకవిద్వేషల్లోకదళన
విక్రమకీడ మదిఁబూని వెడలుగాని. 182

ఉ. రాజకులావతంసమగు రామవిభుండు గుహానువృత్తి గం
గాజలపూరమున్ గడచి గాఢలతాపిహితద్రుమావళీ
భాజనదుర్గమాటవులఁ బత్నియుఁ దమ్ముఁడు దోడరా భర
ద్వాజుని యాజ్ఞఁ జెంది మదవారణకూటము చిత్రకూటమున్. 183

తే. గీ. అంత భరతుండు చిత్రకూటాద్రి కరిగి
సారెఁ బ్రార్థించి పలుక రాజ్యంబుసేయ
మరుల దొరలక నాతని మఱిలఁ బనిచె
నదిగదా! నిత్యసత్య సంవిదులరీతి. 184

సీ. విస్ఫురత్కటతటీవిగళన్మదోద్యగ
కుంభిశుంభద్ఘటాకోటి విడిచి
సముదితధ్వజపటాంచలమరుద్ధుతఘనా
ఘనఘనోన్నతశతాంగముల విడిచి
చటులచంక్రమణవీక్షణభీతపరిపంథి
సంఘతుంగతరంగసమితి విడిచి
బహువిధాయుధపరిభ్రమణకేళీనట
త్పటుమదోద్భటవీరభటుల విడిచి

తే. గీ. రామభద్రుండు విహరించె భీమసింహ
శరభశార్దూలభల్లూకచమరశల్య
గండభేరుండకాసరఖడ్గగవయ
దంతిముఖజంతుఘోరకాంతారములను. 185

క. అవిరళవిక్రముఁడు రఘు
ప్రవరుం డయ్యడవి నుగ్రభంగి వధించెన్
దివిషన్నిరోధు భైరవ
రవరూఢక్రోధు సాపరాధు విరాధున్. 186

క. ఈలీల మదిని మునిపరి
పాలనతత్పరత నవ్విభావసువంశ
శ్రీలుం డరిగెన్ వ్యాఘ్రము
వ్యాళమృగార్భటికిఁ బంచవటి చక్కటికిన్. 187

తే. గీ. అమ్మహాటవి శూర్పణఖాభిధాన
దానవీమర్ద్యధానప్రధానవచన
సూచితక్రూరతాసహిష్ణుత నతండు
జేసెఁ దత్కర్ణనాసవిచ్ఛేద మపుడు. 188

క. ముక్కును జెవులును బోయిన
రక్కసిమొఱలిడుచుఁ జని ఖరప్రభృతులతో
నక్కార్యం బెఱిఁగించిన
నెక్కొనును రోషమున రాము నిర్జించుటకున్. 189

తే. గీ. ఆగతిత జాగరితయగు నమ్మహాత్మ
నాత్మమాయల బెదరింప నలవిగాక
రుధిరపూర్ణమ్ము సెవినిండి బధిరఁజేయ
దీనగతి నేగె నజ్జనస్థానమునకు. 190

సీ. మందరాచలనిభస్యందనారూఢుఁడై
భాసురుండైన ఖరాసురుండు
పటురణోత్సాహసంభరితుఁడై ధృతధను
ర్దస్తకుండైన త్రిమస్తకుండు

తతసింహఘోషదుర్దాంతుఁడై కృతమరు
త్కంపనుండైన యకంపనుండు
భూరిదోస్సారప్రభూతగర్వక్రూర
భీషణుండై పేర్చు దూషణుండు

తే. గీ. దర్పమదవిస్ఫురచ్చతుర్దశసహస్ర
దనుజభటపంక్తి నడువ నుద్ధతి యెసంగఁ
జనిరి రఘుకులసార్వభౌమునిఁ జయింతు
మనుతలంపు నిలింపుల కసము బెంప. 191

కం. అది చూచి రాఘవుండ
భ్యుదితోగ్రక్రోధశిఖిశిఖోజ్జ్వలనిశిత
ప్రదరాస్త్రిధనుర్ధరుఁడై
యెదురేగెన్ దనుజవీరహింసాకృతికిన్. 192

మత్తకోకిల. ముంచె నుగ్రశరాగ్నికీలల మోహరించు భటావళిన్
ద్రుంచె ఘోరశిలీముఖమ్ముల దూషణున్ త్రిశిరున్ మహో
దంచితాస్త్రముల న్బాధించె ఖరాసురున్ బ్రియమంది భూ
షించె దేవగణమ్ము లారఘుశేఖరున్ గుణసాగరున్. 193

చం. అదివిని జాతరోషభయదాకృతియై దశకంధరుండు దు
ర్మదమున మాయఁపుంబసిఁడిమైగలలేడివి గమ్మ రాఘవుం
డుదితసతీనియుక్తి నిను నొయ్యనఁ గైకొన నేగుదెంచు న
య్యెదనున సుందనందన!నృపాంగనఁ గైకొని తెత్తు లంకకున్. 194

వ. అనుచు మారీచుం బుత్తెంచిన నతండును హేమకురంగరూపధరుండై
స్వాశ్రమసమీపవర్తియగుటయు. 195

కం. చంచద్రత్నకురంగో
దంచితరూపమ్ము గని ధరాత్మజ వేడ్కన్
బంచాశుగనిభు విభుఁ బ్రా
ర్థించె గాంచనమృగమ్ము దెమ్మని వేగన్. 196

సీతాపహరణము

ఉ. ద్యోతితశౌర్యుఁ డారఘుకులోత్తముఁ డట్లు మృగానుసారియై
యాతతవృత్తి నేగఁగ దశాస్యుఁడు భవ్యకులాభిజాత ని
ర్ణీతపతివ్రతాచరితనీత సుధీజనగీత సద్గుణ
వ్రాతసమేత సీతఁ గొనివచ్చె జటాయువుగూల్చి లంకకున్. 197

ఉ. శంకితమానసుండగుచు జానకిఁ గైకొని రావణుండు దా
లంకకు నేగె భాస్కరకులప్రవరుండును హేమరత్న చి
త్రాంకమృగాకృతిం జను నిశాటు వధించి నిజాశ్రమంబు ని
ష్కంకల నింతిగానక దురత్యయఖేదపరీతమూర్తియై. 198

కం. దనుజకరఖడ్గవిదళిత
తనుపక్షీణబలు పతంగాధ్యక్షున్
గని కనికరమున రఘునం
దనుఁ డిచ్చెన్ మెచ్చి యచ్యుతంబగు పదమున్. 199

కం. క్రౌంచారణ్యమ్మున నృప
పంచాననుఁ లాగ్రహించి బాహాయుగమున్
ద్రుంచి పడవైచి రురుమృగ
పంచజనాద్యంధు దురితబంధు కబంధున్. 200

కం. ఎలమిఁ గబంధుఁడు దనుకున్
దెలిపినగతి నేగి కనిరి దీపితపంపా
సలిలాశయ తటతరుసుమ
కలిత రజఃపటలజటిలకబరిన్ శబరిన్. 201

వ. అంత నత్యంతసంతుష్టాంతరంగయగునయ్యాఱుకుటింతి సేవంతినీలతాం
తంబులఁ బ్రఫుల్లమల్లికాకుసుమదామస్తోమంబుల మాఁతీప్రసవమాలికల సుకరంబు
లగువకుళముకుళంబుల మఱియు ననేకవిధార్ఘ్యంబులం బూజించి సుధామధుర
ఫలవిశేషంబులు సమర్పించి కృతార్థయైయున్న యన్నాతికిం బ్రీతియెసంగ దివ్య
పదం బొసంగి తమవదిష్టప్రకారంబున సుగ్రీవుం జూచువారై చనిచని ముందట. 202

సీ. తటసరద్దజఘటాఘటిత మేఘూశ యో
త్కంఠానటన్నీలకంఠచయము
స్ఫటికాశ్మబింబితస్వతనువీక్షాన్యధీ
వైరసంఘుష్టకంఠీరవమ్ము
సానుసన్నిహి తేందుసందర్శనానీత
ఫలమనీషోత్పతద్వానరమ్ము
ఘనవిదూరజశిలేక్షణజాఖుభుగ్భీతి
కేకరీకృతకోకకోకిలమ్ము

తే. గీ. సైరిభద్వంద్వ కలహాప్రసంగ శృంగ
చిటచిట రవోపగత వేణుపటల దావ
బహుళశబ్ద భ్రమభ్రమద్బహుళమృగ ని
కాయమగు ఋశ్యమూకంబు గానఁబడియె. 203

సుగ్రీవ సమాగమము

క. కనుగొని యటఁగ్రుమ్మరు న
మ్మనుజేంద్రాత్మజులఁ జూచి మదిఁ బెగడుచు న
య్యినతనయుఁ డనుపఁ బోవని
చని వారి తెఱంగెఱింగి సంతుష్టుండై. 204

తే. గీ. సక్తసాంకవమృగమదస్ఫటికతటుల
నడుగులిడఁ గష్టమగునంచు హానుమ వగచి
తనభుజమ్ముల నిడుకొని దశరథేంద్ర
సుతులఁ గొనివచ్చె మార్తండసుతుని కడకు. 205

తే. గీ. అంత నిరుపుర సఖ్యసౌఖ్యమ్ము నంది
వెలయ సుగ్రీవుఁ డవనిజ వెదకు పనికి,
సరవి రఘువల్లభుఁడు వాలిఁ జంపుటకును
శపథములు జేసి రపు డగ్ని సాక్షికముగ. 206

క. లీలఁ దళుకొత్త రాముఁడు
మేలగుబలువింటఁ దొడిగి మిడుగురులడరన్

వాలికతూఁ పెద నాఁటిన
వాలి వెసన్ దూలి తూలి వ్రాలెన్ బుడమిన్. 207

ఉ అంత నసంతతేజుఁడగు నమ్మనుజేంద్రతనూజుఁ డబ్జినీ
కాంతునిపట్టికిన్ భవగతౌరవరాజ్యమొసంగినన్ శుచి
స్వాంతుఁ డతం డగణ్యమగు వానరసైన్యములన్ సమస్తది
క్ప్రాంతములందు సీతవెదుకం బనిచెన్ బ్రతికారశీలుఁడై. 208

వ. ఇవ్విధంబున నవ్వసుధాకన్యాన్వేషణమ్మునకు సనన్యసామాన్యబలో
దీర్ణమ్ములగు సైన్యమ్ముల నలుగడలకుం బనిచి హనుమదంగదజాంబవన్నీలనల
ప్రభృతులగు కపిప్రవరుల ననేకవీరవానరానీకంబులతోడం బనిచిన వారును దక్షిణ
దిశావలయమ్ము కలయంబరికించి పదంపడి సంపాతివచనంబులవలన రావణానీతయై
సీతాదేవి లంకాపురంబున నుండుట యెఱింగి పరితోషమ్మునం బొంగు నంతరంగమ్ము
లతోఁ జనిచని ముందట. 209

స్రగ్ధర. అభ్యస్తోదగ్ర వేగవ్యవసిత మకరవ్యాళ పాఠీనఘాటీ
క్షుభ్యత్క్షుద్రాండజంబై సురనికర మనస్తోషకృద్రత్నదంబై
బిభ్యద్వైమానికస్త్రీ పృథుకుచ పరిరంభీకృతోరఃప్రియంబై
యభ్యుద్యత్తుంగ భంగాహతఘనతటమై యబ్ధి గానంగ నయ్యెన్. 210

కం. చూచి వెతఁజెంది తొల్లిటి
వాచాలత యుడిగి రిచ్చవడిరి కపులు తా
లోచిత మెఱిఁగి పావని
ఖేచరగతి నడువ నుత్సుకితమానసుఁడై. 211

హనుమ సముద్రమునుదాఁటి సీతఁగనుగొనుట

సీ. చూచినచూపులు సురవైరిపురగోపు
రాట్బాలకమ్మ్ముల నదరఁజేయ
చాచినహస్తముల్ సముదవ్వైమానిక
ప్రకరమ్ము నిట్టట్టు పరవఁజేయ
వూఁచినపదములు భుజగరాజస్ఫటా
తతులకు దుస్సహత్వమ్ముఁ జేయ

వీచినవాలమ్ము విపులదిశాగజ
శ్రేణికి గుండియల్ చెదరఁజేయ

తే. గీ. అచల మల్లలనాడ విహంగరాజ
గతి నెగసి లీలఁ దళుకొ త్తగగనవీథి
నరుగఁ దొడఁగె నవక్రపరాక్రమ్మప
చండవైఖరి నన్న భస్వాత్సుతుండు. 212

మ. చని యాతండు తమస్వినీసమయసంచారోన్ముఖుండై పురా
తనలంకాపుర గోపురావసథ సౌధస్ఫారశాలా వినూ
తనపుష్పావృత పుష్పకప్రతనరత్నగ్రావముల్ రోసి పూ
నిన చింతన్ నృపచంద్రచంద్రముఖి నన్వేషించె జాగ్రద్గతిన్. 213

క. మొనసి పురియరసి కానక
పనివడి క్రమ్మఱఁ దలంచె పావని కులపా
వని వనితామణి జనకా
వనిపాలతనూజ కింకవని తావని తాన్. 214

క. అనిలాత్మజుఁ డవ్వనమున
పనివడి వెదుకంగ శింశుపాతరుమూలం
బునఁ గృశత దోఁప చింతా
తినతాననయైన రాముదేవిం గనియెన్. 215

తే. గీ. కాంచికోదంచదవలగ్న కాంచనాంగి
కాంచి కపి కార్యసిద్ధి యూహించి పొంగె
భంగసంఘాతసంచారభంగిఁ గ్రుంగి
చంద్రకళఁ గాంచి పొంగిన జలధివోలె. 216

వ. ఇక్కరణి నక్కపికుంజరుండు నిశాచరచరిష్యమాణంబగు నవ్వన మధ్యంబునఁదనుమధ్యం జూచి పతివిరహజనిత చింతాపరిశ్రాంతస్వాంతయు నుపవాస కృశాంగియు నగు నన్నలినలోచన చిత్తంబు రామలక్ష్మణక్షేమకథాకలితంబులగు సాంత్వవచనంబుల నుపశమిల్లంజేసి రాఘవాంగుళీయకం బమ్మధురభాషిణికి నభి జ్ఞానమ్ముగా నొసంగి సంతోషరసతరంగితాంతరంగం గావించి పునఃప్రయాణోన్ము ఖుండగుచు నద్దేవిచేత ననుజ్ఞాతుండై యచ్చోటుగదలిచని. 217

తే. గీ. చంపకాశోక సహకార చందనాది
బహుళతరు ఫలపుష్పసంపదల నొప్పు
ప్రమదవనమెల్ల నిర్ఘాతపాతఘోష
భీషణమ్ముగ విటీచె నా భీమబలుఁడు. 218

శా. నిస్త్రింశాదిసమస్తనధనకళాస్వీతుల్ నిశాటుల్ సమి
న్నిస్త్రాసుల్ పొదువం గపీంద్రుఁడు గదానిర్ఘాతపాతమ్ములన్
భస్త్రీజాలముభంగిఁ బ్రోవులుగ గూల్పన్ మేఘనాదుండు బ్ర
హ్మాస్త్రంబేసి నిబద్ధుఁజేసి వెసఁబ్రాసాదాగ్ర జేర్చినఁ. 219

తే. గీ. అతఁడు రోషారుణాక్షుఁడై యనిలతనయు
వాలమునఁ దైలసంసిక్తవస్త్రచయము
జుట్టి కాల్పింపఁ బూచిన సురవిరోధు
లట్లకావించి రత్యగ్రులై కడంగి. 220

లంకాదహనము

చం. పవనజుఁ డంత రజ్జుకృతబంధనముల్ విదిళించివైచి వా
ల విపులఘోరవహ్నిశిఖలఁదరికొల్పి సుశాలి శాలికా
సవనిరయ స్ఫురద్ధివిణసద్మ విభూషణవస్త్రపేటికా
భవన విచిత్రమంటప సభానిచయమ్ము దహించె నుగ్రుడై. 221

చం. డెసలఁ బుటస్ఫులింగములు దీటుకొనఁ గపివాలకీలిచేఁ
బసిఁడికవాటముల్ గరఁగిపాఁతె మణిచ్ఛట క్రాఁగి ప్రక్కలై
వసుమతిఁ గూలె సౌధరుచివైఖరి తీఁతె రవమ్ముమీఁతె రా
క్షసవనితాశ్రుబిందువులు జాఁతె కనుంగవ నిండిక్రేవలన్. 222

తే. గీ. జృంభదతికాయ కుంభ నికుంభ కుంభ
కర్ణ ధూమ్రాక్ష మత్తశుక ప్రహస్త
జిష్ణుజిన్ముఖ్యమందిరశ్రేణి దవిలి
తోఁకచిచ్చయ్యె హనుమంతు తోఁకచిచ్చు. 223

వ. ఇవ్విధంబునఁ బ్రళయసమయ విజృంభిత తాండవప్రచండమూర్తియగు రుద్రునిచందంబున సకలదనుజభయంకరాకారుండగుచు లంకాపురీదహనం బాచరించి యుపశమితక్రోధుండై కీలికీలాభీలంబగు వాలంబు సముద్రసలిలంబులఁజల్లార్చి రామపత్నింగాంచి ప్రణామంబులాచరించి యద్దేవిచేత ననుజ్ఞాతుండై సముద్రంబు గడచి వాలితనయజాంబవత్ప్రముఖులం గూడికొని చని లక్ష్మణసుగ్రీవసహితుండై యున్న యన్నృపశిఖామణి చరణంబులకుం బ్రణామంబులాచరించి సీతావృత్తాంతం బంతయు నెఱింగించిన నమ్మహాబాహుండు కపిగోలాంగూల భల్లూకసైన్యంబులు పరివేష్టింప భేరీభాంకారనిర్ధళిత దిశాభాగుండగుచుసత్వరప్రయాణమ్మున సాగర సమీపంబునకుం జనిచమూసమావృతుండై యచటనిలిచియున్నంత. 224

కం. అగ్రజుఁడు రావణునిచే
విగ్రహముంజెంది యలవిభీషణుఁ డపుడ
వ్యగ్రమతి నేగి రఘువీ
రాగ్రణి కృపఁజెంది నిలచె ననుచరుఁడగుటఁ. 225

చం. నరవరుఁడంత దర్భశయనవ్రతియై తనువేడుచున్న, ము
ష్కరమతియై సముద్రుఁడు ప్రసక్తుఁడుగామి నతిప్రచండని
ష్ఠురభయదాకృతిన్ ధనువుజోప్పడఁ దాల్చి మహానలజ్వాల
చ్ఛరనికరంబు పైఁబఱపె సాగరనీరము నింకఁ బాఱఁగనీ. 226

సీ. ఉడుకునీట వసింపనోఁడి గ్రక్కున దీవి
మేటుల నలరు తామేటికులము
శరధూమవిసరధూసరవహ్నికీలలఁ
జెదరి శోషిలుచుండు చిలువపిండు
తూఁపుటగ్గుల కాఁకదొరలి తూలింపంగఁ
దెరలుచుఁ బెన్నీటఁ దేలుమీలు
విశిఖానలోష్మదుర్విషహమై క్రమ్మిన
మినుకజాలక క్రొళ్లు పెనుమొసళ్లు

తే. గీ. నగుచుఁ గంధిజలమ్ము లుగ్రాస్త్రశిఖికి
నింధనము లయ్యె దనుజసంబంధ మింత
జేసె ననుభూనభశ్చరశ్రేణి ఘోష
మెల్లెడలఁ బర్వె సాగరం బింకఁదొడఁగె. 227

ఉ. అంత దురంతరోషచరణారుణలోచనుఁడైన జానకీ
కాంతుఁడు ప్రజ్వలజ్జ్వలనకాండము మార్వ టెంప ఘోరక
ల్పాంతవిజృంభితార్కనిభమూట సముద్రుఁడు భీతుఁడై జలా
భ్యంతరసీమ వెల్వడి నృపాగ్రణిఁ గొల్వఁగవచ్చె నమ్రుఁడై. 228

కం. నిరహంకృతి నతఁ డారఘు
వరుని న్వినుతించి కరుణవడసి సరస్వ
త్తరణమ్ము సేతుబంధో
ద్ధరణమ్మున నగునటంచుఁ దగఁ బల్కుటయున్. 229

వ. అట్లకాక యని తదాదేశప్రకారంబున నసేకప్లవంగపుంగవానీతంబులగు శైలసాలశిలాజాతంబుల సేతుబంధంబుల నలక ర్మకంబును శతయోజనపరిమితంబును నైవిలసిల్లె నంత రామభద్రుండు లక్ష్మణసుగ్రీవహనుమ ద్విభీషణాంగద జాంబవన్నలనీలాదివీరభట పరివారంబు గొలువ సముద్రతరణంబు జేసి చని ప్రచండాట్టహాసగర్జారవఘోరమ్ముగా లంకాపురద్వారనిరోధంబు జేసినం గుపితులగు నిశాచరవరులు కయ్యమ్ముసేయ వెడలిన. 230

యుద్ధము

మ. అమితోత్సాహులు భానుజాంగద జగత్ప్రాణాత్మజుల్ జాంబవ
త్ప్రముఖుల్ మర్కటభల్లుకాధిపులు ధూమ్రాక్షప్రహస్తప్రజం
ఘ మహాపార్శ్వ నికుంభ కుంభముఖ విఖ్యాతాసురశ్రేణులన్
సమరక్ష్మోణి వధించి రుజ్జ్వలభుజాసరంభదుర్వారులై. 231

తే. గీ. మేరుసమభీమకాయు నమేయబల వి
జృంభణోదీర్ణ శిఖివర్ణ కుంభకర్ణ
చండకోదండము క్తార్ధచంద్రవిశిఖ
నిహతిఁ దునుమాడె రామావనీవిభుండు. 232

మ. ఉరులంకాపురవజ్రపంజరము మాయోపాయమంజూష యు
ద్ధురగర్వాంధతమోద్రిగహ్వరము వేధోదత్తదివ్యాస్త్రగా
కర మీతండన నొప్పు నింద్రజిదభిఖ్యాతాసురుం దాఁకి దు
ర్భరబాణాహతిఁ ద్రుంచె నొక్కట సుమిత్రాపుత్రుఁ డవ్యగ్రుఁడై. 233

కం. దను జేంద్రుఁ డంతయును విని
ఘనశోక ద్వేషరసవికారోద్ధతుఁ డై
యినవంశవర్యుఁ దొడరుదు
నని సూతుంబనిచె రథముదగ్రతఁ జేఱన్. 234

సీ. ప్రకటభల్లూక చర్మస్యూతపోడశ
చక్ర చంక్రమ చలత్కాతలంబు
యుగభారసహ వేగయు క్తురంగసహస్ర
ఖురధూత ధూళిసంకుల నభంబు
వితతాంగ దారులంబిత ఘంటికా జాల
ఘోష కాతరదిశాకుంజరమ్ము
చటులరత్నప్రభా సంవృతధ్వజపటీ
రచిత గృధ్రవిహంగ రాజితమ్ము

తే. గీ. శరగదా కుంతకోదండ శ క్తిపరశు
ఖడ్గ ముఖ్యాయుధోగ్రంబు కాల కేతు
సూతచోదిత మగుచుఁ బ్రఖ్యాతమైన
ఘనరథంబెక్కి వెడలె రాక్షసవిభుండు. 235

వ. ఇట్లువెడలి రావణుండు ప్రచండకాండపరంపరలం బ్లవంగపుంగవులం దొలంగిపరవం జేయుచు రామభద్రుందరిసిన నమ్మహాబాహుండును బురుహూత ప్రేషితంబును మాతలిసూతసహితంబునునగుస్యందనంబెక్కి రక్కసువెసందారొకని కయ్యంబుజేసె నప్పుడు. 236

చం. అపుడు రఘూద్వహుండును దశాననుఁడున్ బరగించుఁ దూఁపు ల
ట్లపరిమితంబులై దెసలు నాకసమున్ వెసఁగ్రమ్మె నట్టిచో
నృపమణి యుగ్రలీల రజనీచరవల్లభు మస్తకంబులున్
విపులభుజంబులుం దునిమె వే మొలువం దునుమాడె సారెకున్. 237

రావణ వధ

తే. గీ. అంత రఘువీరుఁ డత్యుగ్రుఁడగుచు బ్రాహ్మ
ణాస్త్ర మడరించి వజ్రవ్రణాంకమైన

రక్కసులతోని వక్షమ్ము ప్రక్కలింప
నసువులెడలిన గిరివోలె వననిధ్వాలె. 238

వ. ఇవ్విశంబున దశవదను వధియించి రామచంద్రుండు సర్వసుపర్వగణ మధ్యంబున వెలుంగు మహేంద్రునిచందంబున సకలకపిసేనామధ్యంబునం దేజరిల్లు చున్నంత లక్ష్మణసుగ్రీవ హనుమదంగదాది కపివీరు లమ్మహాత్మునకుం బ్రణామమ్ము లాచరించియభినందించి రప్పుడు. 239

సీ. కరిసె రాఘవునిపై గోమలమందార
సుమసమంచితమైన సోనవాన
మొరసె నొక్కట నవాంబుద గభీరధ్వాన
తులితమై దివ్యదుందుభి రవంబు
మెఱసె నంబరవీథి మృదులాప్సరోగణ
సంగీతనాట్య ప్రసంగసరణి
నెరసె నల్లనఁ బద్మినీసూన చయసీతి
సౌరభంబగు దివ్యమారుతంబు

తే. గీ. సురలవినుతులు మునివరస్తుతులు మర్క-
టో త్తమస్తోత్రములు కిన్నరోరగేంద్ర
సిద్ధయక్ష స్తవంబులు చెలఁగె దిశల
జానకీజాని విజయావసరమునందు. 240

సీ. ఇందీవరార్ధేందు కుందబింబోడు స
న్నాయనఫాల రదోష్ఠ నఖరనిచయ
కలశ కేసరి శంఖకలహంస ఘనతుల్య
కుచమధ్య గళయాన కచవిలాస
స్మరధనుఃకరభ చంపకతటిన్మకుర సు
భ్రూరునాసాంగ కపోలఫలక
యావర్తబిసకాహళాంబుజశ్రీ సము
ద్యన్నాభిబాహు జంఘాంఘ్రి కర్ణ

తే. గీ. సీత సద్గుణసంఘాత శిఖసుఖంబు
వెడలి సితచేలచందనవిమలకుసుమ
రాజి రాజితమూర్తియై రామవిభుని
శోభితోత్సంగపీఠి గూర్చుండె నపుడు. 241

కం. పూజ్యయశోనిధి రాముఁడు
ప్రాజ్యగుణు విభీషణునిఁగృపన్ బహులీలా
భోజ్యంబగు లంకాపుర
రాజ్యరమావిభవమునకు రాజుం జేసెన్. 242

వ. అయ్యవసరమ్మున. 243

సీ. మంచువేలుపు చాయలెంచి మెచ్చనికాంతి
మించి రాణించు రాయంచ నెక్కి
కొమ్మొజిమ్ముల బొమ్మగ్రుడ్డు జీరలువాటిఁ
గత్తరించిన మేటిగిత్త నెక్కి
నడల నచ్చరబోంట్ల కడుప్రీడ నొందింప
రంగారు మదఁపుచేనుంగు నెక్కి
రతనంపుజతల దీధితులెల్లెడలఁ బర్వ
మానితంబైన విమాన మెక్కి

ఆ. వెఁ పద్మసంభవుండు ఫాలేక్షణుండు సు
రేశ్వరుండు దశరథేశ్వరుండు
సకలవిబుధవరులు జనుదేఱ నేతెంచి
రోలి రామచంద్రుపాలి కపుడు. 244

కం. ఊర్జితవాచారచనల
నిర్జితరిపురాముఁ బొగడి నెరి నసురేఖా
వర్జితులగు వానరుల పు
నర్జీవితులుగ నొనర్చి నయమెసలారన్. 245

వ. మఱియును దగువరమ్ములొసంగి నిజనివాసంబులకుం జనిరంత రాము భద్రుండును జానకీలక్ష్మణసమేతుండగుచుఁ బుష్పకాధిరూఢుండై విభీషణసుగ్రీవ హనుమదంగదప్రభృతులగు ప్రధానవరులు సపరివారమ్ముగాఁ దన్నుఁగొలిచి రా సాకేతపురసమీపమ్మునకుం జనునప్పుడు భరతుండంతయు విని మహానందభరితాంతఃకరణుండై కౌసల్యాదిజననీచయంబును వశిష్ఠప్రభృతిగురువర్గంబును సుమంత్రప్రభృతి మంత్రిసంఘంబులును సమస్తపౌరజనంబులునుం బరివేష్టింపఁ జని యగ్రజు నెదు
ర్కొని, 246

కం. తా దలనిడుకొని భరతుఁడు
మోదమ్మునఁ దెచ్చి మణిసముజ్జ్వలవిలస
త్పాదుకలు రామభద్రుని
పాదమ్ములఁదొడిగి ప్రమొక్కె బహువారమ్ముల్. 247

కం. జననీగురుభూసురవం
దనములు గావించి సచివనాగరజనులన్
వినయోక్తుల నలరింపుచు
నినవంశ పయోధిచంద్రుఁడేగెన్ బురికిన్. 248

అయోధ్యా ప్రవేశము

తే. గీ. జడలువిడిపించి మంగళస్నానమలరఁ
జేసి రుచిరాంబరంబులఁ జిత్రరత్న
భూషణమ్ముల ప్రస్గంధపుంజముల న
లంకరించిరి వెసరామలక్ష్మణులను. 249

సీ. శ్రీరామభద్రాభిషేకోత్సవంబు ని
ష్పన్నిత్యూహ మగునంచు, శాకునికులు
సముదగ్రజలధరస్వన సమధ్వనికరో
దారాహతులఁజూపు మూరజికులు
తత ముఖానిలసముద్ధతఘళంఘళ ఘోష
కలన నేర్పులు జూపు కాంబలికులు
షడ్జాది బహువిధస్వరమిళన్మధురీ
వైఖరుల్ గావించు వైణవికులు

తే. గీ. స్వస్తివాచన ముఖరద్విజప్రజంబు
జయజయార్భటి వందిసంచయము వొగడ
రుచిరకాంచనమయ రథారూఢుఁడగుచు
రామచంద్రుం డయోధ్యాపురంబు సొచ్చె. 250

వ. తదనంతరంబ. 251

క॥ చంచన్మణిఘృణి విలస
త్కాంచనపీఠమున జనకకన్యకతో న
క్తంచరవైరి రఘూద్వహుఁ
డంచితగతి నొప్పుచుండె నార్యులు పొగడన్. 252

శ్రీరామాభిషేకము

మ॥ కపిముఖ్యుల్ చతురబ్ధితోయముల వేడ్కందేర సమ్యక్సుధీ
సపదిప్రోత్సహనమ్మునన్ జని యుదంచత్స్వర్ణకుంభమ్ములన్
నిపుణప్రక్రియఁ దెచ్చినన్ ముదముసంధిల్లన్ ద్విజవ్రాత మం
త్రి పురోధస్సుహృదాప్తవర్గము బలశ్రీమన్మహార్హమ్మునన్. 253

తే. గీ. అమలమణిమయసింహాసనమున జనక
జనవరాత్మజతో రామచంద్రు నుసిచి
మహితపుణ్యోదకంబుల మంత్రరచన
వెలయ నభిషిక్తుఁ జేసిరి విప్రవరులు. 254

కవిరాజ. బలిమి చెలంగ నితంబ ఘనుండని పల్కు నిలింపుల మాటలతో
నలరుచు గీతుల రీతులఁ దేలెడి యచ్చరబోటుల యాటలతో
పలుగడలన్ జయమంగళమే యను పాటలగంధుల పాటలతో
నలరె రఘూద్వహు నయ్యభిషేచన మన్నరవానర కోటులతో. 255

మ॥ మరుదీశుం డురుపారిజాత సుమదామంబుల్ కనద్రత్నసుం
దరకేయూరము లర్ఘ్యమాత్మజుఁడు చంద్రద్యోతిహారాళి శం
బరనాథుం డనిలుండు కుండలము లింపారం గిరీటంబు కి
న్నరపాలుండు నొసంగి రవ్విభునకున్ మంజుక్రియాధుర్యులై. 256

తే. గీ. జలనిధులు పొంగె దివిమ్రింగె సాధువాద
మవనిసురసౌఖ్యము పొసంగె నఘముగ్రుంగె
పుణ్యము లెసంగె వివుధుల పొలుపుద్రుంగె
రామభద్రుండు రాజ్యాభిరతి వహింప. 257

వ. ఇవ్విధంబున రామచంద్రుడు సామంతమంత్రి పురోహితగోభూసుర సమూహానందసంధాయకుండగుచు లక్ష్మణభరతశత్రుఘ్న హనుమత్సుగ్రీవప్రముఖానుజసుహృత్ప్రియజనంబుగొలువ పదునొకండువేలయేండ్లు రాజ్యమ్మొనర్చి శ్రీమన్నారాయణలక్షణలక్షితంబైన నిజరూపంబుధరియించి గరుడవాహనారూఢుండై పరమస్థానంబునకుం జనియె భూవల్లభా! ఇట్టి శ్రీరామచరిత్రంబు వల్మీకసంభవ ప్రోక్తంబునుగాయత్రీవర్ణాత్మకంబును నుభయలోకసౌఖ్యసంధాయకంబునునగుటంజేసి యిపుణ్యాచరితంబు భాగవత్తోత్తమునిచే నాకర్ణింపుచున్ గాలక్షేపంబు సేయుమనిచెప్పి యప్పుడమిదేవి నామంత్రితుం జేసి నిజేచ్ఛంజనియె ననిచెప్పిన శిష్యప్రవరు లయ్యాచార్యుంజూచి యవ్వలివృత్తాంతం బెట్టిదని యడిగిన. 258

మ. జనకక్ష్మావరకన్యకాముఖసరోజాతార్క! శక్రాదిదే
వనికాయాపదపాయహేతుకరభాస్వచ్ఛండకోదండము
క్తనిశాతాశుగ భిన్నదైత్య గళరక్త ప్లావితోగ్రాహావా
వనిభాగా! మదరాగశూన్య ఘనవిద్వద్వేద్య తత్త్వోజ్జ్వలా! 259

కం. ధీరజనోద్ధార! మహో
దారగుణాధార! సారతరవిద్యావి
స్తార! సితఖడ్గధారా
దారితమాద్యత్కబంధదైతేయకరా! 260

మాలిని. శరవిహతవిరాధా! సద్ధితాత్మీయబోధా!
సురుచిరశుభదాయీ! శూరలోకాగ్రయాయీ!
సరసిజదళనేత్రా! చంద్రబింబాభవక్త్రీ!
సురహితజయభద్రా! శోషితాంభస్సముద్రా! 261

వ. ఇది శ్రీరామచంద్రకరుణానిరీక్షణసమాసాదితకవితావిశేష శేషా
న్వయప్రదీపక వేంకటాచార్యకుమార రఘునాథార్యప్రణీతంబైన కుల శేఖరమహీ
పాలచరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము. 262

కులశేఖర మహీపాల చరిత్ర

తృతీయాశ్వాసము

★

క. శ్రీ జయకీర్త్యభిరామ! మ
హీజాప్రియకామ! విమతహృద్భీమ! మహా
తేజస్సీమ! జగద్ధిత
రాజద్గుణధామ! రామరాజలలామా! 1

వ. అవధరింపుము గురువర్యుండు శిష్యులంజూచి యవ్వలికత యిట్లని చెప్పందొడంగె. 2

కులశేఖరుని రామాయణ శ్రవణము

ఉ. ఆనృపవర్యుఁ డాఘునుని యానతిఁ గైకొని సద్గుణాన్వితున్
సూనుని యీవరాజ్యపదశోభితుగా నొనరించి నిర్భరుం
డై నిజబుద్ధికిం గడుప్రియంబగు రామకథాసుధారసం
బానుచు నుండెఁగర్ణముల నందొకవైష్ణవముఖ్యసన్నిధిన్. 3

సీ. కౌశికువెంట రాఘవుఁడు కాల్నడ నేగె
ననుచోట రథిఁ జేతుననితలంచు
భార్గవుండొగి రాముపైఁ గిన్క నేతెంచె
ననుచోటఁ దానెదుర్కొనఁ దలంచు
కైకేయి జానకీకాంతుఁ గానలఁద్రోచె
ననుచోట మఱలింతుననితలంచు
దశరథాత్మజుఁ డద్రితటుల నెక్కదొడంగె
ననుచోటఁ దా నెత్తికొనఁదలంచు

తే. గీ. వితత కాకుత్స్థగుణ కథామృత రసైక
పానకాతుక విభ్రాంతభావుఁడగుట

నమ్మహారాజు తలఁపులి ట్లగ్గలించుఁ
గాలభేదమ్ము దెలియనికారణమున. 4

తే. గీ. ఇ ట్లెఱుంగున నవై ష్ణవో త్తముండు
సంతతము దాశరథికథ జనవిభునకుఁ
దెలుపునెడ ఖరదూషణాది ప్రచండ
సమరసన్నహన ప్రసంగము పొసంగె. 5

మ. అశనిధ్వాంతసమూర్బటిన్ బ్రళయమేఘాకారదేహుల్ చతు
ర్దశసాహస్ర నిశాటవీరభటు లుద్యల్లీలఁ గొల్వన్ ఖర
త్రిశిరోదూషణ ముఖ్యు లారఘుకులశ్రేష్ఠున్ వెసన్ గెల్వ న
శ్వశతాంగేభ పదాహత క్షితిరజస్సంఛన్నదిగ్భాగులై. 6

కం. అని కతఁజెప్పిన విని య
జ్జనపతి తాత్కాలికప్రసంగం బనుచున్
గినిసె రఘువీరపదభా
వన నొదవిన భక్తిపారవశ్యము కతనన్. 7

ఉ. అక్కట ధర్మవత్సలుఁ డుదగ్రతిన్ దనదేవితోడఁ దా
నొక్కరుఁ డేగుదేర రిపుయూథ మెదిర్చెఁగదా! భరంబగున్
గ్రక్కునఁ దోడ్పడందగు ననం గతచెప్పిన వైష్ణవుం డిదే
మొక్కడ! వచ్చెనంచు భయమొ త్తి దిగుల్పడి చూచుచుండగన్. 8

శా. చండక్రోధరసజ్వలజ్జ్వలనచంచద్విస్ఫులింగమ్ము లొం
డొండన్ గన్గవ్రక్కేవల న్వెడల నత్యుగ్రాకృతిం దాల్చి మా
ర్తండప్రక్రియనున్న రాజుఁగనునంతన్ మంత్రిసామంతు లా
దండన్ నిల్వఁగఁజాలరైరి భయచింతావిస్మయభ్రాంతులై. 9

వ ఇవ్విధంబున దృఢవ్రతతనయుండు సంగ్రామసంరంభవిజృంభితుండై
ప్రయాణభేరి వ్రేయించినం. 10

స్రగ్ధర. తలఁకొందెన్ భూరిభేరీధ్వని చెవిసొఱి దిగ్దంతు లత్యంతభీతిన్
గలుషీభూతంబులయ్యెన్ గడక జలనిధుల్ కంపమందెన్ మహాద్రుల్

బలభిన్మఖ్యామృతాంధఃప్రవరు లదటునన్ బల్కి రాశ్చర్యమంచున్
దలయూఁచెన్ ధాత రాజో త్తము రఘుపతి సద్భక్తి మెచ్చుల్ ఘటింపన్. 11

వ. అంత నమ్మహీవల్లభుండు. 12

ఉ. దిగ్గనలేచి వీరరసదీప్తముఖాంబుజుఁడై నరేశ్వరుం
డగ్గలికన్ ధనుశ్శరగదాసి ముఖాయుధభీషణమ్ము న
మ్యగ్గతిన్శోభితో త్తమహయాన్వితమై మణిమాలికావళిన్
నిగ్గులుదేఱు తేజెదుటనిల్పిన సారథిఁజూచి ప్రీతుఁడై. 13

వ. తదారోహణం బాచరించి. 14

కం. సదమలతేజుఁడు రథహ
యమదకుంజర వీరభటసమాజము దన్నుం
బొదివికొని నడువ నరిగెన్
మది రాఘవకార్యభర సమగ్రంబగుటన్. 15

మ. నిపుణాశ్వోఘ ఖురాగ్రధూత మగుచున్ గెంధూళి పైసోక వి
ష్ణుపదీగాహనవాంఛ నేగుటయు నచ్చోఁ దద్రజోవ్యాప్తి త
ద్విపరీతాకృతికిన్ దొలంగి వెసనబ్ధింజేరఁ దద్రేణుస్థో
ణపయఃపూరము గ్రమ్మరం గని నగె న్వైమానికవ్రాతముల్. 16

వ. ఇవ్విధంబునఁ జతురంగబలపరీవృతుండై కోదండకళాప్రచండభుజదండ
మండితుండగు నద్ధరాఖండలుండు సీతావల్లభునకు సమరసాహాయ్యం బొనరింప
నుద్యోగించు నవసరంబున. 17

కం. అదియెల్లఁ జూచి మంత్రులు
తుదిమొదలు నెఱుంగఁబడని దుష్కరకార్యం
బిది మానుప నెట్లగునని
మది నాశ్చర్యమ్మొ భయము మొల్లడిగొనఁగన్. 18

ఉ. ఎన్నటికైక యీవరము! లెన్నటి రాఘవరాజ్యవర్జనం!
బెన్నటి దండకోపగమ! మెన్నటితాపసవేషధారణం

బొన్నటి రాక్షసీవికృతి యెన్నటివారు ఖరాదిదానవుల్
నిన్నటినేటికార్యమగునే! నృపుఁడేల యెఱుంగఁ డక్కటా! 19

ఉ. సంతతమున్ దిశాంతరనిశాంతులు వైష్ణవు లేగుదెంచి యే
చింతకుఁ దారయె మనలఁ జెంతలఁజేరగనీక రాజు నే
కాంతకథావిచిత్రిత వికల్పములం గడు వెట్టిఁ జేసి హా!
యెంతకుఁ దెచ్చి రయ్య లిఁక నెవ్వారికిన్ దరమే!మఱిల్పఁగన్. 20

తే. గీ. సచివు లిట్లువితర్కించి సమయసమ్ముచి
తా ప్తులగు వారి నల్వుర నరసి తగిన
కార్య మెఱిఁగించి పంచినఁ గడగివారు
సైన్యములత్రోవఁ గేడించి చనిరి వేగ. 21

సీ. సముదితశ్రమబిందుసరణి ముల్ చీరలు
మేనులు మలకలై కానుపింపఁ
గవయు బీఱెండల కడిమిచేఁ గ్రాఁగు కన్
గవలు కెంజిఱుల కరణిఁదనర
రాలెడు వేణుపత్రములు గ్రమ్మినమస్త
కములఁ బుష్పరజమ్ము గ్రమ్ముకొనఁగఁ
దొడిబడ నీరముల్ దూఁటి కొఱ్ఱులఁ బెట్టు
కట్టువల్వాల సీరికలు నటింపఁ

తే. గీ. జేరువల సారువల వెంటఁ జేరి తిరిగి
దండకాటవి నందుండి తరలివచ్చి
నట్లు మాయాపరిశ్రమం బలవరించి
మనుజపతి చూడ్కి నొదవి రమాత్యహితులు. 22

కం. డాయఁబిలిచి వారలతో
నేయెడలందుండి మీర లిటవచ్చితి రి
ట్లాయాసపడుచు ననవుడు
మాయికు లిట్లనిరి రాజమణికిఁ బ్రణతులై. 23

ఉ భూవర! దండకాటవుల పొంత ఘనౌషధు లుండునంచుఁ దేఁ
బోవగ నందు బాహుబలభూషణుఁ డారఘువీరుఁ డుగ్రదై
త్యావళితోఁ రణమ్మునకు నాయితమాటయు నేము చెంగటన్
గ్రావతటమ్మునన్ నిలిచి కన్గొనుచుండితి మద్భుతమ్ముగన్. 24

తే. గీ. ఇనకులోత్తముఁ డసురుల నెల్లఁ దునిమె
నపుడు శోణితవేణిక లడరఁజూచి
వెఱచిపఱు తెంచినార ముర్వీతలేశ!
యనుచుఁజెప్పిన వెఱగంది యతఁడుపలికె. 25

కం. ఈగతి నాకరఘుపతియే
నాగాశ్వభటోగ్ర దైత్యనాశక్రీడా
యోగోద్ధతుఁడై యెసఁగుట
భోగీంద్రశయానుఁ డతఁడెపో! యూహింపన్. 26

చం. అనుటయు వార లానృపకులాగ్రణిఁ జూచి రఘూద్వహుండు మున్
నెనసిన బాల్యవేళ మిథిలేంద్రుని వీఁట నరేందు లెల్ల ముఖ్
గినియు కపర్దికార్ముకము కేలఁ దెమల్పఁగ నేగుచున్నచో
జనకుని సంశయంబెడఁగి సయ్యన గాధిసుతుండు నవ్వుచున్. 27

శా. బాలుం డీనరపాలసూనుఁడు ధనుర్భారం బతిస్ఫార మే
లీలన్ దీనిఁ గదల్ప నోపునొకొ యీలేఁజేత నంచాత్మ ను
య్యేలం బెట్టకు చండభాను గహనాద్రీలా సముద్రేందు ది
క్పాలోద్యద్ఫణిహీణాండ భాండమెగవైవం జాలు హేలాగతిన్. 28

తే. అనుచు మునిపఁబ్బ-పలుకులు జనము లెల్ల
కతలుగాఁ జెప్పవినమె! లోకప్రచార
మరసి రక్షించునట్టి మహానుభావుఁ
డకట మనసాహ్య మతనికేమగు నృపాల! 29

కం. అని వారు పలుకుపలుకులు
విని సంతసమంది సుభటవిసరము గొలువన్

జని పురముసొచ్చి యచ్చట
సనయస్థితి నుండె రాముచరితము వినుచున్.

ఉ. రాజ్యము సేయుచుండి యువరా జొకయించుక లేక లోభమున్
రాజ్యము సేసి సత్త్వగుణధన్యత పెంపువహించి వైష్ణవ
ప్రాజ్య సమాగమోత్సుకిత భావముచే నొగిఁ దత్పదాబ్జముల్
పూజ్యములై దలిర్ప మణిభూషణముల్ మదిఁ గోరఁడేమియున్.

ఉ. మంత్రులు వైష్ణవోత్తమసమున్నతులై విలసిల్లు రాజునా
మంత్రణ కార్యభాషణ సమర్థన వేళ ఘటింపకున్న దు
ర్మంత్రము బూని వాకిట నిమంత్రితులైన భటాళితోడ వా
క్తంత్రము మీఱి మీరు నృపుదండకుఁ జేరగనీకుఁ డయ్యలన్.

వ. అని నియమించి చనుటయు.

మ. నరనాథుం గనువేడ్క వైష్ణవులు సన్నాహమ్ముతో దిక్కులన్
హరిదివ్యస్థలవాసులౌట ఫలభక్ష్యవ్రాతముల్ చందనో
త్కరముల్ జేర్చిన తీర్థవల్లుభయహస్తమ్ముల్ వెసం గొంచు చె
చ్చెర విచ్చేసిరి తిర్పగూడలు భుజశ్రేణిన్ విడంబింపఁగన్.

ఉ. కావలివారు వాకిలెడగా నెపు రేగి మహాత్ములార! మా
భూవరు నాజ్ఞ లేదిఁక ప్రభుప్రియవాదములాచరించి సం
భావన బొందఁ గాలమొకభంగి నటించు నె! వచ్చుత్రోవలన్
బోవుట కార్య మంచుఁ దమ మూర్ఖత నడ్డము వచ్చినిల్చినన్.

తే. గీ. అని నిరోధింప వార లనోన్యముఖ ని
రీక్షణ మెలర్పఁ బ్రభుదర్శనేచ్ఛ యాత్మ
సందడింపంగ శ్రీనివాసా! యటుంచు
వేడ్కఁ గూర్చుండి రొగి బహిర్వేదికలను.

కం. మానవపతి తనకు ననుష్ఠానసమయమగుట నిరుగడల భాగవతుల్
గానబడ రనుచు మదిలో
నూనిన సంతాపమున సముత్తితుఁ డగుచున్.

ఆ. వె. పాదచారి యగుచు భవనముల్ వెడలి త
ద్ద్వారభూమి గడచి ధరణిభర్త
వెలయఁగాంచెఁ బార్శ్వవేదులఁ గూర్చున్న
భవ్యమూర్తులైన భాగవతుల. 38

మ. నృపముఖ్యుండు వెసఁ బ్రణామవినయప్రేమల్ విజృంభింప ఘు
ర్మపయోలేశలసన్ముఖాంబుజుల సన్మానార్హులఁ నిష్ఠురా
తపదేశస్థితులైనవారిఁ గని చిత్తం బుత్తలంబంద నే
యపచారమ్ము ఘటిల్లెనో యనుచుఁ జింతాక్రాంతుఁడై యిట్లనున్. 39

కం. దాసుని యిలుద్రొక్కక యేఁ
జేసిన యపరాధ మెఱుఁగఁజెప్పక కరుణా
భాసురహృదయులు మీ రా
యాసంపడదగునె యెండ నలమట దోఁపన్. 40

తే. గీ. అనిన వారిట్టులనిరి మహాత్మ!నీకు
సరయ నపచార మిసుమంతయైనఁ గలదె!
ద్వారపాలురు రాజాజ్ఞ దప్పదనుచు
బలిమి మమ్ము నిరోధింప నిలువవలసె. 41

వ. అని తెలియంబలికిన. 42

శా. చండక్రోధరసానలప్రభలు చంచన్నేత్రకోణమ్ము లం
దొండొండన్ వెడలంగ భూరమణుఁ డత్యుగ్రాకృతిం దాల్చి పే
రెండన్ ద్రోచిరి వైష్ణవోత్తముల మీ రీద్వారపాలాంధులన్
ఖండీభూతులఁ జేయుఁడంచుఁ బనిచెన్ ఖడ్గాయుధోద్యగ్రులన్. 43

తే. గీ. అనుచుఁ బనిచినఁ దలవరు లధిపునాజ్ఞ
ద్వారపాలురఁ ద్రుంప నుద్ధతి వహింప
వలను వలదిట్టి కార్యమ్ము వసుమతీశ
యనుచు శ్రీవైష్ణవోత్తము లడ్డపడిరి. 44

వ. ఇట్లామహాత్ములానతిచ్చిన నుపశమితక్రోధుండై సవినయంబుగా శ్రీవైష్ణవులం బోడుకొని నిజభవనంబునకుఁ జని ప్రియవచనపూర్వకంబుగా సంభావితులం జేసి తదనంతరంబ. 45

చం. అనవరతమ్ము రాజహృదయానుగతిఁ బరియించు వైష్ణవుం
డనుపమకార్యభారమున నందొకయూరికిఁ బోవుచుండి నం
దను నృపసన్నిధిన్ ఘనకథాశ్రవణమ్ము ఘటింపఁబంప న
య్యనఘుఁడు గోపనీయమని యాత్మ నెఱుంగక చెప్పెనంతయున్. 46

ఉ. అక్కట రావణాసురుఁ డుదంచితమాయుఁడు రామలక్ష్మణుల్
గ్రక్కున మాయలేడి వెదుకంజనునట్లు ఘటించి జానకిఁ
గ్రుక్కకి నెత్తికొంచుఁ జనుచోట జటాయున్రుఁ ద్రుంచి దుర్మదం
బెక్కఁ నిజప్రణాశగతి నిచ్చ నెఱుంగక నేగె లంకకున్. 47

తే. అనిన నుల్కుచు నృపుడు సభ్యాళిఁ జూచి
వింటిరే! లోకమాత నుద్వృత్తిఁ దెచ్చి
యసుర చెఱఁద్రోచె ననుట యేనితనిఁ ద్రుంచి
సీతఁ దోడ్తెచ్చి రఘురాముఁ జేర్పవలయు. 48

కులశేఖరుఁడు రావణునిపై దండెత్తుట

వ. అనిపల్కి ప్రచండరోషకోపాయితలోచనుండగుచు మహనీయ జవోద్రేకహసితోచ్ఛ్వాసంబగు నిజాశ్వంబు సన్నద్ధంబుజేసి తెచ్చినఁ దానునుం గట్టాయితంబై యతిఘోరధారాభీలంబైన కరవాలంబును గనకబింబసందోహ సముజ్జ్వలంబైన ఖేటకంబును ధరియించి తదారోహణంబు సేయునవసరంబున. 49

సీ. ఇది పూర్వకార్య మిర్వీశ! యిట్లేటికి
వేగిరపడ నంచు విప్రవరులు
రామరావణచరిత్రంబు మున్నెఱుఁగవె
మఱువ నేమిటికంచు మంత్రివరులు
కయ్యంబుసేయ నేగదలంచి యిదియేమి
మముఁబిల్వవంచు సామంతవరులు
నిన్నాళ్ళకథయిది యిప్పోళవైష్ణవుం
డెక్కఁబెట్టెనటంచు నితరజనులు

తే. గీ. బహుజనంబిట్లు బహువిధ భాషణముల
వలదువలదను ఘోషమ్ము వసుమతీశు
కర్ణముల సోకదయ్యె రాఘవపదాబ్జ
వర్ణనోల్లాస భాసురస్వాంతుడగుట. 50

మ. తురగ క్రూరఖురాగ్ర ధూతధరణీధూళిచ్ఛటల్ గ్రమ్మి ది
క్కరి గండోదితదానబిందుచయ మింకన్ జండబాహావిని
ష్ఠుర కౌక్షేయకఘోరదీప్తి మదనిష్ఠ్యూతాహితవ్రాత దు
స్తరగర్వాంధతమం బడంగ నృపరత్నంబేగె నుగ్రాకృతిన్. 51

చం. వెనుకొని వచ్చు సైన్యములు విశ్రుతఘోష సముద్రతోయమున్
గని వెఱగంది నిశ్చిరతిగాఢభయంకరరోష మొప్ప న
జ్జనపతి సక్రపన్నగ ఋషప్రకర ప్రతిభాజగత్త్రయీ
పనిత మహాబ్ధివీచికలపై బఱపెక్ జటులాశ్వరత్నమున్. 52

తే. గీ. అల రమాదేవి వై దేహియయ్యె నప్పు
డెలమి శేషాహి లక్ష్మణాకృతి వహించె
చక్రహస్తుండు రఘుకులస్వామియయ్యె
వరుస నే తెంచి రామహీశ్వరుని కడకు. 53

కం. వచ్చి నృపముఖ్య భక్తిన్
నచ్చెరువడి చూచి మందహాసాననుడై
మెచ్చి దళుకొత్తఁ బలికె వి
యచ్చరసంఘంబు ప్రేమ నభినందింపన్. 54

ఉ. రాజకుమార! యేనురఘురాముఁడ రావణనామదైత్య ఘో
రాజి నెదిర్చి వానితనయాప్రులతోడ వధించినాఁడ ను
ద్వేజకమయ్యె వార్ధికి మదీయశరోద్ధతి యింక సద్యశో
భాజనమయ్యెఁ గార్యగతి భామినిఁ దోడ్కొనివచ్చితిం జుమీ! 55

చం. ఎలమి మదీయభక్తిభర మెల్లను నీవ వహించినాఁడ వీ
జలనిధి నీఁటిపైఁ జనుట చాలు పురంబున కేగు వత్స! నీ

వలన సమస్తభాగవతవర్గము కోర్కులు చెందుచుండు ని
ర్మలగుణసంపదన్ భువనమాన్యచరిత్రుఁడ వెన్నిచూడఁగన్. 56

తే. గీ. అపుడు తురగమ్ముడిగ్గి రాజాత్మజుండు
హర్షబాష్పమ్ము లెసగఁగ నమ్మహాత్ము
చరణకంజాతముల వ్రాలె చటులమకుట
గతమణిప్రభ తన్నఖద్యుతులఁ బెరయ. 57

క. కరములు మోడ్చుచుఁ బులకాం
కురములువైనిగుడ వినయగుణభూషితుఁడ
న్నరపతి రఘువల్లభు భా
సురసుందరమూర్తిఁ జూచుచున్ వెసఁ బలికెన్. 58

చ. నిరుపమశీల! లోకజననిం జెఱవెట్టిన దుష్టచిత్తు సో
దరసుత బంధుమిత్ర సహితంబుగఁ ద్రుంచుట చోద్యమే! భవ
చ్ఛరనికరాగ్నికీలము లెసంగినచో నిలువంగ మేరుమం
దరగిరులైన నోపునె నితాంతయశోబల భవ్యవైభవా! 59

శా. రాజీవాహిభయంకరాబ్ధి చులుకప్రాయమ్ముగా దాఁటి ఘో
రాజిన్ దానవరాజి రాజితమహోగ్రాస్త్రమ్ములం ద్రుంచి ది
గ్రాజవ్రాతము వేడ్కఁజెంద భువనప్రఖ్యాతి వాటించి తౌ,
రాజీవాక్ష! భవత్పదాబ్జములు హృద్రంగమ్మునన్ గొల్చెదన్. 60

క. అనుచు వినతించు నృపతిన్
వినయానతవదను గారవింపుచుఁ బురికిన్
జనుమని యాజ్ఞ నొసఁగి య
ద్దనుజాంతకుఁ డరిగె నాత్మధామంబునకున్. 61

వ. ఇప్పగిది నప్పరమేశ్వరుం డానతిచ్చిన నప్పుడమిఱేఁ డసన్యసాధారణ పరాక్రమోపక్రమ విదళితవిరోధిసైన్యంబగు నిజసైన్యంబుతోడఁ బురంబుప్రవేశించి సుఖంబుండె మఱియును. 62

నీళాదేవి యవతరించుట

క. ఈలీల నలరు ధరణీ
పాలాగ్రణి సతికి సత్యభాపిణికి వెసన్
నీళాదేవ్యంశంబున
బాలామణి పుట్టె రుచిరఫాలాలకయై. 63

క. నీళాభిధానయుగున
బ్బాలిక విలసిల్లె ధవళపక్షేందవరే
ఖాలీలఁ బెరిగెనంత వి
శాలంబగు యౌవనావసర మేతెంచెన్. 64

సీ. సంపూర్ణశశికళాజాలంబు మెచ్చని
ముఖమున కొకవింత పొలుపు దోఁచె
వికసితేందీవరప్రకరమ్ము నోడించు
కన్నుల కొకవింత కాంతి దనరె
కలహంసకృతమందగమన మెంతనఁజాలు
నడలయం దొకవింత నలువెసంగె
శుకపికాలాపనీస్తులమాధురి కెదుర్చు
పలుకుల కొకవింత చెలువు మిగిలె

తే. భ్రమరసందోహచక్రవాకముల గెలుచు
కచకుచంబుల కొకవింత రచనవొడమె
సరవి నవయవ సౌందర్యసౌష్ఠవంబు
వెలసె నవయౌవనాగమవేళ సతికి. 65

సీ. కచము సారంగలోకంబుతోఁ జర్చింప
గమనంబు సారంగగతుల గెలిచె
నయనముల్ జలజబృందములపైఁ దార్కొన్న
కంఠంబు జలజసంఘముల గెలిచెఁ
గటితటంబొగి రథాంగములతోఁ బురణింప
ఘనకుచంబులు రథాంగముల గెలిచె
రసవదోష్ఠము పద్మరాగంబుల హసింప
కరములు పద్మరాగముల గెలిచె

తే. గీ. నువిద రుచిరాంగకంబులం దొకటికొకటి
సొంపుకెట్టింప దీపించె సురసరాంగ
నానికాయంబునం దిట్టి నవ్యరూప
సంపద పొసంగునే యంచు జనులుపొగడ. 66

వ. ఇ త్తెఅంగున సర్వాంగసౌందర్యశోభితయగు నయ్యంగనారత్నంబు సఖీజనమ్ముల తోడనాడుచుఁ బితృసన్నిధానంబునం బుణ్యకథలు వినుచుఁ బ్రసిద్ధి వహించియుండె నంత. 67

క. రంగముననుండి వైష్ణవ
పుంగవులు శమాదిగుణవిభూషిత చేత
స్సంగు లొకకొందఱానృప
తిం గనుగొనువేడ్క నేగుదెంచిరి నెమ్మిన్. 68

క. ఈరీతి నేగుదెంచిన
వారల కెదురేగి ప్రమోక్ష వరమణిమయపీ
ఠారూఢులఁ గావించి మ
హీరమణుఁడు పూజసేసె నెలమిదలిర్పన్. 69

వ. ఇవ్విధంబున సమ్మోహనుభావుల సంభావించి తదనుజ్ఞగైకొని తానును సమాసీనుండై సంభాషణమ్ములు సలుపుసమయంబున వారలతో శ్రీరంగవల్లభుని గుణరూపవైభవమ్ము లెక్కటివనిన నగుచు నమ్మోహాత్మ్ము లిట్లనిరి. 70

తే. గీ. విశ్వమునకెల్ల విభుఁడు తద్విభవ మెన్న
నలవియే యింక నతని కల్యాణగుణము
లజునకైనను గణుతింపనగునె రూప
మహిమ యూహింప మన్మథమన్మథుండు. 71

క. అని మతియు హరిచరిత్రము
జనపతికిం దెలుపుచున్న సమయమ్మునఁ దా
విని నిశ్చయించె నీళా
వనజేక్షణ విభుఁడు రంగవల్లభుఁడనుచున్. 72

వ. ఇ ట్లెఱింగిన నన్నిళాంగన రంగవల్లభునెడం బొడమిన మోహాంధకారంబు దినదినప్రవర్ధమానంబగుటయుఁ బెల్లుకొనుఁ విరహశ్రమంబునన్ గుందుచున్నంత. 73

చం. సవినయలీల రంగపతిసన్నిధికిం జను దూరదేశభా
గవతులు రాజకన్య గుణగౌరవరూపవిలాస [కాంతి]సౌ
ష్ఠవములు సారెసారెకుఁ బ్రసంగవశంబున నెన్నవిన్న యు
న్నవనలినాక్షుఁ డాచెలి మనంబునఁగోరె బరిగ్రహింపఁగన్. 74

ఉ. హేయ భవవ్యపాయ రసికేహిత దివ్యపదప్రదుండు ప
ద్మాయతలోచనుండు సుగుణోంబుధి శౌరి, వధూవిమోహ చిం
తాయుతచిత్తుఁడౌటకు ముదంబునఁ బొంగి యనంగుఁ డుబ్బునన్
గో యని కేలుసాచె ననుగ్రొవ్వారికోలకుఁ బచ్చవింటికిన్. 75

వ. ఇ ట్లెఱింగిన రంగవల్లభుండు నీళాంగనాపరిష్వంగసముత్సుకాంత
రంగుండై యున్న యెడ. 76

ఉ. అంత వసంతమింపెసఁగె నద్భుతసౌరభలోభబంభరా
క్రాంత చలల్లతాంతము వికస్వరపద్మనళిన్యుపాంతవి
శ్రాంతమరాళకాంతము రసాలకిసాల రసానుమోద సం
భ్రాంత పికావళీమృదుతరస్వరభాసుర తానిశాంతమై. 77

సీ. సహసాసముల్లసత్సహకారమంజరీ
పుంజమంజుల విభూభూషితమ్ము
మల్లికావల్లకీ మధుపతంత్రీ ఝుంకృతి
స్వనోత్సుక కిరాతీజనమ్ము
దుస్త్యజాశాశుక త్రోటితృటత్పక్వ
ఫలరసాపాత పంకిలతలమ్ము
కలహంసమాలికాకులితపంకజ రజ
శ్చన్నకాసారాంబు సౌరభంబు

తే. గీ. సరసకిసలయ చర్వణోత్సాహ కలిత
విత కోకిలకాకలీ సితఖలీన

కర్ణనిక్షుబ్ధ విముఖిత గమనపాంథ
సైంధవము మధుమాసవాసరము దనరె. 78

సి. పద్మజనేత్రానుభావ్యంబులై కేసరంబులఁ
దగు కేసరంబులకును
ప్రచలత్సరోజకైరవమందిరమ్ములై
సరసులకింపైన సరసులకును
లలితవిచిత్రపల్లవశోభి సుమరమా
కందమ్ములైన మాకందములకు
మధుపానమదలీన మధురవాగ్భ్రమరీ
కదంబంబులైన కదంబములకు

తే గీ. పనసజంబూ శిరీషచందన మధూక
మాలతీకుంద కురవక మల్లికాది
తరులతాగుల్మతతులకు సిరి దనర్చె
మాధవోత్సాహశక్తికి మాఱుగలడె ! 79

వ. ఇవ్విధమ్మున మధుసమయప్రేరితమ్ములై పల్లవకుసుమఫలవిలసితంబులగు మాకందమధూకకేతకీవకుళచంపకశిరీషమాలతీ కదంబజంబూమాధవమన్మథమల్లికాప్రభృతి సకలమహీరుహస్తోభితారామంబులు లోచనాభిరామంబులై యొప్పుచున్నంత. 80

కం. భూవరకన్యక రంగ
క్ష్మావల్లభు వలన విరహసంభూతపిఁ
రావిలమానస యగుతఱి
భావించి వధూజనమ్ము భయశంకితమై. 81

కం. మును రంగస్వామి పయిఁ
జనియించిన మమతకతన సంచలితమనో
వనజ యగుచున్న యది చెలి
వనకేళిఁ బ్రొద్దు గడపవలయుఁ మనకుఁ. 82

వ. అని తలంచి యన్నెలంత యలంత బాపురికు సఖీజనంబు లుద్యాన వనంబునకుఁ దోడ్కొనిచన నుద్యోగించు నప్పుడు. 83

కం. ప్రాలంబాలంబిత కుచ
రోలంబాలక విడంబరుచిరకరలస
త్కోలంబకనీలాంబక
నీళాంబుజవదన కదలె నెచ్చెలు లలరన్. 84

వ. ఇవ్విధంబున సఖీపరివారపరివృతయై మందగమన యారామసమీపంబునకుం జనునెడ. 85

వనవిహారము

సీ. ప్రచురమరందనిర్భరలతాంతమ్ములఁ
దొంతులు దొరలంగఁ ద్రోచిత్రోచి
సరససారసవికస్వరకుడుంగంబుల
పత్రముల్ గదలంగఁ బ్రాఁకిప్రాఁకి
రమణీయకనకవర్ణప్రకాశములైన
పుప్పొడుల్ మెయినిండఁ బొరలిపొరలి
వాసంతికాలతాప్రజకీలితమ్ములలై
యెనరు నయ్యెలలెక్కి యూఁగియూఁగి

తే. గీ. కదలిఁ గదలించి విరజాజిపొదలఁ బొదలి
కీచకమ్ముల మొరయించి కేకితతుల
గరులు చెదరించి భ్రమరసఖ్యము వహించి
పవనడింభకుఁ డెదురేగె పద్మముఖికి. 86

కం. మలయానిలాంకురము పై
నొలసిన మదిసంచలింప యువతీమణి నే
చ్చెలులఁగని పల్లికేఁ గ్రేవల
విలసిల్లెడు తరులఁజూచి విస్మయమెసఁగన్. 87

సీ. కౌసుంభవసనయోగప్రకాశములయ్యె
నవి మన్మథునితేరులకొ మృగాక్షి
రచితరేఖావిచిత్రమ్ములై దీపించె
నవి మారునిపతాకలకొ శుభాంగి

నవహేమరుచిరభాండవిభూషితములయ్యె
నవి కంతుని హాయమ్ములకొ సుమధ్య
నీలగండశిలావిశాలమ్మ్మలై యొప్పె
నవి దర్పకేభమ్ములకొ సుధోష్ణి

తే. గీ. యనిన సఖు లింతి నీక్షించి యవియనూన
కింశుకము లవికుసుమిత కేసరమ్ము
లవిసుమిత చంపకములు పల్లవితగురుత
మాలభూజమ్ములల్లవి మధురవాణి! 88

వ. మటియు నిట్లనిరి. 89

సీ. పున్నాగసదయానుభూతి గోరెడు నీకు
పున్నాగసంగ్రహాస్ఫురణ వలదె
సహకారఫలపరీక్షణ మెటింగిన నీకు
సహకారఫలపరీక్షణము వలదె
ప్రియకాంతసుమనోనువృత్తిగాంచిన నీకు
ప్రియకాంత సుమనోనువృత్తి వలదె
బంధుజీవకగుణప్రతిభగాంచిన నీకు
బంధుజీవక సౌరభంబువలదె!

తే. గీ. సమదమధుకశుకపికసముదయముల
డిందుపఱచుట కిదిసుందు కుందరదన
సూనఫలపల్లవమ్ములఁ జాటిగొంద
మనుచు వన కేళి సలిపి రయ్యబ్జముఖులుం 90

మ. ఒకనారీమణి మల్లికాసుమములన్ యోజించి రాజన్యక
న్యకకున్ దోయిఁట నించినన్ గరతలోద్భద్రాగమేపారఁ గిం
శుకసూనభ్రమ నింతి నీ కతగఁనంచున్ ద్రోయఁ గాంతల్ పకా
వక నవ్వన్ విరు లేన ప్రౌంతు ననుచున్ భాషించె రోషమ్మునన్. 91

తే. గీ. సుదతి విరు లీవుగోయఁ బయ్యెద తొలంగి
బాలనీలాహిగతి నాఁగు బయలువడియె

కొమ్మ పయినున్న నెమ్మి కన్గొనక మున్న
క్రమ్మికొనవమ్మ సరిగ చెఱంగు దిగిచి. 92

తే. గీ. అలరుఁ దేనెలు తేంట్లు కాహారమగుట
కొమ్మ విరిగొమ్మ కదలింపకమ్మ కమ్మ
విలుతుఁ బిలువంగ షట్పదకులము గినుక
కదలె నరమించు పసులకుఁ గరుణకలదె ? 93

తే. గీ. అకట కర్ణావతంసమ్మునకు రసాల
పల్లవముద్రుంప నాయాసపడకుమమ్మ !
చెన్నుదళుకొత్తు చివురునఁ జివురుకోయ
వశమె ! యేఁద్రుంచియిచ్చెద వనిత నీకు. 94

చం. వకుళముడాయ నంపు ఖగవర్గము లిట్టటుబాఱఁ దద్గరు
త్ప్రకటితమారుతాహతుల రాలిన పుప్పొడి మేనసోక ద
ర్పకవశతన్ దుషానలము పైఁబడినట్లు వణంకుచున్న యు
మ్మికురనిభాననం బొదివి ముద్దియ లూఁపఁడిలంగఁ బల్కుచున్. 95

తే. ఇది యదనుగాగ నీయెడఁ గుసుమోపహారచి
మదనుఁ డదయత పూములుక్కు లొదవఁజేయ
బెదరుకొని నీవు మెదలు తుమ్మెదల రొదలఁ
బాదలు పొద లేలదూఁతెదు మృదులవేణి ! 96

సీ. వనిత పుప్పొడిఁద్రొక్కి వగచెదు విరిఁదేనె
మడు వల్లయదియె కాల్గడుగవమ్మ
శుక మోష్ఠబింబమ్ముఁ జూడ భీతిలకు మి
చ్చటు సంకుసౌగంధ్య జటిలమమ్మ
తుమ్మెదల్ నమోమ్మముదమ్ముఁ బైకొను చింత
దలఁగి సంపగివిరుల్ దాల్పవమ్మ
మలయూనిలమ్ము పైనొలయు నంచడలకు
వేణికాఫణి డాయు వెఱచునమ్మ

తే. గీ. కొమ్మ యీలీల వెతనందకమ్మ రంగ
వల్లభునిఁ గూడి బహుకేళివై భవముల
నెలమి వాటింప నీశుక మీపికంబు
మదనకుసుదాప్తు లాప్తులయ్యెదరు నీకు. 97

వ. అనిన వారలత్తో రాజకన్య యిట్లనియె. 98

క. అతివ వని నెసఁగె విరహుల
నతనుం డేచుటకు నేయు ననలాస్త్రంబుల్
మతిఁ గుందనగునె జ్యోతి
ర్లతల ద్యుతులనుచుఁ దెలియఁ జాదె మృగాక్షీ ! 99

తే. గీ. ఉవిద చెంగట రవమిచ్చె నొకపికమ్ము
చెవికిఁ జేదయ్యె నిక నేమిసేయుదాన
కాదుకాదమ్మ మనకలకంఠి యొకతె
పంచమస్వరగతి పాటపాడఁ దొడఁగెఁ. 100

వ. ఇట్లు నారీశిరోమణి నూఱడింపుచు సఖులెల్లఁ గుసుమాపచయ
కుతూహలంబునం జరియించుచున్న యెడ. 101

సీ. చెలియొక్తు దాడిమీఫలకాంక్షఁ బఱతెంచు
శుకములఁ దోల నొండొకతె గొనియె
వెలఁదియొకర్తు కోకిలసూక్తులకు మాఱు
పలుకంగ సరియించుఁబలికె నొకతె
సఖియ యొకర్త తె సూనశాఖ వంపకమున్నఁ
జూచితినని కోయఁజూచె నొకతె
వనితయొక్క తె హంసవేనువెంట గతిఁజూప
నొప్పుగాదనుచు నొండొకతె నడచె

తే. గీ. మఱియు రుచిరక్రియా వచోమహిమ మిగుల
సరవిఁ బుష్పాపచయ కళాచతురగతుల
భామినులు కాలయాపన్న పొడ్డి సలుప
నీళ సొలయుచు నొకమావినీడ నిలిచెఁ. 102

తే. గీ. కలికి యొక్కొ తె గడువేడ్కొ గరము లెత్తి
ధరణిఁ జరణాగ్రముల నూఁది విరులుగోయ
కుచసరోరుహకోశముల్ కొండలయ్యెఁ
గాను వీక్షింప నదియొక గగనమయ్యెఁ. 103

వ. ఇవ్విధమ్మున బహువిధవిహారపరిశ్రాంతలగు నన్నెలంత లక్కాంతా
మణిం దోడ్కొని నిశితాతపక్లాంతమ్ములగు శరీరంబులు స్వేదోద్గమాక్రాంతంబు
లగుటయు జలావగాహంబు గోరుచుం బోవుచున్న యెడ. 104

సీ. మధుపానవదనూన మండలీనసదళీన
పదసూన మృదుగాన బంధురమ్మై
తతకూలజ తమాలతతి ఖేలదతివేల
పతగాలపిత జాల భాసురమ్మై
స్మరశాతశరపాత పరిభూతనరజాత
విరహాతపరయేత భరహారమ్మై
రసనాగబిసపూగ కిసభాగరసభోగ
రసికాగతసరాగ రాజహంస

తే. గీ. మఘుల కైరవకమల గంధానుబంధ
మలయ మరుదంకురాగమోన్మాద చరిత
పాంథసందోహమగు సరిత్ప్రవర మొకటి
యా నెలంతల కచ్చోటఁ గానబడియె. 105

కం. చని సంతసించి శశిముఖు
లొనరఁగ నొండొరుల కరములూఁదుచుఁ జని ర
ల్లన పదములిడుచు శీతల
వనజాకర జలవిగాహ వశమతు లగుచున్. 106

మ. అతులాంభోజ విరాజమాన సరసీహంసావళిం గేరి య
య్యతివల్ నీరమునం జరింపగఁ దదీయాంగమ్మ్ములుత్తుంగ దీ
ప్తతటీ స్ఫాటికరత్న బింబితములై భాసిల్లె లాస్యైక స
మ్మతలీలా బ్రతిసీరపైఁ బసిఁడిబొమ్మల్ వోలె శోభిల్లుచున్. 107

సి. ఆమందయానల హాసస్వరమ్ములు
బెరయ హంసమ్ములు బెదరివఱచె
నాఘన స్తనుల బాహాగ్రవిక్షేపముల్
కనుగొని చక్రవాకములు బెదరె
నాచంచలాక్షుల యంఘ్రివిన్యాసార్భ
టులకుఁ బాఠీనమ్ము లలవుదరిగె
యానీలకచల యూహ్వానధ్వనులు బర్వి
నెరిఁబాసి భృంగముల్ నింగికెగసె

తే. రాజవదనల చల్లుపోరాట వేళ
వనజబృందమ్ము లొకవంక బ్రాలఁదొడఁగె
నొకటిచే మున్న యెూటరియున్న వాని
రెండవవి కొన్నిపొడువంగ గుండెచెడదె. 108

ఉ. డాయుచుఁ బాయుచుం గరపుటమ్ములు సాచుచు వారిపూరమున్
దోయజలోచనల్ చలముతో నితరేతరవక్త్రబింబ ల
క్ష్యాయతదృష్టిఁ జిమ్ముచు సహాసవచోరచనల్ జెలంగ నీ
రాయతనమ్మునం దరగలాడవు తత్తటఘట్టితమ్ములై. 109

శా. స్తుత్యశ్రీలగు మేనులం దొరగి కస్తూరీమిళత్కుంకుమ
ప్రత్యూహాగురు పంకసంకర హరిద్రాచూర్ణముల్ గ్రమ్మి సాం
గత్యంబేర్పడఁ జిత్రవర్ణములచేఁ గాసార మెుప్పారుచో
వాత్యక్షిం జలకేళిసల్పె నబలావర్గం బుదగ్రమ్ముగన్. 110

తే. పద్మషండమ్ము లందొక్క పంకజాక్షి
మునిగి మెూమెత్తియున్నచో ముగుదలెల్ల
కని వదనమంచు నదిగాదు కమలమనుచు
నిశ్చయింపంగఁజాలక నిలిచి రపుడు. 111

కం. మీను తొడఁదగిలి యులికెడు
మానిని వెరుచఱచి వెరపుమాన్పుచు నొకప
ద్మానన గంతులువైచెను
ధీనతఁ దనకాలు నాచుదీవఁ దగిలినన్. 112

ఉ. అంచలు చక్రవాకము లుదంచితగుంజదళిప్రసంగముల్
కాంచనసన్నిభాబ్జములు గాంచి మనోజుఁడు మెచ్చు రచ్చవ
ట్టంచుఁ దలంచి చిత్తమురియూడగ నీరవిహారలీలఁ జా
లించి సరోవరమ్మ్ము వెడలెన్ నరపాలకుమారి గ్రక్కునన్. 113

తే. నెచ్చెలులు రాజకన్యక నెమ్మనమున
వెఱపుమిగులుట దెలిసి వెన్వెంటఁ గొలను
వెడలి తటసైకతస్థలి నిడినమడుగు
లెలమిఁదాలిచి రెంతయుఁ జెలువుమిగుల. 114

తే. అప్పు డతివలు నెరులార్చి కొప్పుదీర్చి
తిలక మలికమ్మున రచించి కలపములఁది
క్షితితలేశ్వరుకన్యఁ గైసేసి రెలమి
చెలిమి నొకయింతి పూబంతిచేతి కిచ్చె. 115

తే. విరహపరితాపభరమున వివశ యగుచు
సొలసి తూగాడుచున్న యన్నెలఁతఁ జూచి
లలితమగు నిందుకాంతశిలావితర్ది
నొనరు కిసలయశయ్యపై నునిచిరంత. 116

సూర్యాస్తమయవర్ణనము

చం. వనధిలుత్తరంగముల వ్రాలుటకున్ వెఱపగ్గలించినన్
దనదు మయూఖవార మొకదారిఁ జనన్ బెడఁగైన మేనఁచా
ర్కొనిన వివర్ణవృత్తికి మఱుంగుగ శోణపటంబు దా వహిం
చినగతి రక్తదీప్తిఁ బొలిచెన్రవి పశ్చిమశైలసంగతిన్. 117

సీ. చరమాద్రి తటనటచ్చబరార్భకులు చిమ్మి
చిచ్చురకొమ్మ్మల జిగి యనంగ
హరు లబ్ధిసారమి మల్లాడు కుంజెనకుఁ దో
డ్పడవచ్చు ఖగవిభుప్రభ యనంగ
దళితమందేహకంధర నుద్గమించి మి
న్నారసిన శోణితద్యుతు లనంగ
నినుఁబాసి వగచు పద్మినుల గ్రక్కేగన్నుల
మితిమించు శోణదీధితులనంగ

తే. గీ. రవిరథావక్ర చక్రచంక్రమణ జనిత
రవసముద్రిక్త కోపనిర్యద్భుజంగ
బహుఫణారత్న భవకాంతి పటలమనఁగ
సాంద్ర సంధ్యారుణచ్ఛవిచ్ఛటలు దనరె. 118

క. ఏదిశలను రవిసింహము
ప్రోదిస్ బరికించి పిఱపఁగ్రుంకినఁ గని స
మ్మోదంబునఁ బొంగి తమో
వేదండశ్రేణి గుహలువెడలెఁ బెలుచఁ. 119

మ. ప్రమదంబంది తమిస్రయోషిదలకవ్రాతమ్ములన్ మెచ్చి దం
ష్ట్రిమహిష్యాదులఁ బ్రోదిచేసి గజరాజిన్ గౌఁగిటంజేర్చి కా
కమయూరీగళకోకిలమ్ములకు సాంగత్యమ్ము వాటించి గ
ర్వ్యమణంచెన్ బకశంఖహంసహరి జీవంజీవజాతమ్ములన్. 120

తే. గీ. జారచోరుల రాత్రిప్రచార మెట్టిఁగి
ఘూకఫల్గునికాదు లాగుణము గాంచె
జాతి వేఱయ్య మనుజభాషణము లెట్టిఁగి
శారికలు మాఱుపలుకుట సాక్ష్యిగాదె! 121

తే. గీ. వసుధ విహరించు రాత్రిదేవతకుఁ బ్రీతి
సత్కృతియొనర్పఁ దలఁచి దిక్సతులు వేడ్కఁ
దనర బహుపుష్పములు మేన ననిచినట్లు
దివి బహుగ్రహతారకల్ తేజరిల్లె. 122

చం. ఇనుఁ డతిరక్తి మున్ను దనునేర్పడఁ జెంది యతిక్రమించి వం
చన నపరాశఁగూడి మది చంచలతం జనఁజూచి ప్రాగ్దిశాం
గన నగినఁ రదద్యుతులు గ్రమ్మినకైవడిఁ దేజరిల్లెఁ గా
ర్కొను పెనుఁజీఁకటుల్ విరియఁ గొంత సుధాకరదీప్తి తూర్పునఁ. 123

చం. హరుసిగబొందు పద్మనిచయమ్మునకెత్తినమచ్చమందు మే
లరసిఘటించు కల్వలకు నబ్బినవిందు పయఃపయోధిపు

మ్కరములు పుష్కరంబెనయఁ గాంచినకందు జగమ్ములెచ్చఁ జం
దరుఁ డుదయించె లేటిచెలి తోడుగఁ దూఱుపుకొండ కొప్పునన్. 124

సీ. కలశాబిసుతు తనుగాని పోగడుగుచో
ధరకుడిగ్గిన సుధాధారలనఁగ
శశిరథోద్ధతిఁ బూర్వశైలద్రుమంబులు
సుడియ వీడిన విరిసోనలనఁగ
పతిఁజూచి రోహిణీప్రభృతు లుబ్బునఁదాల్పి
కొలఁకులంటని హారగుళికలనఁగ
రాజు తామసగర్వరాహిత్య మొనరింపఁ
బేర్మిఁజూపిన వెండిబెత్తులనఁగ

తే. గీ. హరజటాపేటి విధుసఖ్య మమరెఁ దొలుత
నాకసమ్మున నిపుడబ్బెనుచు గంగ
పొంగఁ జదలేటి నవఫేనపుంజ మనఁగఁ
జంద్రికలు వ్రాలె ధాత్రి నిస్తంద్రగతిని. 125

చం. పనవుచుజక్కవల్ జతలఁ బాసి చరించె చకోరకమ్ము క
మ్మని కడిగాంచె పంకజసమూజమొగిఁ ముకుళించె పాంథభం
జనపరుఁడై మరుండుశరచాపము లోలిధరించెఁ బండిచ
ల్లినగతి వెన్నెలల్ కొఱఁతలేక జగమ్ముల నిండియుండఁగన్. 126

సీ. అర్ధేందునిభలలాటాంతరమ్మునదిద్ది
తీర్చిన కస్తూరితిలక మనఁగ
జిలుగుబంగరుశాలు జిగిఁజిందు మ్రోళ్ళిపైఁ
చిలికుచ్చులదండ పెంపుఁజూప
సరసచందనచర్చ సమకొన్న యురమున
సిరిగాంచు ముత్యాలసరులు గదల
సొరిదినెన్నడుమునఁ జుట్టినధట్టీ చె
ఱంగు లిర్వంకలరంగుఁ జూప

తే. గీ. శారికాకోకిలాళీమయూరభటులు
దండ నేతేర నిక్కుకోదండకుసుమ

కాండములు బూని శుకతురంగంబు నెక్కి-
విరహిమృగముల వేటాడవెడలె మరుడు. 127

తే. గీ. మలయపవనమ్ము డాయ వెన్నెలలుగాయ
భృంగసంఘమ్ము రొదసేయ బికముగూయ
తుంటవిలుదంట క్రొవ్వారితూపు లేయ
సకియ సుమశయ్య గనుముయ్య జాలదయ్యె. 128

మన్మధాద్యుపాలంభము

వ. ఇట్లయ్యింతి మదనతాపమ్మునం బొరలుచు సఖులంజూచి. 129

మ. మునుభర్గుండు లలాటకీలల మఱున్ బోకార్చియున్ గ్రమ్మరన్
దనకున్ జాలినయంత భిక్షమిడ రీతన్వంగులం చల్కనం
గనలం జంపుటకై యనంగునకు సంగ్రక్షేణి గల్పించి పం
చెనొ! కాదేని ధనుస్సుమాస్త్రచయ మేచేతన్ విడంబించెడున్. 130

వ. అని పరిక్షాంతిం బల్కిన. 131

కం. నీలాలకజాల గుణా
వాల మహీపాలబాల వగపెఱిగి సఖుల్
దూలుచు శైత్యవిధానము
లోలిం గావింప నప్పుడొకసఖి పలికెన్. 132

సీ. మలయానిలాహతాకులమైన చెలిమేన
జందనసలిలమ్ము చల్లవలదు
కుముదబాంధవ రుచికుభితమౌ నురమున
ఘనసారరేణువుల్ గ్రమ్మవలదు
రతిరాజతాప లోహితములై తగునేత్ర
ములఁ బద్మపత్రముల్ మొనుపవలదు
వరపికస్వరభీతిఁ బొరలుచోఁబఱిపునఁ
జూతపల్లవములు చొనుపవలదు

తే. గీ. తజ్జనిత్వమ్ము తన్నామధారణమ్ము
తచ్ఛరత్వమ్ము తత్ప్రియత్వమ్ము నెఱిఁగి
సేయు శిశిరోపచారముల్ చెలికిఁదగునె
పగఱికూరిమిగలవారు పగఱికారె! 133

వ. ఇత్తెఱంగున నత్తెఱవ మనస్తాపమ్మునకు నుత్తలంపడు చిత్తమ్మునకు దరుణకిరణప్రసారవిజృంభితుండగు సుధాకరుంజూచి సరోషభాషణమ్ములనిట్లనిరి. 134

సీ. అతివేలగుణగణోన్నతుఁడైన శంకరు
శిరముద్రొక్కిన దుష్టచేష్టితమ్ము
తొలుత దివ్యులకాత్మకళలు దానమొసంగి
క్రమ్మఱఁగైకొన్న కల్మషమ్ము
నతులవిద్యాప్రదుండగు దేవగురాచార్య
నిల్లాలిఁ గవసిన హీనవృత్తి
నీనామముధరించి నెమ్మివాటించిన
శిలల నీరుగఁజేయు చెట్టతనము

తే. గీ. కాని పనులిన్నిటికిఁ దలకట్టు తోడఁ
బుట్టువున్నట్టియిల్లరికటుకొనుట
మానినీమణి నేచక మానఁగలవె!
కలుషమూలమ్ము నీదారి కమలవైరి. 135

సీ. హంసాదిఖగముల కానంద మొనరించి
శోకమిచ్చెదు చక్రవాకములకు
కుముదముఖ్యప్రసూనములకు సిరులిచ్చి
కుందోసంగెదు పద్మబృందములకు
బహుశైలపంక్తులపై నింపువాటించి
కరపుదెచ్చితి విందుకాంతములకు
యువతీజనమ్ముల నుల్లసిల్లఁగఁజేసి
వెతలేర్పఱించెదు విరహిణులకు

తే. గీ. పక్షపాతేచ్ఛ నీకిట్లు ప్రాప్తమైన
కళలకును బక్షపాతసంగతి పొసంగె
రాజవే! నీవు ధరణిఁగారణగుణములు
కార్యగుణముల కారంభకములుగావె! 136

చం. అమృతము కాలకూటము సుధాంబుధియందు జనించె నట్టిచం
దమునన నీవునుం బొడమినాఁడవు నీకు హలాహలస్వభా
వము దిరమయ్యె నయ్యమృతవైఖరి యించుకలేదు భామినీ
శ్రమకృతకల్మషం బొకటి చాలదె నిన్నుఁ గృశాంగసేయఁగన్. 137

ఉ. రోహిణి మున్నుగా సతులు రూఢినొనర్చిన సువ్రతమ్ములన్
రాహుముఖమ్మునన్ వెడలిరాఁగలిగెఁ విరహాంగనాజన
ద్రోహము నిన్ను నబ్ధిఁబడద్రోయఁదె ! మేనుకృశింపకున్నె ! యీ
సాహసవృత్తి మానుమిది సౌఖ్యకరంబగునే సుధాకరా ! 138

సీ. రాజవై నినుగన్న రత్నాకరము నేఁచు
బడబాగ్ని నుడుపని వెడఁగుదనము
డాయఁజేతిన మాత్రదాయకై వడి భర్గు
తలకెక్కి నిలిచిన తులువతనము
చిఱులేటిఁగొని నేలఁజెంగలిఁ దినసీక
వినువీధి నడ్డపెట్టిన భవమ్ము
విత్తవిద్యాసమన్వితుఁ జేయు నాచార్య
సీమంతినీమణిఁ జెందునఘము

తే. గీ. క్రందుకొను నీకు బహుళపక్షక్షయ ప్ర
సక్తి వాటించి విదలింపఁజాలవమృత
కిరణభరణమ్ము భవదీయశరణమగుట.
* * * 139

మ. గగనమ్మొక్కటి నెక్కి రాతిరిపగల్ గావింపఁ దాపంబునఁ
మగువల్ కుయ్యిడ ధాతనీదుకళలఁ మార్చ్చి సుధావాప్తిచే
నెగవారం డిగవారఁ గొంతకుశలం బీలీల బూరుండవె
జగతిఁ బ్రాలయినఁ గరంచెదవు మాశక్యమ్మె జైవాత్మకా ! 140

చం. కలఁగక బాడబంబు నిజగర్భమునందిడుకొన్న తోయధిఁ
గళగళఁ బొంగగాఁ గముచుకాఁకల గొన్నమవై హళాహళిఁ
హలహల మజ్జనంచు హరునౌదల నెక్కి మహావిషంబవై
నెలకొను నీకు నివ్వారహిణీవధ దుష్కరమా ! కళానిధీ ! 141

ఉ. తమ్ములచేవఁ జెక్కి గురుతల్పసుఖమ్మునఁ జొక్కి యాత్మకాం
తమ్ముల నీటఁద్రొక్కి జడదారి శిరమ్మున నెక్కి పాంథజా
తమ్ములమోఁద నిక్కి క్షణదావిహృతిం బుయిలోటదక్కి చి
త్తమ్ముల నుక్కివుండనక తజ్జలుదూఁతిన వెక్కెదే ! శశీ ! 142

క. హరిణేక్షణ లిత్తెఱఁగున
సరసీరుహవైరి దూరి సఖివెత గని ని
ష్ఠురణాత్మ్కఁ డనుచుఁగ్రమ్మిన
మరు నుద్దేశించి కుపితమానస లగుచున్. 143

చం. మదన ! తురంగమా శుకము ! మంగళకాహళమా మయూరము !
న్మదకరిబృందమా పికసమాజము ! చంద్రసమీరులా ప్తులా !
ప్రదరములా సుమమ్ములు ! శరాసనమైక్షవమా ! మృదుత్వసం
పద లిటుగల్గియున్ సతులపాలిటి బూతమవైతి వక్కటా ! 144

సీ. మధుపసంపదగుణప్రథితుండవగు నీకు
సరసధర్మగ్రహోత్సాహమేల !
జడచారసాహ్యలక్షణశాలివగు నీకు
సన్మార్గవిహరణశ్రాంతి యేల !
రజనీచరత్వదౌర్జన్యమ్ముగల నీకు
మాధవాశ్రయణసంబంధ మేల !
కృతపద్మినీచయాహితవృత్తివగు నీకు
శుకవచఃపరిచయోత్సుక్య మేల

తే. గీ. బాలికాచిత్త దుస్సహాభీల కీలి
కీల జాలోపమోదగ్రకేళి సలుప
శరము లేను ధరించె దుత్సాహమెసఁగ
శరమెఱుంగవు దుశ్చారి శంబరారి ! 145

చం. అనుపమసౌరభమ్మున సుమాళి జగత్ప్రియ మాచరించి పే
ర్చిన సుమనోభిధానమునఁ జెన్నుదలిర్ప సగంధవృత్తి స
య్యన భవదీయసాధనము లై కుసుమాహ్వాయమంది డిండె దు
ర్జనసహవాస మిట్లీక్రియఁబొసంగిన వన్నెయువాసి గ్రుంగదే ! 146

సీ. వల్లవశ్రీ నోటుపటుపఁ జూచెదవేనిఁ
బల్లవశ్రీ నోటుపటుప లేమె !
మల్లీలతాంతమ్ము మటుల నేసెదవేని
మల్లీలతాంతమ్మె మనుపలేమె !
యబ్జమ్ముచేఁబూని యురమఁజూచెదవేని
వదనాబరోచులఁ బొదువలేమె !
కువలయంబని యేము దివుర నేసెదవేని
కువలయంబనియేము దివురలేమె

తే. గీ. నీవశోకమ్ముగొని యుగ్రనియతిఁ బూన
నీవ శోకమ్ముగొనధాటి నెరపలేమె
మార్గణములిట్లు వమ్మైన మార్గణములు
పరిహసింతురు నినుఁజూచి పంచబాణ ! 147

ఉ. తాలిమి చూఱఁబోవఁ బరితాపము గూర్చెదు మానసమ్మునన్
బాలిశుఁడేనియున్ దనదుపట్టు దహించునె ! నిన్నుదూఱగా
నేల భవచ్ఛరీర మొగి నీశుని మిక్కిలికంటిమంటచేఁ
గ్రాలకకాలుటన్ గొఱవికై వడి వేడిమి సూపకుండునే ! 148

క. ఘోరంబగు కుసుమశరా
సారమ్మునఁ గప్పి ధైర్యసారముదప్పన్
బోరుడుగ వక్కటకటా !
మారుఁడవయ్యెదవో మాకుమారుఁడవయ్యున్. 149

మానిని: ఫాలవిలోచనలోచనరోచుల భస్మమయంబై మేనొకటన్
సోలకవ్రాలక గాలిపిశాచము చొప్పునగుప్పునఁ గ్రొందలిరుం
గోలల గోలలనేయుచు డాయుచుఁ గోలుమసంగి యెసంగెదు నీ
శీలము జాలము గాంచిన ప్రాంచులు చెట్టని తిట్టరె భావభవా ! 150

తే. అనుచునొకకటమానకేతనుని రోష
భాషణమ్ముల నిరసించి భయదలీల
నెమ్మి నేతెంచు దక్షిణానిలము దలఁచి
త్రోయజాతులు నిందింపఁదొడఁగి రపుడు. 151

శా. రాణం గందఁపుగుబ్బలిం బొడమి సారగ్రాహివై సారస
శ్రేణిన్ సారభశైత్యసంపదల నాశ్లేషించి లోకుల్ జగ
త్ప్రాణిుండంచు వచింతు రత్తెఱఁగు తథ్యంబైనఁ బాంథాంగనా
ప్రాణంబుల్ గొననెట్టు లోర్చితివి దుష్ప్రారంభ ! మందానిలా ! 152

మ. అహితప్రార్థన మాచరించి మలయాఖ్యోన్మిద్ధ రేంద్రమ్మునన్
బహుభోగి ప్రకటస్ఫటా మణిరుచిప్రాగల్భ్యముల్ మాని దు
స్సహదంష్ట్రావిషవహ్నిఁబూని విరహశ్రాంతాంగనాంగవ్యథా
వహబుద్ధిం జనుదెంచెదింత కుటిలత్వంబేల మందానిలా ! 153

ఉ. ప్రాణపదంబటంచు నిను భావమునన్ గణుతింపుచుండుదున్
ఘ్రాణసుఖమ్ము సేయుమికఁ గస్తురిరంగని మేనితావిచే
నేణము నెక్కి పొమ్మచటి కీక్షణమాత్రనె రమ్ము క్రమ్మఱన్
బాణియుగమ్ముసాచి నినుఁ బ్రార్థనచేసెద మారుతార్భకా ! 154

చం. అకలుషజీవనమ్మున మహోసరసుల్ దనరార దూతెదో !
వికలసుఖంబుగాగ నడవిన్ సుమనస్తతి గెంటఁద్రోచెదో !
ప్రకటరజోవికాసమున భాసిలు కొమ్మలఁ గౌఁగిలించెదో !
ఆకటకటా మహత్తరుల కాకులపాటొదవెన్ సమీరణా ! 155

ఉ. క్రూరభుజంగచంగములు కోఱలు జీరలు వాఱఁజీఱగాఁ
బారుష మేది కాలునిలుపన్ ధృతిమాలి విరాలి జాలిపొం
గారఁ గలఁగుచున్న యబలాళిఁ గరంచి మహాబలుండనన్
బేరును బెంపుగాంచుటిది పెంటితనమ్మునుమీ సమీరణా ! 156

వ. అని యిత్తెఱంగున నిందుకందర్పమందపవనుల నిందించి తత్పరిసర
వర్తులగు మరాళచంచరీకశుకకోకిలమ్ముల నుద్దేశించి యిట్లనిరి. 157

సీ. కలుషించి విసముగ్రక్రక్కు రాజహంసంబ
మలినమ్ముగాదె నీమానసమ్ము
కొదుకుపల్కులఁ బండ్లుగొఱుకకు కీరంబ !
యేవగించిన దీఱు దీఫలమ్ము

పానమత్తత నెదుర్వఁగరాకు మధుపంబ
తెలియఁజాలవు నీదు దేహబలము
పంచమస్ఫూర్తి గారించనేల పికంబ
పలుగాకులకుఁ దేటపడుకులంబు
తే. గీ. నేల నడవడి దప్పుదు రేల మొగము
గంటు మానుదు రేల మీ కాఱులరవ
రేల కన్నెట్టఁజేయరు మేలుమేల్వి
జాతులకుఁ బక్షపాత మెచ్చట ధ్రువంబు. 160

వ. అని యుపాలంభంబు సేయు నవసరమ్మున. 161

తే. గీ. ధరణిపతికన్య విరహసంతాపభరము
మది సహింపక వెన్నెలమడువు సొచ్చి
తనువు దొరగెద ననుచు నుద్ధతివహింప
వలదు సాహసమనుచు నెచ్చెలులుగదిసి. 162

కం. పొదివికొని యూఱడింపుచు
మదవతు లారాజకన్య మఱలఁదిగిచి నె
మ్మది కుసుమశయ్యఁ జేర్చిన
మదనాశుగ తాపత ప్త మానసయగుచున్. 163

శా. వ్యాకోచాంబుజలోచనల్ పొదివి యూశ్వాసించుపల్కుల్ మనో
వైకల్యమ్ము నొకింత మాన్చుతఱి దుర్వారస్ఫురచ్చంద్రికల్
పైకొన్నన్ వెత నశ్రుతోయకణముల్ రాలం గళంబెత్తి తా
శోకించెన్ గలకంఠి కోకిలరవస్ఫూర్తి విడంబించుచున్. 164

కం. వికలమతి నెద్దియును దో
చక వగచుచుఁ జూచుచున్న జలజాక్షుల యం
దొక నీలవేణి యనఁజను
ముకురానన పలెఁకఁ జెలియమోమును నిమురుచున్. 165

మ. అకటా! రూపగుణ ప్రభావరుచిర వ్యాపారయోగమ్ములన్
బ్రకటింపందగు రాజకన్యక వికన్ గన్నీరుమున్నీరు సే

యకు నీనాయకు రంగనాయకుని నెయ్యంబారఁ దోడ్తేర మ
త్సుకరాలాపము లోపు నీదుమది నౌత్సుక్యమ్ము వాటింపుమీ ! 166

సీ. హరిణశాబేక్షణ ! హంసమయూరభూ
 ర్తకుల నీకూర్చు నర్తకులఁ జేతు
మధురోష్ఠి ! భయకంద మందమారుత రతి
 ధవుల నీ విహితబాంధవులఁ జేతు
వనిత ! కోకిలమధువ్రత ముఖక్రూరవృ
 త్తముల నీ గాయకోత్తములఁ జేతు
కాంత ! సంతాపదుష్కర చంద్రికాపేటి
 కల నీదుకడఁ జేటికలుగఁ జేతు

తే. గీ. నతివ మునునీకుఁ బగవార లైనవారిఁ
జెలిమి నీకింక భృత్యులఁ జేయుదాన
రంగవిభు నిన్ను గూర్చు తెఱం గొనర్తు
వగవవలదమ్మ యేనుగలుగ శుభాంగి ! 167

చం. చెలియ మనోవ్యథన్ వెతలఁ జెందఁగ నేటికి నన్ను మున్ను బెం
పలరఁగ నేలినట్టి ఋణమంతయుఁ దీర్చెద రంగభర్తతో
నలవడ నీదు సచ్చరితమంతయుఁ బేర్కొని తోడితెత్తు నీ
కెలమి ఘటింతు మజ్జనకుఁడిచ్చిన ఖేచరవిద్య పెంపునన్. 168

ఆ. వె. అనిన నీలవేణి యంబుజమృదుపాణి
మోహసాగరమున మునిఁగియున్న
నన్ను నుద్ధరింప నావ వీవైతివి
పొమ్ము రంగభర్త పురమునకును. 169

కం. అని కౌఁగిలించికొని పొ
మ్మనుపమగతి నీవువచ్చునంతకు నిచ్చో
టనె నిలిచియుండువారము
ఘనవిగ్రహు తోడితెమ్ము గమలదళాక్షీ ! 170

వ. అని యిట్లు సముచితసత్కారమ్ములం బ్రియమ్మునెరపి మఱియు సయ్యంతింజూచి నీలవేణి! మనోభవపాణివిసృష్టమ్ములగు బాణవేణికల మునుగంజాల పొమ్మ్ము చక్రపాణి నభిముఖుంజేయుమని యాజ్ఞాపించిన నయ్యంతి పిత్రుదత్తంబగు విద్యావిశేషమ్ము నవలంబించి నభంబునకెగసి చనందొడంగె నంతనక్కడ. 171

శ్రీ రంగపతి విరాళి

చం. ఎలమి మరుండు రంగవిభుఁడెంతయు రాజసుతన్ గురించి సం
చలితమనస్కుఁడౌటఁగి సయ్యన నెయ్యఁపుఁదియ్యవింట నే
ర్పలరఁగఁ బూన్చి సూనవిశిఖావళి పైఁబరగించు నంతకుం
దోలుత విపాండుపత్రరుచి దోఁచె మురాంతకు నెమ్మొగమ్మునన్. 172

తే. గీ. మును నృపాత్మజ చెలువమ్ము వినినయపుడ
నెఱి మరుండు జగద్భ్రమణశ్రమంబు
దలఁగి యాత్మీయహృత్పరి నెలవుసేయ
రంగనికిఁ గోర్కి యువతిపైఁ జెంగలించె. 173

కం. ఇవ్విధమున రాజాత్మజ
దవ్వుల నుండియును దనదు దండ నిలిచిన
చ్చెవ్వేళలఁ దోఁచిన మది
నవ్విభునకు విరహభార మగ్గలమయ్యెన్. 174

సీ. మంథాద్రిఁబూని యంబరవీథిఁ జనుమేటి
విరహభారముఁదాల్ప వెరచుచుండె
పెఱిగినజలనిధిన్ బృథివిఁదేల్చినదిట్ట
మోహంబివెడల సందేహమందె
కినుక దావాగ్ని మ్రింగిన మహాద్యుతిశాలి
దర్పకానలసముద్ధతికి నులికె
సకలదివ్యాస్త్ర తేజము లణంచెడుజోదు
నొనరు పూఁదూఁపుల నోటువడియె

తే. గీ. చటుల భేరీసహస్ర ఘోషమున కోర్చి
ధైర్యధుర్యుండు కోకిలధ్వనికి నోర్చె

నహహా! యెట్టివంటి ఘనులకున్నైన నొక్కఁ
కాలమునఁ గొస్నవింతలు గలుగకున్నె. 175

వ. ఇట్లు నీళావధూమధురాధరరసమ్ము గ్రోల నుత్తలపడు చిత్తము నిలువనోపక ఫలప్రసూనకిసలయాభిరామంబగు, నిజారామంబునం బ్రొద్దుగడపం దలంచి రంగవల్లభుండు విహంగపుంగవస్కంధంబున నిజకరాగ్రంబవలంబించి యతం డొక్కరుండు సహాయుండుగా మందగమనంబునం జని సుమనోమనోహరంబులగు ననేకానోకహంబుల నవలోకింపుచు సంచరించుచో నొక్కయెడ రంగపతి విహగం పతితో నిట్లనియె. 176

ఉ. నాకు నెఱుంగఁజెప్పుమదె నాలుకలెల్లెడఁ గానుపించె ద
ర్వీకరవైరి! యంచు హరి విస్మయమంద నతండువల్కఁ శో
భాకరమైన పల్లవచయంబిది చూడు మశోకమన్న, న
స్తోకవియోగిచిత్తమున శోకముసేయు నశోకమయ్యెనే! 177

చం. రజ మెగఁజల్లి వేడిమి భరంబిడి పాతకులై వియోగికిన్
గజిబిజి సేయు దీని నెఱుంగఁజెప్పుమయ్య సుపర్ణ! నావుడున్
భుజగవిరోధి నవ్వుచు ననూనసుమవ్రజ సౌరభంబునన్
బ్రజ నలరించు కేతకులు పాతకులే! జగదేకనాయకా! 178

ఉ. ఆతత పాంథశోణితమయాకృతు లేర్పడియున్న భూతసం
ఘాతము నిల్చెఁ గట్టెదుటఁ గన్గొను మీవన నీకు నిజ్జగ
ద్ఖ్యాతమునందు బూతమెదురంగలదే! యివి నూత్నపల్లవ
ప్రోతములైన చూతములు బూతములే నవపద్మలోచనా! 179

ఉత్సాహ. ఉల్లలద్బహుస్ఫులింగ కోగ్రలీల లేర్పడన్
బ్రేళ్లువాఱె నోర! వహ్నికీల పెంపనఁ బత్ర
ద్వల్లభుండు పల్కెమెచ్చువచ్చు కోరకమ్ములఁ
ఫుల్లవల్లికామతల్లి పుష్పవల్లి కేశవా! 180

వ. ఇవ్విధంబునఁ బల్లవఫలసుమ విసరభారోదారంబులగు భూరుహంబు లంజేరిప్రకటించు శుక కేకికోకిలాలాపమ్ములవలనను గమలసౌరభవిలసితంబై చను

దెంచుమలయానిలమ్ములవలనను బచ్చవిలుతుండడరించు విరిమ్ములుకులవలననం బొడ
మినయలజడికి న్గాలునిలుపంజాలక దలఁకుచున్న యున్నలువతిండ్రిన్ దోడ్కొనిచని
యొకఁ-యెడఁ గుసుమితలవంగలతా వేష్టితమ్ములును బుష్పితమల్లికావితానవిలసి
తమ్ములునగు నికుంజనిచయంబుల మంజులంబగు మధ్యదేశంబున శోభిల్లు తరుణ
చూతశీతలచ్ఛాయం గనుపట్టియున్న చంద్రకాంతశిలావిరచితంబగు వితర్దికోపరి
భాగమ్మునం బజించిన పల్లవశయ్యంజేర్చి ఖగేంద్రుండు నిజగరుదంచలంబుల
నాయాసంబెడల విసరుచు నిట్లనియె. 181

తే. గీ. శుక మెఱుంగనిఫలములు పికమునోటి
గీటు లందనిచివురులు తేఁటి తేనె
లానఁగానని కుసుమముల్ హంసగరులఁ
జెదరని సరోరుహములు దెచ్చెద మహాత్మ! 182

క. అనుటయు రంగవిభుం డి
ట్లను పత్రరథావతంస! యల్లప్పుడె చె
ప్పను కుల శేఖరభూవర
తనయాసంభోగవాంఛ దలకొనె మనుచున్.

క. మదికి నది పల్వలంబై
నదియై మున్నీటి తెఱఁగునఁ బెంపై యు
న్నది మోహరసము నేనా
సుదతిన్ వరియించు తెఱఁగు జోప్పడదనఘా! 184

సీ. ఆయింతికేమోగ్గి యమృతమానినఁ జాలు
సమధికఫలరసాస్వాదమేల
నామానినీమణి మోమునూర్కొనఁ జాలు
కమనీయపద్మసౌగంధ్యమేల
నాబోటి నునుజెక్కు లంటఁగల్గినఁ జాలు
పల్లవాలంబన భ్రాంతియేల
నాలేమఁ గౌఁగిట నలవరించినఁ జాలు
తనుపుష్పమాలిక దాల్పనేల

తే. గీ. యేల నిభములు తురగంబులేల హేమ
రచితరథమేల రత్నహార్మ్యమ్ములేల
నేల ననునేల నీవావధూలలామ
గైకొనియెనేని నిన్నియుఁ గలుగవలయు. 185

చం. అనిన ఖగేంద్రుఁడిట్లనియె నక్కట దేవరవార లానతి
చ్చినపని పూనిదాల్చి కులశేఖరభూవరుఁ డాత్మకన్యఁ దో
డ్కొని భవదీయసన్నిధికి గొబ్బునఁ దానరుదేరకున్నె ! యం
తనె కుశలమ్ముగల్గెడు వృథా విరహశ్రమ మందనేటికిన్. 186

తే. గీ. అనిన లక్ష్మీశ్వరుండు ఖగాధినాథుఁ
బలికె వినుమన్న పున్ను నేభావవీథిఁ
దెలిసియుండంగ సంకిలిగలిగె నొకటి
యదియు వినుపింతు నీకు నెయ్యంబెసంగ. 187

కం. ఏయువతికైన శస్త్ర
ప్రాయంబగు హృదయ మిందిరాదేవి సప
త్నీయోగమ్మున కోర్వదో
కో యనివెఱఁజెంది యూరకుండితి ననఘా ! 188

వ. అనిపలికిన నైనతేయుండిట్లనియె. 189

శా. శ్రీభూనీళలు మున్ సపత్నులగుచున్ సేవింపఁ దే ! నిన్ను నీ
శోభాసామణి దా వరించుటకు లీలన్ రాజకన్యాకృతిన్
శోభిల్లెన్ వెస నిందిరారమణి మెచ్చుంగాక సంపద్యశో
లాభమ్మున్ గృపసేయు దేవికి మనోల్లాసమ్ము గాకుండునే ! 190

వ. అనుటయు ఖగవల్లభువచనమ్ములకుఁ గలంకదేఱిన మనమ్మునతో
వికసితముఖుండై మధుసూదనుండిట్లనియె. 191

కం. పతగేంద్ర ! నీసఖిత్వము
కతనం జితమయ్యె హృదయగతసంశయ మ

య్యతివం బరిణయముగు సం
గతికిం బ్రయత్నమ్ము సేయఁగావలయు నీకన్.

192

వ. అని పల్కునవసరమ్మున.

193

కం. నృపకన్య మున్ను పనిచిన
యుపకారిణి గగనవీథి నొగి నేగుచు రం
గపతిం గనుఁ గొట్లొకో ! యే
నెపమున భాషింపనగు ననేకజనులలోన్.

194

ఉ. ఆరమణీవతంసమున కాత్మహితమ్ముగఁ బెక్కుప్రేలితిన్
దూరవిచార మించుకయుఁదోఁచక రంగవిభుండు వేడ్క దే
వేరులఁ గూడియుండు తిరువీథులనేగెడువేళ చిత్రవి
ద్వారతు లేగుదెంతురు రహస్యవచోరచనల్ ఘటించునే !

195

తే. అని వితర్కించువేళ నల్లడియె విరుల
తోట యచ్చోట ఖగరాజుతోడ రంగ
నాయకుఁడు సంచరించుచున్నాఁడు నీల
వేణి ! పొమ్మంచు నశరీరవాణి పలికె.

196

ఉ. ఆపలుకుల్ మనమ్మునకు నచ్చెరుపాటు ఘటింప నభ్రవీ
థీపథ ముజ్జగించి జగతీస్థలికిన్ వెసడిగ్గి వార్ధిక
న్యాపతి సంచరించు తెఱఁగారసి నిల్కడనేళఁగాని నే
నాపృథివీశపుత్రి చరితామృతమున్ జవిచూప నెట్లగున్.

197

వ. అని తలంచుచు.

198

కం. అంతట నొకయూరమ్మున
నంతర్వాతలీలఁ దాల్చి హా ! నీలాసీ
మంతిని యనికూర్చున్న ము
రాంతకు పలుకాలకించి యతివ మనమునన్.

199

ఉ. ఎక్కడివింత భూపసుత నెన్నడుచూచె భ్రమంబుజెందె ! నీ
చక్కనిసామికిం జెలియ చక్కదనమ్ము మదిం ఘటింప న

ల్లికొక్కలనుండి క్రమ్మఱు సుధీమణులెవ్వరుపూనిరొక్కొక్క నే
మ్రొక్కి యెఱుంగఁజెప్పుటకు మున్నె యెఱుంగగనయ్యె నయ్యకున్. 200

క. అనుచు భయసంభ్రమంబులు
దనమది ముప్పిరిగొనంగఁ దరుణీమణి యు
ల్లున నడుగులిడుచుఁ జనియెన్
వినయాన్వితయగుచు రంగవిభుఁ డున్నెడకున్. 201

తే. గీ. వచ్చుచున్నట్టి విరిబోడివలను సూచి
భూపకన్యక హృదయసంతాప ముడుపఁ
దలఁచి యేతెంచు సఖియాట దనదుదివ్య
చిత్తమున గోచరించె లక్ష్మీవిభునకు. 202

సీ. పరిపూర్ణచంద్రబింబమునందు నెరసులె
న్నఁగఁజూచు సుందరాననమువాని
శరదుల్లసత్సరోజదళమ్ముల హసించు
విమలవిశాలనేత్రములవాని
కమనీయపద్మరాగమణిద్యుతుల మించి
రాణించు సరసాధరమ్మువాని
భూరికుంజరకరస్ఫూర్తినోడించు న
త్యున్నతదీర్ఘ బాహువ్రులవాని

తే. గీ. చెన్నెసఁగు చిన్ననగవులు వెన్నెలలకు
నన్నలునుదమ్ములును జేయునట్టివాని
రమ్యమగు శయ్యఁగూర్చున్న రంగవిభునిఁ
గాంచెఁ బూబోడి కన్నులకఱవుదీఱ. 203

చం. కని భయకౌతుకమ్మ్ము లెసఁగన్ వెసఁగ్రమ్మిన సమ్మదాశ్రువుల్
కనుగవనిండఁ బర్వితొనుకన్ గొలుకుల్ నిలుపోపలేమిఁ జ
య్యన నునుజెక్కులం బెరయ నంగకముల్ పులకింప రంగధా
ముని చరణాంబుజమ్ములకు మ్రొక్కె సరోజదళాక్షి మ్రక్కునన్. 204

క. మొక్కి నిలిచి యద్దేవుని
వక్కసమగు తేజమునకు వెఱచుచు మదిలో
క్రుక్కి తలవాంచి పలుకని
యక్కోమలి తెఱగెఱింగి హరి యిట్లనియెన్. 205

ఉ. ఎందు వసించుదానవిట కీగతి రాఁబనియేమి కుండమా
కందమధూకచంపకవికస్వరవాసన విందుగోరి నీ
విందుఁ జరించెదొక్కొ! మఱియింకొక కార్యభరమ్మొపూని యి
చ్చందమునన్మెలంగెదవొ చంద్రముఖీ! భయమందనేటికిన్. 206

తే. గీ. అనుచు రంగేశుఁ డానతిచ్చిన మృగాక్షి
ముదము సంధిల్ల గరములుమోడ్చి పలికె
సద్గుణాధార! సాధురక్షణవిచార!
కూర్మిఁదళుకొత్త మనవి చేకొనఁగవలయు. 207

నీలవేణి నీవృత్తాంతమును శ్రీరంగపతికి విన్నవించుట

క. శ్రీనిలయ! నీదుసన్నిధి
నే నెంతటిదాన నట్టిదిట్టిదియనఁగా
నైనను నొకసందేహము
పూని యిటకువచ్చితిని ప్రభూతగుణాఢ్యా! 208

ఉ. హేలి నరాతినిర్మథనవేంచుపరాక్రమశాలియై యశ
శ్శీలదయానుభావముల చెల్వగు మక్కుల శేఖరావనీ
పాలునిదేవియైన కులపాలికకున్ జనియించి బాల్య మో
భూలలితాంగియై పెరిగె బాలసుధాకరరేఖ వైఖరిన్. 209

సీ. ఆయింతి కుచగౌరవాపహాఁ గనికాఁడె
గజకుంభములు ధూళిఁగప్పికొనుట
యాలేమ ముఖకాంతిఁ బోలఁజాలకకదా
వనజారి కడు కృశత్వమ్మునొందె

యూనాతి లోచనశ్రీ నోటువడికదా
కమలముల్ జలములఁగదలకుండె
నాబోటి పలుకుల యలవెఱుంగకకదా
చిలుకలు పంజరంబుల వసించె

తే. గీ. నాచలచూర్ణకుంతల యంఘ్రియుగళి
నులికి చివురులు శాఖాగ్రములఁ జలించె
నా కలికి మధ్యభాగావలోకనమున
బెదరికాదె మృగేంద్రముల్ బిలముసొచ్చె. 210

వ. ఇవ్విధమ్మున నయ్యింతిచెలువమ్మ గొంతకొంత యెఱింగించి రమా
కాంతునిత్రోనిట్లనియె. 211

తే. గీ. మతికొలఁది నింతి యవయవప్రతతిఁ బోల్పఁ
దోఁచె నివికొన్ని సదృశవస్తువులు సాటి
మున్న తెలిసిన సర్వజ్ఞమూర్తి వీ
వెఱింగినను నాకుఁదెల్పవే ! రంగనిలయ ! 212

వ. అనిన రమావల్లభుండిట్లనియె. 213

తే. గీ. లేమ సుగుణమ్ము లెన్న పులోమజాది
సతుల నెఱుఁగవె పత్నీప్రశంససేయ
నాకు నుచితంబె చెలియసౌందర్యమహిమ
నీవెచెపు మేనువినియెద నీలవేణి. 214

కం. అని తనునియమించిన న
వ్వనజాయతనయన రంగవల్లభుని గనుం
గొని చెప్పఁదొడఁగె భూవర
తనయామణి రూపసంపదలు తెలియంగన్. 215

మ. రమణీవేణికపై నెదుర్చు మధుపవ్రాతమ్ముల న్మారుఁడ
ఱెమ్ముఁడై త్రోఁచిన వ్రాలి కట్టెమట రాజన్మాసికాచంపక

భ్రమదోఁపన్ వెఱగంది వక్త్రశతపత్ర ప్రాంతయు క్తిన్ సఖి
త్వము వాటించెనఁగ ముంగురులు దత్కాలమ్మునన్ బొల్పగున్. 216

మ. తనముఖ్యాస్త్రము లింతిలోచనములై తత్తద్యవాంతర్భవే
దనమున్ దృక్చరపం క్తిచేఁ బెనుపఁ గందర్పుండికేలంచు వై
చిన పుంజ్రేఁకుశరాసనమ్ములు కృతస్నేహములై యయ్యిప
ద్మనిదేశమ్మున నిల్చినట్లెసఁగె సమ్యగ్భ్రూలతల్ బోటికిన్. 217

చం. విరహితసౌరభంబగుచు వెల్వెలఁబాఱు దిలప్రసూనమున్
జరదళిసంఘసంగతిఁబొసంగని చంపకముక్ దలంచి ని
ర్భరబహుగంధలబ్ధి ముఖపద్మవిలోలమధువ్రతా ప్తి దా
నరసి మృగాక్షినాస పరిహాసమొనర్చు నిజోపమమ్ములన్. 218

మ. నవసంఖ్యాకృతితో ననంతగుణమాన్యమ్మై శ్రుతిప్రఖ్య ద
మ్మవలంబించుట వీనులెన్న శతపత్రాకారమున్ రూపరూ
పవదగ్రహశక్తి మూకె తగు గర్వంబేలనం చింతి క
న్నవ కిన్కఁ గడఁగ్రోయు నట్లులమరెఁ గర్ణాంతవిశ్రాంతమై. 219

తే. చిలుక ముక్కునఁ జిందరల్ సేయునట్టి
దాడిమీబీజములు మునుటి దారిఁజూపు
ముత్తెములు విచ్చిచను మొల్లమొగ్గగుంపు
రహి సమంబులై పూబోడి రదనములకు. 220

ఉ. ఆరమణీముఖంబు సరియందురు మోవికిఁజాలనంచు నం
భోరుహ మంబులం దపముబూనుట రాగముజెంది రత్నమై
నీరసమౌటకున్వగచి నిష్ఠురమైనగతిం దపించి ని
ర్భీరుత బింబమై యధరబింబమనం జను కంబుకంఠికిన్. 221

ఉ. స్థాణుశిరమ్మున న్నియతిసల్పి తమంబెడలన్ బుధాన్నవి
శ్రాణన మాచరించి జనరంజనతన్ శుభుఁడయ్యుఁ జందురుం
డేణము దాల్చియున్కి హరిణేక్షణ ప్రసన్నమోము సాటికిన్
నాణెముజెందఁడయ్యె నలినంబది పంకజ మెన్న నేటికిన్. 222

కం. వదనము ఘనసారస్వాత
పదనిగళము గళము రుచిరపటుశంఖకళా
స్పద మాపదంబు వేనలి
మృదుబిసకాండమ్మ్ము లంబుజేక్షణ భుజముల్ 223

సీ. సౌవర్ణకలశముల్ సరివచ్చు శిఖిశిఖా
క్రమణకల్పితములు గాకయున్న
వనజశోకము లెన్నవచ్చుఁ జంచలచంచ
రీక రేచితములు గాకయున్న
గజకుంభములు సాటిగాంచుఁ దుండోజ్జ్విత
గ్రాసధూసరములు గాకయున్న
శైలాగ్రముల్ బోల్వఁజాలు నిమ్మోన్నతా
కారఘోరమ్ములు గాకయున్న

తే. గీ. కాంతిసౌష్ఠవ సమతాతికఠిన భావ
కలన నొక్కొక్కధర్మంబు గలుగఁజూచి
కొఱతలెఱుఁగక పూఁబోడి కుచసమాన
ఘనితి నెన్నుట యుచితమే ప్రాజ్ఞులకు. 224

మ. ప్రబలంబై చెలి యావనామృతఝరుల్ పైపై మెయింబర్వ నా
భి బిలావర్త విఘట్టితాహి వెఱి నుద్వ్రిక్త బయల్నాకుచ్ఛ
సొబగొప్పఁ వళివీచిక ల్గడచి యచ్చోటఁ సగంధస్తన
స్తబకాంతస్థితిఁ గాంచెనాఁజెలికి నందంబయ్యె నూఁగారొగిఁ. 225

తే. గీ. గగనమై తోఁచు నయ్యింతి కానుతీఱు
స్వాతిపథమందు మాఁక్కిక సగితకాంచి
కొసల ప్రేలెడు వజ్రంపుగుంపు లెల్లఁ
జుక్కలై తోఁచు నయ్యింతి సొబగు తెఱుఁగు. 226

చం. వలుదమెఱుంగుచన్ను లిరువంకలఁ గాంచనకుంభముల్ బొమల్
సలలితచాపముల్, గళముశంఖము పల్కులు కోకిలోక్తు లి
ట్టల రెడు గాంతమేను కుసుమాయుధుఁడుండు పసిండితేఱు సం
చలితరథాంగ మింతికటి శాతశరమ్ములు చూడ్కులెన్నఁగన్. 227

తే. గీ. రమణి రూపమ్మునకు నోడి రంభయొకతి
యులికి కనుమూయ్యదయ్యె వేఱొండు రంభ
కన్య యూరుభయంబునఁ గదలికదలి
కదళి యనుపేర నేఁటికిఁ గదలుచుండు. 228

క. ఆహితగుణజంఘులకును
గూహకమున నోరు దెఱచికొని కలహకళా
మోహమున నఱచుచుండెడు
కాహళములఁ బోల్పనుచితగతియే చూడన్. 229

చం. సరవిఁ బ్రవాళ మాత్మరుచిసంపదఁ బేర్మిఁ దదీయవిస్ఫుర
చ్చరణతలమ్మ్మలం గెలుచు సాహసమూఁది నిజాంగసంగి ని
ష్ఠురతఁ దలంచి క్రమ్మఱినచోఁ దనమార్దవరాగయోగని
ర్భరత నెదిర్చి పల్లవము పల్లవయుయ్యె సరోజసంధికిన్. 230

క. ఆయింతి రూపగుణ రే
ఖాయుతసౌష్ఠవము తోఁచినంత తెలిపితిన్
వేయేల నీకుఁదగు చెలి
తోయజముఖి కీవు దగుదు తుల్యాకృతులన్. 231

ఉ. స్వామలు మున్నుకొందఱు భవద్గుణరూపవిలాసముల్ నృప
గ్రామణి చెంగటన్ దెలుపఁగాఁ బిత్సన్నిధిఁ బాయకున్న క
న్యామణి విన్నమాత్ర హృదయంబున మత్పతి నిర్జితాహిత
స్తోముఁడు రంగభర్తయనుచుం దలఁచెన్ దమి చెంగలింపఁగన్. 232

క. రంగాధినాథ ! చటులవి
హంగేంద్రతురంగ ! విలసితాంగజనిభధీ
వ్యాంగ ! నినుబొందుటకు నీ
శృంగన తపియింపుచున్నయది మదిలోనన్. 233

ఉ. హా ! జగదీశ చాలతడవాయెగదా యిటకేను వచ్చి యీ
రాజకుమారి సాహసికురాలుగదే ! తనువల్లి యింత కే

యోజకుఁ దెచ్చునొక్కొ మరుఁడుద్ధతుఁడోర్చునె ముద్దరాలు ! వి
భ్రాజితదివ్యమూర్తివి కృపన్ సెలవిచ్చినఁ బోయివచ్చెదన్. 234

మానిని. కోకిల కోక బలాక కులార్భటిఁ గొందల మందెడిడెందమున్
దీకొను గందపుగుబ్బలిఁ బ్రమ్మిన తేమ్మెరతావుల యుమ్మలిక్
పైకొని చిన్నెల యన్నెలవెన్నెల పర్విన నోర్వని వేదనఁ
ఆకలవాణి తపింపకయుండునె ! యూరనిపోరిది లోకపతీ ! 235

కం. అని నీలవేణి పలికిన
వినయోచితవచనరచన విని యుత్సాహం
బున హృదయమలర నవ్వుచు
వనజాక్షుండిట్టులనియె వసితామణితోన్. 236

ఉ. సంగతిమీఱి సభ్యులు ప్రసంగవశమ్మున మెచ్చుచున్న నీ
శృంగన రూపసద్గుణ సుధాంబునిధిన్ మదిడిందియున్న న
న్నంగభవుం డెటింగి కుసుమాస్త్రము వేయఁ గలంగికాదె నా
రంగ లవంగలుంగ వనరంగవిహారము గల్గె ! గోమలీ ! 237

ఆ. ఇంగితజ్ఞురాల ! యీఁక వేయు చెప్పంగ
నేల యేనయటకు నేగుదెంచి
క్షితిత లేంద్రతనయఁ జేకొనియెద వేగఁ
జనుము చెలియ సంతసమున నెనయం. 238

వ. అనుటయు. 239

కం. స్వామీ ! మా రాతనయకు
సేమం బెసగంగ ముదము చెన్నువహింపన్
శ్రీముఖపత్రిక యొసఁగును
నా, మధుదైత్యాంతకుండు నగుచుం బలికెన్. 240

ఉ. అంచిత సౌరభ స్ఫురితమైన మృగీమదకర్దమంబు సీ
లించి సమంచితాత్మనఖలేఖినిచే నొక వృత్తపద్ధతిన్

గాంచన కేతకీ కుసుమగర్భదళమ్మ్మున ద్రావి లేసు మి
మ్మించు నొసంగె నాతట మురారి సువాణికి నీలవేణికిన్. 241

వ. అని యి త్తెఱంగున రంగపతి యానతియిచ్చి విహంగపుంగవ సమర్పి తంబగు లేఁజివురులం బొదివిన కుసుమమాలికానిచయమ్ము నీలవేణికి సబహుమాన మ్మిగానొసంగి నీలావధూమణి నూఱడింతువుగాని పొమ్మ్మిపొమ్మ్మని యానతిచ్చిన నెలంతశ్రీకాంతునకు ద్రెక్కి యమ్మ్మహాత్మ్మునిచేత ననుజ్ఞాతయై నభమ్మ్మునకు నుద్గమించి చనునెడ నంతనట నీళావధూటి విరహభారపరిశ్రాంతయై యుండుటం జేసి నెచ్చెలులతోనిట్లనియె. 242

శా. ఆకల్లార్పఁదొడంగె మందపవనుండందంద సూనాస్త్రభృ
ద్రాకాచంద్రులు దోడ్పడఁ గినుకచే, రానోపునే! తద్భయో
ద్రేకక్షాంతికి నీలవేణి, విభుఁ దో ట్రోఅంగ నేగెఁబనుల్
గాకున్నఁగద రాకయున్కి యని యక్కంజాస్య చింతింపఁగఁ. 243

వ. అనిన నచ్చెడియతో నెచ్చెలులిట్లనిరి. 244

కం. బాలామణి! మదినెఱుఁగక
నీలో వగపేల కార్యనిర్వహణకళా
శాలినియై సేమంబున
నీలోనన నీలవేణి యేతేఅంగఁ. 245

సి. చొఅనీయవలెగదె శుద్ధాంతమందిర
ద్వారసంస్థిత మహోదగ్రభటులు
నెడమీయవలెగదె యిందిరావిభుఁ గొల్వ
బడిబడి నేతెంచు భాగవతులు
మాటాడవలెగదె మదసమోహనమూ ర్తి
తేటకన్నుల నింతిఁ దేఱిచూచి
తలయూఁచవలెగదె తగినకార్యంబంచు
తాల్మి చేవలయూరు తల్లిగారు

తే. తెలివి నూహింప నిన్నిపట్టుల నిజప్ర
సంగభంగుల సవరించి రంగవిభుని

మానసమ్మున నీమీఁది మమతఁ జేర్చి
వేగ నే తెంచు మనసీలవేణి యబల ! 246

వ. అని యిత్తెఱంగునఁ జెప్పిరనిన గురువర్యుఁ జూచి శిష్యప్రవరులు తమవాతిచరితం బెట్టిదనిన వినుఁడని చెప్పఁదొడంగె. 247

శా. సుగ్రీవానిలనందనాది సుభటస్తోమప్రియోత్సాహ ! పం
క్తిగ్రీవేంధనవీతిహోత్ర ! విబుధస్తేమావహా ! శంకరో
దగ్రేష్వాసనిరాసభాసుర ! జగత్ప్రఖ్యాతచారిత్ర ! ర
త్నగ్రైవేయకముఖ్యభూషణ లసత్సౌందర్యపాథోనిధీ ! 248

కం. రాజద్రాజతనగ సుర
రాజేభాజాశ్వ భుజగరాజ త్రిదివ
క్ష్మాజ మృగరాజ ధవళాం
భోజ ద్విజరాజ సదృశ పుంఖితకీర్తి ! 249

మాలిని. అనుపమగుణసాంద్రా ! హంసవంశాబ్ధిచంద్రా !
వినిహతరిపుసేనా ! విప్రపుత్రాసుదానా !
మనసిజరిపుకాయా ! మానుషార్చ్యావిధేయా !
జనకనృపకుమారీ ! సమ్యగానందకారీ ! 250

గద్య. ఇది శ్రీరామచంద్రకరుణానిరీక్షణ సమాసాదితకవితావిశేష శేషాన్వయ
ప్రదీపక వేంకటాచార్యకుమారక రఘునాథాచార్యప్రణీతంబైన
కులశేఖరమహీపాలచరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము. 251

కులశేఖర మహీపాల చరిత్ర

చతుర్థాశ్వాసము

★

శ్రీరమ్యమకుటరత్న
స్ఫారద్యుతి విజితభానుభానుప్రభ ! లో
కారూఢకీర్తిసౌరభ !
సారగుణావేశ ! జనకజాహృదయేశా ! 1

వ. అవధరింపుము గురువర్యుండు శిష్యులకిట్లనియె నట్లన్నెలంత విరహ
భారమునఁబొరలుచున్న యెడ. 2

నీలవేణి సీతాదేవియొద్దకు వచ్చుట

మ. హరిహస్తాబ్జ నియుక్త నూత్నకుసుమోద్యన్మాలికావాసనల్
సరవిం బైపయిఁ గ్రమ్మిదేరఁ జెలులాశ్చర్యమ్మునన్ నల్దెసల్
బరికింపన్ దివి నీలవేణి ననువొప్పన్ గాంచి రచ్చోన్ నభో
తరనిర్వ్యన్నవచంద్రరేఖయన నుత్సాహమ్మువాటింపగన్. 3

ఉ. రంగవరేణ్యదత్త సురరాజి సువాసన మున్నెసంగఁగా
నింగి దొఱంగి వేదన మునింగి మనంబుగలంగియున్న నీ
ళాంగన సంతసిల్ల ధర నంఘ్రులిడన్ డిగివచ్చు నీలవే
ణిం గని బాలికామణుల నెమ్మనముల్ వికసించెఁ గ్రక్కునన్. 6

ఉ. కాంచితిఁ గాంచనాంబరు వికస్వరవిగ్రహుఁ గాంచికాగుణో
దంచితమధ్యు రంగవిభు నద్భుతమందుచుఁ జెంతసేరి నే
వించితి నీదు రూపగుణవిభవమ్ వైఖరి సారెసారెఁ గీ
ర్తించితి నిన్నతం డరుగుదెంచి వరించుట సంఘటించితిఁ. 7

కం. అను పల్కులమృతరసమై
తనవీనులఁ జొచ్చి హృదయతాపముడుప న

మ్మనుజేంద్రతనయ కుతుకము
దొనుకఁగ నన్నీలవేణితో నిట్లనియెన్. 8

ఉ. ఇందునిభాస్య! రంగవిభు నెయ్యెడఁ గాంచితివీవు సూచి యే
చందమున న్వచించితివి సారె పరాకొకయింతలేక గో
విందుఁడు చిత్తగించెనె! విభేదవిచారులు గొందఱెయ్యెడన్
జెందరుగా! ననున్ గరుణ చేకొనవచ్చునటే తలోదరీ! 9

వ. అనిపలికిన నీలవేణి యిట్లనియె 10

ఉ. రాజముఖీ! మనోహరుని రాకలకున్ వగపేల మేఘవి
భ్రాజితమూర్తి నీదుపరిరంభము గోరుచునున్నవాఁడు ము
న్నే జప మేతపంబు రచియించితొ! తత్ఫల మబ్బె నేఁడు న
వ్యాజమనోజబాధఁ దెగనయ్యెఁజుమీ జలజాతలోచనా! 11

కం. హరిఁగాంచి వేడుకొనుటకు
నరవిందదళాక్షి మీర లట్లనుప నభో
తరవీథిం జనఁగ విభాం
కుర-రుచిరములైన మణులు కురిసెన్ మీఁదన్. 12

వ. అప్పుడేను వెఱఁగుపడుచుండ నంత. 13

ఉ. మానవతీ! మతిన్ వెఱపుమానుము మింటఁ జరించు సిద్ధవై
మానికదంపతుల్ మణిసమాజము వేడుక సారె దోయిఁటం
బూని సమంబు చేసియగు బొమ్మని క్రీడయొనర్చుచున్న నీ
పై నొకకొన్ని రత్నములు బ్రమ్మినచో వెఱగంద నేటికిన్. 14

వ. అనుచు నిరువురు సిద్ధాంగనలు శుభాంగి! నీయత్నమ్ము శుభోదర్కం
బగుం బొమ్మని మత్పార్శ్వంబునం బలికి నిజేచ్ఛం జనుటయు. 15

తే. గీ. అపుడు పొడవున నరుగుచో నసఁదుఱిక్క-
లెల్లఁ గనుపడె గంపంత లేసివగఁచు
మహిఁ నిరీక్షింపఁ దుంగభూరుహములెల్లఁ
దుంగపాచల భంగిఁ గానంగఁ బడియెఁ. 16

చం. పటుగతి నేగుచో నెదుట భారులుదీఱు చకోరకపుఙ్క లు
త్కటరవ ముల్లసిల్ల దమదండలనుండొడు పిల్లపిండు మం
దట నెగువంగ సారసముదంచిత కోమలచంద్రికావళిన్
గుటగుట గ్రోలుచున్కా గనుగొంటి మదిన్ ముదమగ్గలింపగన్. 17

వ. అంత గడచి చనుచున్న యెడ విబుధావాసభాసురంబగు మేరునగమ్ము చందమ్మున మహాభాగవతమణిమందిర మాలికాలంకృతంబైన రంగనగరంబు దవ్వు దవ్వులం గనంబడియె నంచు భేరీపటహ శంఖాదినినాదమ్మును నటనటీజనప్రవర్తిత వేణువీణాగానరావంబులును మహాభాగవత ముఖోదీరిత దివ్యప్రబంధానుసంధాన ధ్వానంబులునుం గలసి వీతెంచిన నమ్మహావైభవంబునకు నద్భుతంబంది వినుచున్నంత నామనంబున. 18

కం. ఇట్టిమహావిభవంబున
నెట్టణ విలసిల్లు రంగనిం గనుచందం
బెట్టిది చెలికత యే నే
పట్టున వినిపింపనేర్తు బహుసంఘములో. 19

వ. అని వితర్కించుచున్న యెడ. 20

కవిరాజ. సలలితకీర్తి పొసంగెడువేళ విచారముపొందెద వల్లదిగో!
ఫలకుసుమాసవ సారభవ్యభోజన భూజసమాజములన్
బూలుచు పనంబు కనంబడుచున్నది పొందుగ నంపు ఖగేంద్రునితో
నెలమి వసించె రమారమణీవిభుఁ డిందుముఖీ! చను మచ్చటికిన్. 21

వ. అని యశరీరి యూదేశించిన పలుకులకు డెందం బానందకందళితంబగుటయు గగనపథావతరణమ్ముచేసి యవ్వానంబు చేరంజని యందుఁ బ్రసవవిసర విలసితంబులై పొదలు పొదలలోనం గూర్చున్న యన్నళినలోచను నాలోకించునప్పుడు నామనంబున. 22

కవిరాజ. అలికులవేణుల వేణులకుం విరు లాసి తాఁ గొనివచ్చుటకై
యళికుల మాకులమందఁగ నిప్పని యప్పనికిందగునే యనుచున్
దలఁచితిఁ గ్రమ్మనఁ దోఁచె నెఱుంగక తప్పుదలంచితి నీతనికిన్
గలుగరె భృత్యులు దీనికి వేఱొకకార్యము గల్గునటంచు మదిన్ 23

కం. అని నేను సమ్మహాత్మ్ముని
కనుగొనుచున్నంత విపులకాంతా విరహో
పనత్రశాంతిఁ జరించుట
కసనయ్యెన్ మరుఁడు పాపకర్మ్ముఁడు గాఁడే! 24

సీ. రమణీయసుమరజోరాజి రాజిలుచోట
సాలయుచు నేళించి తోలఁగునమ్మ్ము
లలితకోకిలశుకాలాపముల్ వీతేర
గరములఁ గర్ణముల్ గ్రమ్మునమ్మ్ము
మృగనాభిసౌరభోన్మేషసాంకవశిలా
వితతుల డాయంగ వెఱచునమ్మ్ము
ఘనచంద్రికాజాలకలితస్థలమ్ముల
నులికి వృక్షచ్ఛాయ నోదుగునమ్మ్ము

తే. గుంజదళిపుంజ కలహంసకోకనిచయ
రుచిర నవపద్మకుముద సరోవతంస
మిళిత మరుదంకురములకుఁ దలఁకునమ్మ్ము
యంగజశ్రాంతచిత్తుఁడై రంగవిభుఁడుం. 25

కం. అదియెల్లఁ జూచి నామది
నొదవె విచారమ్ము విరహయోగక్రమ మిం
టిదకాదె యితనిమది యే
మదిరాననయందుఁ జెందె మమతదలిర్పన్. 26

మత్తకోకి. సంగతంబగుచుం దరంగము సైంధవంబగుగాని తా
రంగమే జలరాశిలోకము రంగభర్తృకృతమ్ముగా
నింగితజ్ఞు లెఱింగి కొల్చెద రింపుసొంపు వహింప న
య్యంగహీనుఁ డెటులుంగఁ డంగ రథాంగపాణి నలంచెడున్. 27

ఉ. ఈమహనీయమూర్తిమది యేమదిరాననయందుఁజెంది వి
శ్రామములేక నెవ్వగఁ బొసంగిచరించెనొ! చూచిచూచి యే
నేమని మూలతాంగి కతలేర్పడఁ జెప్పుదు! నిప్పుడీ గుణ
గ్రామణి పల్కనే యిది యగాధమనోరథ మేమిసేయుదున్. 28

తే. అనుచు మదిసంశయింపుచు నచటనిలిచి
పొలుకరింపంగ దగువేళ గలుగనంచు
మంజుసుమపుంజ మాఘవీథికుంజ మొకటి
మాటుగొని చెంతనిలిచితి మగువలార ! 29

క. అంత ననంతశయానుశ
కుంతవ రేణ్యుండు కుసుమకోమలశయ్యా
భ్యంతరమున నునిచి పరి
శ్రాంతి యుడిపె నిజగరుద్వ్యజన పవనమునన్. 30

క. అతడు గూర్చుండుసప్పుడు
కొతుకక నన్నేచనేల గులశేఖరభూ
పతితనయా ! యని విరహా
న్వితచిత్తుండగుట మతియు నిను బేర్కొనియెన్. 31

వ. అప్పలుకులు నాకుం గర్ణగోచరమ్మ్మైలగుటయు నామనమ్మ్మున విస్మయంబొదన నొక్కింత విచారించి యిమ్మహాత్మ్ముం డమ్మదవతిజూడకుండియు నృపసన్నిధికిం జనుదెంచు సుధీమణు లయ్యింతిం జూచుచుండుదురుగావున దత్సౌంద ర్యాదికణమ్మ్మ లిమ్మహాపురుషుని సన్నిధానంబున నుగ్గడించుకతంబున నితండు నీలాంగనాపరిష్వంగసుఖాత్సుకితాంతరంగుడై కుసుమశరవేదనాపరిశ్రాంతుండయ్యెం గావలయునని నిశ్చయించి మతియును. 32

కం. సార్థక మీ నరుడెంచుట
నిర్ధారితమయ్యెం గార్యసిద్ధావాము వు
ర్వీర్థి వెస నాడఁబోయిన
తీర్థ మెదురొక్కనుట యని మదిన్ ముదమొదవెన్. 33

ఉ. కలకంఠీమణి ! యప్పుడేనతని యుత్కంఠన్ వితర్కించి ద
వ్వులచూడ్కిన్ బని యెట్టులొ నతనిచెయ్యల్ భావమున్ గాంతు నం
చలరుందూఁపుల వేల్పు తండ్రిపడ కే నందంద డాయంగఁ గ్రొ
న్నెలరాల్చూర్చిన తిన్నియన్ జివురువన్నె ల్మించు తల్పమ్మునన్. 34

సీ. శతపత్రపత్రసౌష్ఠవము మెచ్చని దయో
దార విశాలనేత్రముల వాని
బంధురరత్నదర్పణపాళి నోడించు
లలితకోమలకపోలముల వాని
బలభిన్మణిస్ఫురత్పలకమ్ము నిరసించు
సముదీర్ణవిపులవక్షమ్ము వాని
దర్పితరాకాసుధాకర(శ్రీ) నోర్చు
భాసురవదనబింబమ్ము వాని

తే. హారకుండల మకుట కేయూర కాస్తు
భాంగుళీయక కాంచికాద్యతులరత్న
భూషణోజ్జ్వలవిగ్రహు బుధమనోని
షేవితుని రంగవిభుని గాంచితి లతాంగి! 35

చం. సదమలభక్తిచే నతని సారసతుల్యపదద్వయంబు ఫా
లము గదియంగ మ్రొక్కి మఱలన్ గనుదోయికి దన్నమగ్రతే
జము మిఱుమిట్లుగొల్ప భయసంభ్రమముల్ మదినగ్గలించి తా
లిమి చెడి యొక్కతీవఁ గదలింపుచు మోమఱివాంచి నిల్చితిన్. 36

ఆ. వె. నాదుభావ మెఱిఁగి నారాయణుఁడు చిఱు
నగవు మిగులఁబల్కి మగువ యిచటి
కేమిదలఁచి వచ్చి తెవ్వారుబనిచిరి
వెఱవనేల దెల్పవే మృగాక్షి! 37

వ. అనిపల్కి నమ్మహాత్మ్ముని సంభాషణమ్ముల వలన ధైర్యం బవలం
బించి కరంబులుముకుళించి యిట్లని విన్నవించితి. 38

ఆ. వె. హరి జగన్నివాస హాటకవసన ర
మావిహార నాదుమనవి యొకటి
కలదు చిత్తగింపవలయు నీదగు దయా
మత్పవిలోకనములు మొండుకొనఁగ. 39

సీ. సర్వాసర్వాంసహాచక్ర నిర్వాహణక్రి
యా సముద్యత నిజోద్యద్భుజుండు
దీపితకీ ర్తికన్యా పదన్యాస చి
హ్నాన్విత నిఖిలదిగంతరుండు
చటులకోదండ లస్తకవినిర్గత శరా
సార మోహిత శత్రుసముదయుండు
సతతానుగత భాగవతబృంద వందనా
చార సత్కారనిష్ఠాఘనుండు

తే. గీ. రమ్యవేదాంత గుంఫితార్థప్రపంచ
పరిచయావాప్త విజ్ఞాన పరిణతుండు
సకలజన పాలనోత్సాహశక్తి ధరుఁడు
వెలసెఁ గులశేఖరాహ్వయోర్వీవిభుండు. 40

ఉ. ఆమహనీయ తేజునకు నద్భుతశీలగుణప్రసిద్ధయై
శ్రీమహిళానిభద్యుతులఁ జెల్వముగాంచి జనించే బుత్రి సు
త్రామపదమ్మునందు వసుధాస్థలి రాజగృహమ్మునందు క
న్యామణు లెందఁ జేని సరియూదురె! కేరళరాజకన్యకున్. 41

కం. అసమశర కుసుమవిశిఖో
ల్లసనము నోడించుసుతను లావణ్యశ్రీ
నెసఁగుచెలికి నీళాహ్వయ
మసదృశవిభవమున నొసఁగె నవనీపతియున్. 42

కం. సిరిమించు లక్షణమ్ముల
సురుచిర లావణ్యశీలసుగుణశ్రేణిన్
సరవిఁ బెనుపొంది యున్నెడ
సరసవయోరేఖ దనరె సరసిజముఖికిన్. 43

చం. జనకుని సన్నిధానమున సమ్యగుపాగత వైష్ణవాస్యసం
జనిత భవద్గుణామృతము సారెకు వీనులఁ గ్రోలుచున్న య
య్యనుపమగాత్రి నిన్ను హృదయమ్మున నాథునిగా భజింపుచున్
ఘనవిరహాగ్ని తాపమునఁ గ్రాగుచునున్నది రంగవల్లభా! 44

వ. ఇట్లేఅంగున మదనశరపీడితయగు నన్నెలంత నిరంతరచింతా సంతా పితస్వాంతయైభవత్సన్నిధానంబున నిజవృత్తాంతం బెఱింగించి ప్రార్థించుటకు నన్నుం బనిచిననే తెంచితి నన్నెలంత ప్రాణపరిత్యాగప్రాణరక్షణముల్రెండును భవత్కరకమలగతంబులై యున్నయవి భక్తవత్సల! దేవర దివ్యచిత్తమ్మునకుం దోఁచినయట్లు చేయుండని మ్రొక్కి నిలిచిన నమ్మహాత్ముండు వికసితముఖుండై నన్నుంజూచి. 45

కం. మున్ను బుధు లెన్న నిన్నియు
విన్నాఁడఁ దదీయవిరహవేదనచే ని
ట్లున్నాఁడ నింక నేన
క్కన్నియఁ గైకొనక తాళగలనా! లలనా! 46

తే. గీ. అతివ! నేన వత్తు నచటికిఁ గులశేఖ
రావనీశుఁ గాంచి యాదరించి
యతనిపుత్రిఁ బెండ్లియాడెద నీకవేయుఁ
జెప్పనేల చనుము చెలియకడకు. 47

వ. అని యానతిచ్చి నిజనఖరముఖలిఖితంబగు శ్రీముఖంబు నీకు నిమ్మని యెసంగె మతీయును మధుకరనికరసుకరముల్రలఁ నెత్తావివిరిదండలు నాకుంగృపసేసి బహూకరించె పదంపడి భవద్విరహశ్రాంతి శాంతిం బొందించుమని యమ్మహాత్ముం డాజ్ఞాపించినం జనుదెంచితిననిపల్కి మతీయు నిట్లనియె. 48

ఉ. ఓసుకుమారగాత్రి! సుగుణోజ్జ్వలకీర్తి! నృపాలపుత్రి యు
ల్లాసమెసంగ రంగపతిలాలితలైన లతాంగులెవ్వరున్
నీ సరిరారటంచు మది నిశ్చయమేర్పడఁ బల్కి నింక నీ
చేసిన పుణ్యరాశి ఫలసిద్ధి వహించెఁగదమ్మ! నేటికిన్. 49

వ. అనిపల్కి రంగవల్లభుండిచ్చిన శ్రీముఖపత్రంబు నీకాంగనకు నొసంగిన నయ్యంతి నిజసఖులుం దానును పత్రికాలిఖితవృత్తమ్ము చదివించి రందు. 50

శా. శ్రీలాలిత్యవిశాల రంగనగరిం జెల్వొందు గోవిందుఁడన్
బాలారత్నమ! చింతయేమిటికి, సంభావించి శక్రాది ది

క్ష్వేలుల్ మెచ్చు బరిగ్రహింతు నిను సౌఖ్యంబేర్పడన్ భృంగలీ
లాలోలాలకలాంఛితాలిక ! నినీలాలావధూభూమణీ. 51

వ. అనుచుం జదువుప్పుడు నామాక్షరవ్యత్యయస్మృనకు విచార్కించు సమయమ్మున నెచ్చెలు లిట్లనిరి. 52

చం. మగువ విచారమేల ! వనమాలి మనోభనబాధితాంగుఁడై
సాగయుచు వృత్తలేఖ నొకచోఫ్పున ప్రాయుచునుండి యంత నీ
దగునభిధానవర్ణము లుదంచితలీల లిఖించుచోటఁ బె
ల్లగసిన మోహసంతమ మిట్లు రచింపఁగఁ జేసెఁ గోమలీ ! 53

వ. అనిప్రౌఢకాంతలుపన్యసింప వారల తదర్థావబోధనంబునకు సంతసిల్లి రాజకన్యక వికసితముఖకమలయై నీలవేణిం జూచి. 54

సీ. పద్మసంభవముఖ ప్రార్థనీయపదుండు
నిలిచి మాటాడెనె నీలవేణి !
సకలవేదాంత సంచారస్వభావాభ్య
సనలవు జేరితివటే ! నీలవేణి
శతమఖప్రముఖ పూజితపదాంభోజుండు
నిను సత్కరించెనే ! నీలవేణి
కవిబృహస్పతి కృతస్తవ భవ్యచరితుండు
నీనుతుల్ మెచ్చెనే ! నీలవేణి

తే. గీ. నాగశయనుని దర్శించి నామమనవి
వితతముగ విన్నవించి సమ్మతునిఁ జేసి
యెలమిఁ దళుకొత్త ననునిర్వహించి తీవు
నీదు ఋణమెట్లు దీర్తునే నీలవేణి ! 55

వ. అని పొగడుచు నయ్యింతిం గౌఁగిలించికొని సంతోషమ్మునం బొదలుచున్న యెడసఖీజను లారాజకన్యం గనుఁగొని. 56

సీ. మనలఁ జూచుచు నీపమునవ్రాలెఁ గేకల
నడలఁజేయకయున్నె యదిశిఖండి
ననల రోయుచుఁ బరాకున నున్నఁగూయ దే
కాకి పెంచిన కెంపుగంటి పులుగు
నొకచోటఁ గాలునిల్వక లతాంగుల నేఁచఁ
బూని క్రమ్మలు సోకుబూత మదియె
యెక్కడెక్కడి చాయ ప్రక్కలు మైనిండి
నిక్కుచుండెడుఁ బద్మినీవిరోధి

తే. గీ. మరుని గాదిలిచుట్టముల్ మనకుహితులె
విరహిణుల నేతు రిచ్చోట వియలతోట
వెడలి నీదగు మహనీయ వివిధరత్న
చిత్రకాంచన సౌధమ్ముఁ జేరవలయు.

వ. అనుచు నమ్మానిని మేననుండిన సుమనోరజమ్ము కరమ్ములం దుడిచి శీతలసలిలమ్ముల ముఖమ్ముగడిగి తిలకమ్మునీర్చి కరమ్ములబట్టి లెమ్మలెమ్మనుచు లతాంగులునీళాంగనం బొదివికొని చరణశింజానరవమ్ము పిక్కటిల్ల హంససం దోహమ్ము నడచుకరణి మందగతిం జని మహనీయసౌధాంతరమ్ము సొచ్చి యుచిత గతి నివసించియుండిరంత. 58

మంత్రుల దుర్మంత్రము

ఉ. శీలగుణోజ్జ్వలుండు కులశేఖరభూవరుఁ డాత్మమంత్రి వా
గ్జాల మనిత్యలౌకికవిచారఫలం బదియేల నంచు ల
క్ష్మీలలనామనోహరు విశిష్టకథాశ్రవణమ్ము మోక్షదం
బై లలినొప్పు నట్టిది మహాత్మ్మలసన్నిధిఁగాని కల్గునే! 59

వ. ఇవ్విధంబున మనంబునం దలంచి శ్రీవైష్ణవసన్నిధానంబున నిరంతరం బును యోగ్యకాలక్షేపమ్ము సలుపుచుండె నయ్యవసరమ్మున నిజప్రభుప్రియ సంభాషణాభావజనితక్రోధమ్మగు మంత్రియూథమ్ము దమలోన.

క. శ్రీవైష్ణవ లిత్తెఱఁగున
భూవరునిం బొదివికొని ఋభుప్రవరులకుం

ద్రోవయిడ రధిపుఁ జూడం
గా వశమే! మనకు రాజకార్యప్రోషిన్. 61

కవిరాజ. అనుచు సమాత్య్ లుపాంశువిచార సమన్వితదుర్ణయవర్తనులై
ఘనులకు రాజునకుం గలనెయ్యము గాసియెనర్చు నుపాయముచే
మనముల నొక్కొక్కరీతిఁ దలంచి సమగ్రజలాశయనక్రగతిన్
దినదినమున్ దగుకాలము వేచుచుఁ ద్రిమ్మరుచుండిరి దుర్మతులై. 62

మ. ఒకనాఁడానృపమౌళి యోగ్యసమయం బూహించి యభ్యంక
ర్మకళాకోవిద జెట్టి నొక్కరుని వే రావించి మాణిక్యచి
త్రకిరీటాంగదకుండలద్వయ వినూత్నస్ఫారహారావళుల్
ప్రకటాత్మీయ మనోజ్ఞపీఠతటి యోరం బెట్టి తా నొక్కెడన్. 63

వ. అంత మల్లకరతలోల్లసితసంవాహనసుఖపరవశుండై యుండునంత.

కం. సందుగని సచివులధిపుని
పొందుగఁ బీఠమున నిడినభూషణములు వే
గం దిగిచిడాఁప లంచం
బందిన యొకబోటిఁ బనిచి రతికూహకులై 65

కం. పనిచినఁ బీఠిక నునిచిన
ఘనరత్నవిభూషణములు గైకొని జరఁ దాం
గన యొకమఱుఁగున డాఁచెన్
దనదుర్వినయప్రపంచదశ నింద్యముగన్. 66

మ. నరనాథాగ్రణియున్ బవిత్రసలిలస్నానమ్ము గావించి భా
సురపట్టాంబరధారియై బుధజనస్తోతవ్య దివ్యస్థలా
కరజ శ్వేతమృదూర్ధ్వ పుండ్రరచనాకమ్రాననాంభోజుఁడై
తిరుమంత్రంబు జపించి చెంత నొకయింతింజూచి పల్కెన్ వెసన్. 67

తే. గీ. నాతి తడవయ్యె మదూభషణములు పీఠ
తలమునందిడి వచ్చితి మలయ కిపుడ
పొమ్ము తెమ్మంచుఁ బలికిన భూవరేణ్యు
నాజ్ఞ వేవేగ నటకేగి యంబుజాక్షి 68

కం. చని యచటి వెదకి సొమ్ములు
కనిపింపకయున్న రాజుకడ కేగి మనం
బున వెఱఁగుదోఁప నంతయు
వినిపించిన నవ్విభుండు విస్మితుఁడగుచున్. 69

చం. నరవరుఁడాత్మపీఠమున నవ్యవిభూషణపం క్తిలేమిఁ దా
నరసి సమీపవర్తులగు నాప్తుల నెల్లెడఁ జూడఁబంచి యే
సరణియుఁ దోఁపకుండుటయుఁ జయ్యన మంత్రిగణమ్ముగూర్చి యం
దటు వినినిట్లు బల్కె మదిఁ దద్దయు నద్భుత మగ్గలింపఁగన్. 70

ఉ: మంజులపీఠమధ్యమున మన్మణిభూషణపం క్తిఁ బెట్టి య
భ్యంజనతత్పరుండనగునప్పుడు దాని హరించె నెవ్వడో
కుంజగుహాంతరమ్ముల నిగూఢముచేయునో వానిఁదెచ్చి యీ
నెంజిలిఁ బాయఁజేయుటకు నేర్పరులార య మీరలే కదా! 71

వ. అనిన నమాత్యులిట్లనిరి. 72

మ. మనుజాధీశ్వర! దూఱనేమిటికి దుర్మంత్రప్రచారాన్వితుల్
ఘనులో హీనులో నిశ్చయించి పలుకంగావచ్చునే! మాకుఁ గాం
చనవాంఛాకృత వంచనామిళితసౌజన్యమ్ము వాటింతురిం
తననేలా పరికించినన్ దెలియరాదా! నీదుచిత్తమ్మునన్. 73

కం. అనిసచివులు భాషింపన్
విని భూరమణుండు కినుక నెఱసిన చిత్తం
మ్మునఁ బల్కె నెచటఁగంటివి
ఘనులకుఁ జౌర్యాభిలాష గడలుకొనంగన్. 74

ఉ. నావును వార లామనుజనాథునితో మదిఁగోపగించినన్
బోవునె నిశ్చయించితిమి మున్నిటువంటివి పుట్టునంచు నే
తావునఁగన్న వైష్ణవకదంబము ద్రొక్కనిచోటులేదు రా
జావసథమ్ము నందెచటనైన విసంబడ విట్టిచోద్యముల్. 75

ఉ. నాఁడు మనయ్యగాండ్రఁ గరినస్థితి నెండలనిల్వరించిన
వాఁడిరటంచుఁ గోపమున వాకిటికావలివారిఁ జెండుబిం

డాడుగ నాగ్రహించి చవవమ్మొయిసిచ్చినచోట నెవ్వ డే :
జాడలవత్తురో తెలియుశక్యమె ! మాపు ధరాతలేశ్వరా ! 76

ఆ. వె. అనినఁ జెవులు మూసికొని పాపరతుల దు
ర్వచనరచన వినఁగవలసె ననుచు
జనవరేణ్యుఁడపుడు సంతప్తచిత్తుఁడై
కనరుదోఁప మంత్రిజనులఁ జూచి. 77

ఉ. అక్కట శాంతచిత్తులు మహాత్ములు భాగవతోత్తముల్ మతిన్
గ్రుక్కక వారు చోరులనుచున్ గద యిట్టువచించుచొర మీ
కెక్కడి సత్యశౌచకథ లెక్కడిధర్మవిచారసౌష్ఠవం
బెక్కినమర్మదంబొకటి హీనవిచారులఁ జేయకుండునే ! 78

చం. జలరుహపత్రలోచనుఁడు సర్వజగత్పతి వైష్ణవోత్తముల్
దలఁప దదీయపుత్రులుగదా ! ధరఁగల్గుధనమ్ము లెల్ల వా
రలవిని గైకొనందగుదు రట్టిదెఱింగి యికేల పెక్కు భా
షలు భగవత్ప్రపన్నులకుఁ జౌర్యము లేదని పాము ముట్టెదన్. 79

కం. అని తెంపునఁ బలికెడి య
జ్ఞపతి వచనములకులికి సచివులు నృప ! నీ
కనుచితము బాస ధరఁ గాం
చనవాంఛఁ బొసంగు నెట్టిజనులకు నైనన్. 80

కం. ఏమేమీ ! మీగుణములు
స్వాములపైఁ ద్రోచి పలుకఁజనునే ! దుశ్చిం
తామలినస్వాంతులు ల
క్ష్మీమహితోదారమణుల చెంతఁ జేరంగలరే ! 81

వ. అనిపల్కి భాగవతపరిభవభాషణ . శ్రవణజనితరోషకషాయితమ్ములగు కనుంగొనల నిప్పులుప్పతిల్ల వారలముఖభంగంబును భగవత్ప్రపన్న ప్రభావ ప్రకటనంబునుం జేయుంచలంచి దండ నొకయహితుండికునిం బిలిచినీలవర్ణాభీలంబైన వ్యాళంబునొక్కటి గొనితెండనిపనిచిన వాకు నతిక్రూరఘూత్కారఘోరంబైన భుజంగమ్ముఁ బట్టితెచ్చిన నిజాంగనీయతంబుత్రోడ దానినొక్కనూతనభాండమ్ము

సందుఁ బెట్టించి తానును నియత్రుండై దానింబట్టికొన నుద్యోగించునప్పుడు
సుగరుడు గంధర్వకిన్నర కింపురుషసిద్ధసాధ్యాను లాకాశమ్ము నిరవకాశమ్ముగా
నిలిచి విస్మయంబునం జూచుచుండిరి హితపురోహిత మంత్రిసామంతవర్గం బిదియేమి
పనియని యిమ్మహారాజునకుం దోఁచెనువారును నెవ్వరిగుణమ్ము లెవ్వరెఱుంగుదు
రిట్టిసాహసమ్మునకుం జొత్తు రేయనువారును నయ్యండిరంత నమ్మహీకాంతుండు. 82

స్వాములకు దోషములేమికిఁ గులశేఖరుఁడు పాము ముట్టుట

తే. గీ. చూడు డెల్లవారు శుద్ధాంతరంగులు
భాగవతులు వారిపట్లఁ గలుష
వృత్తి లేదటంచు వెసఁ గేలఁదడవెద
సర్ప మూఁటకునికి సాక్ష్మిమీరు. 83

వ. అనిపలికి దయాసముద్రుండగు రామభద్రుం దలంచుచు. 84

కం. చండాశీవిష భీషణ
భాండమ్మునఁ గేలుసానిపి భయవిరహితుఁడై
యుండిన మండలపతిఁగని
గుండియ లిట్టట్టుచెదరెఁ గొనకొని ప్రజలున్. 85

కం. తృణరజ్జులీల వంచిన
ఫణమెత్తకయున్నఘోరఫణి గాంచి నృపా
గ్రణి యొక్కకడకుఁ ద్రోచుచు
మణిముద్రిక డిగిచిచూపె మనుజులకెల్లన్. 86

మ. సురగంధర్వవిహంగపుంగవులు యక్షుల్ సిద్ధవిద్యాధరుల్
ధరణీవల్లభు సత్యధర్మముల కాత్మన్ విస్మయోల్లాస ని
ర్భరులై యాతనిమోఁద దివ్యకుసుమవ్రాతమ్ము వర్షించి ర
చ్చెరబోటుల్ నటనావిశేష లలితోత్సాహమ్ము వాటింపఁగన్. 87

ఉ. అప్పుడు మంత్రులెంతయు భయంపడి మేనులు సంచలింప మా
తప్పు క్షమించుమంచు వసుధావరు పాదములందు వ్రాలినన్
జొప్పడు శాంతిచేఁ బలికె సుక్కి వెతంబడ నేల ! స్వామిలం
దెప్పుడు భక్తియుక్తిఁ జరియింపుడు దుష్కృతమెల్లఁ బాయఁగన్. 88

వ. భూసురసాసుంత పౌరజనంబుల సాధువాదంబు దెరయుకలకలంబు
దిశలనసంగ సప్పుడరం. 89

శ్రీమన్నారాయణ సాక్షాత్కారము

సీ. మురువుదీపించు నెమ్మోము జాబిల్లిపై
చిలుసవ్వ వెన్నెల చెలువుజూప
జిగిదళుకొత్త వాసించుపొక్కిటితమ్మి
బొమ్మవేలుపు జన్మభూమిదెలుప
నడుమునఁ గాంచీగుణవ్యాప్తి బొడ్డులో
గలజగమ్ములకుఁ బైకాఁపుఁబూన
పొలుచు వక్షోహారముల చందిరఁపుఁగావి
కమలాకుచగ్లాని గణనసేయ

తే. గీ. మంజుకంజాత కింజల్కపుంజ రుచిర
పీతకాశేయరుచులు మెఱయ విహగ
రాజతురగమ్ము నెక్కి శ్రీరంగరమణుఁ
డమ్మహీవల్లభునకుఁ బ్రత్యక్షమయ్యెం. 90

ఉ. మించులమించు వస్త్రరుచిమేదుర భూషణరత్నదీధితుల్
మించిపోసంగ నిన్నాటినిమించి మురాంతకుదివ్య తేజమున్
గాంచుటకుం దలంకెడుమనంబు నొకించుకనిల్వరించి నే
వించె నృపాలమౌళి యరవిందదళాక్షుని పాదసన్నిధిన్. 91

తే. గీ. ఇట్లు ప్రణమిల్లి యతఁడు లక్ష్మీశు నెదుట
నిటలతటమున నంజలిపుటముఁ జేర్చి
సమ్మదాశ్రులు కన్నులఁగ్రమ్మ దేవ
సవినయమ్ముగ నిట్లని సన్నుతించె. 92

చం. సరసిజగర్భశంకర కృశానుశతక్రతు ముఖ్యసేవ్య ! భా
సురమహిమాలవాల ! పరిశోభితభూరియశోవిశాల ! దు
ష్కరదనుజవ్రజోగ్ర బలఖండనపండితకాండజాల ! సు
స్థిరనిగమాంతసంచరణశీల ! సుధీజనపాలనప్రియా ! 93

దండకము. శ్రీమత్సుధాంభోధి వీచీచలచ్ఛేషభోగీంద్రపర్యంకశాయీ! ప్రపంచో
దయాదిక్రియాసంవిధాయీ! సధర్మానుయాయీ! బుధానందదాయీ
జగజ్జీవనాధారసమ్యగ్విచారా! ధరాభారసంహారకార్యావతారా! జితా
రాతిశూరా! మహోదారలక్ష్మీవిహారా! గభీరోరుసంసారఘోరాం
బురాశింబ్రవేశించి నిర్మగ్నులై తీరమున్ జేరగాజాలరజ్జుల్ కడుం
బ్రాజ్జులాత్మన్ భవద్విగ్రహధ్యానయోగంబు పెన్నావగాఁజెంది నిశ్శంక
బుద్ధిన్ విజృభింతు రానందసంధానసద్మంబులైనట్టి మీపాదపద్మంబు
లెల్లప్పుడున్ గొల్చువారెంతవారోకదా! త్వత్పాభావమ్ముభావింప
నేనెంతవాఁడన్ మహత్తత్త్వసంభూతభూతాద్యహంకార సంజాత
శబ్దాది తన్మాత్రజాతానిలాగ్న్యుమాఖ్య ప్రసిద్ధంబులౌ పంచభూతంబు
లన్యోన్యయోగంబునంజేసికాదే ప్రపంచంబనేకాకృతుల్ దాల్చిచూపట్టు
నోయయ్య నీవెయ్యెడన్ సూక్ష్మరూపంబునంజొచ్చివర్తింతు వీవేకదా!
మున్ను కల్పాంతవేళన్ మహాల్లోలకల్లోలవీచీసముద్యత్పయోరాశి
మధ్యంబునన్ దివ్యతేజోనుకామీ! నమో! మీనమైవారిధింజొచ్చి
దైత్యాధముంద్రుంచి వేదమ్ములావేధకర్పింపవే! తెప్పరంబైన భారం
బునన్ మందరక్ష్మాధరం బంబుధింగవ్యముంజేసి దేవాసురుల్ద్రచ్చుచో
గ్రావసుంభోధిగ్రుంగన్ విలోకించి కారుణ్యదృష్టిన్ మహోర్మిచ్ఛటల్
జర్ఝరీభూతముల్గా పడింగూర్మమైచొచ్చి యక్కొండకుం ద్రింపుగా
దండివైనిల్చి చంచత్సుధాకుంభసంభూతి గావించి బర్హ్మాఖ్రశ్రేణులన్
బ్రోవవే! దుర్జయుండైహిరణ్యాక్షుఁ డుర్వీతలంబంతయుం జాపచుట్టంగ
నీక్షించి బ్రహ్మాదులత్యంతభీతిన్ వితర్కించుచోనోమహోదార!
భూదారరూపంబునన్ దైత్యవక్షమ్ము భేదించి నిష్ప్రాణునింజేసి
లోకమ్ములంగావవే! యింకఁ దత్పూర్వజుండైన దుష్టాసురేంద్రుండు
సమ్యగ్గుణాధారు గోవిందపాదాబ్జచింతావిహారుం గుమారున్నిరోధించి
నాతోవిరోధించెడే దుర్మతీ! యివ్విరించిప్రపంచమ్మునం దెవ్వఁడైనన్
మదీయాజ్ఞకున్మించివర్తించెనే! విష్ణుండెందెందుశోధించినందోఁచు
నంచీవు శోషించెదట్లైన నేతత్సభాస్తంభమధ్యంబునం జూపుమం
చుగ్రబాహాగ్రసంఘట్టనధ్వాన నిర్భిన్నదిగ్దంతి కర్ణద్వయీగోళముల్గా
సభాస్తంభమున్ బ్రేయ నందద్భుతాకారఘోరమ్ముగా నుద్భవంబై
నృసింహాకృతిం బెంపువాటించి దైత్యేంద్రుని న్మింటిపైనొంటిమై నంటి
రానీని వేగంబునం బాఱుచో వానిఁబోనీక యుష్మద్భుజాడంబసంఘట్టి

తుం జేయుచుండెచ్చి రాజత్సభాద్వారదేశంబునం దూరుదేశంబునం
బేర్చి దంభోళిధారాధికారంబు నందందనిండించు చంచన్నఖాగ్రంబులం
దున్మీతూటాడి తత్పుత్రు సత్యంతసౌభాగ్యసంపన్ను నించేసి రక్షింపవే!
తొల్లియింద్రుం బలీంద్రుండు చండప్రతాపానలజ్వాలలం గ్రమ్మి
నాకాదిలోకమ్ములన్ నిల్వగానీక ఘోరాటవిం జెందగాజేయుచున్
బూజ్యమైనట్టి స్వర్లోకరాజ్యమ్ము తాంజేయుచోఁ గశ్యపప్రార్థనావాక్య
సంతుష్టచిత్తుండవై వామనాకారమేపార యాచ్ఞార్థి మద్దానవుంజేరి
నాకుం జపస్తానదానమ్ము గావించు మూఁడడ్గులంచుం బ్రసంగించి
మైకొన్నచోఁ బాదముల్ పెంచి బ్రహ్మాండగోళంబు పాదద్వయింగొల్చి
వై త్యేంద్రునోడించిస్వారాజ్య మింద్రాదిబృందారకుల్ మెచ్చుగానిచ్చి
పోషించవే! యింకమున్గార్తవీర్యార్జునాదిక్షమాభర్తలత్యంతగరోద్ధతిన్
ధర్మవిధ్వంసమున్ జేయఁ గోపించి సేవయ్యెడన్ జామదగ్న్యుండవై పుట్టి
పాపక్రియాపారునుండైన యయ్యార్జునుండాఁకితదాబహుసాహస్రముల్
తిత్కిరీటోజ్జ్వలంబైన శీర్షంబుతోడన్ గుఠారాగ్రధారాహతిం ద్రుంచి
గర్వాంధరాజన్యకధ్వంసమున్ జేసి భూభారమున్ మాన్పవే మున్ను
లోకైకసంరక్షణం బాచరింపన్ విరించాదిసంప్రార్థనంజెంది ధాత్రీస్థలిం
గోసలేంద్రాగ్రభార్యాలసద్గర్భసంభూతి వాటించి శ్రీరామనామంబునన్
బూర్ణచంద్రాకృతిన్ సొంపుదీపించిఘోరధ్వనిధ్వస్త నానాపురగ్రామ
శృంగాటకం దాటకాద్రుంచి సంగ్రామికోత్సాహు నత్యుగ్రదేహున్
సుబాహున్ ధరన్గూల్చి మారీచు నంభోధివీచీనిమగ్నాంగు గావించి
మానీంద్రయాగమ్ము సౌభాగ్యయోగమ్ముగావించి వేఱొక్కచోటన్
మునీంద్రోగ్రశాపమ్మునన్ గ్రావరూపమ్మునన్ గాననాపన్నయైయున్న
యవ్యాని దేవిన్ గృపాదృష్టినీక్షించి నీపాదపద్మద్వయీపాంసులేశమ్ము
నన్ దోషనిర్ముక్తయై తొంటిరూపమ్మునంజెంది తద్భర్తృసంభోగ
సౌఖ్యమ్మునొందింపవే! శంకరోదగ్రకోదండదండమ్ములౌనట్లు
గావించి లోకైకవిఖ్యాతలక్ష్మీకళాజాతయౌ సీతఁబెండ్లాడి త్రోవన్న
రోధించినన్ భార్గవుందోలి సాకేతముంజేరి నీవంత మాత్రంతరద్వేష
యోగంబునన్ రాజ్యసౌఖ్యాభిలాషమ్ము చాలించి సమ్యగ్గుణోపేతయై
యెప్పు సీతామహాదేవియున్ బ్రేముదీపింప సౌమిత్రియుంగొల్వఁగాఁ
దాపసాకారమేపారఁ గాంతారవీథిన్ విరాధున్ ఖరున్ దూషణాద్యుగ్ర
వైతేయులం ద్రుంపవే! రావణుండంత దుస్తంత్రుఁడై ధారుణీకన్యఁ

గొంపోయి లంకాపురారామసీమన్ జెజిన్ బెట్టుటన్ నీవు సుగ్రీవసాం
గత్యమింపొందఁగావించి యొక్కమ్మునన్ వాలిఁదూలించి సుగ్రీవు
రాజ్యాభిషేకోజ్జ్వలుంజేసి తత్సంగతిన్ వార్ధిబంధించి వేగన్ హనూ
మత్ప్రభృత్యుగ్రశాఖామృగశ్రేణితో లంకభేదించి ధూమ్రాక్షకుం
భేంద్రజిన్మఖ్యులం జంపి యక్కుంభకర్ణున్ ధరన్ గూల్చి వైత్యేశ్వర
ప్రాణవిధ్వంసమున్ జేసి సీదాసునిన్ గుంభకర్ణానుజుంబ్రోచి బ్రహ్మేంద్ర
ముఖ్యుల్ భజింపంగ సీతాసమేతుండవై జాంబవద్భానుపుత్రాంజనే
యాంగదాదుల్ వెసంగొల్వ రత్నప్రభావిస్ఫురత్పుష్పకారూఢి నేతెంచి
మార్తండవంశావనీశప్రియంబౌనయో ధ్యాపురంబున్ ప్రవేశించి గంధర్వ
గానంబురంభాదినాట్యప్రసంగంబులున్ శౌనకాదిత్యకణ్వాది మౌని
వ్రజంబున్ సునాసీరముఖ్యామరశ్రేణియున్ భూరిభేరీమృదంగాది ఘో
షమ్ములుంబర్వఁ బ్రద్యోందుబింబంబుచంద బునం గాంతిపెంపొందఁ బట్టాభి
షిక్తుండవై లోకసంరక్షణోపాయమే.పారశోభిల్ల నే! యింకనుం దేవకీదేవి
గర్భంబునంబుట్టి పెంపేర్పడన్ రామకృష్ణాభిధానంబులన్ బెంపువాటించి
వ్రేపల్లెలో వల్లవుల్ మెచ్చఁ గ్రీడించుచున్ వెన్నలుంబాలు చౌర్యం
బునంగ్రోలుచో గుంపులై గోపికల్ రంతుసేయన్ ప్రమోదింపవే!
పూతనాఖ్యన్ దృణావర్తున్ వత్సదైత్యున్ బకాఖ్యాసురాభిఖ్యులన్
ద్రుంచి గోగోపకవ్రాతముక్ బ్రోవవే! కాళియూహిన్ మదంబీఁక పాదం
బులంద్రొక్కిఁ ద్రుక్కింపవే! వర్జికోపించుటన్ ఘోరపాషాణవాతాంబు
పాతంబులన్ గోకులంబాకులంబందగాఁజేయు మేఘవ్రజంబుఁ బిలోకించి
గోగోపగోపీజనంబుల్ ప్రమోదింప గోవర్ధనోర్వీధరంబెత్తి హస్తాగ్ర
పీఠమ్మునన్ నిల్పి ఛత్రమ్ముగాఁబట్టి చూశీరులఁ బ్రోవవే! గోపికల్
నీవయిన్ మోహవిభ్రాంతిచేఁజేరి ప్రార్థింప నదాభ్రంచలీడేర్పవే! ధర్మ
విధ్వంసునింగంసుహింసించి మోదంబునన్ దల్లిదండ్రుల్ హితుల్ బంధు
సందోహముల్ సంతసింపంగవర్తింపవే! కీర్తి మూర్తీభవింపన్ ద్విజ
శ్రేణులన్ బ్రోవవే! మాగధాదివ్విషత్కోటి నిర్జించి శ్రీరుక్మిణీకన్యకం
దెచ్చి పత్నీవ్రతంసంబుగాఁజేయవే! పాండుపుత్ర ప్రియాకాంక్షివై దుష్ట
చారిత్రుదుర్యోధనుంగూల్పవేచక్రపాణీ! జగన్నాథ! నిన్నున్ భజింపంగ
శక్తుండనే రాక్షసవ్రాతనిర్ఘాతనేచ్ఛన్ దశీయాంగనాసద్వ్రితధ్వంస
ముంజేయ బుద్ధావతారంబుగైకొంటివింకన్ గలివ్యాకులంబైన కాలంబు
నన్ దుర్మదోద్రిక్తమై మ్లేచ్ఛవర్గంబు దోర్దర్వదుర్వారవృత్తిన్ విజృం

భించి ధర్మక్రియానాశముంజేసి విప్రాదిక ప్రాణిలోకప్రమాదావహంబైన
యత్నంబునన్ మించి బాధించినన్ గాంచి కోపించి నీవయ్యెడ్డగల్కవై
కాదె రంగత్తురంగాధిరూఢుండవై బాహుదండస్ఫురన్మండలాగ్రంబునం
దుష్టులంబట్టి ఖండించి సన్మార్గముల్ వెంచి లోకంబశోకంబుగాఁజేసి రక్షింం
పవే! వృష్టిచేఁ దుష్టిగావించి సస్యాభివృద్ధిఁ బ్రజన్ బ్రోవవే! గ్రాహ
సంగ్రస్తమై హస్తిరాజమ్ము ఘోషింపఁగారణ్యమేపారనే తెంచి రక్షింం
పవే! కర్మవిజ్ఞానభక్తిప్రపత్త్యాదులందెద్దియుంజేయఁగాఁజాల నీపాద
పద్మద్వయంబున్ శరణ్యమ్ముగానమ్మితిన్ నన్నురక్షింపవే! భక్తమం
దార! సర్వప్రజాధార! లక్ష్మీవిహారా! నమస్తేనమస్తేనమః. 94

చం. అనుచు నుతించుచున్న వసుధాధిపతిన్ గరుణామృతమ్ముచే
నెనసినచూడ్కిఁ జూచుచు రమేశ్వరుఁ డాతనిమేను పల్లవం
బున మృదులీలనొప్ప నిజహస్తతలంబున నంటుచున్ గుణా
వనతుఁడవీవు నీకు సరివత్తురె! దివ్యులు భక్తియుక్తిన్. 95

తే. మెచ్చువచ్చితి వేమైన నిచ్చఁగల్గు
వాంఛఁదీర్చెద నరవర! వరముఁవేఁడు
మనినఁ గులశేఖరుఁడు వినయమునఁబలికె
స్వామి! నీపాదభక్తియే చాలుననుచు. 96

చం. సురనరనాగలోకముల శోభిలుకన్యకలందు విందుమె
వ్వారు సరిరారు రూపగుణవై భవలీలల నీతనూజ కి
ద్ధరనని లోకులెన్నఁగ నుదారగుణాకర! నాదుకన్యకఁ
దిరముగ నీకు నీఁదలఁచితిన్ జెలిఁబెండిలిగమ్మ నెమ్మితోఁ. 97

క. వరమిదియెయనిన సవ్వ్యాచు
హరి యిట్లను నోసుశీలనాగ్రణి! లక్ష్మీ
ధరణీనీళాశాఖ్యలు ము
వ్వారు మత్సతులనుచు నెఱుఁగవో! వేదములన్. 98

తే. ఇపుడు నను రంగమందుండు టెఱిఁగి కోర్కి
మదినొడమి నీదుపుత్రియై యుదయమందె

వింటెనరపాల ! యే సంతకంటె మున్నె
కోరియున్నాఁడ సయ్యంతఁ గూడుటకును. 99

వ. అని యభిప్రాయం బెఱింగించిన. 100

కం. రాజు ప్రియముండి యోఖగ
రాజతురంగానుషంగ రంగపతీ ! మా
రాజీవేక్షణఁ బెండిలి
గాఁజేయ ననుగ్రహింపగావలయుఁ గృపన్. 101

వ. అనుచుం బ్రార్థించినన ద్దేవదేవుం డట్లనకాని యనుగ్రహించినఁ గార్తాంతికులం బిల్వఁబంచి యూరేయి ముహూర్తనిశ్చయంబుగావించి ముక్తాఫల మాలికాభిరామంబును మరకతమణిప్రభాశోభిత స్తంభసంభృతంబును బద్మరాగ శిలాపుంజమంజులసాలభంజికారంజితంబును నగణితమణిగణకిరణభూషితసువర్ణ బింబ సుందరకవాటశోభితంబును నగునొక్కమహా సౌధంబమ్మహాత్మునకు విడిదలుగా నిరూపించి యచ్చటికివిచ్చేయునట్లుగావించి రుచిరాభీష్టపదార్థంబులు సమర్పించి యంతఃపురంబు శృంగారింపందగువారి నియోగించిన. 102

సీ. రచితసామంతాంగరాగమంటినకటిల్
తలఁగఁజేసిరి సభా స్తంభములను
రజమడంగఁగఁ జందనజలంబుఁ జల్లిరి
వీథివీథుల బహిర్వేదికలను
మృగనాభి నలికి కూర్చిరి కప్పురంబున
రంగువల్లికలు గేహాంగణముల
రహిమించు పచ్చతోరణముల నెడనెడ
ప్రేలఁగట్టిరి కర్కరీఫలముల

తే. గీ. ధూర్త లెసఁజల్లు పిష్టాతధూళి బొరయు
పటికములనొరసిరి ? [మఱి] పావడముల
ప్రేమ దళుకొత్త నిలిపిరి నృపతిగృహ వి
టంకతటములఁ జిత్రపటధ్వజములు. 103

కం. సరసాన్నపానముల న
న్నరవరుఁడు సమస్తజనమనఃప్రియముగ భూ
సురసంతర్పణ మత్యా
దరమునఁ గావించె విబుధతతి మెచ్చంగన్. 104

చం. ఫలములు జున్ను ఖర్జ్జములు పాయసముల్ గలమాన్న మప్పడం
బులు వడ లిడ్డెనల్ సగుడమోదకముల్ మియంపుఁజారు సం
ధిలు ఘృతపూరధారలు తుదిన్ దధిఖండసహాయమేర్పడన్
జెలిమి భుజింపఁబెట్టె నృపసింహుఁడు బంధుహితార్థకోటికిన్. 105

వ. అంత సమ్మోహకాంతుండు నిజకన్యాసఖులం బిలిచి యిట్లనియె. 106

కం. మీర లిపుడెచని మా నీ
ళ్గారమణికి నుచితమంగళస్నానాలం
కారమ్ములు గావింపుడు
నారీమణులార ! కడు మనఃప్రియమెసఁగన్. 107

వ. అని యాజ్ఞాపించిన నవ్వేలందులమందగతిం జని యొక్కమణిమాలి కాలంకారసురుచిరంబగు మందిరంబునందు సముచితపీఠమ్మ్రానం గూర్చున్నయన్నె లంతం గాంచి డాయంజని యిట్లనిరి. 108

శా. ఏవేళన్ మదిఁగూర్తు వాఘుఁడు తానేతెంచె మీతండ్రి సం
భావించె న్నినుబెండ్లిసేయఁగ శుభారంభస్నాన శృంగారముల్
గావింపన్ మముఁబంచినాఁడిచట నాలస్యమ్ముగానీక లే
లేవమ్మా రుచిరాంగి ! నీవిభవ ముల్లేఖింపలేరెవ్వరున్. 109

కం. అనుచు నృపకన్యఁ దోడ్కొని
చని యొకపీఠమున నునిచి జలపేక్షణ లా
వ్యాస సభ్యాగస్నానం
బొనరించిరి పరిమళప్రయుక్తజలములన్. 110

కం. ఒడలు తడియార్చి పొంబళు
కెడలని నునువలువఁ గట్టనిచ్చి నెఱికురుల్

దడవి ముడియునిచి జిగిచిం
దెసు కస్తూరితిలకమిడిరి నెలతకు నుదుట. 111

మ. సరవిం గన్నులఁ గజ్జలంబునిచి చంచచ్చందనస్వాదుప
త్రరుచుల్ చెక్కులఁ జేర్చి కర్కశకుచద్వంద్వంబునఁ గుంకుమ
స్ఫురణం బేర్వడఁజేసి మానికఁపుసామ్మల్ శోభిలఁ బెండ్లికూఁ
తురు గావించిరి పేరటాండ్రు మహిభృత్పుత్రిఁ బ్రమోదమ్మునఁ. 112

తే. గీ. హారతాటంక హీరమంజీర కటక
కాంచికా హంసకద్యుతుల్ గడలుకొనఁగఁ
దనరు రాజన్యకన్యకఁ గనకపీఠి
నునిచి పాటలువాడిరి వనజముఖులు. 113

వ. అంత మహీకాంతుండు రంగవిభునకు మంగళస్నానాలంకారాద్యుప
చారంబులాచరింపందగిన పుణ్యాంగనలను వేదవేత్తలగు విప్రవరులం బంచిన
వారలమ్మహాత్మునిసందర్శించి వచ్చినకార్యంబు తెఱంగెఱింగించి తదనుజ్ఞఁగైకొని. 114

ఉ. మోము సెమర్వఁ గన్ను లలమోడ్పు వహింపఁ గచప్రసూనముల్
వేమఱు జాఱువాఱఁ గుచవీథిఁ దొరంగి సరుల్ నటింప హా
స్తామితరత్నకంకణచయధ్వని సొంపువహింప నొక్క కాం
తామణి నేర్పుచే సురభితైలమునం దలయంటె శౌరికిఁ. 115

కం. ప్రాంచద్బహుమణి కీలిత
కాంచనకలశోదకములఁ గడువేడుక దీ
పించి జలకమాడించిరి
పంచాననమధ్య లబ్జపత్రాక్షునకున్. 116

సీ. వనితయొక్కతె నవ్యకనకపీతాంబరం
బందిచ్చె లోకైకసుందరునకు
తరుణియొక్కతె ఫాలతలమునఁ గస్తూరి
రేఖఁ దీర్చె విచిత్రలేఖునకును

సుదతియొక్కతె సంపుమదమ్ము శ్రీగంధ
మలఁదె భక్తాభీష్టఫలదమనఘును
జెలియొర్వ మకుటకుండలముఖ్యభూషణో
త్కర మొసంగెను సుధాకరముఖునకు

తే. గీ. వెలఁదియొక్కతె సుమమాలికలు మురారి
కంఠమునఁజేర్చె వేఱొక్క కంబుకంఠి
పసిఁడిపావాలు దొడిగె శ్రీపతిపదములఁ
జికిలిముకురమ్మునఁ జూపె వేఱొకతె హరికి. 117

వ. ఇత్తెఱంగున నమ్మత్తకాశినులప్పురపోత్తము నలంకరించి మణివిచిత్రరుచివిలసితంబగు నొక్క సమున్నతకనకపీఠమ్మునందునిచి మహాసురమంత్రోచ్చారణరవంబులెసంగం గొలిచియున్నంత. 118

సీ. అరుదెంచె గరుదంచలాంచితహంసాశ్వ
సాదరుండగు సాక్షసోదరుండు
చనుదెంచె శుభ్రాభ్రసముదగ్ర వృషభైక
వాహితుండగు నీలలోహితుండు
నేతెంచె గతిచాతురీ హితాహారోహణో
చ్చైశ్శ్రవుండైన వృద్ధశ్రవుండు
తరలివచ్చిరి మరుద్వరుణవహ్నికుబేర
ముఖులు శ్రీహరిపదాంభోజసఖులు

తే. గీ. నపుడు చేరిరి గంధర్వ లప్సరసలు
రంగవల్లభు పరిణయారంభ మెఱిఁగి
యందలిచటకుపటి తెంచి రధిపుఁగొలువ
జయవిజయ శేషభుజగేంద్ర సైన్యపతులు. 119

కం. పెక్కండ్రు విబుధశేఖరు
లొక్కటఁ దను జుట్టి కొలిచియుండఁగఁ దేజం
బక్కజముగ హరియొప్పెఁ
జుక్కలలోఁ జంద్రుఁడు శోభిలు భంగిన్. 120

ఆ. వె. కేరళేశ్వరుండు కేశవుతోడ వి
చ్చేయవలయు దడవుసేయవలదు
వరముహూర్తవేళ వచ్చుచునున్నది
యనుచుఁ జెప్పిపనిచె నచ్యుతునకు. 121

నిశాకల్యాణము

కం. జనవరుని పలుకులేర్పడ
విని రంగవరుండు చిత్తవృత్తులలర ము
న్ననువర్తించిన సురవర
మునిసంఘముతోడఁ గదలె ముదమెదఁ బొరలన్. 122

వ. ఇవ్విధంబున జగచ్ఛరణ్యుండగు శ్రీరంగవరేణ్యుండు సంచాదితవిచిత్ర వర్ణోదీర్ణకుథాంచలవిలంబిత చంచన్మణిమాలికాశోభితోభయపార్శ్వభాగంబును జిరత్నరత్నకింకిణీరుచిరసూత్రసంవేష్టితశింజానచతుశ్చరణంబును సుధాంశుకరనిభో దంతదంతంబునగు దంతావళంబు నారోహించె నప్పుడు. 123

సీ. అంకుశమ్ముధరించి యహితాంత యంతయై
ఘనగజస్కంధభాగమున నమర
శేషుండు ముత్తెంపుజగజంపు జిగిపెంపు
తళుకులగొడుగుచందము వహింప
కనకవేత్రము పూని గజిబిజి యడఁప వి
ష్వక్సేనుఁ డగ్రదేశమున నడువ
సరవి నిర్వంకల జయుఁడును విజయుండు
రహిమించు దెలిచామరములు వీవ

తే. గీ. బ్రహ్మరుద్రాది సకలసుపర్వవరులు
కదిసి యే తేఱఁ గరదీపికాసహస్ర
దీప్తపథమున విచ్చేసె దేవదేవుఁ
డమితవాదిత్రఘోషమ్ము లతిశయిల్ల. 124

తే. గీ. సరససారభ మృగమదసాంకవాసి
కలితచందనతాంబూలములు పసిండి
పళ్ళెరమ్ముల నిడుకొని ప్రమదమెసఁగఁ
బుణ్యకాంతలు చనుదేర భూవిభుండు. 125

వ. బంధుజనసహితుండై వివిధవాద్యరవమ్ములు పిక్కటిల్ల ముచుకుంద వరదు నెదురొక్కని. 126

చం. మృదులసుగంధచూర్ణము లు మేనులపై గుటీయించి యందఱున్
గదిసిన చో నృపాలుఁడు జగత్పతికిం గలపంబలఁది స
మ్మదమున సూనమాలికల మానితలీల నలంకరించి సొం
పొదవ విరించిరుద్ర పురుహూతమునిస్త్రీజులన్ గ్రమమ్మునన్. 127

వ. సముచితపూజావిశేషమ్ములం బత్నీసహితులగువారలకుం బ్రియంబు నెఱపి యందఱందోడ్కొని చన నగరవీథిం గ్రమ్మకొను రంభాద్యప్సరోగణమ్ముల నృత్తప్రకారమ్ముల వీక్షింపుచు మందగతిం జనునప్పుడు భేరీపటహాభాంకారఘోషమ్ములును గాహళ వేణువీణాగానస్వానమ్ములును దిశలం బర్వె నయ్యవసరమ్మున 128

సీ. తుంబురునారద స్తుతగీతరసలీల
భౌమగాయక గానఫణితి గాంచె
రంభోర్వశీకృత ప్రచురనాట్యవిధంబు
నగరవేశ్యానృత్త నయత నెనసె
ఆంగీరసోదీరితాగమస్మరసిద్ధి
నగరద్విజోచ్చారణత బొసంగె
సురకంతమందారసూనసౌగంధ్యంబు
జనధృతప్రసవవాసనల నొదిగె

తే. గీ. మఱియుఁ గౌబేరనిలయ సంపత్ప్రభావ
మాన్నపతికోశగృహలక్ష్మి ననుసరించె
వింతగాదిది శ్రీరంగవిభుని కరుణ
కలిగెనేనియు నచట దుర్ఘటముగలదె. 129

వ. ఇట్లైయంగున రంగవల్లభుండు మహీసురస్తుతివాచనంబులతో నంతఃపురంబు సొచ్చి మొగసాల నేనుంగుడిగ్గి సేనాపతికరంబవలంబించి కక్ష్యాంతరంబులు గడచి విరించిప్రభృతులు పొదివికొనిరా నేతెంచి ముందట నతివిచిత్రపాంచాలికా సముదంచిత స్తంభాభిరామంబును బరిస్తీర్ణమనోహరణాస్తరణశోభితంబునునగు కల్యాణావసథంబు నగుమొగంబునం బ్రవేశించి సపరివారంబుగా నాసీనుఁడై యున్నంత. 130

తే. గీ. అపుడు నగరి పురోహితు లమరగురువ
శిష్యముఖ్యమునీంద్రులచే ననుజ్ఞ
కాంచి యుచితస్థలంబునఁ గనకవిరచి
తోపకరణమ్ము లునిచి మంత్రోక్త లెసఁగ. 131

కం. వైవాహికసమయోచిత
పావనపీఠమున రంగపతి నునిచి యిఁకన్
వేవేగఁ గన్యఁ దోడ్కొని
రావలయునటంచుఁ బలుక రాజు ప్రియమునన్. 132

కం. చెలులఁ గని కన్యకామణి
నెలమిన్ దోడ్తెండు మీరలిపుడని పనుపన్
జలజాక్షులు వేగమెచని
కలవాణిం గాంచి ప్రేమ గడలుకొనంగన్. 133

చం. మతిమతి మాలతిసుమసమానశరీరిణి ! మంజుభాషిణీ !
కుతుకమెలర్ప లోకములకుం బతి నీపతియయ్యె, నయ్య నీ
కతిహితమాచరించె సముదంచితమయ్యె విరించిలేఖ ము
న్నతనుఁడు నిన్ను నేఁచె నిఁక నాతని నేఁచెదవమ్మ క్రమ్మఱ. 134

తే. గీ. అనుచుఁ గించిదవాఙ్ముఖియైన రాజ
కన్య కరమూఁది తిగిచి యగ్గలికమిగులఁ
బొదివికొని వచ్చి చూపఱద్భుతము నొందఁ
దండ్రిముందట నునిచిరి తలిరుబోండ్లు. 135

తే. గీ. అంత సంకల్పతంత్రమంత్రాదివిధులఁ
బరగ వైదికముఖ్య లేర్పడఁగఁజేయ
సరవిఁ గూర్చున్న యవ్వధూవరుల కపుడు
నడుమఁ దెఱఁబూనిరి భవుండు నళినభవుఁడు. 136

కం. జనపతి పసిండిపళ్ళెర
మున రంగేశుని పదాబ్జములు నిలిపి ముదం
బున శుభజలములఁ బ్రక్షా
ళనమొనరిచి మూళిఁ దజ్జలమ్ము వహించెన్. 137

కం. దర్పకుఁడు విరిశరమ్ములఁ
దర్పంబెడయయ్యె ననుచుఁ దలఁక మహేశుం
డేర్పడ నొగి మధుపర్కం
బర్పించెన్ రంగపతికి నరగద్యుతికిన్. 138

కం. నరనాథుఁడు ప్రాగ్జ్యోతిష
ధరణీశుండొసఁగు గంధదంతావళమున్
హరికిఁ సమర్పించెఁ బురం
దరుఁ డిచ్చిన కల్పకుసుమదామమ్ములతోన్. 139

కం. ఆరట్టవిభుఁడు మును దా
కోరినక్రియ నిచ్చి చటులఘోటకముల ల
క్ష్మీరమణునకిచ్చెన్ మది
కూరిమి దళుకొత్త రత్నకుండలములతోన్. 140

వ. మఱియుం గులశేఖరధరారమణుండు మదింబొదవ్వుముదంబు తుది గానంబడక జగద్వల్లభుండైన యల్లునకుం బరార్థ్యహారకిరీట గోహిరణ్యాదిపదార్థంబులు సమర్పించె నంత వధూవరులకు మఱుంగుపడ నెసంగు తెఱ వీడంజేసిన. 141

సీ. రంగవల్లభు చూడ్కి రమణిమోమునఁ జెందె
సతిచూడ్కి విభుపదాబ్జమునఁ బెనఁగె
వరుచూపు బోటి కంధరమున విలసిల్లె
చెలిచూపు హరియూరువులఁ దనర్చె
కాంతువీక్షణ మింతిఘనకుచమ్ముల వ్రాలె
నాతివీక్షణ మీశు నాభి నెసఁగె
పతిదృష్టి సఖినితంబములపైఁ బ్రాపించె
యువతిదృష్టి మురారియురము బ్రాఁకె

తే. గీ. నాథుని విలోకనమ్ములు నాతి యూరు
జానుజంఘాదులకు డిగ్గెఁ జంద్రముఖి వి
లోకనమ్ములు భర్త బాహాకపోల
నయననిటలావలంబనోన్నతికి నెసఁగె. 142

తే. గీ. రంగపతి తన్నుఁజూచిన రమణిమోము
వాంచు నతఁడొండుజూచినఁ గాంచుమఱుల

హంసములు ఖంజరీటమ్ము లండిడింది
మొనసి డాఁగురుమూఁతలాడిన విధమున. 143

కం. సంగతి జగములకెల్లన్
మఁగళదం బనుచు జనులు మదిమెచ్చుఁగ నీ
శాంగన కంఠంబున హరి
మంగళసూత్రమ్ము గట్టె మది ముదమెసఁగన్. 144

ఉ. అంచిత హేమపాత్రముల నక్షతముల్ దగ నాణిముత్యముల్
నించి నిజాప్తులిర్గడిల నిల్చిన దంపతులింపుమీఱ ల
క్షించి చలించుదోయిళులఁ జేర్చి పరస్పరమాళులొప్పఁగా
నుంచిరి ముద్దులేనగవు లూఁతెడు మోములు సొంపుగుల్కఁగన్. 145

చం. పదపడి వహ్ని వేల్చి తనపాణితలమ్మునఁ బద్మగంధికే
ల్మ్రొదమునఁ గీలుకొల్పి ద్విజముఖ్యులు మంత్రములుచ్చరింప నం
బుదముపిఱుందఁ గ్రొమ్మెఱుఁగు బూనినరీతి లతాంగితోడ సౌ
ఖ్యదహుతభుక్ప్రదక్షిణము కైటభవైరి యొనర్చెనయ్యెడన్. 146

వ. ఇత్తెఱంగునఁ గ్రమక్రమంబున వివాహకార్యక్రమంబు నిర్వర్తించి యొక్కమణిమంటపమ్మునందు సువిశాలమనోహరంబైనకుసుమతల్పమ్మునందయ్యిరువురుదంపతుల నునిచిరి. పుణ్యాంగనల జయమంగళంబను పాటల రవంబెసంగె వేణువీణాపణవాదివాద్యఘోషమ్ములుపికటిల్లె గంధర్వగానంబువినంబడియెనచ్చరలుపెచ్చుపెరిఁగి తమ హెచ్చులమెచ్చులెఱుంగుటకు విచ్చలవిడి నటనమ్మసలుపందొడంగిరిట్లు మహావిభవమ్మునం దేజరిల్లుచున్న శ్రీరంగవల్లభుం జూచి. 147

సీ. ఘటితరత్నచ్ఛటాజటిలహాటకమైన
మకుటమ్ము గమలసంభవుఁ డొసంగె
మంజురోచిఃపుంజ రంజితాభ్రంబైన
పచ్చలపతకమ్ము భవుఁ డొసంగె
మందారగంధసంబంధ బంధురమైన
హారవారము సునాశీరుఁ డొసఁగె
మానితాంబుజరాగ మణిమండితములైన
కుండలమ్ములు మృగాంకుం డొసంగె

తే గీ. వహ్ని వరుణాది దిక్పతుల్ వసనభూష
ణాదిసంభావన లొనర్చి రలవు మెఱసి
రందఱును నవ్యతులసికాహస్తులగుచు
మంత్రపుష్ప మ్మొసంగిరి మాధవునకు. 148

సీ. సగముకల్వల తేని సరివచ్చు నుదుటిపై
గ్రమ్మ్ర కస్తురితిలకమ్ము దనర
కెమ్మోవిరుచిగ్రమ్మ్ర కెంపులకై వడి
ముక్కఱము త్తెముల్ మురువుసూప
రహిమించు చెక్కుల రవల తాటంకముల్
మితిలేని ధగధగద్యుతి నెసంగ
కుంకుమంబలఁదిన కుచకుంభయుగళిపై
మణిహారపం క్తి సంపదవహింప

తే. గీ. సిరులెనయుచూడ్కి పొడల ముంగురులు గదల
పసఁపుజిగిచీర మెఱయఁ బూఁబొన్పుమీఁద
ఘనునిచెంగట రాజన్యకన్య జూచి
విబుధకాంతలు సిగ్గెత్తి వెల్లనైరి. 149

తే. గీ. భారతీపద్మసంభవుల్ పార్వతీత్రి
పురహరులు శచీపురందరులు మొదలు
సురవరో త్తము లవ్వధూవరులచేత
మధునతాంబూలములు గాంచి రధికలీల. 150

కం. అంత వసంతములాడిరి
పంతములిగురొ త్త విబుధపతు లచ్చరలున్
వింతగ సామంతులునట
గాంతలతో చల్లుపోరు గావించిరొగిన్. 151

వ. ఇట్లు కృతోత్సవలీలావిశాలుండగు కులశేఖరనృపాలుండు కార్తాంతి కులవలన దంపతులనొకటిసేయుటకు ముహూర్తమ్ము నిశ్చయించి తత్సమయంబగుటయు నయ్యరువుర సముజ్జ్వలాలంకారశోభితులంగావించి గంభీరస్తంభసంభాసమానమ్మును విచిత్రచిత్రపుత్రికామనోహరకుడ్యమ్మును వినూత్నపల్లవతోరణోల్ల

సితపురోభాగంబును వివిధవర్ణోపరినిబద్ధవితానవిలసితమ్మునువితానపర్యంతలంబమాన
విద్యోతమానఖద్యోతసదృశసమృద్ధమణిమాలికాలంకృతమ్మునగునొక్కరమణీయ
మంటపమధ్యంబునందు. 152

తే. గీ. పచ్చరాగోళ్లు పవడంపుఁబట్టియలును
పట్టువఱచిన నునుపట్టు పట్టెడలును
దనరు పర్యంకపాళి మందారకుసుమ
పుంజములు మంజులాకృతిఁ బొందుపఱచి. 153

కం. పొందుగ ఫలభక్ష్యమ్ములు
చందనకస్తూరికానుషంగభరణికల్
సుందరతల్పప్రాంతము
నందునిచిరి చంద్రవదన లతిమోదమునన్. 154

వ. అయ్యవసరమ్మున. 155

కం. వాచస్పతియు వసిష్ఠుఁడు
శోచిష్కేశుండు తగిన-చోటుల మంత్ర
శ్రీచతురతఁ జూపిరి సము
యూచారవిచారకార్య మనుకూలముగన్. 156

కం. వాణియు శర్వాణియు గీ
ర్వాణాధిపురాణి గూడి రాణించు గుణ
శ్రేణిఁ దనరు నీళాక
ల్యాణిం దోడ్కొనుచుఁ జనిరి హరియున్నెడకున్. 157

వ. ఇట్లు దోడ్కొనిచనుదెంచి శ్రీవత్సాంకు పర్యంకసమీపమ్మున నిలిపి
యిట్లనిరి. 158

ఉ. బొంకుటనేర దర్భిజనపోషణతత్పర సత్యధర్మని
ష్కంకచరిత్ర వృద్ధగురుభక్తిసమన్విత శీలసత్క్రియా
లంకృత కీర్తిశాలిని విలాసమనోహర తావకైకమో
హాంకురఖిన్నహృన్నళినమై యిటులున్నది రంగవల్లభా ! 159

ఆ. వె. సరసవచనరసిక ! సకలపతివ్రతా
తిలక మీమృగాక్షి దేవ ! నీదు

పత్నులందు మెచ్చుపడనేర్చు నీముద్ద
రాలి మనసుదెలిసి యేలికొనుము. 160

క. అని యప్పగించి దేవాం
గనలు నగవులొదవు వదనకమలమ్ములతో
జనుటయు రంగేశ్వరుఁ డ
జ్జనపతిసుతవలనఁ గేలుసాచెన్ బ్రీతిన్. 161

ఉ. జృంభితభ_ర్తృమోహా మొకచెంత నలంత ఘటింప నద్భుతా
రంభితయూ నపత్రప భరమ్మున నిల్వఁగలేక మంటప
స్తంభము మాటుకుం జనినఁ దత్పరిరంభవిలోలచి_త్తసం
రంభమునం గనుంగొనుచు రంగవిభుం డెలనవ్వు మీఱఁగన్. 162

క. విరిపాన్పు డిగ్గి రంగే
శ్వరుఁ డయ్యరవిందగంధి జాడఁజని త
త్కరపల్లవమ్ము నిజకర
సరసిజమున నూఁదినగ వెసఁగ నిట్లనియెన్. 163

క. ఇదియేమే శుకవాణీ!
మదనాయాసమున నీవు మగువననుప నే
నొదవిన విరహాశ్రమమున
గదియం జనుదేర, నెట్లుగాఁ దొలఁగితివో! 164

వ. అనిపల్క_ యయ్యితిం గౌఁగిటంజేర్చి పూఁబాన్పునకుందెచ్చె మఱి యనుమృదుమధురసల్లాపమ్ముల నబ్బోటి పుయిలోటఁదీర్చి రంగవల్లభుండు. 165

సీ. శశిబింబమెంతనఁజాలు పూఁబోడి నె
మ్మోమున్పైఁ గదియంగ మోముఁజేర్చె
పసిఁడిచాయల డిందుపఱచుఁ జక్క_నిచొక్క_
టద్దముల్ కళలంట ముద్దులిడియె
మృదులబింబఫలంబు నదలించు సఖిమోవి
నలరు సుధారసం బానఁదొడఁగె
గజకుంభముల గెల్వఁగడఁగు పీనపయోధ
రంబుల నఖలాంఛనంబు లునిచె

తే. గీ. విరులు క్రొమ్మ్రొడినునిచె ముంగురులుదడవె
ప్రబ్బమేనులఁ బులకాంకురమ్ము లెసఁగ
మరునిచెయ్యాలఁ బెగడొన్న మమతకతన
రమణి నీవిఁకఁ జెయిసాచె రంగవిభుఁడు. 166

తే. గీ. వ్రీడఁ బెంపున నయ్యింతి విభునికేలు
తనకరమ్మున బిగఁబట్టుకొనిన నగుచుఁ
జెలియ చిబుకంబు నివురుచుఁ జెలిమి నెరపి
రంగరమణుండు చెలి యనుగ్రహముపడసె. 167

వ. ఇట్లనోన్యబద్ధానురాగులగు నయ్యిరువురు సురతవిశేషవిహారమ్ముల మెలంగినప్పుడు చెదరినతిలకమ్ములును జిక్కువడినహారమ్ములును సడలిన కేశకలాపమ్ములును ముదురులగునూర్పులునుం గలిగి పరిశ్రాంతస్వాంతులగుచుఁ బర్యంకతలమ్మున శయనించియున్నంత. 168

ఉ. చందనశైలదేశమున సంజనితంబగుచుఁ సుమవ్రజా
మందసుగంధసంపద సమంజసమై విమలోల్లసత్సరో
బృంద పయఃకణవ్రజము పెంపెసఁగన్ మరుదంకురమ్ము గో
విందుఁడు సుందరీమణియు వేడ్కసుఖింపఁగ వీచె నయ్యెడన్. 169

ఉ. జాతవియోగదుఃఖయగు జక్కవ మెచ్చఁగ మున్న హర్మ్యశ్రే
ణీతకు వేళఁదెల్పి విలసద్గతిఁ బద్మినిమేలనన్ మనఃప్రీతిచెడన్ జకోరకము, బిట్టలుకన్ విటచోరభంగవి
ఖ్యాతములై యెసంగెఁ జరణాయుధకంఠకఠోరనాదముల్. 170

ఉ. అయ్యెడ మేలుకాంచి కమలానన మెల్లన శయ్యడిగ్గి కౌ
నొయ్యన సంచలింప ముడియూడిన కొప్పునెఱుల్ నితంబమున్
నెయ్యమొనర్ప సళ్లుకొను నీవి కరంబునఁబట్టి సిగ్గు సం
దియ్యక తోడ్పడంగఁ బడకిల్ వెడలెన్ బదముల్ తడంబడన్. 171

వ. ఇట్లువెడలిచనునెడ నెచ్చెలులచ్చెడియంగూడుటయు లజ్జాభరమ్మునఁ జిఱునగవునెఱయు మొగంబెగయింపంజాలక యూఱక చనుచున్న యన్నరపతిసుతం జూచి వారల్లనిరి. 172

ఉ. ఏమియుఁజెప్ప విప్పుడదియేమి సగోరుహగంధి మున్నుగా
నీమది సంచలింప నతనిఁగదియంబడి చుల్కనైతో, యీ
ధీమణి ప్రార్థనల్ వడసి తేజముగంటివొ ! చెప్పులన్నియున్
క్షేమముగోరు మాకు నెఱిఁగింపుము సఖ్యమునివ్వటిల్లగన్. 173

వ. అనిన వారలక్కిట్లనియె. 174

కం. అక్కట క్రొత్తకతలు మీ
రిక్కడ సెప్పెదరు వింటినింతియసరి యుం
దొక్కటియు నేనెఱుంగను
జిక్కులఁ బెట్టంగనేల చేడియలారా ! 175

వ. అనిన సఖులిట్లనిరి. 176

తే. గీ. ఏమియు నెఱుంగననుచు నీవిపుడు మమ్ము
చిక్కుపఱిచెదు సరులేలఁ జిక్కుగొనియె
కుచతటుల నెలవంకలగుంపు మోవి
కెంపు లివియేమి తెల్పవే కీరవాణి ! 177

వ. అనియిట్లు సాభిప్రాయవచనమ్ము లెసంగ మందస్మితాలంకృత వదనార
విందలగుచు నృపాలసుతం దోడ్కొని సముచితకృత్యమ్ములకుం జనిరంత. 178

ఉ. తామరసాకరోత్సవవిధాయి రథాంగవిహంగసంతత
క్షేమసమర్థనమ్ము సువిశేషబుధవ్రజ[వేద]భాషిత
శ్రీమహనీయమై రుచులఁజెన్నెసఁగెఁ భువనైకదర్శన
ప్రేమరసావలంబ మినబింబము తూఱుపుకొండ కొప్పునన్. 179

కం. సూర్యోదయమ్మునకు స
తార్యా[హర్ముఖము లెల్ల] గావించి మహా
దార్యధురీణుఁడు హరి దను
నార్యులుగొలువఁగ వరాసనాసీనుండై. 180

సీ. చంద్రచందనకళాసౌరభస్ఫురమాణ
వదనవక్షస్స్థలం బెసంగ

పాదాబ్జరాగవిభ్రమరుచిస్పృహణీయ
లలితాధరాలకోల్లసన మొప్ప
పల్లవావర్తశోభాగభీరస్ఫుర
త్పదనాభిసురుచిరప్రతిభ దనర
శంఖకుంజరహస్తసౌందర్యయుతదీర్ఘ
కంబాహువిలాసగరిమ దోఁప

తే. గీ. మంజుకేయూర కుండలమకుట హార
ముఖ్యభూషణములు మేన మురువుసూపఁ
దేజరిల్లెడు కరుణావిధేయు నెదుటఁ
గాంచె దేవనికాయమ్ము గారవమున. 181

వ. ఇవ్విధంబునం గాంచి చతుర్ముఖశర్వగీర్వాణవల్లభులు దేవమునిసహితులై రంగవల్లభునకుం బ్రణామమ్ములాచరించి ప్రసాదసుముఖుండగు నమ్మహాత్మునిచే ననుజ్ఞాతులై నిజస్థానమ్ములకుంజనిరి కులశేఖరమహీవల్లభుండు నల్లుని యభిప్రాయంబెఱింగి ప్రయాణోచితమ్ములగు చతుర్విధసైన్యమ్ముల సమకట్టంబనిచె మఱియును. 182

చం. ఉరుతరతప్తహేమ కలశోపహితాగ్రము పార్శ్వభాగ భా
సురసురరాజరత్నరుచిశోభితదారుచయమ్ము కేతువి
స్ఫురిత విహంగపుంగవ విభూషిత మద్భుతవేగవాహబం
ధురమగు తేరు రంగరమణుం డెదమెచ్చఁగఁ జెంతనిల్పినన్. 183

తే. గీ. అత్తమామలు మ్రొక్కుచు ననుపవెడలి
కనకమయరథమెక్కి రంగప్రభుండు
ప్రాగ్దిశాశైలశిఖర సంభావ్య మగుచు
భానుబింబమ్ము శోభిల్లు పగిదిదోఁప. 184

తే. గీ. తన్ను నెడబాయు నడలునఁ దాల్మివిడిచి
చిన్నవోయిన పూఁబోణిచిన్నె దెలిసి
జనని భాషించె వగవకే! సరసిజాక్షి!
కోరుకొన్నంత మేలు చేకూరె నీకు. 185

తే. గీ. నతహితుండగు శ్రీరంగనాయకుండు
ప్రేమ నేతెంచి నిన్నువరించినాఁడు
నగుచుఁబదవమ్మ యింకేల పగవ నీకు
జగములకు నెల్ల నేలికసానివగుచు. 186

వ. అనియూఁఱడించి యనేకగోహిరణ్యమణిభూషణాంబరదాసీదాసజనం బులక గూఁతుసకరణంబిచ్చి కౌఁగిలించికొని సువర్ణరత్నప్రభాశోభితయగుశిబిక నుంచిరంత. 187

చం. ఘనగజరాజ వాజిభట కంపితభూతలమైన సైన్యముల్
గొని నరపాలశేఖరుఁ డకుంఠితవైభవమొప్పఁ గూఁతుఁ దో
డ్కొనిచన నుత్సహించి తనకుల హితవైష్ణవపంక్తి తోడ్పడఁ
జననుతుఁడేగ రంగపతిసన్నిధి సన్నిధిగాఁ దలంపుచున్. 188

సీ. పృథుల [ప్రయాణ]భేరీరవంబొక చాయ
విమతుల గుండియల్ ద్రీలఁజేయ
వేణుమర్దళశంఖవీణాస్వనము లొక్క-
కడ జనశ్రవణోత్సుకత ఘటింప
వసుధామరస్వస్తివచనస్వరము లొక్క-
* * మఁడెలుఁప
వందిమాగధ చాటువాగార్భటు లెసంగి
యొకచక్కి నాశ్చర్యయుక్తిఁ బెనుప

తే. గీ. మఱియు వారాంగనాగాన మధురనాట్య
భంగు లీక్షించు పౌరప్రసంగ మెసఁగఁ
గుతుకమేపారఁ గుక్కుటకూటనగర
వీథి నల్లన శ్రీరంగవిభుఁడు జనియె. 189

వ. ఇట్లు బహుపరిజనసహితుండును భక్తివినయసంపన్నుండును నగు కుల శేఖరమహీపాలుండుకొలిచిరా రంగవల్లభుండు కతిపయప్రయాణమ్ములఁ శ్రీరంగ నగరసమీపమ్మునకుం జనునప్పుడు. 190

సీ. ఉచితదివ్యప్రబంధోచ్చారణధ్వాన
భాసురాస్యులు మహాభాగవతులు
రమ్యకర్పూరనీరాజనభాజనో
జ్జ్వలపాణియగు సాధుసముదయమ్ములు
మహితవీణావేణుమధురస్వరమ్ములఁ
బ్రకటించుచున్న గాయకచయమ్ము
సురుచిరచ్ఛత్రచామరముఖచిహ్నముల్
పేర్మిఁ గైకొనివచ్చు భృత్యగణము

తే. గీ. నెదురుసనుదెంచి ప్రొక్కుచు నెల్లకడలఁ
గ్రమ్మికొను పౌరసంఘంబు గదిసినదువఁ
జెలఁగి కన్యాజనమ్ములు సేసలిడఁగ
రాజవీథుల విచ్చేసి రంగవిభుఁడు. 191

క. గవనులు కొన్నిగడచి రం
గవరేణ్యుఁడు రథముడిగి ఘనమణిసౌధ
నివసించి యిందిరాసఖు
ల వెసఁ జేరంగఁ బిలిచి లలి నిట్లనియెఁ. 192

నీళను శ్రీదేవి పరిగ్రహించుట

క. వనజాక్షులార ! నీళాం
గనఁ దోడ్కొని మీరలిపుడు కమలాలయ ద
ర్శనము ఘటియింపుడన వా
రనుపమగతి నీళతోడ నరిగిరి వేడ్కన్. 193

వ. ఇవ్విధంబున నిందిరాదేవి సన్నిధానంబునకుందోడ్కొనిచని తత్పా
దమ్ములకుఁ బ్రొక్కించిరప్పుడు. 194

తే. గీ. మున్ను వినియున్నకతన నంభోజసదన
తనకుఁ బ్రొక్కిన రాజన్యతనయుఁ గాంచి
యెనర దీవించి కౌఁగిట నెనయుఁ జేర్చి
యెలమి ముందట నిడుకొని యిట్టులనియె. 195

క. సేమమె ! నీతలిదండ్రుల
క్షేమానితమూర్తి మదికి నెక్కొనరూపం
బీమహిమ నీకుగలుగుటఁ
గామించె వరించె మేలుగలిగెఁ దరుణీ ! 196

వ. అని పలికిన లజ్జాభయమ్ములనత్తన్వి నెత్తమ్మిఁబోకులమొత్తమ్ము నుత్తలపడంజేయుకన్నుల నిలాతలమ్ములఁజూచుచు నెమ్మొగంబెత్తకయున్నచిన్నె యెఱింగి శ్రీదేవియిట్లనియె. 197

తే. గీ. సుదతి ! మోమెత్తి నావంకఁ జూడవేమి
తొట్టిటితెఱంగు వినసపత్నులము మనము
అక్కచెలియండ్రమనెడి నెయ్యమ్ము గలుగ
వెఱచి యిటులుండనేటికి వెట్టివగుచు. 198

ము. అలివేణీ ! శుకవాణి మున్ను మనమయ్యబ్జాక్షు దాస్యమ్ము సం
ధిలఁ గ్రీడించుచునుండువార మిపుడద్దేవుండు రంగేశుఁడై
నిలువఁ బద్మకుడుంగ రాడ్గృహములన్ దీపించియిట్టుల్ సప
త్నులమై కూడెదుభాగ్యమబ్బె హరి నిన్నుఁ గనుఁగొన్న బ్రోచుఁగృపఁ. 199

క. అన నృపకన్యక పలికెఁ
జనవొసఁగితి నాదుపూర్వచరితము దెలిసెఁ
ఘనతన్నికడఁ జేరితి
మనమున నాకింకివెఱపు [మాటయు] గలదే ! 200

వ. అనిన శ్రీదేవి భూపాలకన్యకంజూచి సంతసిల్లుచు నిట్లనియె. 201

క. అదనిదియె నీమ్మదికిఁ
గొమవలులేవింకఁ జక్రికూడి సకలసం
పద లనుభవింపుమేలిమి
పదవే ! పూఁబోడి [వాసభవనమ్మునకున్] 202

వ. అని యయ్యింతి నుత్సహింపఁజేసి సఖులందోడిచ్చి నిజసౌధంబునకుం బనిచె నంత రంగవల్లభుండల్లనల్లన నిజాగ్రమహిషీసమీపమ్మునకుం జనుటయు నయ్యబ్జగేహిని యొక్కింతకినుక నెరయ నతనింజూచుచునిట్లనియె. 203

కం. ఈసారి కొండ్లికూఁతురు
నేసీమం దెచ్చికొనఁగ నిచ్చాదలఁచితో !
ఆసపడి మాననగునే
వేసరకుఁడి క్రొత్తచెలుల వెదకెడుపనికిఁ. 204

కం. నావుడు శ్రీహరి యిట్లను
దేవి వధూమణుల నేను దెచ్చుటలు భవ
త్సేవాసరిచర్యలకుం
గావలెననికాదె ! వేఱుగాఁ దలఁపకుమీ ! 205

కం. అప్పలుకులు విని యిందిర
తప్పక విభుమోముఁజూచి ధర్మాత్ములు మీ
రెప్పటికి [మాయ] లెఱుగరు
చెప్పకుడీక మేలిపనులు చేసెదరెలమిఁ. 206

ఉ. కుంభివై రి ! మున్ను నినుగూడి చరించెడివేళలందు వై
కుంఠములోన నీవ యనుకూలసఖీత్వ మొనర్చెఁగాన యు
త్కుంఠ జనించె నింకనొరుకన్నియఁ దెచ్చెదవేని దాని సో
లుంఠములాడి రంగపురిలో వెడలింతుఁజుమీ ! జగత్పతీ ! 207

వ. అనిమేలంబునంబలికి నెమ్మొగమ్మునం జిఱునగవు నెఱయ నగధరుం
గౌఁగిలించికొనియె నిట్లయ్యిరువురు చతురసల్లాపరసానుభవమ్మునేయుచు నాత్మీయ
సౌధంబునకుం జనిరి మఱియును. 208

సీ. మంజులోద్యాన ద్రుమచ్ఛాయ లందుండి
శుకకోకిలోక్తుల సొంపు వినుచు
పద్మాకరసౌరభము లొప్పుకొలఁకుల
సలిల కేళీసముత్సాహు లగుచు
మణిమయప్రాసాద మహితస్థలమ్ములఁ
రమ్యవీణాగానరసికు లగుచు
కలితమా క్తికమాలికా డోలికల నెక్కి
లాలితక్రీడావిలాసు లగుచు

తే. గీ. ఘనజనాలోకనానందకారులగుచు
ప్రేమ నీళాంగనారంగధాము లఘుడు
బంధురైశ్వర్యసౌఖ్యసంపదలఁ బొదలి
యెలమిఁ బెంపొంది రానందకలన దనర. 209

క. ఇ ట్లైఁగున నిజపుత్రి యు
దాత్తమహాసౌఖ్యభోగదశ గని భూపా
లోత్తముఁడు సంతసిల్లుచుఁ
జిత్తమునం దనపురమ్మ్ల జేరం దలఁచెన్. 210

క. రంగపతికిఁ బ్రణమిల్లి సు
సంగతమా గతి నతండు సరవి ననుప పు
త్రిం గాంచి గారవించి ర
మాంగనకున్ ప్రమొక్కిపలికె నతిమోదమునన్. 211

క. గోమునఁ బెరిగినయది మది
నేమియుఁగాపట్యమెఱుఁగ దెఱుక నొసఁగినన్
ప్రేమగొను నమ్మగదెద్దియు
నీమఱువునఁ జెల్లెలనఁగ నిలుపుము వేడ్కన్. 212

ఉ. చల్లనిచూపు లెంచు వెదఁజల్లి జగమ్ములఁబ్రోతువీవ కా
తల్లివి భవ్యవై భవమతల్లివి సేవకకల్పవల్లి! ని
న్నెల్లబుధుల్ భజించుకతలేమెఱుఁగన్ బసికూన! దీని నీ
చెల్లెలిగాఁ దలంచి కృపసేయుము నేరములేమొనర్చినన్. 213

తే. గీ. అనిన శ్రీదేవినగుచు నోయవనిపాల!
మదిచెదరి కూఁతునప్పగించెదవు గాక
జన్మజన్మమ్ములను విష్ణుసతుల మగుచుఁ
జెలిమినుండెడు మాకిన్న చెప్పనగునె! 214

క. అనఘ! భవత్సుత మాగృహ
మున మెలఁగినయట్ల యిచట ముదమున నలరున్
ననుగూడి చెలఁగుచుండెడి
మనమున సంతోషమెసఁగ మరలుము పురికిన్. 215

ప. అనిరమా దేవియానతిచ్చిన సంతుష్టాంతరంగుండై తన్నుంగృతార్థుం
గాఁదలంచుచు స [కలపరిజనయు] తుండై నిజనగరంబు ప్రవేశించె మఱియు. 216

క. శ్రీవైష్ణవ పూజాసం
భావనలేమిక రామభద్రచరిత సే
వావిలసితహృదయుండై
భూవరుఁ డాభ్యారులనఁగఁ బొలుపుపసరించెన్. 217

సీ. సతతమ్మ్నిపురమున సాటించు భేరీమృ
దంగ మెసంగ శ్రీరంగయాత్ర
రచియించె హరిభక్తిరసము జొబ్బిల బుధా
నందానుకూల ముకుందమాల
నిఖిలప్రపన్నవర్ణితముగాఁ బ్రకటించె
బంధురద్రవిడ ప్రబంధమొకటి
సంతతశ్రీరామచరితామృతాస్వాద
* * స్తిగాంచె

తే. గీ. బహుళ నీవృత్తమాయాత భాగవత జ
నాభినందన గురుసపర్యాభిలషిత
వస్తువిజ్ఞాన క్రియావశత నెసఁగ
సతహితుండు దృఢవ్రత సంపదుండు. 218

క. చిరకాలము భూపాలన
పరుఁడై .....
స్మరణమ్మున నిజతనయున్
గరిమన్ బట్టాభిషిక్తుఁ గావించె వెసన్. 219

వ. ఇట్లు సప్తాంగంబతనివశమ్ము జేసి నిర్భరచిత్తుండై యుండె మఱియును.

తే. వసుధఁ బాలించి శ్రీవైష్ణవప్రియార్చ
నంబు గావించి జాసకీనాథుఁ గొలిచి
.....రూఢుఁడగుచు
నెమ్మి నృపమౌళి విష్ణుసన్నిధికిఁ జనియె. 221

వ. అని యిత్తెఱంగునం 222

క. గురువర్యుఁడు శిష్యునకున్
నిరుపమకుల శేఖరావనీవల్లభు స
చ్చరితం బంతయు నేర్పడ
కరుణం దగ నానతిచ్చి క్రమ్మఱఁ బలికెన్. 223

క. కుల శేఖరాళువారుల
విలసితచరితమ్ము జగతి వినినఁ జదివినన్
గలుషప్రజమ్ము దొలఁగెడు
నెలమిం బ్రాపించు సరుల కిహపరసుఖముల్. 224

వ. అనిపలికి శిష్యోత్తమా! పరమపవిత్రంబగు కుల శేఖరచరిత్రంబు సవిస్తరంబుగా నీకు నెఱిఁగించితిననుటయు శిష్యుండాచార్యునకుంబ్రదక్షిణపూర్వకంబుగా ప్రణామంబులాచరించి విమలంబులగుకుసుమచందనంబులంబూజించి మమ్మంగ్గృతార్థులంజేసితిరని యానందరసభరితాంతఃకరణుఁడై విలసిల్లి రత్తెఱంగున. 225

మ. తరుణీలోలపితృక్తిపాలనకళాధౌరేయ! గాధేయదు
ర్భరభవ్యాధ్వరమంత్రతంత్రకలనాప్రత్యూహకృద్దైత్యసం
హర! రంహోభయదాబ్ధిగర్వదళనోద్యద్రక్తనేత్రాంచలా!
ధరధైర్యాఢ్య! ధరాధురాధరభుజా! ధారాధరాంగద్యుతీ! 226

క. కాకమదోద్రేకతమో
.....
..... 227

మాలిని. .....

* *

కలశజనుతిశాలీ కక్రమపద్మాక్షమాలీ
విలులితసదపద్యా వేదవేదాంతవేద్యా 228

గద్య. ఇది శ్రీరామచంద్రకరుణానిరీక్షణసమాసాదితకవితావిశేషశేషాన్వయప్రదీపక వేంకటాచార్యకుమారరఘునాథార్యప్రణీతంబైన కుల శేఖరమహీపాలచరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము. 229

సంపూర్ణము

Blank Page

841

Check List

Book Number	GVP01D251	Date	31/11/2020.
Front Cover	YES	Back Cover	YES
Blank Pages	CJ, X, 177		
Missing Pages	NO		
Prepared	Deepika	Scanned	Sruthi
BOOK SIZE	H 9.5 W 6.0	Pages	193